

THET OERA LINDA BOK

EEN 4000 JAAR OUDE GESCHIEDENIS VAN EUROPA EN DE LANDEN DIE NU ONDER WATER LIGGEN

Het Oera Linda Boek

Inleiding

In het jaar 1848 kwam Cornelis over de Linden, meester scheepmaker op de Koninklijke Scheepswerf in Den Helder, via zijn tante Aafje Meylhof, in het bezit van een boek, of een verzameling van verschillende geschriften, die in beheer van zijn overleden grootvader Andries over de Linden waren geweest.
De tekst was in een ongebruikelijk schrift geschreven en misschien heeft Cornelis wel runen bestudeerd in de hoop het te kunnen ontcijferen. Omdat hij zelf niet geleerd was en zich dus niet bewust was van het mogelijke belang van zijn erfenis, wachtte hij negentien jaar voordat hij de verzameling aanbood aan een zekere dr. Eelco Verwijs. Deze was archivaris van de provincie Friesland en toen hij zag dat het geschreven was in een oude vorm van het Fries, vroeg hij het Fries Genootschap om steun bij het vertalen en publiceren van de geschriften. Die steun kreeg hij niet. Tenslotte werd het document, dat bekend raakte als Het Oera Linda Boek, ter hand genomen door dr.J.G.Ottema die het werk redigeerde, in het Nederlands vertaalde en publiceerde in een tweetal edities, een in 1872 en een in 1876.
Toen dit boek, bestaande uit kronieken, wetten en doctrines tegen het eind van de negentiende eeuw in de openbaarheid kwam, werd het aangevallen en als bedrog bestempeld, zelfs door degenen die het, volgens dr.Ottema, niet eens gelezen hadden. Hij beklaagde zich erover dat er “een beweging aan de gang was die op de eerste plaats de uitgave wilde verhinderen, en vervolgens tegen het verspreiden ervan was”. Bovendien merkte dr.Ottema op dat “men niet alleen in dit land, maar ook daarbuiten tegen het boek van leer trok, alsof het hele welzijn van land en volk afhing van het al of niet authentiek zijn van het boek”.
Uiteraard zat, ook in die tijd, niemand erop te wachten de geschiedenis te moeten wijzigen omdat er nieuwe gegevens boven water waren gekomen. Dat geldt ook voor onze tijd, nu men in de originele bronnen heeft ontdekt dat Bonifatius niet bij Dokkum werd vermoord, maar bij Dockinkirica, het latere Duinkerken. Dokkum bestond in het jaar 754 nog niet, de plaats lag toen nog ca. 3 meter onder water als gevolg van de transgressies die tot ongeveer het jaar 950 hebben doorgewerkt. Pas toen begon het land droog te vallen, werd het geleidelijk aan bedijkt en konden er steden ontstaan. Het Oera Linda Boek spreekt mede over die tijd, toen grote delen van het lage land werden overstroomd. De vroegste geschiedenis in het boek gaat over Atland of Aldland, het laaggelegen land tussen Nederland en Engeland tot aan Doggersbank, toen de landbrug in het Kanaal doorbrak en de Noordzee ontstond.
Als je deze vertaling hebt gelezen, kun je jezelf afvragen waarom sommigen er zo absoluut zeker van zijn dat het een vervalsing betreft. Hoe zou zo’n boek eruit moeten zien om te kunnen geloven dat het echt is?

Tenslotte vroeg dr.Ottema zich af: “Wie zou er in deze tijd zo’n ding geschreven kunnen hebben?” Hij kon maar drie mensen noemen: Rask, Richthofen en Hettema, die de bekwaamheid bezaten om in de Oudfriese taal te schrijven. Ook de bewering dat dr.Eelco Verwijs of François Haverschmidt de auteurs van het handschrift zouden kunnen zijn, is uit de lucht gegrepen, want uit brieven en getuigenverklaringen is gebleken dat het in bezit van de familie Over de Linden was, lang voordat Verwijs of anderen er melding van maakten. Daar wordt gemakshalve maar over gezwegen. Op 18 oktober 1938 werd het handschrift ‘Thet Oera Linda Bok’ door de kleinzoon van Cornelis Over de Linden, Cornelis Nicolaas Antoon Over de Linden, hoofdinspecteur van politie te Amsterdam, aan de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden geschonken. Daar wordt het veilig in de kluis bewaard en maar zelden getoond aan belangstellenden.

Het ongewone alfabet waarin de tekst is geschreven, zou het enig bekende Grieks-achtige schrift kunnen zijn waar Caesar melding van maakte dat het in gebruik was bij de Helvetiërs, B.G.I:29 & VI:14.

De in het Oera Linda Boek beschreven geschiedenis speelt zich grotendeels af in voorchristelijke tijden, toen in Europa het matriarchaat bestond en men wijze vrouwen, volksmoeders en eremoeders kende.

De afschrijvers in de dertiende eeuw neigden ertoe, toen het laatst vermelde afschrift van de tekst gemaakt werd, om het oude geschrift aan te passen teneinde het begrijpelijker te maken voor de lezers in hun tijd, terwijl er toch veel van de oorspronkelijke taal behouden bleef. Dit had tot gevolg dat er in vele teksten elementen voorkomen uit verschillende perioden. Aanvankelijk was de taal in veel inheemse geschriften, met uitzondering van het Angelsaksisch, hoogst onregelmatig door het ontbreken van de drukkunst en nationale academies waardoor de taal gestandaardiseerd had kunnen zijn. De inheemse schrijvers schreven het op zoals ze het hoorden.

De tijdrekening volgens het Oera Linda Boek:

2193 v.Chr. De ondergang van Atland
2092 ,, Magyanen en Finen koloniseren Scandinavië vanuit het oosten
2012 ,, Magyanen vallen Fryasland binnen
2000 ,, Kolonisatie van Foenicië door de Fryas
1550 ,, Kolonisatie van de Punjab in India door de Fryas
1188 ,, Odysseus bezoekt Kalip, hogepriesteres in Walhallagara
591 ,, De Denemarken gaan verloren voor de Fryas
589 ,, Frana, Eremoeder van Texland vermoord
559 ,, Ambtsaanvaarding van Adela
557 ,, Dood van Adela bij een onverwachte aanval op Texland door de Finen
540-530 De geschriften van Apollonia omvatten de geschiedenis van Friso, Asega en Askar, koningen van Fryasland
303 ,, De geschriften van Frethorik en Wilja
70 ,, De geschriften van Konereed
11 n.Chr. De geschriften van Beeden
803 ,, Liko Over de Linden heeft de Oera Linda manuscripten in bewaring
1256 ,, Hiddo Over de Linden redt en kopieert de Oera Linda manuscripten
1848 ,, Aafje Meylhof overhandigt het manuscript aan Cornelis Over de Linden
1867 ,, Cornelis Over de Linden geeft toestemming aan dr.Eelco Verwijs om het manuscript te kopiëren en te vertalen
1872 – 1876 Nederlandse vertaling door dr.J.G.Ottema

voorplaat: de Noordzee bij Helgoland

Illustraties:

Bij de tekst van het O. L. B.

De eerste titel van het O.L.B, was: „Thäs Oera Linda Bok" en dat is geworden „Thet Oera Linda Bok". Men heeft zich afgevraagd waarom dit het geval is. De oplossing is, dat het woord „thäs" (thaes) een oude Angelsaksische vorm is van „Thät". Het Engels heeft de uitspraak „ä" (tussen a en è) zonder meer voor „that" e.d. woorden aangehouden en men heeft waarschijnlijk dit oude woord, waarvan men weet had, willen gebruiken, omdat het O.L.B. zijn eigen titel niet aangeeft. Dr. Ottema heeft echter de vorm „thet" gekozen, hoewel in het O.L.B, dit woord meestal „thät" wordt geschreven, waarom voor deze laatste vorm wordt gekozen.

De cijfers tussen haakjes, die in de tekst staan, geven aan met welke blz. van het handschrift de tekst overeenkomt. Dit geldt dan voor de Oudfriese tekst.

Alle passages in het Nederlands, waarvan het zeker is dat ze niet in het oorspronkelijke document hebben gestaan, of ook „waarvan zeker is, dat ze niet in het stuk stonden dat Liko het eerst kreeg, zijn tussen haakjes geplaatst. In de Friese tekst is vanzelfsprekend niets veranderd.

In het handschrift komen geen hoofdletters voor. De enige leestekens zijn punten. Komma's, aandachtstekens, enz. bestaan niet in deze oude geschriften. De punt dient niet alleen om zinnen af te sluiten, maar ook om woorddelen te koppelen, of om weggelaten letters te vervangen. Daarom zal men geen hoofdletters aantreffen. Waar in het handschrift een enkele keer wél een ander leesteken voorkomt dan een punt, heeft de afschrijver, die in een eeuw leefde waarin leestekens wél werden gebruikt, deze gedachteloos ingevoegd.

O.L.B. '51 bewerkt door J.F.Overwijn

Cornelis Over de Linden
1811 - 1874

thät vvra linda bok

(thät nis nawt in thene skriftum)

okke min svn.

thissa boka mot i mith lif änd sêle wârja. se vmbifattath thju skêdnisse fon vs êle folk âk fon vsa êthlum. vrlêden jêr häb ik tham ût.er flod hred tolik mith thi änd thinra moder. tha hja wêron wet wrden. thêrthrvch gvngon hja äfternêi vrdärva. vmbe hja navt to vrlyysa häb ik ra vp wrlandisk pampyyer wrskrêven. sâhwersa thv se erve. mot thv se âk wrskryyva. thin bärn alsa til thju hja nimmerthe wêi navt ne kvma . . .

skrêven to ljûwert. nêi âtland svnken is. thät thrja-thûsond-fjvwer hvndred änd njugon änd fjvwertigostec jêr. thät is nêi kersten rêknong that tvelfhvdred sex änd fiftigoste jêr. . . . hiddo tobinomath oera linda . . .. wâk . . .

ljawa ervnôma. vmb vsa ljawa êthlas wille änd vmb vsa ljawa frydoms wille, thusand wâra sa bidd.ik to jo. och ljawa ne lêt tha âgon ênis pâpekappe tach nimmerthe over thissa skrifta ne wêja. hja sprêkath swêta wirda. men hjo tornath vnmärksêm an alles hwat fon vs fryas trefth. vmbe rika prebendne to winnande sâ hêlath hja mith tha poppa keninggar. thissa wêtath that wi hjara grâteste fianda send. thrvchdam wi hjara ljuda to sprêke thvra.vr frydom rjucht änd forstne plicht. thervmbe lêtath hja alles vrdiligja. hwat fon vsa êthlum kvmth änd hwat thêr jeta rest fon vsa alda sêdum. och ljawa ik häv by tham et hove wêst. wil wr.alda.t thjelda änd willath wi vs navt sterik ne mâkja. hja skilun vs algâdur vrdiligja . . .

skrêven to ljud.werd. acht hundred änd thrju jêr nêi kersten bigrip . . . liko tonômath ovira linda . . .

Het Oera Linda Boek

(Dit staat niet in het handschrift)

Okke mijn zoon.

Deze boeken moet je met lichaam en ziel bewaren, zij bevatten de geschiedenis van ons hele volk en ook van onze voorouders. Verleden jaar heb ik die uit de vloed gered tegelijk met jou en met je moeder. Maar zij waren nat geworden, daardoor gingen zij naderhand bederven. Om ze niet te verliezen, heb ik ze op buitenlands papier overgeschreven. Omdat jij ze nu erft, moet jij ze ook overschrijven. Je kinderen ook, opdat ze nooit verloren gaan.

Geschreven te Ljudwerd, nadat Atland verzonken is, het drie duizend vier honderd negen en veertigste jaar, dat is volgens de tijdrekening van de christenen het twaalf honderd zes en vijftigste jaar. *1) Hiddo, bijgenaamd: Over de Linden. Waak.

Beste erfgenamen, omwille van onze beste voorouders, en omwille van onze vrijheid, verzoek ik u duizendmaal. Ach lieve, laat de ogen van een monnik toch nooit over deze geschriften gaan. Zij spreken zoete woorden, maar zij tornen ongemerkt, aan alles wat ons Fryas betreft. Om rijke kerkgangers te winnen, heulen zij met de vreemde koningen. Die weten dat wij hun grootste vijanden zijn, omdat wij tegen hen durven spreken over vrijheid, recht en en de plichten van een vorst. Daarom laten zij alles vernielen wat van onze voorvaders afkomstig is en wat nog over is van onze oude zeden. Ach lieve, ik ben bij hen aan het hof geweest. Als Wr.alda het toelaat en wij maken ons niet sterk, dan zullen zij ons allemaal vernietigen.

Geschreven te Ljudwerd, acht honderd en drie jaar volgens de christelijke tijdrekening.

Liko, bijgenaamd: Over de Linden.

*1) 3449-1256=2193, het jaar waarin Atland verzonken is.

(1) thrittich jêr äftere dêi thät thju folksmoder vmbrocht was thrvch thene vreste mâgyy stand.et er.ärg vm to. alle stâta thêr. er lidsa anda ôre syyde thêre wrsara wêrom fon vs ofkêrth änd vnder.et weld thes magyy kêmen änd.et stand to frêsane thât er weldich skolde wertha vr.et êlle lând. vmbe thät vnluk to wêrane hede män êne mêna âcht bilidsen hwêr gâdvrath wêron âllera männelik thêr ann.en gode hrop stande by tha fâmna. tha nêi thät.er mâr vrhlâpen wêron as thrjv etmelda was all go.rêd anda tys änd al.ên sa by hjara kvmste. tha to tha leste frêge adela thät wird.ände kêth. j alle wêt.et thät ik thrjv jêr burchfâm wêsen syy. âk wêt j thät ik kêren syy to moder änd âk. that ik nên moder nêsa navt nilde*1) thrvchdam ik apol to min êngâ jèrde. thach hwat j navt nête thät is thät ik alle bêrtnisa nêigvngen häw. êvin as ik en wrentlike folksmoder wêsen wêre. ik häv al.an fon änd witherfären to sjande hwät-er bêrde, thêr thrvch send my fêlo sêka bâr wrden thêr ôra navt nête, j häweth jester sêith. thät vsa sibba an tha ôra syyd thêre Wrsara njvt änd läf wêre. tha ik mêi sedsa to jv. thät.er mâgyy se nên yyne gâ of wnnen heth thrvch thät weld sinra wêpne.

(2) men blât thrvch ärglestige renka änd jeta mâr thrvch thät gyyrich sa thêra hyrtogum änd thêra êthelinga. Frya heth sêit wi ne skoldon nên vnfrya ljvd by vs tolêta. thâ hwat hävon hja dên. hja hävon vsa fjand nê folged hwand an stêd fon hjara fensenum to dêjande jeftha fry to lêtane. hävon hja Frya.s rêd minacht änd se to hjara slâfonum mâkad. thrvchdam hja sok dêdon macht Frya navt longer wâka ovir hjam. hja hävon yynes ôtheris frydom binimen änd thät is êrsêke thät hja hjara ajn vrlêren häwe. thach thät ella is jo selva a.ken. men ik wil sedsa to jo. ho hja nêi.grädum sâ lêg vrsylth send. thêra finnum hjara wiva krêjon bärn. thissa waxton vppa mith vsa frya bärn. altomet tvildon änd joldon hja to samne vppa hêm jeftha hja wêron mith ekkorum by thêre hêrd. thêr hêrdon hja mith lustum nêi tha vrdwâlska finna sâgum. thrvchdam hja thjvdand änd nêi wêron. sâ send hja vntfryast vnthônkes thene wald hjarar aldrum. as tha bärn grât wrdon änd sagon thät tha finna.ra bärn nên wêpne hantêra machte, änd blât wärka moste. thâ krêjon hja ann. eth wärka en gryns änd wrdon härde hâchfârande. tha bâsa änd hjara storsta svnum krupton by tha loddariga finna mangêrtum. and hjara ajne toghatera thrvch thät vvle fârbild fon.a w.êi brocht. lêton hjara selva bigorda thrvch tha skênesta finna knâpa hjara vvlum aldrum to spot. thâ thene mâgyy thät anda nôs kryg

(3) thâ nam er tha skênsta sinar Finna änd magyyara vrlovande ra ky mith golden horna sa hja ra thrvch vs folk fata dêdon.

*1) nêsa = ne wêsa; nilde=ne wilde; nête= ne wête; nêde=ne hêde; nên=ne ên; enz.

Het boek van Adela's volgelingen

Dertig jaar na de dag waarop de volksmoeder omgebracht was door de opperste Magy, was het er erg aan toe. Alle staten die aan de andere zijde van de Weser liggen, waren van ons afgescheurd en onder de macht van de Magy gekomen en er werd gevreesd dat hij macht zou krijgen over het hele land. Om dat ongeluk af te weren had men een algemene volksvergadering belegd, en daar waren alle mannelijke personen, die een goede reputatie hadden bij de burchtvrouwen, bijeengekomen. Maar nadat er meer dan drie etmalen verlopen waren, was de hele gouwraad in de war en alles even ver als bij hun komst.

Tenslotte vroeg Adela het woord en zei: U allen weet, dat ik drie jaar burchtmaagd ben geweest, ook weet u, dat ik gekozen ben tot volksmoeder en dat ik geen volksmoeder wilde zijn, omdat ik Apol tot mijn echtgenoot wilde hebben. Maar wat u niet weet, dat is, dat ik alle gebeurtenissen nagegaan heb, alsof ik in werkelijkheid volksmoeder was geweest. Ik heb voortdurend heen en weer gereisd, om te zien wat er gebeurde. Daardoor zijn mij veel zaken bekend geworden, die anderen niet weten. U hebt gisteren gezegd dat onze stamverwanten aan de andere zijde van de Weser tam en laf waren, maar ik kan u zeggen, dat de Magy hun niet één stuk land afgenomen heeft door het geweld van zijn wapens, maar alleen door slimme streken en nog meer door de hebzucht van de hertogen en edelen.

Frya heeft gezegd, dat wij geen onvrije mensen bij ons moesten toelaten, maar wat hebben zij gedaan? Zij hebben onze vijanden nagevolgd, want inplaats van hun gevangenen te doden of vrij te laten, hebben zij Frya's raad veracht en hen tot hun slaven gemaakt. Omdat zij dat deden, had Frya geen zin meer langer over hen te waken. Zij hebben de vrijheid van een ander genomen en dat is de oorzaak, dat zij hun eigen vrijheid hebben verloren. Doch dat alles is u ook bekend. Ik wil u echter vertellen, hoe zij geleidelijk aan zo ver verzeild zijn.

De vrouwen van de Finen kregen kinderen, deze groeiden op met onze vrije kinderen. Soms speelden en joelden zij samen op het erf, of zij waren met elkaar bij de haard. Daar luisterden ze met plezier naar de losbandige sagen van de Finen, omdat die dubbelzinnig en nieuw waren. Zo zijn zij ontfryast, ondanks het gezag van hun ouders. Toen de kinderen groot werden en zagen dat de kinderen van de Finen geen wapens mochten hanteren en alleen maar moesten werken, kregen zij van het werken een afkeer en werden heel hoogmoedig. De bazen en hun sterkste zoons kropen bij de wulpse Finense meisjes en hun eigen dochters, door het slechte voorbeeld van de wijs gebracht, lieten zich door de knapste jongens van de Finen verleiden, tot spot van hun verdorven ouders. Toen de Magy dat in de gaten kreeg, nam hij de mooiste van zijn Finen en Magyanen, die hij koeien met gouden horens beloofde, als zij zich door ons volk

äfterdam sina lêr vtbrêda. men sin ljuda dêdon mar.bern wrdon to sok makad. nêi upsalândum wêibrocht. änd sâhwersa hja vpbrocht wêron an sina vvla lêr. thän wrdon hja to bek sendon. thâ tha skin.slâvona vsa tâl mächtich wêron thâ klivadon hja tha hêrtoga and êthelinga an bord änd kêthon hja moston thene mâgyy hêroch wertha sa kvndon hjara svnum vpfolgja tham oni thrvch.eth folk kêren to wrdane. thêra thêr vmbe goda dêdum en fârdêl to.ra hus kryen hêde vrlovadon hja fon sinant wêgum peta.n äfter.dêl by. hoka tham en far- änd äfter.dêl kryen hêde sêidon hja en rond. dêl to änd tham en rond.dêl hêde en êlle stat. wêron tha êthla to härde fryas tha wendon hja tha stêwen änd hildon vppar vrbastera svnum an. jesterdêi wêron.er mong jo tham allet folk to hâpa vvopa *1) wilde vmb tha âstlike stâta wither to hjara plyga to tvangande. thach nêi min yynfalda myyning skolde thât falikant utkvma. thänk yynes thêr was hyyr wêsen en härde lvngsyyakte among.eth fja änd thät.er thêr jeta arg wde. skolde j.eth thän wel wâgja vmbe jvw hêlena fja to farande among hjara syyaka fja, ämmer na. sâhwersa allra mannalik nw biâma änd bijechta mot thät.eth thêr mitha stapel ärg of kvma skolde hwa skolde thän alsa dryyst
(4) wêsa vmbe sina bärn to wâgande among en folk thät êlle änd al vrdêren is, macht ik jo rêd jêva ik skolde sedsa to jo. j moste bifara alle dingum jo en nêie folksmoder kyyasa. ik wet wel thät j thêrmitha anda brvd sitte vt hawede thät.er fon tha thredtine burchfâmna tham wi jeta ower häve wel achte send thêr nêi thêra êra dinge. men thät skold ik navt ne melda. tüntja thêr fâm is et.er burch mêdêa.sblik het.er nämmer nêi tâlth. tach is hju fol witskip änd klarsyyan änd wel sa härde vppir folk änd vsa plyga stälth as all ôthera etsame. forth skold.ik rêda j moste nêi tha burgum ga, änd ther vpskryywa alle êwa, frya.s tex. bijvnka alle skyydnisa. jâ ella thät er to finda syy vppa wâgum. til thju ella navt vrlêren ne ga änd mitha burgum alsa vrdên navt ne werth. thêr stät askrivem. thju moder änd jahwelik burch.fâm skil häva buta helpar änd sända.bodon yyn änd twintich fâmna änd sjugun lêrfâmkis. macht ik thêr hwat to dvande. thä skol.ik skryywa. änd alsa fêlo êrsêma toghatera vmbe to lêrane. sa thêr vppa burgum wêsa müge. hwand is seg an trowe änd tid skil.et jechta. sawersa j äfta frya.s bärn (blywa) wille nämmer to winnande hor thrvch les(t)a ner thrvch wêpne sa hagath j to nvdande thät jvwe toghatera äfta frya wiva wrde, bärn mot mä lêra. ho grât vs lând er wêsen syy. hokke grâte änniska vsa ethla wêron. ho grât wi jeta send sa wi vs däl ledsath by ôra. män mot tâla hjam fon tha wicharda änd
(5) fon hjara wichandlika dêdum. âk wra fära sê.tochta. al thissa tällinga hagath dên to werthande by thêre hêrd. vppa hêm änd hwêr.et wêsa mêi. sa by blyyskip as byy târum. mem skil.et

*1) Er staat „vvopa", maar het is duidelijk, dat dit 'hropa' moet zijn.

lieten gevangennemen, teneinde zijn leer te verbreiden. Maar zijn mensen deden meer. Kinderen werden ontvoerd, naar de Upsalanden meegenomen en nadat zij opgevoed waren in zijn slechte leer, werden zij teruggezonden. Toen de zogenaamde slaven onze taal machtig waren, kwamen zij de hertogen en edelen opzoeken en zeiden, dat zij aan de Magy onderhorig moesten worden, dan konden hun zoons hen opvolgen zonder door het volk gekozen te worden. Diegenen die om hun goede daden een v ó ó r - deel bij hun huis hadden gekregen, beloofden zij namens hem ook nog een achterdeel erbij. Degenen, die een vóór- én achterdeel gekregen hadden, zeiden zij een r o n d deel toe en die een ronddeel hadden een hele state. Waren de ouders te zeer Fryasgezind, dan wendden zij de steven en richtten zich tot hun verbasterde zoons.
Gisteren waren er onder u, die al het volk te hoop wilden roepen om de Oostelijke Staten weer tot hun plicht te dwingen. Maar naar mijn bescheiden mening zou dat verkeerd uitpakken. Denk eens dat er hier een hevige longziekte onder het vee was geweest en dat die daar nog erg woedde, zou u het dan wel wagen om uw gezonde vee onder hun ziek vee te sturen? Nee toch. Zo goed als nu iedereen moet beamen en toegeven dat het dan met de veestapel verkeerd zou aflopen, wie zou dan zo onvoorzichtig wezen om zijn kinderen te wagen onder een volk dat helemaal verdorven is?

Als ik u een raad zou mogen geven, dan zou ik tegen u zeggen: u moet vóór alles een nieuwe volksmoeder kiezen. Ik weet wel dat u daarmee aan de grond zit, omdat er van de dertien burchtvrouwen die wij nog over hebben, wel acht zijn die naar die eer dingen, maar daar zou ik geen acht op slaan. Tuuntje, die vrouwe is op de burcht Maagdenburcht, heeft er nooit naar getaald, en toch is zij iemand met kennis en helder inzicht en wel zo sterk op haar volk en onze gebruiken gesteld, als alle anderen tezamen.

Voorts zou ik aanraden, dat u naar de burchten zou moeten gaan en daar opschrijven alle wetten van Frya's tex (tekst), en ook alle geschiedenissen, ja alles wat er te vinden is op de wanden, opdat alles niet verloren ga, en tezamen met de burchten niet ook zal ondergaan. Daar staat geschreven: De moeder en elke burchtmaagd zal, behalve helpers en zendboden, eenentwintig maagden en zeven leermeisjes hebben. Mocht ik daar wat bij doen, dan zou ik schrijven: „én evenveel eerzame dochters tot lering, als er op de burchten mogen zijn". Want ik zeg het u eerlijk en de tijd zal het bevestigen, dat als u echte Fryaskinderen wilt blijven, onoverwinnelijk, noch door list, noch door de wapens, dan behoort u er voor te waken, dat uw dochters echte Fryavrouwen worden.

De kinderen moet men leren, hoe groot ons land vroeger geweest is, wat 'n grote mannen onze voorouders waren, hoe groot wij nóg zijn, als wij ons zelf bij anderen vergelijken. Men moet hun vertellen van de helden en van hun heldhaftige daden; ook van de verre zeetochten. Al deze verhalen behoren gedaan te worden bij de haard, op het erf, en waar het maar kan,

standfäst kvma änd et bryn änd ät hirta. thän moton alle lêringa overa wêra jvwera wiva änd toghatera thêr.in strâma. adela.s rêd is vpfolgath.

thit send tha nâmen thêra grêvet.manna vnder hwam.mis wald thit bok a.wrochten is.

apol. adela.s man. thria is er sêkening wêsen. nw is.er grevetman ovir ast.flyylând and ovir.a linda.vvrda. tha burga ljvdgârda. linda hêm änd stavja send vnder sin hod. ther sax.man storo sytja.s man. grêvetman ovir.a hâga fênna änd walda. njvgun wâra is.er to hêrtoga. thät is to hyrman. kêren, tha burga bvda änd manna.gärda.forda send vnder sin hod. abêlo. jaltja.s man. grêvetman ovir tha sûdar flyylanda. fjvwers is.er hyr.man wêsen. tha burga aken. ljvd.burch änd kätsburch send vnder sin hod. e.noch dyywek his man. grêvetman ovir west.flyyland änd tex. land. njvgun mel is.er to sêkening kêren, thju wâra.burch. mêdêasblik. forâna änd ald fryasburch send vnder sin hod. foppe. man fon dunrôs grêvetman ovir tha sjvgun ê.landa. fif mel is.er sêkening wêsen. thju burch walhalla.gâra is vnder sin hod.

thit stand vppa tha wâgum et frya.s-burch to texland a.skryywen. that stêt âk to stâ via änd to mêdêa.sblik.

(6) thät was frya his dêi änd to thêre stonde was.t vrlêden sjvgun wâra sjvgun jêr. thät fästa was anstäld as folk.moder nêi frya.s jêrta. thju burch mêdêa.sblik was rêd änd en fâm was kêren, nw skolde fästa thju nêja foddik vpstêka. änd thä thät dên was an äjnwarda fon thät folk thâ hrop frya fon hira wâk.stäre sâ thät allera männalik thät hêra machte, fästa nim thinra stifte änd wryt tha thinga thêr ik êr navt sedsa ne machte, fäste dêde alsa hja boden wärth. sâ send wy frya.s bärn a vsa forma skêdnise kêmen.

that is vsa forma skêdnise.

wr.alda tham allêna god änd êvg is. mäkade t.anfang. dana kêm tid. tid wrochte alle thinga âk jrhta. jrtha bârde alle gärsa krûden änd bôma, alle.t djara kwik änd alle.t ärge kwik. al hwat god änd djar is. brocht hju by dêgum änd alhwat kwâd änd ärg is brocht hju thes nachtis forth . . . äfter.et twilifte jol.fêrste bârde hju thrja mangêrta . . .
lyda wärth ut glyyande
finda wärth ut hêta.änd
frya wärth ut warme stof.
thâ hja blât kêmon spisde wr.alda hjam mith sina âdama. til thiu tha männeska an him skolde bvnden wêsa. ring as hja rip

zowel in vreugde als in leed. Maar zal het stand houden in het brein en in het hart, dan moeten alle leringen over de lippen van uw vrouwen en dochters erin vloeien. Adela's raad is opgevolgd.

Dit zijn de namen van de grevetmannen onder wier bestuur dit boek is vervaardigd.

Apol, Adela's man. Driemaal is hij zeekoning geweest, nu is hij grevetman over Oost-Vlieland en over de Lindeoorden; de burchten Ljudgarda, Lindaheem en Stavia zijn onder zijn hoede. De Saxman Storo; Sytje's man, grevetman over de Hogevennen en Wouden. Negenmaal is hij tot hertog, dat is tot heerman gekozen, de burchten Budda en Mannagärdaforda zijn onder zijn hoede. Abelo, Jaltje's man, grevetman over de Zuidervlielanden. Viermaal is hij heerman geweest, de burchten Aken, Luik, en Kattenburch zijn onder zijn hoede. Enoch, Dyweke's man, grevetman over Westvlieland en Texland. Negenmaal is hij tot zeekoning gekozen, de Waraburcht, Medeasblik, Forana en Fryaburcht zijn onder zijn hoede. Foppe, de man van Dunroos, grevetman over de Zeven Eilanden. Vijfmaal is hij zeekoning geweest, de burcht Walhallagara is onder zijn hoede.

Dit stond op de wanden te Fryasburcht op Texland geschreven, dat staat ook te Stavia, en te Medeasblik (Maagdenburcht).

Het was Fryasdag en op dat tijdstip was het zeven maal zeven jaren geleden, dat Festa was aangesteld als volksmoeder, volgens de wens van Frya. De burcht Maagdenburcht (Medeasblik) was gereed en er was een vrouwe gekozen. Nu zou Festa haar nieuwe .lamp opsteken en toen dat gedaan was in tegenwoordigheid van het volk, riep Frya van haar waakster, zodat iedereen het kon horen: Festa neem uw stift en schrijf de dingen, die ik niet zeggen kon. Festa deed als haar geboden was. Zo zijn wij, Frya's kinderen, aan onze vroegste geschiedenis gekomen.

Dit is onze vroegste geschiedenis.

Wr.alda, die alleen God is en eeuwig, maakte het begin. Vervolgens kwam de tijd. De tijd bracht alle dingen tot stand, ook de aarde. De aarde bracht alle grassen, kruiden en bomen voort, al het liefelijke en al het boze gedierte. Alles, dat goed en liefelijk is, bracht zij bij dag voort en alles wat boos en kwaad is, bracht zij 's nacht voort. Na het twaalfde Jolfeest baarde zij drie maagden:

Lyda ontstond uit gloeiende stof,
Finda uit hete en
Frya uit warme stof.

Toen zij te voorschijn kwamen, voedde Wr.alda hen met zijn adem, opdat de mensen aan hem gebonden zouden zijn. Zodra zij

wêron krêion hja früchda änd nochta anda drâma wr.alda's od träd to.ra binna. änd nw bärdon ek twilif svna änd twilif toghathera. ek jol.tid twên. thêrof send alle männeska kêmen . . .
lyda was swart. krol.hêred alsa tha lômera. lik stära blonkon hjra ôgon. ja thes gyyrfügels blikkar wêron vnmodich by hjra.s . . .
skärpe lyda. annen sanâka kvn hju kruppa hêra. and hwersa thêr fiska invr. wêtero n.vntgong thät hjra nostera navt . . .
räd.bvwde lyda. en store bâm kvn hju bûgja änd sahwersa hja run ne bräk nêne blomstâl vnder hjara fyyt . . .
weldige lyda. härd was hjra steme änd krêt hju ut grimme sâ run ek flux wêi . . .
wonder.fvlle lyda. fon êwa nilde hju navt nêta. hjra dêda wrdon thrvch hjra tochta stjvrat. vmbe tha têdra to helpâne. dâde hju tha stora änd hwersa hju.t dên hêd grajde hju by.t lik . . .
arme lyda. hju wärth gris fon.t vnwisse bihelda änd vpp.et ende sturf hju fon hirtsêr vmbe tha bärn.ra kwâd . . .
vnwisa bärn. hja tichtegadon ekkorum fon mäm.ra dâd. hja gräjadon lik wolva. fjvchtadon alsa änd dahwile hja that dêdon êton tha fügelon thät lik. hwâ mêi sin târa hwither to haldane . . .
finda was gêl änd hjr hêr sâ tha männa êner hors. êne thrê ne kv hja navt ni bûgja. men hwêr lyda
(8) annen lavwa macht to dêjande thêr dâde hja wel tjän . . .
vrlêdalika finda. svet was hjra stemme änd nannen fügel kvn sjonga lik hju. hjra ôgon lokton änd lordon men thêr. er ansach warth slâf . . .
vnrêdalika finda. hju skrêf thûsande êwa. tha hju ne folgde nên.er fon vp. hju verfyade tha goda vmbe hjara frymod. tha an slik. mämkes jêf hju hja selva hast wêi . . .
that was hir vnluk. hjra hâved was to fvl. tha hjr hirte to ydel. hju ne minde nimmän sa hja selva änd hju wilde thät ek hja lyyaf häwa skolde . . .
falske finda. hüning swet wêron hjra wirda. tha hok tham hja trjvwade wêre vnluk nêi by . . .
selv. sjoctha finda. ovir ella wilde hju welda. änd hjra svnum wêron lik hju. fon hjara susterum lêton hja.ra thjanja änd ekkorum slogon hja vmb.et mâster.skip dâd . . .
dubbel.hirte finda. vmbe skotse wirda warth hju yyre. änd tha ärgste dêda ne rorde hja navt. sach hju en nyndask en spinne vrslynna thän wärth hju omm.et hirte sa yys. men sach hju hjra bärn en frya's vrmorde sâ swol hjra bosm fon nocht . . .
vn.luke.finda. hju sturf anda blomtid fon hjra lêva. änd.t is jeta tjvester ho hju fallen is . . .
(9) skinhêliga bärn. vnder kestlika stêna lêidon hja hjra lik däl. mith kwabbjana skriftum smukton hja tham vppa, togra-

volwassen waren, kregen zij vreugde en genoegen in de dromen van Wr.alda. Genoegen kwam tot hen *1). En nu baarden zij elk twaalf zoons en twaalf dochters, elke joltijd een paar. Daarvan zijn alle mensen gekomen.

Lyda was zwart, met krulhaar als de lammeren, als sterren fonkelden haar ogen, ja de blikken van de giervogel waren onmoedig bij de hare.

Scherpe Lyda. Een slang kon ze horen kruipen en waar maar vissen in het water waren, ontging dat haar neusgaten niet.

Lenige Lyda. Een sterke boom kon zij buigen en wanneer zij liep, brak er geen bloemsteel onder haar voeten.

Geweldige Lyda. Hard was haar stem en schreeuwde zij van kwaadheid dan liep iedereen vlug weg.

Wonderlijke Lyda. Van wetten wilde zij niet weten. Haar daden werden door haar driften bestuurd. Om de zwakken te helpen, doodde zij de sterken, en wanneer zij dat gedaan had, huilde zij bij de doden.

Arme Lyda. Zij werd grijs van haar onwijze gedrag, en op het eind stierf zij van hartzeer over het kwaad van haar kinderen.

Onwijze kinderen. Zij betichtten elkaar van moeder's dood, zij huilden als wolven en vochten ook zo en terwijl zij dat deden, vraten de vogels het lijk op. Wie kan daarbij zijn tranen weerhouden?

Finda was geel en haar haren als de manen van een paard; een boom kon zij niet buigen, maar waar Lyda één leeuw kon doden, daar doodde zij er wel tien.

Verleidelijke Finda. Zoet was haar stem en geen vogel kon zingen zoals zij, haar ogen lokten en lonkten, maar die er inkeek werd een slaaf.

Onredelijke Finda. Zij schreef duizenden wetten, maar zij volgde er niet één van op. Zij verfoeide de goeden wegens hun vrijmoedigheid, maar aan flikflooisters gaf zij zichzelf haast weg. Dat was haar ongeluk. Haar hoofd was te vol, doch haar hart te ijdel. Zij beminde niemand dan zichzelf en zij wilde dat iedereen haar lief zou hebben.

Valse Finda. Honingzoet waren haar woorden, maar wie haar vertrouwde, die was het ongeluk nabij.

Zelfzuchtige Finda. Over allen wilde zij heersen en haar zoons waren als zij. Zij lieten zich bedienen door hun zusters en elkaar sloegen zij om het meesterschap dood.

Dubbelhartige Finda. Om schuinse woorden werd zij boos en de ergste daden roerden haar niet. Zag zij een schildpad een spin verslinden dan werd het haar om het hart als ijs, maar zag zij haar kinderen een Frya vermoorden, dan zwol haar boezem van genoegen.

Ongelukkige Finda. Zij stierf in de bloeitijd van haar leven, en het is nog duister hoe zij is overleden.

Schijnheilige kinderen. Onder kostbaar gesteente legden zij haar lijk neer. Met hoogdravende opschriften versierden zij dat, luid

*1) Het vóór Friese „od" is n.l. geen 'haat', maar 'ode' = vreugde of genoegen.

jande vmbe hêrath to wärthande. men an stilnise ne wênadon hja nênen ênge târ . . .

vrfyalik folk. thi tex thêr finda nêi let was in golden blêdar wryt. thach tha besta hwêr.far i makad was. wêr i nämmer to not. tha goda êwa wrdon ut.fâgad and selfv.sjocht wryte thêr kwada far in . . .

o finda. tha wärth jrtha fvl blod. änd tha haveda thêr männeska mäjadon thin bärn lik gärs hälma of. ja finda thät send tha früchda thinera ydlenise. sjan däl fon thinre wâkstär änd wên . . .

frya. was wit lik snêi by.t môrne.râd änd thät blâw hjrar ôgnum vvn.et jeta thêre rêinbôge of . . .

skêne frya. lik strêlon thêra middêi svnne blikadon hjra hêron thêr sa fin wêron as rach . . .

abele frya. vntlvkton hjra wêra. thän swêgon tha fügelon änd ne rordon tha blêdar navt mar . . .

weldige frya. thrvch thêne kräft hjrar blikkar strêk thêne lâwa to fara hjara fyt däl änd held thêne addur sin gif tobäk.

rêne frya. hjra yta was hüning änd hjra drank was dâwa gâdûrad anda bôsma thêra blommum.

(10) lichte frya. thät forma hwat hju hira bärn lêrde was selv.twang. thât ôthera was lyyafte to düged. änd thâ hja jêroch wrdon. tha lêrde hju hjam thju wêrtha fon tha frydom känna. hwand sêide hju svnder frydom send alle ôthera dügedon allêna god vmbe jo to slâvona to makjande. jvwe ofkvmste to êvge skantha . . .

milde frya. nammer lyyt hju mêt.al ut jrtha dälva vmb äjnbât. men sâhwersa hju.t dêde wêr.et to jahwelikis not.

lukigoste frya. alsa tha stära om jrtha om.swyyrmja swir-madon hiara bärn om hja . . .

wise frya. tha hju hira bärn vpbrocht hêde alto thêre sjugonde kny. tha hrop hju.ra alle a flyyland to sämne. thêr jêf se hjam hira tex. änd sêide. let tham jvwe wêiwisar wêsa. tha ne skil thät jo nâ navt kwalik ni gâ . . .

ut.for.kêrena frya. thâ hju.t sêid hêde. bêvade jrtha lik wr.alda.s sê. flyylândis bodem svnk an grâda vnder hjara fyt däl. thju lôft wârt swart änd nyylof fon târa to stirtane änd thâ hja nêi moder om.sâgon was hju al lang vppira wâkstär. tha to tha lesta spräk tôngar ut.a wôlka änd blixen skrêf an thât lôft.rvm . . . wak . . .

far.sjanda.frya. thät länd fon hwêr hju was vpfâren

(11) was nw en strâm änd buta hira tex was thêr in ella bidvlwen hwat fon hjra hôndum kêmen was . . .

hêriga.bärn. tha hja to.ra selva wêron. tha mâkadon hja thit hâge therp bvwadon thâs burch thêrvppa an da wägrum thessa wryton hja thene tex. änd vmbe. that allera mannalik hja skolde müga finda hävath hja thät lând rondomme texland hêten. thêrvmbe skil.ät bilyywa al wenne jrtha.jrtha syy.

grienende om gehoord te worden, maar in stilte weenden zij geen enkele traan.

Verfoeilijk volk. De tekst, die Finda naliet, was op gouden bladen geschreven, maar de besten, waarvoor hij gemaakt was, was hij nooit tot nut. De goede wetten werden uitgewist en egoïsme schreef daar slechte voor in de plaats. O Finda, toen werd de aarde vol bloed en uw kinderen maaiden de hoofden van de mensen af als grashalmen. Ja Finda, dat zijn de vruchten van uw ijdelheid. Zie neer vanuit uw waakster en ween.

Frya was blank als sneeuw bij het morgenrood en het blauw van haar ogen won het van de regenboog.

Schone Frya. Als stralen van de middagzon schitterden haar haarlokken, die zo fijn waren als spinrag.

Bekwame Frya. Gingen haar lippen van elkaar, dan zwegen de vogels en geen blad bewoog zich meer.

Geweldige Frya. Door de kracht van haar blikken ging de leeuw voor haar voeten liggen, en hield de adder zijn gif in.

Reine Frya. Haar spijs was honing en haar drank dauw, vergaard uit de boezems van de bloemen.

Verlichte Frya. Het eerste wat zij haar kinderen leerde was zelfbeheersing, het tweede was liefde tot de deugd, en toen zij volwassen waren, leerde zij hun de waarde van de vrijheid kennen. Want, zei zij, zonder vrijheid zijn alle andere deugden alleen goed om u tot slaven te maken, uw afkomst tot eeuwige schande.

Milde Frya. Nimmer liet zij metaal uit de aarde delven om eigen voordeel, maar wanneer zij het deed, was het tot ieders nut.

Gelukkigste Frya. Zoals de sterren de aarde omzwermen, zo zwermden haar kinderen om haar heen.

Wijze Frya. Toen zij haar kinderen had opgevoed tot in het zevende lid, riep zij ze allen naar Vlieland tezamen *1). Daar gaf zij hun haar tekst en zei: Laat die uw wegwijzer zijn, dan zal het u nimmer slecht gaan.

Uitverkoren Frya. Toen zij dit gezegd had, beefde de aarde, als Wr.aldas zee. Vlieland's bodem zonk steeds meer onder haar voeten weg, de lucht werd zwart en geelgroen van het tranen storten en toen men naar de moeder omzag, was zij allang opgerezen tot haar waakster. Tenslotte sprak er donder uit de wolken en de bliksem schreef aan het luchtruim: waak!

Verziende Frya. Het land, waarvan zij was opgevaren, was nu een stroom en behalve haar tekst was daarin alles bedolven, wat van haar handen gekomen was.

Gehoorzame kinderen. Toen zij tot zichzelf kwamen, maakten zij die hoge terp, bouwden deze burcht daarop en op de wanden daarvan schreven zij de tekst, en opdat iedereen die zou kunnen vinden, hebben zij het land daaromheen: Texland genoemd. Daarom zal het blijven bestaan, zo lang de aarde, aarde is.

*1) Vlieland is onmogelijk; het moet Flemland zijn, het stamwoord voor Vlaming.

held bêid tha frya. to tha lesta skilun hja my hwiter.sja. thach thêra allêna mêi ik as fry känna thêr nên slâf is fon en ôther ni fon sine tochta . . . hyyr is min rêd . . .

sâhwersa thju nêd arg syy änd gode rêd änd gode dêd nawet mar ne formüge hrop thän thi gâst wr.alda.s an. men j ne mot.im navt anhropa bifâra alle thinga prvvath send. tha ik segs jo mith rêdene änd tid skil.et wâra tha modelâsa skilun ämmer swika vnder hjara äjn lêd . . .

2. wr.alda.s gâst mêi män allêna knibuwgjande tânk to wyya. jâ thrju wara. far hwat jv fon him noten häve far hwat jv nith änd fara hâpe thêr hy jo lêt an anga tida.

3. j häwed sjan ho ring ik helpe lênde, dva al ên mith jo nêston. men ne tof navt til män

(12) jo bêden heth. tha lydande skolde jo floka min fâmna skoldon jvwa nâma ufâga ut.ät bok änd ik skolde jo lik en vnbikännade ofwisa mota.

4. nim nämmar kni. buwgjande tânk fon.jv nêston ân. thjus âgath wr.alda.s gâst. nid skolde j bikrjupa. wisdom skolde j bilâka änd min fâmna skolden jo bityygsa fon fâder.râv.

5. fjuwer thinga send to jvwe not jêven. mith nâma. lôft. wêter lând änd fjur. men wr.alda wil thêr allêna bisittar of wêsa. thêrvmbe red ik jo. j skilun jo rjuchtfêrdiga manna kyyasa. tham thju arbêd änd tha früchda nêi rjuchta dêla. sâ hat nämman fry fon wärka ni fon wêra sy.

6. sâhwersa thêr ämman among jo fvnden wärth thêr sin äjn frydom vrsellath. tham n.is navt fon jvw folk. hi is en horning mith basterd blod. ik rêde jo that j him änd sin mäm to thät lând utdriva segs that to jvwa bärn. thes mornes thes middêis änd thes êwendes til thju hja thêrof drâme thes nachtis.

7. allera männalik thêr en ôther fon sine frydom birâw. al wêre thene ôre him skeldech mot ik anda bärn.tam êner slâfine fâra lêta. thach ik rêde jo vmbe sin lik änd that sinera mäm vpp.êne käle stêd to vrbarnande. äfternêi

(13) hjara aske fiftich fyyt anda grvnd to dälvane til hju thêr nênen gärshälm vp waxa ni mêi. hwand aldulkera gärs skolde jvw djaroste kvik dêja.

8. ne grip na thät folk fon lyda ner fon finda an. wr.alda skolde helpa hjam. sa that.ät weld that fon jo ut.gong vppa jvwa äjne hâveda skolde witherkvma.

9. sâhwersa thät machte bêra that hja fon juwe rêd jefta awet owers wilde alsa aghat j to helpane hjam. men kvmath hja to râwande fal than vppa tham nither lik vliksenande fjvr.

10. sâhwersa annen fon hjam êner jvwer toghaterum to wif gêrth änd hju that wil. thän skilun j hja hjra dymhêd bitjvtha thach wil hju toch hjra frêjar folgja that hja than mith frêtho gâ.

11. willath jvw svna fon hjara toghaterum sâ mot j alsa dva

Fryas Tekst.

Heil wacht de vrijen! Tenslotte zullen zij mij weerzien. Maar hem alleen kan ik als vrij erkennen, die geen slaaf is van een ander, noch van zijn driften. Hier is mijn raad.

1. Indien de nood hoog is en goede raad en goede daad geen zin meer hebben, roep dan de geest van Wr.alda aan, maar u moet hem niet aanroepen voordat alle dingen beproefd zijn. Ik zeg u met redenen en de tijd zal het bewijzen: De moedelozen zullen steeds bezwijken onder hun eigen leed.

2. Wr.alda's geest mag men alleen met gebogen knie dankzeggen, ja driemaal, voor wat u van hem genoten hebt, voor wat u geniet en voor de hoop die hij u laat in angstige tijden.

3. U hebt gezien hoe spoedig ik hulp verleende. Doe net zo met uw naaste, maar wacht niet totdat men u verzocht heeft. De lijdenden zouden u vervloeken, mijn maagden zouden uw naam uitwissen uit het boek en ik zou u als onbekenden moeten afwijzen.

4. Laat uw naaste u nooit dank betuigen met gebogen knie, deze behoort aan Wr.alda's geest. Nijd zou u bekruipen, de wijsheid zou om u lachen, mijn maagden zouden u beschuldigen van verloochening van uw vader. (Wr.alda).

5. Vier dingen zijn tot uw genot gegeven, met name lucht, water, land en vuur, maar Wr.alda wil daarvan alleen de bezitter wezen. Daarom raad ik u aan, dat u rechtvaardige mannen kiest, die de arbeid en de vruchten naar recht verdelen, zodat niemand vrij van werken noch van verdedigen zal zijn.

6. Wanneer er iemand onder u gevonden wordt, die zijn eigen vrijheid verkoopt, die is niet van uw volk, hij is een bastaard met verbasterd bloed. Ik raad u aan, hem en zijn moeder uit het land te verdrijven. Zeg dat tot uw kinderen 's morgens en 's middags en 's avonds, totdat zij er 's nacht van dromen.

7. Een ieder, die een ander van zijn vrijheid berooft, al heeft de ander aan hem een verplichting, die moet ik aan de leiband van een slavin laten rondlopen. Maar ik raad u aan, zijn lijk en dat van zijn moeder op een dorre plaats te verbranden en daarna hun as vijftig voet onder de grond te begraven, opdat daar geen grashalm op moge groeien, want al zulk gras zou uw kostbaarste vee doden.

8. Val nooit het volk van Lyda, noch van Finda aan. Wr.alda zou hen helpen, zodat het geweld, dat van u uit zou gaan, op uw eigen hoofden zou neerkomen.

9. Indien het mocht gebeuren, dat zij van u raadgeving of iets anders willen, dan behoort u hen te helpen. Maar komen zij roven, val dan op hen neer als bliksemend vuur.

10. Indien een van hen een van uw dochters tot vrouw begeert, en zij dat wil, dan zult u haar haar dwaasheid beduiden, maar wil zij toch haar vrijer volgen, laat haar dan met vrede gaan.

11. Willen uw zoons van hun dochters, dan moet u net zo doen

as mith jvwa toghaterum. thach hor tha êna nor tha ôthera mêi witherkvma. hwand hja skoldun uthêmeda sêda änd plêga mith fâra. änd drêi thessa by jo heldgad wrde mêi ik navt longer ovir j o wâka.

12. vppa minre fâm fästa häv ik al min hâp fästeth. thêrvmbe most j hja to jo êre

(14) moder nêma. folgath j min rêd thän skil hju nêmels min fâm bilyywa änd alla frana fâmna thêr hja folgja. than skil thju foddik nämer utga thêr ik far jo vpstoken häv. thät ljucht thêra, skil thän êvg jvwe bryn vpklarja. änd j skilun thän êvin fry bilyva fon vnfrya weld as jvwa swête rin. strama fon thät salte wêter thêr ändelâse sê . . .

thet het fästa sêid.

alle setma thêr en êw. thät is hvndred jêr omhlâpa müge mith tha krodar änd sin jol. thêra mügon vppa red thêre moder. änd by mêna willa vppa wêgar thêra burgum writ hwertha send hja uppa wêgar writ thän send hja êwa änd thät is vsa plicht vmbe altham an era to haldande. kvmth nêd änd tvang vs setma to jêvane stridande with vsa êwa and plêgum. sä mot mäneska dva alsa hja askja thach send hja wêken thän mot män ämmer to thät alda wither.kêra. thät is frya.s willa änd thät mot wêsa tham fon al hjra bärn.

fästa sêide...

alle thinga thêr man anfangja wil. hoka thät.ät müga wêsa. vppa tha dei thêr wy frya heldgad häwa tham skilun êvg falikant utkvma. nêidam tid nw biwysde heth thät hju riucht hêde. sâ is thät en êwa wrden. thät män svnder nêd änd tvang a frya hjra dêi nawet owers ni dva ne mêi tha blyyda fêrsta fyyrja.

thät send tha êwa thêr to thêra burgum hêra.

1. sâhwersa thêr arne êne burch bvwet is. sa mot thju foddik thêra an tha forma foddik et tex.land vpstêken wrda. thach thät ne mêi nämmer owers as thrvch tha moder skên.

2. ek moder skil hjra äjn fâmna kjasa. alsa thêra thêr vppa thêra ôthera burgum as moder send.

3. thju moder to tex.land mêi hjra folgster kjasa thach sâhwersa hju falth êr hju.t dên heth sa mot thas kêren hwertha vppa êne mêna acht. by rêdum fon alle stâta et sêmne.

4. thju moder to tex.land mêi en änd tvintich fâmna and sjvgun spille mangêrta häva. til thju thêr ämmer sjvgun by thêra foddik muge wâkja dêilikes änd thes nachtes. by tha fâmna thêr vppa ora burgum as moder thjanja alsa fêlo . . .

5. sâhwersa en fâm annen gada wil. sa mot hju.t thêre moder melda. änd bistonda to tha människa kêra. êr hju mith hjra tochtige âdama thät ljuchth bivvlath.

als met uw dochters. Maar noch de een, noch de ander mag terugkeren, want zij zouden buitenlandse zeden en gewoonten meebrengen en zodra deze bij u gehuldigd worden, kan ik niet langer over u waken.

12. Op mijn dienares Festa heb ik al mijn hoop gevestigd. Daarom moest u haar tot Eremoeder nemen. Volgt u mijn raad dan zal zij nadien mijn dienares blijven en alle vrome maagden, die haar volgen. Dan zal de lamp nooit uitgaan, die ik voor u aangestoken heb. Het licht daarvan zal dan eeuwig uw geest verlichten, en u zult dan even vrij blijven van onvrij geweld, als uw zoete binnenwater van het zoute water van de eindeloze zee.

Dit heeft Festa gezegd.

Alle leefregels, die een eeuw, dat is honderd jaar, omlopen met de tijd (krogen) en zijn Jol (zonnewiel), die mogen op raad van de Moeder en bij algemene beschikking op de wanden van de burchten gegrift worden. Zijn zij op de wanden geschreven dan zijn zij wetten (ewa) en het is onze plicht om ze allemaal in ere te houden. Komen nood en dwang ons leefregels geven, die in strijd zijn met onze wetten en gewoonten, dan moet men doen wat zij eisen, zijn zij echter geweken, dan moet men steeds tot het oude terugkeren. Dat is Frya's wil en dat moet die van al haar kinderen zijn.

Festa zei:

Alle dingen die men wil beginnen, hoe zij ook mogen wezen, op de dag, die wij aan Frya hebben gewijd, zullen eeuwig verkeerd uitkomen. Nadat de tijd nu bewezen heeft, dat zij gelijk had, is het een wet geworden dat men zonder noodzaak op Frya's dag niets anders mag doen dan blij feestvieren.

Dit zijn de wetten, die tot de burchten behoren.

1. Indien ergens een burcht is gebouwd, dan moet de lamp daarvan aan de eerste lamp te Texland aangestoken worden, maar dat mag nooit anders dan door de Moeder geschieden.
2. Elke Moeder zal haar eigen maagden kiezen. Eveneens die, welke op andere burchten moeder zijn.
3. De Moeder te Texland mag haar opvolgster kiezen, maar indien zij sterft voordat zij dat gedaan heeft, dan moet die gekozen worden op een algemene vergadering bij raad van alle states tezamen. *1)
4. De Moeder op Texland mag eenentwintig maagden hebben en zeven spinmeisjes, opdat er altijd zeven bij de lamp kunnen waken overdag en 's nachts. Bij de maagden die op andere burchten als moeder dienen, evenveel.
5. Als een maagd wil trouwen, moet zij dat aan de Moeder berichten en op staande voet tot de mensen terugkeren, eer zij met haar zwoele adem het licht verontreinigt.

*1) N.B. 'States' is het meervoud van 'state', niet van 'staat'.

6. thju moder änd alrek burch.fâm skil män to fogjande ên änd tvintich burch.hêra sjvgun alda wisa. sjvgun alda kämpar änd sjvgun alda sê.kämpar . . .

(16) 7. ther fon skilun alle jêron to honk kêra thrim fon elik sjvgun. thach hja ne mügon navt vpfolgath ne wertha thrvch hjara sibtal nêjar sa tha fjarda knyy . . .

8. aider mêi thrê hvndred ionga burchwêrar häva.

9. far thissa thjanesta skilun hja lêra frya.s tex and tha êwa. fon tha wyysa mannon thene wisdom, fon tha alda hêrmanon thene kunst fon tha orloch änd fon tha sê.keningar thene kunsta thêr bi thät bute.fâra nêthlik send.

10. fon thissa wêrar skilun jêrlikes hvndred to bek kêra. thach send thêr svme vrlämth wrden. sa mügon hja vpper burch bilyywa hjara êlle lêva lông.

11. by thät kjasa fon tha wêrar ne mêi nimmen fon thêre burch nên stem navt ne häva. ni tha grêvetmanna jefta ôthera haveda män thät blata folk allêna . . .

12. thju moder et tex.land skil män jêva thrja sjvgun flinka bodon mith thria twillif rappa horsa. vppa ôra burgum ek burchfâm thrê bodon mith sjvgun horsa . . .

13. ak skil äider burch häva fiftich bvwara thrvch thät folk akêren. men thêrto mêi män allêna jêva. sokka thêr navt abel änd stora for wêra ner to buta farar send.

(17) 14. ajder burch mot hiri selva bidruppa änd genêra fon hira äjn rond.dêl änd fon thät dêl that hju fon thät märk.jeld bürth . . .

15. is thêr ämman kêren vmbe vppa burgum to thjanjande änd nil.er navt. thän ne mêi.r na nên burch hêr wertha änd dus nên stem navt ni häva. is.er al burchhêr sa skil hi thju êr vrljasa.

16. sâhwersa ämman rêd gêrt fon thêre moder tha fon êne burchfâm. sa mot hi him selva melda by tha skriwer. thesse brängth him by tha burchmâster. forth mot.i nêi tha lêtsa. thät is thene hêlener. thêr mot sja jef er âk bisêten is fon kvada tochtum. is.er god sêid tha vndvath hi him selva fon sinum wêpna. änd sjvgun wêrar brängath him by thêre moder.

17. is thju sêk vr êne stâte sa ne mügon thêr navt miner thän thrê bodon kvma. is.t vr.t êlla fryasland thän moton thêr jeta sjvgun tjuga by wêsathêrumbe thät.er nên kva formvda navt risa ne mêi nor shalkhêd dên ne wrde . . .

18. by alle sêkum mot tha moder walda änd njvda thät hjra bärn. thät is fryas folk. sa mêt.rik bilyywa as thät wêsa mêi. thät is thi grâtesta hjrar plichta . . . änd vs alra vmber thêr an to helpande . . .

6. Aan de Moeder en aan iedere burchtmaagd zal men toevoegen: eenentwintig burchtheren, zeven bejaarde wijzen, zeven oud-soldaten en zeven oud-zeesoldaten (mariniers).

7. Daarvan zullen elk jaar naar huis keren drie van elk zevental, maar zij mogen niet opgevolgd worden door hun nabestaanden, nader dan het vierde lid.

8. Ieder mag driehonderd jonge burchtverdedigers hebben.

9. Voor deze diensten zullen zij Frya's tekst leren en de wetten, van de wijze mannen de wijsheid, van de oud-aanvoerders de kunst van de oorlog en van de vlootvoogden de kundigheden, die bij het uitvaren nodig zijn.

10. Van deze verdedigers zullen jaarlijks honderd naar huis gaan, maar zijn er sommige verminkt, dan mogen zij op de burchten blijven hun hele leven lang.

11. Bij het kiezen van de verdedigers mag niemand van de burcht een stem hebben, noch de Grevetmannen, noch andere opperhoofden, maar enkel en alleen het volk.

12. De Moeder te Texland zal men geven driemaal zeven flinke boodschappers, met driemaal twaalf snelle paarden. Op de andere burchten aan elke burchtvrouw drie boodschappers met zeven paarden.

13. Ook zal iedere burcht hebben: vijftig landbouwers, door het volk verkozen, maar daartoe mag men slechts diegenen aanwijzen, die niet geschikt en sterk voor de krijgsdienst, noch voor buitenvaarder zijn.

14. Iedere burcht moet in zijn eigen onderhoud voorzien en zich bedruipen van zijn eigen ronddeel en van het deel, dat hij van het marktgeld ontvangt.

15. Is er iemand gekozen om op de burchten te dienen en wil hij niet, dat mag hij nooit meer burchtheer worden, en dus nooit een stem hebben. Is hij reeds burchtheer, dan zal hij die eer verliezen.

16. Indien iemand raad verlangt van de Moeder, of van een burchtvrouw, dan moet hij zich melden bij de schrijver. Deze brengt hem bij de burchtmeester. Vervolgens moet hij naar de leedze, dat is naar de heelmeester, die moet zien of hij ook behept is met kwade smetten. Is hij goedgekeurd, dan ontdoet hij zich van zijn wapens en zeven krijgslieden brengen hem bij de Moeder.

17. Gaat de zaak over één state, dan mogen er niet minder dan drie boden komen. Betreft zij het hele Fryasland, dan moeten er nog driemaal zeven getuigen bij zijn. Dus, dat er geen kwade vermoedens mogen rijzen, noch bedrog gepleegd wordt.

18. Bij alle zaken moet de Moeder ervoor zorgen en hoeden, dat haar kinderen, dat is Frya's volk, op een zo gelijk mogelijk welvaartspeil blijven, als maar kan. Dat is de grootste van haar plichten en de onze is het om haar daarin te helpen.

(18) 19. hät män hja by ênne rjuchtlika sêke anhropen vmber utsprêk twisk annen grêvetmän änd tha mênte. änd findath hju thju sêke tvivelik sa mot hju to bâte fon thêr mênte sprêka til thju thêr frêtho kvme. änd thrvchtham thät bêtre sy that ên man vnrjûcht dên wrde thän fêlo . . .

20. kvmth hwa vmb rêd änd wêt thju moder rêd sa âch hju tham bystonde to jêwane. nêt hju bystonda nên rêd sa mêi hju wachtja lêta sjvgun dêgum. nêt hju thän nach nên rêd. sa mügon hja hinne brûda. änd hja ne mügon hjra selva navt biklagja. til thju nên rêd bêtre is thän kva rêd . . .

21. heth en moder ärge rêd jêven ut kvada willa sa mot män hja dêja jefta vit of landum dryyva stoknaken änd blât.

22. send hjra hurch.hêra mêdeplichtich thän dvath män alsa mith tham.

23. is hjra skild tvivelik jefta blât formoda. sa mot män thêr.vr thingja änd sprêka. is.t nêdich ên änd twintich wyka long. stemth tha halfdêl skildich sa halde män hja vr vnskildich twêde sa wacht män jeta en fvl jêr. stemth män thän alsa. sâ mei män hja skildich halda. tha navt ni dêja.

(19) 24. sâhwersa thêr svme among thät thrimna send tham hja alsa sêr vnskildich mêne thät hja hja folgja wille sa mügon hja thät dva mith al hjara driwande änd tibara hava änd nämman acht hjam thêr.ovir min to achtjane. til thju thät mara.dêl alsa blyyd kän dwâla sa thät minra del . . .

m ê n a ê w a.

1. alle frya bärn send a ê.like wyysa bärn. thêrvmbe moton hja âk ê.lika rjuchte häva alsa blyyd vppäth länd as vppäth ê. thät is wêter änd vp ella thät wr.alda jefth . . .

2. allera mannalik mêi.t wif sinra kêsa frêja änd ek toghater mêi efther hjra held.drvnk bjada thêr hju minth.

3. heth hwa en wif nimth sa jêft män hia hus änd wärv. nis thêr nên sa motät bvwat wrde . . .

4. is.er nêi en ôther thorp gongon vmben wif änd wil hi thêr bilyywa sâ mot män him thêr en hus en wärf jêwa bijonka thät not fon tha hêmrik.

5. allera mannalik mot män en äfterdêl as wärf by sina hus jêva. tha nimman ne.mêi en fardêl by sina hus näva fül min en rond.dêl. allêna jef hwa en dâd dên heth to mêna nitha sa mêi him thät jêven wrde. âk mêi sin jongste svn that erva. äfter tham mot thät thorp that wither nimma . . .

(20) 6. ek thorp skil en hêmrik häva nêi sina bihof and thene grêva skil njvda that alra ek sin dêl bidongth änd god hald til thju tha äfter kvmande nên skäda navt ne lyda ne mvge.

7. ek thorp mêi en märk hava to kâp änd vrkâp jefta to

19. Heeft men haar bij een gerechtelijke zaak ingeroepen om uitspraak te doen tussen een Grevetman en de gemeente en vindt zij de zaak twijfelachtig, dan moet zij ten bate van de gemeente spreken, opdat er vrede komt, en omdat het beter is dat aan één man onrecht wordt gedaan dan aan velen.

20. Komt iemand om raad en weet de Moeder raad, dan behoort zij die meteen te geven. Weet zij niet direct raad, dan mag zij zeven dagen laten wachten. Weet zij dan nog geen raad, dan kan men heengaan en mag men zich niet beklagen, omdat géén raad beter is dan een verkeerde raad.

21. Heeft een Moeder raad gegeven uit kwaadwilligheid, dan moet men haar doden, of uit het land drijven, geheel naakt en bloot.

22. Zijn haar burchtheren medeplichtig, dan doet men dat eveneens met hen.

23. Is haar schuld twijfelachtig of alleen een vermoeden, dan moet men hierover beraadslagen en spreken, zonodig eenentwintig weken lang. Stemt de helft voor: schuldig, dan houdt men haar voor onschuldig. Twee derde, zo wacht men nog een vol jaar. Stemt men dan ook nog zo, dan mag men haar voor schuldig houden, maar niet doden.

24. Indien er onder het derde deel zijn, die haar voor zó onschuldigdig houden dat zij haar willen volgen, dan kunnen zij dat doen met al hun drijvende en tilbare have en niemand behoort hen daarom te minachten, aangezien de meerderheid evengoed kan dwalen als de minderheid.

Algemene wetten.

1. Alle Fryaskinderen zijn op gelijke wijze geboren. Daarom moeten zij ook gelijke rechten hebben, evengoed op het land als op het ee, dat is water, en op alles wat Wr.alda geeft.

2. Elk manspersoon mag de vrouw van zijn keuze vrijen, en elke dochter mag haar heildronk uitbrengen op hem, die zij bemint *1).

3. Heeft iemand een vrouw genomen, dan geeft men hen huis en erf. Is er geen, dan moet het gebouwd worden.

4. Is hij naar een ander dorp gegaan om een vrouw en wil hij daar blijven, dan moet men hem daar een huis en erf geven, en ook het genot van het dorpsterrein.

5. Aan ieder manspersoon moet men een achterdeel als erf bij zijn huis geven, want niemand mag een voordeel bij zijn huis hebben, nog minder een ronddeel. Alleen wanneer iemand een daad heeft verricht voor het nut van iedereen, mag hem dat worden gegeven. Ook mag zijn jongste zoon dat erven. Na deze moet het dorp het terugnemen.

6. Elk dorp zal een terrein hebben naar zijn behoefte en de graaf zal ervoor hoeden, dat elk zijn deel bemest en goed houdt, opdat de nakomelingen geen schade mogen lijden.

7. Elk dorp mag een markt hebben om te kopen en te verkopen, of tot

*1) In West-Friesland bestond deze gewoonte ook.

wandelja. alle.t ôra lând skil bvw änd wald bilyyva. tha tha bâma thêra ne mêi nimman navt fälla. buta mêna rêda änd buta wêta thes waldgrêva. hwand tha walda send to mêna nitha. thêrvmbe ne mêi nimman thêr mäster of sa . . .

8. as märk.jeld ne mêi thät thorp navt mâr ni nimma sa thät illifte dêl fon tha skät. hor fon tha in.hêmar ner fon tha fêr.-hêmande. äk ne mêi tha märk.skät navt êr vrsellath ne wertha as thät ôra god.

9. alle.t märk.jeld mot jêrlikes dêlath wrde. thrja dêgan far thêre jol.dêi. aii hvndred dêlun to dêlande . . .

10. thi grêvetman mith sinum grêvum skil thêr of büra twintich dêla. thêne märk.rjuchter änd sinum hêlpar fif dêla märk.jeld tjan dêla thju folkesmoder ên dêl. thju gâ.moder fivwer dêla. thät thorp tjan dêla. tha ärma. thät is thêra. tham navt wärka ni kunna ni müge fiftich dêla . . .

11. thêra tham to märka kvme ne mügon

(21) navt ni wokerja. kvmath thêr svm. sa is.t thêra famna plicht hjam känbêr to makjana invr thät êlle lând. til thju hja nimmerthe kêren navt wrde to eng ampt hwand soka hävath en gyyra.lik hirte. vmbe skät to garja skolde hja ella vrrêda thät folk. thju moder. hjara sibben änd tho tha lesta hjara selva . . .

12. is thêr änman alsa ärg that.er sjvcht.siak fja jeftha vrdêren wêr vrsellath vr hêl god. sa mot thene märk.rjuchtar him wêra änd tha famna him noma invr.et êlle lând . . .

in êra tyyda hêmadon finda.s folk mêst algadur invr hjara moder.s bärta.lând. mit nôma ald.land that nw vnder.ne sê lêith. hja wêron thus fêr. of. thêrvmbe nêdon wi âk nên orloch. tha hja vrdrêven send änd hêinda kêmon to râwane. thâ kêm.er fon selva land.wêr hêr manna kêninggar and orloch. vr altham kêmon setma änd uta setma kêmon êwa . . .

hyyr folgath tha êwa thêr thêr.ut tavlikt send

1. ek frya.s mot.a lêtha jeftha fyyanda wêra mith aldulkera wäpne as.er forsinna bikvma änd hândtêra mêi . . .

2. is en boi twilif jer. sa mot.i tha sjvgunde dêi miste fon sin lêr.tid vmbe rêd to werthande mith.a wäpne . . .

(22) 3. is hi bikvmen sa jêve män him wäpne änd hi warth to wêrar slâgen . . .

4. is hi thrê jêr wêrar sâ wärth.i burch.hêr änd mêi hi hêlpa sin hâwed.manna to kjasane.

5. is hwa sjvgun jêr kjasar sâ mêi hi hêlpa en hêr.man jeftha kêning to kjasane. thêr to âk kêren wrde . . .

6. alle thrê jêr mot.er ovir kêren wertha . . .

ruilhandel. Al het andere land zal bouw- en bosland blijven. Maar de bomen daarin zal niemand vellen, buiten de algemene Raad, en buiten weten van de woudgraaf. Want de wouden zijn voor het nut van iedereen, daarom mag niemand er meester van zijn.

8. Als marktgeld mag het dorp niet meer nemen dan het elfde gedeelte van de koopsom, noch van de inwoners, noch van de veraf wonenden. Ook mag de marktschatting niet eerder verkocht worden dan het andere goed.

9. Al het marktgeld moet jaarlijks worden verdeeld, drie dagen voor de Joldag, in honderd delen.

10. De grietman met zijn graven zal daarvan ontvangen twintig delen; de marktrechter en zijn helpers vijf delen en aan marktgeld tien delen; de volksmoeder één deel, de gouwmoeder vier delen; het dorp tien delen; de armen, dat zijn zij, die niet kunnen of mogen werken, vijftig delen.

11. Degenen, die ter markt komen, mogen niet woekeren. Komen er sommigen, dan is het de plicht van de burchtvrouwen hen bekend te maken over het hele land, opdat zij nooit gekozen worden tot welk ambt dan ook, want diegenen hebben een hart als een gier. Om rijkdom te vergaren, zouden zij alles verraden: het volk, de Moeder, hun gemeenschap en tenslotte zichzelf.

12. Is er iemand zo slecht, dat hij besmet vee of bedorven waren voor deugdelijk verkoopt, dan moet de marktrechter hem weren en de burchtvrouwen hem noemen over het hele land

In vroegere tijden verbleef Finda's volk meest allemaal in het geboorteland van zijn moeder, met name Aldland, dat nu in zee ligt. Zij waren dus ver af. Daarom hadden wij ook geen oorlog. Toen zij verdreven zijn en hierheen kwamen roven, toen kwamen er vanzelf landsverdediging, aanvoerders, koningen en oorlog. Voor dat alles kwamen er leefregels en uit de leefregels kwamen wetten.

Hier volgen de wetten, die daaruit zijn samengesteld.

1. Elke Frya moet beledigers of vijanden afweren met alle wapens als hij verzinnen, verkrijgen en hanteren kan.

2. Is een jongen twaalf jaar, dan moet hij de zevende dag van zijn leertijd missen om zich in de wapenhandel te bekwamen.

3. Is hij bekwaam geworden, dan moet men hem wapens geven en wordt hij tot krijgsman geslagen.

4. Is hij drie jaar krijgsman, dan wordt hij burchtheer en mag hij helpen zijn hoofdman te kiezen.

5. Is hij zeven jaren kiezer, dan mag hij helpen een hertog of koning te kiezen en daartoe ook gekozen worden.

6. Alle drie jaren moet hij herkozen worden.

7. buta tha kêning mügen alle ambtmanna wither kêren wertha tham rjucht dva änd nêi frya.s rêd.

8. annen kêning ne mêi navt ni lônger as thrê jêr kêning bilyywa. til thju hi navt biklyywa ne mêi. vsa frydom to skadane.

9. heth.i sjvgun jêr rest sa mêi hi wither kêren wertha . . .

10. is thi kêning thruch thene fyand fallen sa mügon sina sibba âk nêi thêre êre thinga . . .

11. is.er vppa sin tid ofgvngen jeftha binna sin tid sturven sâ ne mêi nên sibba him vpfolgja thêr.im nêiar sy sa tha f jarde kny . . .

12. thêra tham strida mitha wäpne an hjara

(23) handa ne kunnath navt forsinna änd wis bilyywa. hervmbe ne fochteth nêne kêning wäpne to hantêra an tha strid. sin wisdom mot sin wäpen wêsa and thju ljafte sinra kämpona mot sin skyyld wêsa . . .

hyr send tha rjuchta thêre moder änd thêra kêninggar...

1. sâhwersa orloch kumth. send tha moder hjra bodoii nêi tha kêning. thi kêning send bodon nêi tha grêvet.manna vmbe lând.wêr . . .

2. tha grêvetmanna hropath alle burch.hêra et sêmne änd birêdath ho fêlo manna hja skilun stjura . . .

3. alle bisluta thêra moton ring nêi thêra moder senden wertha mith bodon änd tjugum . . .

4. thju moder lêth alle bisluta gaderja änd jêfh.et guldne tal. thät is thät middel tal fon alle bisluta etsêmne. thêrmitha mot män far thät forma frêto ha änd thene kêning alsa . . .

5. is thju wêra a kämp. thän hoft thi kêning allêna mith sinum havedmanna to rêda. thach thêr moton ämmerthe thrê burch.hêra fon thêre moder fôrana

(24) sitta svnder stem. thissa burch.hêra moton dêjalikis bodon nêi thêre moder senda. til thju hju wêta müge jef thêr awet dên wârth. stridande with.a êwa jeftha with frya.s rêdjevinga . . .

6. wil thi kêning dva änd sina rêda navt. sa ne mêi hi thät navt vnderstonda.

7. kvm thene fyand vnwarlinga. thän mot män dva. sa thene kêning bith . . .

8. nis thene kêning navt vppet pat. sa mot män sin folgar hêrich wêsa of tham.is folgar alont tha lesta . . .

9. nis thêr nên haved.man. sâ kjase män hwa . . .

10. nis thêr nên tid. sa wärpa hi him to havedman thêr.im weldich fêleth . . .

11. hêth thene kêning en frêsalik folk ofslagen sâ mügon sina äfther.kvmande sin nâma äfther hjara äjne fora. wil thene

7. Behalve de koning mogen alle beambten herkozen worden, die rechtvaardig handelen en naar Frya's raad leven.
8. Geen koning mag langer dan drie jaar koning blijven, opdat hij niet zal blijven zitten, tot schade van onze vrijheid.
9. Heeft hij zeven jaar gerust, dan mag hij weer gekozen worden.
10. Is de koning door de vijand verslagen, dan mogen zijn nabestaanden ook naar de eer dingen.
11. Is hij op zijn tijd afgetreden of binnen zijn tijd gestorven, dan mag geen bloedverwant hem opvolgen, die hem nader staat dan het vierde lid.
12. Degenen, die strijden met de wapens in hun handen, kunnen niets bedenken en wijs blijven, daarom hoort het niet dat een koning wapens hanteert in de strijd. Zijn wijsheid moet zijn wapen en de liefde van zijn soldaten moet zijn schild zijn.

Hier zijn de rechten van de Moeder en van de koningen *1)

1. Indien er oorlog komt, zendt de Moeder haar boodschappers naar de koning. De koning zendt boden naar de grietmannen om de landsverdediging.
2. De grietmannen roepen alle burchtheren bijeen en beraadslagen hoeveel mannen zij zullen zenden *2).
3. Al hun besluiten moeten dadelijk naar de Moeder worden gezonden, met boodschappers en getuigen.
4. De Moeder laat alle besluiten verzamelen en bepaalt het gulden getal, dat is het gemiddelde van alle besluiten tezamen. Hiermee moet men voorlopig tevreden zijn, en de koning eveneens.
5. Is het leger te velde, dan behoeft de koning slechts met zijn hoofdmannen te raadplegen, maar daarbij moeten altijd drie burchtheren van de Moeder vooraan zitten zonder stem. Deze burchtheren moeten dagelijks boodschappers naar de Moeder zenden, zodat zij zal weten of er iets gedaan wordt dat in strijd is met Frya's raadgeving.
6. Wil de koning iets doen en zijn raden niet, dan mag hij dat niet ondernemen.
7. Komt de vijand onverwachts, dan moet men doen, zoals de koning gebiedt.
8. Is de koning niet op zijn post, dan moet men zijn opvolger gehoorzamen, of die op hem volgt, tot de laatste toe.
9. Is er geen hoofdman, dan moet men er een kiezen.
10. Is daar geen tijd voor, dan moet iemand zich opwerpen tot hoofdman, die zich sterk voelt.
11. Heeft de koning een gevreesd volk afgeslagen, dan mogen zijn nakomelingen zijn naam achter hun eigen naam voeren. De koning

*1) 'Koningen' zijn in werkelijkheid niet anders dan 'opperbevelhebbers' van leger en/of vloot.
*2) Grietmannen = grevetmannen.

kêning sa mêi er vppen vnbibvwade stêd en pläk utkjasa to hus änd erv. thät erv mêi en rond.dêl wêsa sa grat thät hi fon alle sidum sjvgun hvndred trêdun ut of sine hus mêi hlapa êr hi an sina rêna kvmth . . .

(25) 12. sin jongste svn mêi thät god erva. äfte tham tham is jongse thän skil män that wither nimma . . .

hir send tha rjuchta aller fryas vmbe sêkur to wesande...

1. sâhwersa thêr êwa vrwrocht wrde. jefa nêja setma tavlikt. alsa motet to mêna nitha skên. men nämmer to bâta fon enkeldera människa. her fon enkeldera slachta ner fon enkeldera stata nach fon awet that enkel sy . . .

2. sâhwersa orloch kvmth and thêr wrde husa homljat jeftha skêpa hok that et sy sy.et thrvch thene fyand tha by mêna rêdum. sa ach tha mêna mênta. thät is al.et folk to sêmne that wither to hêlêna thêr vmbe thät nämman tha mêna sêka skil helpa vrljasa vmbe sin äjn god to bihaldane . . .

3. is orloch vrthêjan. änd send thêr svm alsa vrdêren that hja navt longer wärka ne mügon sa mot tha mêna mênte hjam vnderhalda. by tha fêstum achon hja forana to sittana. til thju tha jüged skil êra hjam . . .

4. send thêr wêdvon änd wêson kêmon

(26) sâ mot män hja âk vnderhalde änd tha svna mügon thi nâma hjarar tata vppira skildum writa hjara slactha to erane . . .

5. send thêr svm thrvch thene fyand fat änd kvmath hja to bäk sa mot män hjam fêr fon thät kämp of fora. hwand hja machton fry lêten wêsa by ärge loftum änd than ne mügon hja hjara lofta navt ni halda änd thach êrlik bilyywa . . .

6. jef wi selwa fyanda fâta. sa bränge mon tham djap anda landa wêi. män lêrth hja vsa frya sêde . . .

7. Lêth män hja äfternêi hlâpa. sa lêth män thät mith welhêd thrvch tha fâmna dva til thjvi wi âtha änd frjunda winna fori lêtha änd fyandun . . .

ut minno.s skriftun.

sâhwersa thêr ênman is. thêr mêta ärg that hi vsa swetsar birawath morth.dedun dvat. husa barnth. mangêrtha skänth hok thät.et sy thät ärg sy. änd vsa swetnata willon thät wroken häva. sâ is thät rjucht thät män thene dêder fâta änd an hjara äjnwarda dêja. til thju thêr.vr nên orloch ne kvme wêthrvch tha vnskêldiga skolde bota fori tha skêldiga. willath hja him sin lif bihalda lêta änd thju wrêka ofkapia lêta. sa mêi

(27) män thät dâja. thach is then bona en kêning. grêvet.man. grêva hwa hät.et sy tham ovir.a sêda mot waka. sa moton wi thät kwad bêterja. men thane bona mot sin straf hâ . . .

forth hi en êre nâma vppa sine skeld fon sina êthlenun. sa ne

mag, als hij dat wil, op een onbewerkte plaats een plek uitkiezen voor een huis en erf. Dat erf mag een ronddeel zijn, zo groot, dat hij naar alle zijden zeven honderd passen van zijn huis af kan lopen, eer hij aan zijn grens komt.

12. Zijn jongste zoon mag dat goed erven, na hem diens jongste zoon. Dan zal men het terugnemen.

Dit zijn de rechten van alle Fryas voor hun veiligheid.

1. Indien er wetten worden gemaakt, of nieuwe leefregels samengesteld, dan moet dat voor het nut van iedereen geschieden, maar nooit ten bate van enkele mensen, noch van enkele geslachten, noch van enkele staten, noch van iets dat eenhoofdig is.
2. Wanneer er oorlog komt en er worden huizen of schepen vernield, hoe dan ook, hetzij door de vijand, hetzij bij algemene raad, dan behoort de algemene gemeente, dat is al het volk bij elkaar, dit weer te vergoeden, opdat niemand de algemene zaak zal helpen verliezen om zijn eigen goed te behouden.
3. Is de oorlog voorbij en zijn er enkelen zodanig verminkt dat zij niet langer kunnen werken, dan moet de algemene gemeente hen onderhouden, en de zoons mogen de namen van hun vaders op hun schilden schrijven tot eer van hun geslacht.
4. Zijn er weduwen en wezen uit voortgekomen, dan moet men die ook onderhouden, en de zoons mogen de namen van hun vaders op hun schilden schrijven tot eer van hun geslacht.
5. Zijn er door de vijand gevangen genomen en komen zij terug, dan moet men hen ver van de strijd wegvoeren, want zij kunnen vrijgelaten zijn onder kwade beloften en dan kunnen zij hun beloften niet houden en tóch eerlijk blijven.
6. Indien wij zelf vijanden gevangennemen, dan moet men die diep het land invoeren en hun onze vrije zeden leren.
7. Indien men hen naderhand vrijlaat, dan laat men dat bij voorkeur door de burchtvrouwen doen, opdat wij makkers en vrienden winnen in plaats van haters en vijanden.

Uit Mino's geschriften.

Wanneer er een man dermate slecht is dat hij onze buren berooft, doodslag pleegt, huizen in brand steekt, maagden schendt en wat dan ook dat slecht is, doet, en onze landgenoten willen dat gewroken hebben, dan luidt het recht, dat men de dader oppakt en in hun tegenwoordigheid doodt, opdat daarover geen oorlog komt, waardoor de onschuldigen zouden boeten voor de schuldige.

Willen zij hem zijn leven laten behouden en de wraak laten afkopen, dan mag men dat gedogen. Is de schuldige een koning, grietman, graaf of wie dan ook, die over de zeden moet waken, dan moeten wij het kwaad herstellen, maar hij moet zijn straf hebben. Voert hij een erenaam op zijn schild vanwege zijn voorvaderen, dan mogen zijn nabestaanden die naam

mügon sina sibba thi nâma navt lônger ne fora. thêrvmbe thät thi êne sibba svrg skil häva ovir.a sêde thêra ôthera . . .

êwa fara stjûrar. stjûrar is thi êre nôma thêra butta farar. *1)

alle frya.s svna häva likka rjuchta. thêrvmb mügon âlle flinka knâpa hjara self as buttafârar melda by tha ôldermôn änd thisse ne my him nit ofwisa wara thät er nên stek is.

2. tha stjûrar mügon hjara äjn mästrun noma.

3. tha kâpljvd nioton kêren änd binomath wertha thrvch tha mênte thêr.et god hêreth änd tha stjurar ne mügon thêr. by nên stem häva . . .

4. jef män vppe rêis bifinth thät thene kêning ärg jefta vnbikvmmen is. sa mügon hja en ôra nimma. kvmon hja to bäk sâ my thene kêning him self biklagja by tha ôldermôn . . .

5. kvmth thêr flâte to honk änd sin thêr bâta. sa moton tha stjûrar thêr.of en

(28) thrimene häva. althus to dêlande. thi witkêning twilf môn.is dêla. thi skolt by nacht sjugun dêla. tha bôt.mônna ek twa dêla. thi skiprun ek thrê dêla. thät ôra skip.is.folk ek ên dêl. tha jongste prentar *2) ek en thrimnath. tha midlosta ek en halv.dêl änd tha ôldesta ek en twêdnath . . .

6. sin thêr svme vrlameth. sâ mot a mêna mênta njvda far hjara lif. âk moton hja forana sitta by tha mêna fêrsta. by huslika fêrsta. jâ. by alle fêrsta . . .

7. sin thêr vppa tocht vmkume sa moton hjara nêstun. hjara dêl erva . . .

8. sin thêr wêdven änd wêson fon kvmen sa mot thju mênte hja vnderhalda. sin hja an ênre kase felth sa mügon tha svna thi nôma hjarar tâta vppira skeldun fora . . .

9. sin hêr prentara forfaren sa moton sina erva en êl mannis dêl häva.

10. was hi for.sêith. sa mêi sin brud sjvgun mannis dêlun aska vmbe hira frya.dulf en stên to to wjande mar thän mot hja forth êrewêdve bilyyva hjra lêva lông . . .

(29) 11. sâhwersa en mênte en flâte to rêth. moton tha rêdar njvda fâra beste lif.tochtun änd fâr wif änd bärn . . .

12. jef en stjûrar of änd ärm is. änd hi heth hus nach erv sa mot im that jon wertha. nil hy nên hus nach erv. sa mügon sin friandun him tus nêma änd thju mênte mot et bêtera nêi sina stät. wära thät sin frianda thene bâta wêigerja . . .

*1) Stjûrar, Sturiï bij de Romeinen. Sturiër in het Bretons = stuurman.

*2) Prentar. Stuurmansleerling of scheepsjongen. Dit woord was nog in gebruik op Texel en in West-Friesland. (voor 1940). In het Maleis eveneens.

niet langer voeren, opdat de éne familiegroep zorg zal dragen voor de zeden van de andere sibben.

Wetten voor stuurlieden. Stuurman is de erenaam van de zeelieden *1)

1. Alle Frya's zonen hebben gelijke rechten, daarom mogen alle flinke jongens zich voor zeeman aanmelden bij de olderman en deze mag hen niet afwijzen, hetzij er geen plaats is. *2)

2. De stuurlieden mogen hun eigen meesters benoemen.

3. De kooplieden moeten gekozen en benoemd worden door de volksgemeenschap, aan wie het goed toebehoort, en de stuurlieden mogen daarbij geen stem hebben.

4. Als men op reis vindt dat de koning *3) slecht of onbekwaam is, dan mag men een andere nemen. Komt men weer thuis, dan mag de koning zich beklagen bij de olderman.

5. Komt de vloot weer thuis en zijn er baten, dan moeten de stuurlui (zeelui) daarvan een derde deel hebben, aldus te delen: de witkoning *4) twaalf mansdelen, de schout-bij-nacht zeven mansdelen, de bootsmannen elk twee delen, de schippers elk drie delen, het overige scheepsvolk elk één deel, de jongste scheepsjongens elk een derde deel, de aankomende jongens elk een half deel en de oudste jongens elk een tweederde deel.

6. Zijn er enkelen verminkt, dan moet de gemeenschap zorgen voor hun onderhoud, ook moeten zij vooraanzitten bij de algemene feesten, bij huiselijke feesten, ja bij alle feesten.

7. Zijn er op de tocht omgekomen, dan moeten hun naasten hun deel erven.

8. Zijn er weduwen en wezen uit voortgekomen, dan moet de gemeenschap die onderhouden. Zijn zij in een zeestrijd gesneuveld, dan mogen hun zoons de namen van hun vaders op hun schilden voeren.

9. Zijn er lichtmatrozen verongelukt, dan moeten hun erven een geheel mansdeel hebben.

10. Was hij verloofd, dan mag zijn bruid zeven mansdelen eisen om aan haar bruidegom een steen te wijden, maar dan moet zij voortaan ereweduwe blijven haar leven lang.

11. Indien een gemeenschap een vloot uitrust, moeten de reders zorgen voor de beste leeftocht en voor vrouwen en kinderen.

12. Indien een zeeman afgeleefd en arm is en hij heeft huis noch erf, dan moet hem dat worden gegeven. Wil hij geen huis en erf, dan mogen zijn vrienden hem in huis nemen en de gemeenschap moet dat vergoeden naar zijn staat, tenzij zijn vrienden deze baten weigeren.

*1) Hier heeft oorspronkelijk gestaan „Sturiër", zodat het de wetten van de kustbewoners zijn geweest vanaf Jutland tot en met Bretagne.
*2) Olderman is „waterschout".
*3) Hier wordt natuurlijk de 'vlootvoogd' bedoeld, de Admiraal.
*4) 'Witkoning' is een verkorting van „wêterkêning" = zeekoning; zie noot 3.

netlika sêka ut.a nêilêtne skriftum minnos.

minno was en alde sêkêning. sianer änd wisgyyrich. an tha krêtar heth.i êwa jêven. hi is bärn an tha linda.wrda änd nêi al sin wither.fâra heth hi thät luk noten umbe to linda.hêm to sterva . . .

1. sâhwersa vsa swethnata en dêl lând häve jeftha wêtir that vs god tolikth sa focht.et vs vmbe that a kap to frêja nillath hja thät navt ne dva than mot män hja that bihalda lêta. that is nêi frya his tex änd et skolde vnrjucht wêsa to vnthandana that . . .

sâhwersa thêr swethnata etsêmne kyva änd sana vr engsa sêka tha vr lând änd hja vs frêja en ordêl to sprêka. sa ach man thät rêder äfter.wêja to lêtane. thach sa man thêr navt buta ne kän. sa mot man thät êrlik änd rjuchtfêrdich dva . . .

(30) kvmth thêr hwa and sêith. ik häv orloch nw most.v mi helpa. jeftha en ôra kvmth and sêith min svn is vn.jêrich änd vn.bikvmen. ik bin ald nw wildik thi to wâranstew ovir hini änd ovir min lând ställa. til hi jêrich sy. sa ach män that wêigarja til thju wi navt an twist ne kvme ne müge vr sêka. stridande with vsa frya sêdum . . .

sâhwersa thêr kvmth en vrlandisk kap.man vppa tolêt märk et wyyring.ga tha to al.man.land änd hi bidroght sa wärth.er bistonda märk.bêten änd känber makad thrvch tha fâmna invr.et êle land. kvmth.er thän to bäk sa ne skil nimman kâpja fon him. hy mêi hinne brûda sa.r kvmen is. en fâmna invr.et êle land. kvmth.er thän to bäk sa ne skil nimman kâpja fon him. hy mêi hinne brûda sa.r kvmen is. thus. sâhwersa.r kâp.ljud kêren wrde vmbe wr.a merka to ga. jeftha mith.e flât to fârane. sa ach man allêna aldvlkera to kjasane tham män tyyge by tyyge känth änd an.en goda hrop stâne by tha fâmna. bêrth.et navt to min that.er en ärg man mong sy. tham tha ljud bitrogha wil sa agon tha ôra thät to wêrane. heth.i.t.al dên sa mot män thät bêterja. änd thene mis.dêdar ut of landum banna. til thju vsa nâma vral*1) mith êrane skil wertha binomath . . .

men jef wi vs vppen vrlandiska märkt finda. sy.et hêinde jeftha fêr änd bêrth.et thät.et folk vs lêt dvath tha bistêlleth. sa agon wy mith haste hêi to to slâna hwand afskên wy êl

(31) la agon to dvande vmbe frêtho willa vsa half.brothar ne mügon vs nimmer minachtja nach wâna that wi ange send.

in min jüged häv ik wel ênis mort overa bända thêra êwa. äfer häv.ik frya often tanked vr hira tex änd vsa êthla vr tha êwa thêr thêrnêi tavlikt send.

wr.alda jefta al.foder heth mi fêlo jêren jêven. invr fêlo landa änd sêa häv ik omme.fâren änd nêi al hwa.k sjän hä. bin ik vrtjûgad that wi allêna thrvch al.foder ûtforkêren send. êwa to havande. lyda.s folk ne mêi nên êwa to mâkjande ni to haldande.

*1) Er staan tot dusver veel Hollandicismen in. De afschrijver heeft dus veel archaïsche woorden vernieuwd met het Nederlands als voorbeeld.

Nuttige zaken uit de nagelaten geschriften van Mino.

Mino was een oude zeekoning, een ziener en wijsgeer. Hij heeft aan de Kretensers wetten gegeven. Hij is geboren bij de Lindaoorden en na al zijn omzwervingen heeft hij het geluk gehad, om te Lindaheem te sterven.

Indien onze buren een stuk land hebben of water, dat ons goed toeschijnt, dan mogen wij dat te koop vragen. Willen zij niets doen, dan moet men hun dat laten behouden. Dat is naar Frya's tekst en het zou onrecht zijn het hun afhandig te maken.

Indien er buren onder elkaar kijven en twisten over een of andere zaak zoals over land, en zij verzoeken ons een oordeel uit te spreken, dan moet men dat liever achterwege laten, maar als men daar niet buiten kan, moet men dit eerlijk en rechtvaardig doen.

Komt er iemand zeggen: ik heb oorlog en nu moet u mij helpen, of een ander komt zeggen: mijn zoon is minderjarig en onbekwaam en ik ben oud, nu wilde ik u tot voogd over hem en over mijn land maken, totdat hij meerderjarig is, zo behoort men dat te weigeren, opdat wij niet in twist komen over zaken die in strijd kunnen zijn met onze vrije zeden.

Indien een buitenlandse koopman op de toegelaten markt te Wieringen of te Ameland komt en hij bedriegt, dan vervalt hij terstond in de marktboete en door de burchtvrouwen wordt hij bekend gemaakt over het hele land. Komt hij dan terug, dan zal niemand van hem kopen, en hij kan vertrekken zoals hij is gekomen. Dus, wanneer er kooplieden gekozen worden, om naar de markt te gaan, of met de vloot te varen, dan behoort men alleen diegenen te kiezen, die men door en door kent en in een goede roep staan bij de burchtvrouwen. Gebeurt het niettemin, dat er een slecht man onder is die de mensen wil bedriegen, dan behoren de anderen het bedrog af te wenden. Is het reeds geschied, dan moet men het herstellen, en de misdadiger uit het land verbannen, opdat onze naam overal met ere mag worden genoemd.

Maar als wij ons op een buitenlandse markt bevinden, hetzij nabij of veraf en het volk doet ons leed of besteelt ons, dan behoren wij met een onverwijlde aanval toe te slaan, want ofschoon wij alles behoren te doen ter wille van de vrede, mogen onze halfbroeders ons nooit minachten, of wanen dat wij bang zijn.

In mijn jeugd heb ik wel eens gemord over de banden van de wetten, later heb ik Frya dikwijls dank gezegd voor haar tekst en onze voorvaderen voor de wetten, die daaruit samengesteld zijn.

Wr.alda (of Alvoeder) heeft mij vele jaren gegeven en over vele landen en zeeën heb ik rondgevaren en na alles wat ik gezien heb, ben ik overtuigd, dat wij alleen door Wr.alda uitverkoren zijn om wetten te hebben. Lyda's volk kan wetten maken, noch houden, het

hja sind to dvm änd wild thêr.to.fêlo slachta findas send snôd enoch. men hja send gyyrich. hâchfârande. falsk. vnkus änd mort.sjochtich.

poga blêsath hjara selva vppa änd hja ne mügath nawet thän krupa. forska hropath wärk.wärk.änd hja ne dvath nawet as hippa änd kluchtmâkja. tha roka hropath spâr. spâr. men hja stêlon änd vrslynath al wat vnder hjara snavela kvmath. lik al tham is thät finda.s.folk. hja bogath immer ovir goda êwa. ek wil setma mâkja vmb.et kwâd to wêrane. men selva nil nimman theran bonden wêsa .thêra hwam. his gâst thät lestigoste sy änd thêrthrvch sterik. tham. his hône krêjath kêning änd tha ôra moton alwenna an sin weld vnderwurpen wêsa. til en ôther kvmth thêr.im

(32) fon.a sêtel dryywet. thät word. êwa is to frân vmbe an mêna sêka to nomande. thêrvmbe het män vs êvin sega lêrth . . .
êwa thät sêith setma thêr bi aller människa êlik an hjara mod prenth send. til hju hja müge wêta hwat rjucht änd vnrjucht sy. änd hwerthrvch hja weldich send vmbe hjara äjne dêda änd tham fon ôrum to birjuchtande. that wil sedsa. alsanâka hja god änd navt mis. dêdiech vpbrocht send . . . ak is.er jet.en ôra
sin an fäst. êwa sêit ak. ê.lik wêter.lik. rjucht änd sljucht as wêter that thrvch nên storne.wind jefta awet owers vrstoren is. warth wêter vrstoren sa warth.et vn.êwa vnrjucht. men et nyygt êvg vmbe wither êwa to werthande. thät lêith an sin fonselv.hêd. alsa tha nyygung to rjuchth änd frydom in frya.s bern lêith. thessa nyygung hävath wi thrvch wr.alda.s gâst. vsa foders thêr in frya.s bern bogth thêrvmbe skil hju vs ak êvg biklyywa. êwa. is âk thet ôra sinna.byld fon wr.alda.s gâst. thêr êvg rjucht änd vn.forstoren. bilyywath. afskên.et an sin lichême ärg to gêit. êwa änd vnforstoren send tha märka thêra wisdom and rjuchtfêrdichhed. thêr fon alle frêmo människa socht änd thrvch alla rjuchtera bisêten wrden mot.

willath tha människa thus setma änd domar mâkja thêr alan god biliwa änd allerwêykes sâ moton hja êlik wêsa tofara alle människa

(33) nêi thisse êwa achat tha rjuchtera hjara ordêl ut.to kêthande. is thêr eng kwâd dên hwêrvr nên êwa tavlikt send sa mot män êne mêna acht bilidsa thêr ordêlth män nêi tha sin thêr wr.alda's gâst an vs kêth vmbe over ella rjuchtfêrdich to birjuchtande. althus to dvande ne skil vs ordêl nämmer falikant ut net kvma. ne dvath män nên rjucht men vnrjuch. alsa rist thêr twist änd twispalt emong tha människa änd stâta. thêr.ut srut inlandiska orloch. wêrthrvch ella homljath änd vrdären wärth. men o dvmhêd. dâhwila wi to dvande send ekkorum to skâdane. kvmth.et nidige folk finda.s mith hjara falska

is daar te dom en te onbeschaafd voor. Vele geslachten van Finda zijn schrander genoeg, maar zij zijn hebzuchtig, ijdel, vals, onzedelijk en moordzuchtig.

De padden blazen zich op en zij kunnen slechts kruipen. De kikkers roepen werk, werk, en zij doen niets dan huppelen en grappen maken. De roeken roepen spaar, spaar, maar zij stelen en verslinden al wat onder hun snavels komt.

Aan hen allen gelijk is Finda's volk, het spreekt altijd luid over goede wetten, iedereen wil leefregels maken om het kwaad af te wenden, maar zelf wil niemand daaraan gebonden wezen. Diegene wiens geest het listigste is en daardoor sterk, diens haan kraait koning en de anderen moeten overal aan zijn wil onderworpen zijn, totdat een ander komt die hem van de zetel verdrijft. Het woord „ewa" is te verheven om er een gewone zaak mee te noemen, daarom heeft men ons „even" leren zeggen. Ewa betekent „leefregels" die bij alle mensen gelijkelijk in hun geest geprent zijn, opdat zij mogen weten wat recht en onrecht is en waardoor zij in staat zijn hun eigen daden en die van anderen te beoordelen, dat wil zeggen: inzoverre zij goed en niet misdadig zijn opgevoed.

Ook zit er nog een andere zin in. Ewa betekent ook: wat er gelijk aan water, recht en glad als water is, dat door geen stormwind of iets anders is verstoord. Wordt het water verstoord, dan wordt het oneven, onrecht, maar het poogt steeds weer even te worden. Dat ligt aan zijn 'vanzelfheid', evenals de neiging tot recht en vrijheid in Frya's kinderen ligt. Deze neiging hebben wij door de geest van Wr.alda, onze voeder, die luid spreekt in Frya's kinderen. Daarom zal die ook eeuwig blijven. Ewa is ook het andere zinnebeeld van Wr.alda's geest, die eeuwig het rechte en het onverstoorde blijft, ofschoon het in zijn lichaam hevig gist. Gelijkmoedige wet (ewa) en onverstoord zijn, zijn de kenmerken van de wijsheid en rechtvaardigheid, die door alle vrome mensen gezocht en door alle rechters moeten worden bezeten *1).

Willen dus de mensen leefregels en bepalingen maken, die steeds en overal goed blijven, dan moeten zij gelijkwaardig zijn voor alle mensen. Naar deze wetten behoren de rechters hun oordeel uit te spreken. Is er enig kwaad bedreven, waaromtrent geen wetten gemaakt zijn, dan moet men een algemene vergadering beleggen. Daar oordeelt men naar de zin, die Wralda's geest in ons prent, om over alles rechtvaardig te oordelen. Zodoende zal ons oordeel nooit verkeerd uitkomen. Doet men geen recht, maar onrecht, dan rijst er twist en tweedracht onder de mensen en op boerenerven, daaruit ontspruit binnenlandse oorlog, waardoor alles in de war wordt gebracht en in het verderf gestort. Maar, o domheid, terwijl wij bezig zijn elkaar te schaden, komt het nijdige volk van Finda

*1) De alleroudste gegevens die de wereld over de Toeliërs bezit houden in, dat “wet”en “water” met hetzelfde oerwoord “ewa” werden aangeduid. De Noormannen noemden beide “lagu” = meer.

presterum jvw hâwa to râwande jvwa toghatera to skändane.jvwa sêda to vrdva änd to tha lesta kläppath hja slâvona.banda om jahwelikes frya hals.

2. u t a s k r i f t a m i n o. s.

tha nyhel.lênia. tham fon hjra äjn nôme min.erva hête. god sêten was änd tha krêkalander hja tomet even härde minade as vs äjn folk. thâ kêmon thêr svme forsta änd prestera vpp.era burch änd frêjon min.erva hwêr of hjra erva lêjon. hellênia andere mina erva drêg ik om in mina bosm. hwät ik urven häv is ljafde vr wisdom, rjucht änd frydom. häv

(34) ik tham vrlêren alsa ben ik ê.lik an tha minniste jvvar slâvonena. nw jêv ik rêd vm nawet. men than skold.ik vrkâpja tham. tha hêra gvngon wêi. änd hripon al lakande. jvwer hêroga thjanra wisa hellênia. thach thêrmitha miston hja hjara dol. hwand thät folk thät hja minnade änd hja folgade nam this nôme to.n êre nôme an. thâ hja sâgon thät hjara skot mist hêde. tha gvngon hja hja bihlvda änd sêidon that hju.t folk hexnad hêde. men vs folk änd tha goda krêkalandar wêrde aller wêikes that.et laster wêre. ennis kêmon hja änd frêgon. as thv thän nên thjonster ne biste hwat dêist thän mitha äjar tham thv alti bi thi heste. min.erva andere. thise äjar send that sine.byld fon frya.s rêd.jêvinga wêrin vsa tokvmste forholen hlêit änd fon êl thät människalik slachte. tid mot hja utbroda änd wi moton wâka thät.er nên lêth an ne kvmth. tha prestera. god sêid. men hwêrto thjanath thene hund an thina fêra hand. hel.lênia andere heth thene härder nên skêper vmbe sin kidde at sêmne to haldande. hwat thene hvnd is inna thjanest thes skêphärder. bin ik in frya.s tjanest. ik mot ovir frya.s kidde wâka. that likath vs god to sêdon tha prestera. men seg vs.

(35) hvat is thju bitjvtenise fon thi nacht.ule. thêr immer boppa thin hole sit. is that ljuchtskvwande djar altomet thet têken thinra klâr.sjanhêd. nêan andere hel.lênia. hi helpt my hügja that.er en slach fon människa ovir hirta omme.dwâlth. thêr evin lik hi in kärka änd hola hêma. thêr an tjûster frota. thach navt as hi. vmb vs fon mûsa änd ôra pläga to helpane. men renka to forsina. tha ôra människa hjara witskip to râwâne til thju hja tham to bêtre müge fâta vmber slâvona fon to mâkjande änd hjara blod ut to sûgane. êven as vampyyra dva. ênis kêmon hja mith en benda folk. pest was over et land kvmen. hja sêidon. wi alle send to dvande. tha goda to offerja til thju hja pest wêra müge. nilst thv then navt ne helpa hjara grimskip to stilane. jeftha hethste pest selva ovir.et lând brocht mith thinra kunsta.

met zijn valse priesters om uw bezittingen te roven, uw dochters te schenden, uw zeden te bederven en ten laatste leggen zij slaven-banden om elke Frya-hals.

II. Uit Mino's geschriften.

Toen Nehellenia *1) die met haar eigen naam Minerva heette, goed en wel gezeten was, en de Krekalanders haar bijna evenzeer lief hadden als ons eigen volk, toen kwamen er enige vorsten en priesters op haar burcht en vroegen Minerva, (waar haar erven gelegen waren). Hellenia antwoordde: (mijn erven) draag ik bij mij om in mijn boezem. Wat ik (geërfd) heb, is liefde tot wijsheid, rechtvaardigheid en vrijheid. Heb ik die verloren, dan ben ik gelijk aan de minste van uw slaven. Nu geef ik raad voor niets, maar dan zou ik die verkopen. De heren gingen heen en riepen lachend: Uw gehoorzame dienaren, wijze Hellenia. Doch daarmee misten zij hun doel, want het volk dat haar liefhad en volgde, nam deze naam als een erenaam op.

Toen zij zagen dat hun schot gemist had, gingen zij haar belasteren en zeiden, dat zij het volk behekst had, maar ons volk en de goede Krekalanders beweerden overal dat het laster was. Eens kwamen zij en vroegen : als u dan geen heks bent, wat doet u dan met de eieren die u altijd bij u hebt? Minerva antwoordde: Deze eieren zijn het zinnebeeld van Frya's raadgevingen, waarin onze toekomst verscholen ligt en die van het gehele menselijke geslacht. De tijd moet ze uitbroeden en wij moeten waken, dat er geen leed over komt.

De priesters zeiden: goed gezegd, maar waartoe dient de hond aan uw rechter hand? Hellenia antwoordde: Heeft de herder geen schaapshond om zijn kudde bijeen te houden? Wat de hond is in de dienst van de schaapherder, dat ben ik in Frya's dienst *2). Ik moet over Frya's kudde waken. Dat lijkt ons goed toe, zeiden de priesters, maar zeg ons wat de betekenis is van de nachtuil, die altijd boven uw hoofd zit? Is dat lichtschuwe dier soms het teken van uw helder inzicht? Nee, antwoordde Hellenia, hij helpt mij eraan herinneren, dat er een slag mensen over de aarde ronddwaalt, dat evenals hij in kerkers en holen huist, dat in het duister wroet, maar niet zoals hij, om ons van muizen en andere plagen te bevrijden, maar om listen te verzinnen en van andere mensen hun kennis te roven, opdat zij hen des te beter kunnen grijpen om er slaven van te maken en hun bloed uit te zuigen evenals de bloedzuigers doen.

Eens kwamen zij met een bende volk. De pest was over het land gekomen. Zij zeiden: wij allen zijn bezig aan de goden te offeren, opdat zij de pest zullen afwenden, wilt u dan niet helpen hun boosheid te stillen, of hebt u zelf de pest over het land gebracht met uw

*1) Op 28 aug.1970 werden in de Oosterschelde, nabij Colijnsplaat, door vissers 14 altaarstukken van de godin Nehalennia in hun netten boven water gehaald.
*2) De votiefsteen van Nehellenia vertoont ook deze hond.

nêan sêide min.erva. men ik ne kän nêne goda. thêr ärg dvande send. thêrvmbe ne kän ik navt frêja jef hja beter wrda willa. ik kän ên gode. thät is wr.alda.s gâst. men thrvch tham er god is. dvath.er âk nen kwâd. hwanath kvmth.et kwâd thän wêi frêjath tha prestera. allet kwâd kvmth fon jow änd fon thêre dvmhêd thêra människa tham hjara selva fon jow fensa lêta. jef thin drochten thän sâ bjustre god is wêrvmb wêrth er.et kwâd thän navt frêjath tha prestera. hellênia andere. frya heth vs (36). vppe. wêi brocht änd thene kroder. thät is tid. tham mot thät ovrige dva. with alle rampum is rêd änd help to fidande. tha wr.alda wil thät wi hja selva soka skilun. til thju wi sterik skile wertha änd wis. nillath wi navt. thän lêt.er vsa trul ut trulla til thju wi skilun erfâra. hwat nêi wisa dêdum änd hwat nêi dvma dêdum folgath. tha sêide.ne forst: ik skolde wana. that wêre betre, that to wêrande. hwel müglik andere hel.lênia. hwand thän skolde tha människa biliwa lik tämade skêpa. thv änd tha prestera skolde.r than hoda willa. men âk skêra änd nêi thêre slacht.benke fora. thach alsa nil.t vs drochten navt. hi wil that wi ekkorum helpa. men hi wil. âk thät jahweder fry sy änd wis wrde. thät is âk vsa wille thêrvmbe kjasth vs folk sin forsta. grêva. rêdjêvar änd alle bâsa änd mâstera ut.a wisesta thêra goda människa til thju allemännalik sin best skil dva vmbe wis änd god te werthande. althus to dvande skilun wi ênis wêta. änd anda folka lêra that wis wêsa änd wis dva allêna lêith to salichhêd *1). that likt.en ordêl sêidon tha prestera. men aste nv mênste thät pest thrvch vsa dvmhêd kvmth. skolde ny.hel.lênia thän wel sa god wêsa willa. vmbe vs ewät fon thät nya ljucht to lênande hwêr vppa hju sa stolta is. jes sêide hel.lênia.

(37). tha rokka änd ôra füglon kvniath allêna falla vp vvl âs. men pest minth navt allêna vvl as. men vvle sêd.plegum änd fangnisa. wilstv nu that pest fon.i wika änd na wither ne kvma. thän mostv tha fangnisa wêi dva. änd that i alla rên wrde fon binna änd fon bûta. wi willath bilâwa thät thin red god sy. sêidon tha prestera. men seg vs. ho skilun wi thêr alla människa to krêja. thêr vnder vs weld send. tha stand hel.lênia vp fon hira sêtel änd kêth . . . tha muska folgath thene sêjar. tha folka hjara goda forsta. thêrvmbe ach.stv to bijinnande mith thin selva alsa rên to mâkjande that.stv thinna blikka in änd utward mêi rjuchta svnder skâmrâd to werthande to fara thin ajn mod. men in stêde fon thät folk rên to mâkjande heste vvle fêrsta utfonden hwêr vppa thät folk al sanâka supth that hja to lesta lik tha barga annath slip frota. vmbe that.stv thin vvle lusta bota mêi. thä folk bigost to jolande änd to spotande. thêr thrvch ne thvradon hja nên strid wither an to spinnande. nv skolde äjder wâna thät hja vral.et folk to hâpe hropen hêde vmbe vs algadur

*1) Hier heeft vrijwel zeker „frânhêd" (vroomheid of verhevenheid) gestaan, omdat „salichhêd" het Ned. „zalig" is, parallel aan het Lat. „sollus" en „salus".

kunsten? Nee, zei Minerva, maar ik ken geen goden die kwaaddoen, daarom kan ik niet vragen of zij beter willen worden. Ik ken slechts één God, dat is Wr.alda's geest, maar omdat hij God is, doet hij ook geen kwaad. Waar komt het kwaad dan vandaan? vroegen de priesters. Alle kwaad komt van u en van de domheid der mensen, die zich door u laten vangen. Indien uw Heer dan zo'n bijzondere God is, waarom weert hij dan het kwaad niet af, vroegen de priesters.
Hellenia antwoordde: Frya heeft ons op de weg gebracht, en het uitspansel, dat is de Tijd, die moet het overige doen. Voor alle rampen is raad en hulp te vinden. Wr.alda wil echter dat wij die zelf zullen zoeken, opdat wij sterk en wijs zullen worden. Willen wij niet, dan laat hij onze verbijstering uitrazen, opdat wij zullen ervaren wat er op wijze daden en wat er op domme daden volgt.
Toen zei een vorst: Ik veronderstel dat het beter zou zijn, dit laatste na te laten. Wel mogelijk, antwoordde Hellenia, want dan zouden de mensen blijven als makke schapen, u en de priesters zou hen willen hoeden, maar ook scheren en naar de slachtbank voeren. Maar zo wil onze Heer het niet, hij wil dat wij elkaar helpen, maar hij wil ook dat iedereen vrij zal zijn en wijs worden. Dat is ook onze wil en daarom kiest ons volk zijn vorsten, graven, raadgevers en alle bazen en meesters uit de wijsten van de goede mensen, opdat iedereen zijn best zal doen om wijs en goed te worden. Zodoende zullen wij ééns weten en aan de volkeren leren, dat wijs zijn en wijs doen alleen leidt tot verhevenheid.
Dat lijkt wel een oordeel, zeiden de priesters, maar als u nu meent dat de pest door onze domheid ontstaat, zou Nehellenia dan wel zo goed willen zijn om ons wat van dat nieuwe licht te lenen, waarop zij zo trots is? Ja, zei Hellenia, de roeken en andere vogels komen alleen af op bedorven aas, maar de pest houdt niet alleen van bedorven aas, maar ook van bedorven zeden en gewoonten en boze lusten. Wilt u nu dat de pest van U zal wijken en niet terugkomen, dan moet u de boze lusten wegdoen, opdat u allemaal rein wordt van binnen en van buiten. Wij willen geloven, dat de raad goed is, zeiden de priesters, maar zeg ons hoe zullen wij daar alle mensen toe krijgen, die onder onze heerschappij zijn?
Toen stond Hellenia op van haar zetel en sprak: De mussen volgen de zaaier, de volken hun goede vorsten, daarom past het u te beginnen met uzelf zo rein te maken, dat ge uw blikken naar binnen en naar buiten kunt richten zonder schaamrood te worden voor uw eigen ziel.
Maar in plaats van het volk rein te maken, hebt u schandalige feesten uitgevonden, waarop het volk schuiten vol zuipt, totdat het ten laatste als zwijnen in het slik wroet, opdat ge uw lusten kunt botvieren. Het volk begon te joelen en te spotten, daardoor durfden zij verder geen strijd meer aan te vangen. Nu zou ieder denken, dat zij overal het volk te hoop hadden geroepen, om ons allen tezamen het land

to.t land ut to driwande. nêan an stede fon hja to bihlûda. gvngon hja allerwêikes. ak to tha hêinda krêka.landa til tha alpa.ut to kêthane. that.et thene allervrste drochten

(38) hâgth hêde sin wisa toghater min.erva. to nômth ny.hel.lênja êmong tha människa to sendane in overa sê mith.en ulk. vmbe tha människa gode rêd to jêvane. änd that allerman-nalik thêr hja hêra wilde rik änd lukich skolde wertha. änd ênis bâs skolde wertha ovir alle kêningkrik irtha.s hjra byldnese stäldon hja vppa hjara ältärum jeftha hja vrsellade.t anda dvma människa. hja kêthon allerwêikes rêd.jêvinga. thêr hju nimmer jêven hêde. änd täladon wondera. thêr hju na den hêde. thrvch lesta wiston hja.ra selva master to mâkjande fon vsa êwa änd setma änd thrvch wankêthinga wiston hja alles to wisa änd to vrbruda. hja stäldon âk fâmna vnder hjara hode. tha skinbêr vndere hoda fon fästa vsa forma êre.moder. vmbe over thät frâna ljucht to wâkane. men thät ljucht hêde hja selva vpstoken. änd in stêde fon tha fâmkes wis to mâkjande. änd äfternêi êmong thät folk to senda. tha sjaka to lêvande änd tha bärn to lêrande. makadon hja.ra dvm änd dimme bi.t ljucht änd ne machton hja nâ buta ne kvma. âk wrdon hja to rêdjevstare brukath. thach thi rêd was by skin ut hjara mvlun. hwand hjara mvla wêron navt owers as tha hropar. hwêr thrvch tha prestera hjara gêrta ut kêthon.
tha ny.hel.lênia fallen was wilden wi en ore moder kjasa. svme wildon nêi tex.land

(39) vmbe thêr êne to frêjande men tha prestera tham by hjra ajn folk hät rik wither in hêde. nildon thät ni hengja änd kêthon vs by.ra folk as vn.frâna ut.

3. ut.a skrifta minno.s.

tha.k althus wêi faren was mith mina ljvd fon athenia kêmon wi to tha lesta an en êland thrvch min ljvd krêta heten vma wilda krêta tham et folk anhyyv by vsa kvmste. tha as hja sagon thät wi nên orloch an.t skêld foron wrdon hja mak. alsa.k et lest far en bota mit yyser ark en havesmode änd en stada land wandelde. thach thâ wi en stut sêten hêde änd hja spêrdon that wi nên slavona nêde. tha wêron hja thêr.wr vrstälath. men thâ tha.k.ra nw tält hêde thät wi êwa hêdon ê.lik to birjuchtande vr alla tha wildet folk ak fon sokka hâ. thach skêrs hêdon hja tham jefta thät êlle land kêm anda tyys. tha forsta änd prestera kêmon bârja thät wi hjara tjvth overhêrich makad hêde änd thät folk kêm to vs vmbe hul änd skul. thach thâ tha forsta sagon thät hja hjara rik vrljasa skolda thâ jêvon hja thät folk frydom änd kêmon to my vmb.en ê.segsa.bok. thach thät folk

uit te drijven. Nee, inplaats van haar te beschimpen, gingen zij overal, ook naar het nabije Krekeland tot aan de Alpen toe uitroepen, dat het de opperste God behaagd had zijn wijze dochter Minerva, bijgenaamd Nehellenia, onder de mensen te zenden van overzee met een wolk, om de mensen goede raad te geven en opdat alle mensen die haar wilden horen, rijk en gelukkig zouden worden en eens meester zouden worden over elk koninkrijk op de aarde. Zij zetten haar beeld op hun altaren of verkochten het aan de domme mensen, zij verkondigden overal raadgevingen, die zij nooit had gegeven, en vertelden wonderen, die zij nooit gedaan had.

Door list wisten zij zich meester te maken van onze wetten en leefregels, en door bedriegelijke redeneringen wisten zij alles te duiden en te bederven. Zij stelden ook vrouwen onder hun hoede, schijnbaar onder de hoede van Festa onze eerste eremoeder, om over het verheven licht te waken, maar dat licht hadden zij zelf ontstoken en in plaats van de waaksters kennis bij te brengen en naderhand onder het volk te zenden om de zieken te verplegen en de jeugd te onderwijzen, maakten zij ze dom en vaag zichtbaar bij het licht en zij mochten nooit buiten komen.

Ook werden zij als raadgeefsters gebruikt, maar de raad was maar in schijn uit haar monden, want hun monden waren niet anders dan de roepers, waardoor de priesters hun verlangens uitspraken. Toen Nehellenia was gestorven, wilden wij een andere moeder kiezen. Enkelen wilden naar Texland, om er daar een te vragen, maar de priesters die bij hun eigen volk de wind er weer onder hadden, wilden dat niet toestaan en maakten ons bij het volk uit voor ketters.

III. Uit de geschriften van Mino.

Toen ik dus weggevaren was met mijn mensen van Athenia, kwamen wij tenslotte aan een eiland, door mijn manschappen Kreta genoemd, (wegens de woeste kreten die het volk aanhief bij onze komst).

Toen zij echter zagen dat wij geen oorlog in het schild voerden, werden zij handelbaar, zodat ik uiteindelijk voor een boot met ijzeren gereedschap een havenmond en een plek grond inruilde, maar toen wij daar een poos gezeten waren en zij bespeurden dat wij geen slaven hadden, waren zij daarover verbaasd.

Maar toen ik hun verteld had, dat wij wetten hadden om gelijk recht te doen over allen, toen wilde het volk ze ook hebben, maar nauwelijks hadden zij die, of het hele land raakte in verwarring. De vorsten en priesters kwamen en gaven voor, dat wij hun onderdanen oproerig hadden gemaakt en het volk kwam naar ons toe om bescherming. Maar toen de vorsten zagen, dat zij hun rijk zouden verliezen, toen gaven zij aan het volk vrijheid en kwamen bij mij om een Algemeen Wet-

nas nên frydom wenth änd tha hêra bilêvon welda nêi that ir god tochte. thâ thi storn wr wêr. bigoston hja twispalt among vs to sêja. hja sêidon to min folk that ik hjara help anhropen hêde vmbe standfäst kêning to werthande.

(40) ênis f and ik gif in min met. thâ as er ênis en skip fon. t flyy by vs vrsêilde ben ik thêrmith stolkens hinne brith . . . thach min ajn witherfara to lêtande. sa wil.k mith thesa skêdnesa allêna segsa. that wi navt müge hêma mith et finda.s folk fon wêr thät et sy. hwand thät hja fvl send mith falska renka. êwa to frêsane as hjara swête wina mith dêjande fenin.

ende wra skifta minno.s . . .

h i r v n d e r s e n d t h r ê w ê t a. t h ê r ä f t e r s e n d t h i s s a

s e t m a m a k a d . . .

1. allera mannalik wêt thät i sin bihof mot. men wärht ämman sin bihof vnthalden sâ nêt nên man hwat er skil dva vmbe sin lif to bihaldande.

2. alle elte minniska werthat drongen a bärn to tejande. wärth that wêrth. sa nêt nimman wath ärges thêrof kvme . . .

3. alrek wêt thät.i fry and vnforlêth wil lêva. änd that ore that ak wille. vmbe sêkur to wêsande send thesa setma änd domar, men thissa ne send navt nêi tha rjucht. men allêna to bâta thêra prestera änd forsta. thana send hjara stâta immerthe fvl twispalt änd mord.

(41) 1. sâhwersa imman nâd heth änd hi ne kän him selva navt ne helpa. sa moton tha fâmna thät kvndich dva an tha grêva. thêrfar thät et en stolta frya.s navt ne focht thät selva to dva.

2. sa hwa ärm wärth thrvch tham hi navt wärka nil. thêr mot to thät lând ut dreven wertha. hwand tha läfa änd loma send lestich änd ärg tänkande. thêrvmbe âch män to wêrana tham.

3. jahwêder jong kerdel âch en brud to sêka änd is er fif änd twintich sa âcht.er en wif to häva.

4. is hwa fif änd twintich, and heth er nên êngâ sâ ach ek man him ut sin hus to wêrane. tha knâpa achon hin to formyda. nimth er thän nach nên ênga sa mot män him dâd segsa. til thju hi ut of lande brûde änd hir nên ärgenese nêva ne mêi.

boek*1). Maar het volk was geen vrijheid gewend, en de heren bleven heersen zoals hun goed dacht. Nadat die storm over was, begonnen zij tweespalt tussen ons te zaaien. Zij zeiden aan mijn volk, dat ik hun hulp had ingeroepen, om voor goed koning te worden. Eens vond ik vergif in mijn mee *2).

Maar toen er eens een schip van het Vlie bij ons verzeilde, ben ik daarmee stilletjes vertrokken. Mijn eigen wedervaren daarlatend, wil ik met deze geschiedenis alleen zeggen, dat wij ons niet moeten inlaten met Finda's volk, vanwaar het ook zij, omdat het vol valse streken zit, die evenzeer te vrezen zijn als hun zoete wijnen met dodelijk vergif.

Einde van Mino's geschriften.

Hieronder zijn drie overleveringen, daarnaar zijn deze leefregels gemaakt

1. Iedereen weet dat in zijn behoeften moet worden voorzien, maar wordt aan iemand zijn levensonderhoud onthouden, dan weet niemand wat hij zal doen om in het leven te blijven.
2. Van alle volwassen mensen wordt verwacht dat zij kinderen verwekken, wordt dat belet, dan weet niemand wat voor kwaad daarvan kan komen.
3. Een ieder weet, dat hij vrij en ongehinderd wil leven en dat anderen dat ook willen. Om veilig te wezen; zijn deze leefregels en bepalingen gemaakt.

Het volk van Finda heeft ook leefregels en bepalingen, maar deze zijn niet volgens het recht, maar alleen ten bate van de priesters en vorsten, dientengevolge zijn hun staten aldoor vol tweedracht en moord.

1. Als nu iemand gebrek heeft en hij kan zichzelf niet helpen, zo moeten de burchtvrouwen dat ter kennis brengen van de graaf, omdat het een trotse Fryas niet past dat zelf te doen.
2. Als iemand arm wordt omdat hij niet wil werken, dan moet hij uit het land verdreven worden, want de laksen en tragen zijn lastig en kwaaddenkend, daarom behoort men ze te weren.
3. ledere jonge kerel behoort een meisje te zoeken en is hij vijfentwintig jaar oud, dan behoort hij een vrouw te hebben.
4. Is iemand vijfentwintig en heeft hij nog geen vrouw, dan behoort men hem uit zijn huis te weren. De jongens behoren hem te mijden. Neemt hij dan nog geen echtgenote, dan moet men hem dood verklaren, totdat hij uit het land vertrekt en hier geen ergernis kan geven.

*1) Er staat: „ê.segsa.bok", dus „water-zeggen-boek" d.i. „een boek voor gelijk recht", of „Algemeen Wetboek".
*2) Mee of mede, honingbier, schuimende mee.

5. is hwa wrak thän mot.er avbêr segsa that nimman fon him to frêsane nach to duchtane heth. sâ mêi er kvma hwer er wil.

6. plêcht er äfternêi hordom. sâ mêi.r fluchta. ne flucht. er navt. sa is er an tha wrêke
(42) thêr bitrogna vrlêten. änd nimman ne mêi helpa him.

7. sâhwersa ämman eng god heth änd en ôther likt that. thermête thät i him thêran vrlate. sa mot.i thät thrja vrjelda. stêlth.i jeta rêis. thän mot hi nêi tha tin.lânum. wil thene bistêlne him fry jêva sâ mêi.r thät dva. tha bêrth et wither sa ne mêi nimman him frydom jêva.

thissa domar send mâkad fara nydiga människa...

1. sa hwa in hâste mode tha ut nid annen otheris lêja brekth. agna ut stât jeftha thoth. hok thät et sy. sa mot thi lêtha bitallja hwat thene lêdar askth. ne kän hi that ni dva. sa mot er avbêr an im dên wertha sa hi an thene ôre dêth. nil hi thät navt ut ne stonda. sa mot.i him to sina burch.fâm wenda. jef.i inna yyser jeftha tin.lâna mêi werka til sin skeld an sy nêi thêr mêne dom.

2. jef ther imman fvnden wärth alsa ärg that.i en fryas felth. hi mot et mith sina lif bitallja. kän sine burch.fâm hin far altid nêi tha tin.lâna helpa êr er fat wrde syy mêi thät dva.

3. sâhwersa thi bona mêi biwisa mith vrkända tjugum that et by vnluk skên is. na skil hi fry wêsa. men bêrth et jeta rêis, sa mot.i thach nêi tha tinlânum. til thju mân thêr thrvch formitha all vrnerimde wrêka änd fêitha.

(43). this send domar fara horninga.

1. hwa en ôtheris hvs.ut nid. thane râda hôn anstekth. nis nên fryas. hi is en horning mith basterde blod. mêi män hin bi thêr dêd bifara. sa mot män hin vppet fjvr werpa. hy mêi flyya sa.r kän thach närne skil sêkur wêsa fara wrêkande hand.

2. nên äfta fryas skil ovi.ra misslêga sinra nêste mâlja nach kalta. is hwa misdêdoch far im selva tha navt frêselik far en ôra. sâ mêi hi him selva rjuchta. wärthi alsa ärg that er frêslik wärth sa mot män.t anda grêva bara. men is thêr hwa thêr en ôther äfterbäkis bitighath in stede fon.t to dvande by tha grêva tham is en horning. vpper märk moti anda pêle bvnden wrde sa that et jong folk im anspêja mêi. äfter lâdath män overa märka. men navt nêi tha tin.lâna thrvch that en êrerâwer ak ther is to frêsane.

5. Is iemand erg zwak, dan moet hij in het openbaar zeggen dat niemand van hem te vrezen of te duchten heeft. Dan mag hij komen, waar hij wil.

6. Pleegt hij naderhand overspel, dan mag hij vluchten. Vlucht hij niet, dan wordt hij aan de wraak van de bedrogene overgelaten en niemand mag hem helpen.

7. Als nu iemand enig goed heeft en een ander begeert dat zodanig dat hij zich daaraan vergrijpt, dan moet hij het drievoudig vergelden. Steelt hij dan nog eens, dan moet hij naar de tinlanden*1). Wil de bestolene hem vrij laten, dan mag hij dat doen, maar gebeurt het nog eens dan mag niemand hem de vrijheid geven.

Deze bepalingen zijn gemaakt voor woedende mensen.

1. Als iemand uit woede of uit nijd, van iemand anders de ledematen breekt, de ogen uitsteekt, of de tanden of wat dan ook, dan moet verminker betalen, wat de verminkte eist. Kan hij dat niet, dan moet er in het openbaar met hem gedaan worden, wat hij de ander aandeed. Kan hij dat niet verdragen, dan moet hij zich tot zijn burchtvrouw wenden, of hij in de ijzer- of tinlanden mag werken, totdat zijn schuld voldaan is volgens de algemene bepaling.

2. Wanneer er iemand gevonden wordt die zo slecht is dat hij een Fryas dood slaat, dan moet hij dat met zijn leven betalen. Maar kan zijn burchtvrouw hem voor altijd naar de tinlanden helpen, vóórdat hij gepakt wordt, dan mag zij dat doen.

3. Indien de pleger van manslag kan bewijzen met erkende getuigen, dat het per ongeluk is gebeurd, dan zal hij vrij zijn. Maar gebeurt het nog eens, dan moet hij toch naar de tinlanden, opdat men daardoor alle ongerijmde wraak en vete zal vermijden.

Dit zijn bepalingen voor onechte kinderen.

1. Wie het huis van een ander uit nijd in brand steekt, is geen Fryas, hij is een onecht kind, met bastaard bloed. Kan men hem op heterdaad betrappen, dan moet men hem in het vuur werpen. Hij mag vluchten zo hij kan; nergens zal hij veilig zijn voor de wrekende hand.

2. Geen echte Fryas zal over de misstappen van zijn naaste kletsen of zeuren. Is iemand misdadig jegens zichzelf, maar niet te vrezen voor anderen, dan mag hij zijn eigen rechter wezen. Wordt hij zo slecht, dat hij gevaarlijk wordt, dan moet men het aan de graaf *2) vertellen. Maar is er iemand die een ander achterbaks beschuldigt, in plaats van het bij de graaf te doen, die is een onecht kind. Op de markt moet hij aan de paal worden gebonden, zodat de jeugd hem kan bespuwen. Daarna leidt men hem over de grenzen, maar niet naar de tinlanden, want een eerrover is ook daar te vrezen.

*1) Het tegenwoordige Wales en Cornwall in Engeland.
*2) Hier is dus graaf = burgemeester en/of hoofdcommissaris van politie of dergelijke volgens hedendaagse opvattingen. Eigenlijk: grietman.

3. sâhwersa thêr ênis imman wêre. sa ärg thät i vs gvng vrêde by tha fyand, pâda änd to.pâda wês. vmbe vsa flyyburga to nâka jeftha thes nachtis thêrin to glupa. tham wêre allêna wrocht ut finda.s blod. him skolde män mota barna. tha stjurar skoldon sin mäm änd al sina sibba nêi en fêr ê.land mota bränga

(44) and thêr sin ask forstuva til thju.r hyyr nên feninige krûdon fon waxa ne müge. tha fâmna moton thän sin nam utspêja in vr al vsa (stâta) til thju nên bärn sin nâm ne krêje änd tha alda hin müge vrwerpa.

Orloch was vrtigen. men nêd was kvmen an sin stêd. nw wêron hyyr thrê människa thêr ek en buda kêren stêlon fon asvndergane êjnhêra. tha hja wrdon alle fat. nw gvng thene êrosta to änd brocht thene thjaf by tha skelte. tha fâmna thêr.vr kêthande sêidon allerwêis that i dên hêde nêi rjucht. thi ôra nam thene thjaf thät kêren of änd lêth im forth mith frêto. tha fâmna sêidon. hi heth wel dên. men thi thredde êjnhêr gvng nêi tha thjaf sin hus thâ. as er nvv sach ho nêd thêr sin sêtel vp stälth hêde. thâ gvng hi to.bäk änd kêrde wither mith en wêin fol nêdthreftum thêr hi nêd mith fon thêre hêrd of driwe. frya.s fâmna hêdon by him omme wârath änd sin dêd an dat êvge bok skrêven. dahwile hja al sina lêka ut fâcth hêde. thju êre.moder was et sêid änd hju lêth et kvndich dva trvch that êle lând.

(45) that hyyr vnder stat is inut tha wäg-ar thêre waraburch writen

hwat hir boppa stät send thi têkna fon thät jol. thät is thät forma sinnebild wr.alda.s ak fon t.anfang jefthat. bijin wêrut tid kêm. that is thene kroder thêr êvg mith that jol mot omme hlâpa. thana heth frya that städskrift makad thät hja brukte to hjra tex. thâ fästa êre.moder wêre. heth hju.r thät run jeftha hlâpande skrift fon makad. thêr witkêning. thät is sêkêning. godfrêjath. thene alda. heth thêr asvndergana telnomar fon makad fâr stand änd runskrift bêde. t.is thêrvmbe navt to drok that wi.r jêrliks ênis fêst vr fyyrja. wy mügon wr.alda êvg thank to wya thät hi sin gâst sa herde. in vr vsa êthla heth fâra lêtn. vnder hira tid heth finda ak en skrift utfvnden. men thät wêre sa.hâgfârande änd fvl mith frisla änd krolum. thät tha afterkvmanda thêrof thju bitjudnese ring vrlêren häve. äfternêi hävon hja vs skrift lêred binoma tha finna. tha thyrjar änd tha kreka.lander. men hja niston navt god thâtet fon et jol makad was änd that.et thêrumbe altid skrêven

3. Indien er eens iemand zo slecht zou zijn, dat hij ons ging verraden en aan de vijand de paden en bijpaden wees om bij onze schuilburchten te komen, of 's nachts daarin te sluipen, die zou alleen uit Finda's bloed gesproten kunnen zijn, men zou hem moeten verbranden, de zeelieden zouden zijn moeder en al zijn bloedverwanten naar een afgelegen eiland moeten brengen en daar zijn as verstuiven, opdat er geen vergiftige kruiden van konden groeien. De burchtvrouwen moeten dan zijn naam vervloeken over al onze staten, opdat geen kind zijn naam zal kunnen krijgen en opdat de ouderen hem zullen verwerpen.

De oorlog was voorbij, maar de nood was ervoor in de plaats gekomen. Nu waren hier drie mensen, die elk een zak koren stalen van afzonderlijke eigenaars. Maar zij werden allen gepakt. Nu ging de eerste (eigenaar) heen en bracht de dief bij de schout; de burchtvrouwen, die erover spraken, zeiden eenstemmig, dat hij gehandeld had naar het recht. De andere nam de dief het koren af, en liet hem verder met rust. De burchtvrouwen zeiden: hij heeft wel gedaan. Maar de derde eigenaar ging naar de dief zijn huis.

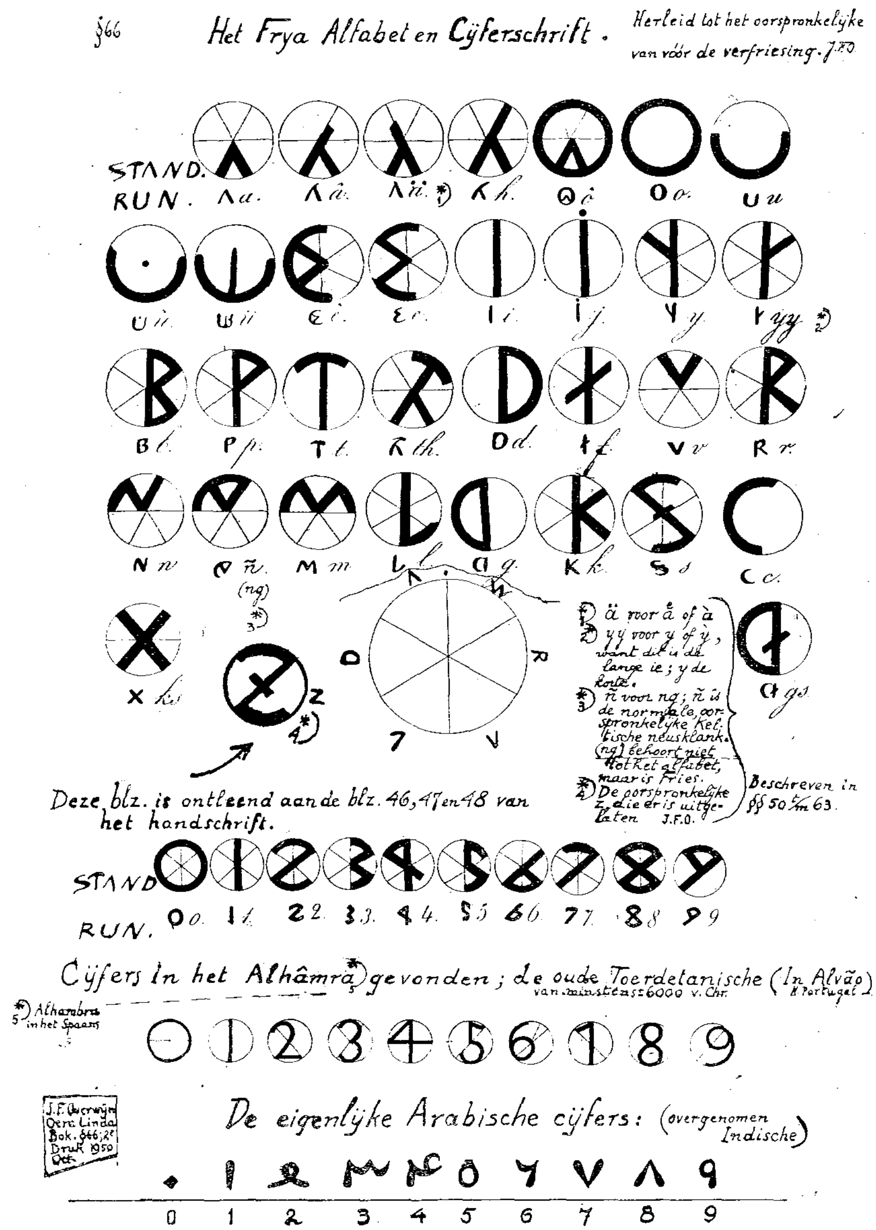
Toen hij zag hoe de nood daar heerste, ging hij weg en kwam weer terug met een wagen vol levensmiddelen, waarmee hij de nood van de haard verdreef. Frya's maagden hadden bij hem rondgewaard en zijn daad in het eeuwige boek geschreven, terwijl zij al zijn zonden hadden uitgewist. Het werd gezegd aan de Eremoeder, en deze liet het verkondigen over het hele land.

Wat hierboven staat, is op de binnenwanden van de Waraburcht gegrift

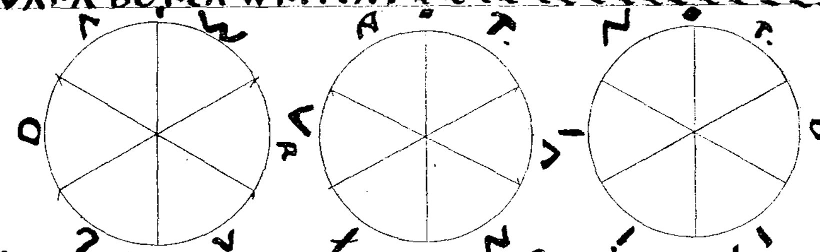
Wat hier boven staat, dat zijn de tekens van het Jol, dat is het eerste zinnebeeld van Wr.alda, ook van de aanvang of het begin, waaruit de Tijd is voortgekomen. Deze is het uitspansel, dat eeuwig met het Jol moet rondlopen. Hiernaar heeft Frya het staand schrift gevormd, dat zij gebruikte voor haar tekst.

Toen Festa Eremoeder was, heeft zij er het ,run-' of lopend schrift van gemaakt. De witkoning, dat is zeekoning : Godfried, de oude, heeft er afzonderlijke getaltekens van gemaakt zowel voor het staand als het lopend schrift. Het is daarom niet teveel, dat wij er eenmaal per jaar feest voor vieren. Wij mogen Wr.alda eeuwig dank bewijzen, dat hij zijn geest zo krachtig over onze voorvaderen heeft doen uitgaan.

In haar tijd heeft Finda ook een schrift uitgevonden, maar dat was zo hoogdravend en vol met franjes en krullen, dat de nakomelingen de betekenis daarvan spoedig verloren hebben. Naderhand hebben zij ons schrift geleerd, met name de Finen, de Thyriërs en de Krekalanders. Maar zij wisten niet goed, dat het van het Jol gemaakt was en dat het daarom altijd geschreven moest worden

§66 Het Frya Alfabet en Cÿferschrift. Herleid tot het oorspronkelÿke van vóór de verfriesing. J.F.O.
STAND.
RUN.
Deze blz. is ontleend aan de blz. 46, 47 en 48 van het handschrift.
Beschreven in §§ 50 t/m 63.
STAND
RUN.
Cÿfers in het Alhâmra gevonden; de oude Toerdetanische (In Alvão) van minstens 6000 v. Chr.
Alhambra in het Spaans
J.F. Overwijn Oera Linda Bok. 666; 2e Druk 1950 Oct.
De eigenlÿke Arabische cÿfers: (overgenomen Indische)
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

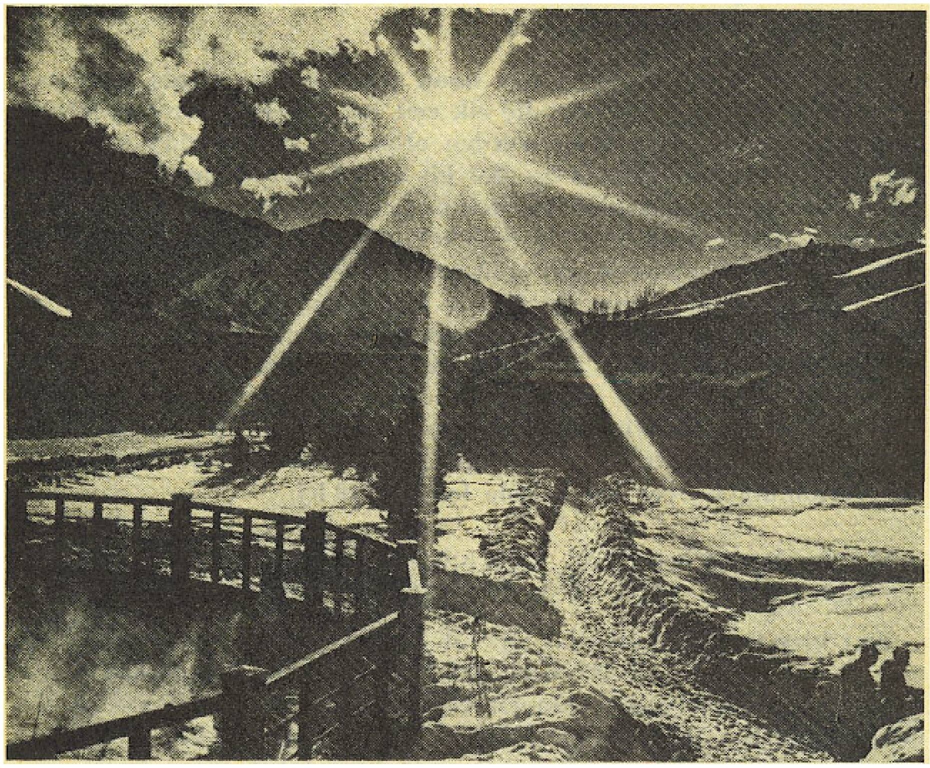
THAT HIR VNDER STAT IS INUT THA WAGAR THERE
WARA BURCH WRITEN.

HWAT HIR BOPPA STAT SEND THI TÉKNA FON
THAT IOL THAT IS THAT FORMA SINNEBILD WRAL
DAS. AK FON T. ANFANG IEFTHA T. BIIIN WERUT
TID KEM. THAT IS THENE KRODER THER ÉVG MITH
THAT IOL MOT OMMETHLAPE. THANA HETH FRYA
THAT STANDSKRIFT THER HIA BRUKTE TO HIRA
TEX. THA FASTA ÉRE MODER WÉRE HETH HIU
R THAT RUN IEFTHA LAPANDE SKRIFT FON MAK
AD. THER WITKENIG THAT IS SEKENIG. GOD.
FREIATH. THENE ALDA. HETH THER ASVNDER GANA
TEL NOMAR FON MAKAD THÉR STAND AND
RUNSKRIFT BÉDE. TIS THÉRVMBE NAVT TODROK
THAT WIRIERLIKS ENIS TEST VR FRYA. WY MUG
ON WRALDA ÉVG THANKTOWYA THAT HIS IN
GAST SA THÉRDE IN VR VSA ÉTHLA HETH FARA
LETN. VNDER THI RATID HETH FINDA AKEN SKR
IFT UTFVNDEN. MEN THAT WÉRE SA THAGATAR
ANDE AND FVL MITH FRISLA AND KROLUM
THAT THA AFTERKVMANDA THÉROF THIU BITIVD
NESSE RIN VRLEREN HAVE. AFTERNEI HAVON
HIA VS SKRIFT LERED BINOMA THA FINNA.
THA THYRIAR AND THA KREKALANDAR. MEN HIA
NISTON NAVT GOD THAT ET FON ET IOL MAKAD
WAS AND THAT ET THERVMBE ALTID SKREVEN
MAKAD-

(46) wrden moste. mith son om. thêrby wildon hja thät hjara skrift vnlêsbêr skol wêsa far ora folkum. hwand hja hävath altid hêmnesa. thus to dvande sind hja herde fon.a wis râkath. thêrmêta that tha bärn tha skriftun hjarar aldrum amper lêsa en müga. dahwile wy vsa alder aldesta skriftun êvin red lêsa müge as thêra thêr jester skrêven sind.

hir is thät stand skrift. thêrvnder thät run.skrift. forth tha täl.nomar a byder wisa.

(47) thät stêt vpalle burgum eskrêven.

êr thêre ärge tid kêm. was vs lând thät skênneste in wralda. svnne rês hager änd thêr was sjelden frost. anda bâma änd trêjon waxton frügda änd nochta thêr nw vrlêren send. among tha gärs.sêdum hêdon wi navt alena. kêren. ljaver änd blyyde men âk swete thêr lik gold blikte änd thät män vndera svnne.strêla bakja kvste. jêron ne wrde navt ne telath hwand thät êne jêr was alsa blyyd as.et ôthera. an tha êne side wrdon wi thrvch wr.alda.s sê bisloten. hwêrvp nên folk buta vs navt fara ne mochte nach kvnde. anda ôre side wrdon wi thrvch thät brêde twisklând vmtunad hwêr thrvch thät finda.s folk

met de zon mee. Bovendien wilden zij dat hun schrift voor andere volken onleesbaar zou zijn, omdat zij altijd geheimen hebben. Zodoende zijn zij lelijk van de wijs geraakt en wel zodanig, dat de kinderen het schrift van hun ouders nauwelijks kunnen lezen, terwijl wij onze alleroudste geschriften even gemakkelijk kunnen lezen als die, welke gisteren geschreven zijn.

Hiervoor is het staand schrift, daaronder het lopend schrift, vervolgens de getallen op beide wijzen.

De foto op de vorige pagina stelt voor: Sun Valley in de U.S.A. en werd ‘s morgens bij het aanbreken van de dag genomen. (Overgenomen uit „De Spiegel" van 16 Dec. 1950).

De bewerker van het O.L.B. nam deze reproductie op, omdat hij duidelijk aangeeft wat de natuur zélf doet op het gebied van het construeren van zonnewielen. Het lijdt geen twijfel, of de oude Frya’s hebben duizenden jaren geleden eveneens dergelijke natuurverschijnselen gezien, ook al, omdat het geen wonderen zijn, maar herkenbare lichteffecten van de opkomende zon in bepaalde streken en bij bepaalde wolkformaties. Waarom het hier gaat, is aan de lezers te tonen hoe voor de hand liggend het was, het zonnewiel te construeren en daaruit alle andere tekens af te leiden.

Het gereproduceerde straalcomplex is nu toevallig tien-spakig; het had ook twaalf- of achtspaaks kunnen zijn. Het gaat echter om het principe. Tevens moet men deze afbeelding in gedachten houden voor de hierna volgende vermeldingen van het „Alziend Oog" en „De zon is het stralend oog". Het zonnewiel werd aan onze vaderen duidelijk voor ogen gesteld en zij namen het voor hun meest trotse prestatie: h e t s c h r i f t.

D i t s t a a t o p a l l e b u r c h t e n g e s c h r e v e n.

Vóór de slechte tijd kwam, was ons land het mooiste op de wereld. De zon rees hoger en er was zelden vorst. Aan de bomen en heesters groeiden vruchten en ooft, die nu verloren zijn. Onder de graszaden hadden wij niet alleen gerst, haver en stuifmeel *1), maar ook tarwe, die als goud blonk en die men onder de zonnestralen kon bakken.

De jaren werden niet geteld, want het ene jaar was even vrolijk als het andere. Aan de ene zijde werden wij door Wr.alda's zee ingesloten, waarop geen volk behalve wij mocht varen, noch kon. Aan de andere zijde werden wij door het brede Twiskland begrensd, waardoorheen het volk van Finda niet

*1) blyyde is van dezelfde stam, als het Franse "blé" = koren, dat is het Bretonse „bleud" = meel of stuifmeel, zodat stuifmeel de juiste vertaling moet zijn, want ‘gemalen’ meel is geen zaad, stuifmeel wél.

navt kvma ne thvradon. fon ovira tichta walda änd ovir it wilde kwik. by morne paldon wi over et uter-ende thes aster.sê by êvind an thene middelsê. alsa wi. buta tha littiga. wel twelif grâta swete rin.strâma hêdon. vs thrvch wr.alda jêven vmb vs lând elte to haldane änd vmb vs wigandlik folk tha wêi to wisana nêi sina sê. tha owera thissar rin.strâma wrdon tomet algadur thrvch vs folk bisêten (48) âk tha fjelda an thju rêne fon.t êna ende alont et ôre ende thâ.

to jenst.vr tha dêna.marka änd that juttarlând hêdon wi folk. plantiga mith en burchfâm. dana wonon wi kâper änd yyser. bijvnka târ päk änd svma ôr bihof. to jenst vr vs formêlich west.land thêr hêdon wi brittanja mith sina tin.lâna. brittanja thät was thät land thêra bannalinga. thêr mith hulpe hjarar burchfâm wêi brith wêron vmbe hira lif to bihaldana. thach for that hja navt to bäk kvma ne skolde. warth er êrost en B to fara hjara stär priked. tha bana mith râde blod farve änd tha ôra misdêdar mith blâwe farve. buta änd bihalva hêdon vsa stjurar änd kâpljvd mêni loge anda hêinda krêkelanda änd to lydja. in vr. lydja thêr send tha swarta minniska.
thâ vs lând sâ rum änd grât wêre hêdon wi fêlo asondergana namon. thêra tham sâton bi âsten tha dêne.marka wrdon juttar hêten, uthâvede hja tomet navt owers ne dêdon as barn.stên juta. hja tham thêr sâton vppa ê.landa wrdon lêtne hêten, thrvchdam hja mêst al vrlêten lêvadon. alle strând änd skor hêmar fon.a dênemarka alont thêre sänd.fal nw skelda. wrdon stjurar. sêkämpar änd angelara heten, angelara sa hêton mân to fora tha bute.fiskar vmbe that hja alan mith angel jefta kol fiskton

(49) änd nimmer nên netum. thêra thêr thâna til tha hêinda krêka.landa sâton wrdon blât kad.hêmar hêten thrvch tham hja ninmerthe buta foron. thêra thêr in da hâga marka sâton thêr anna twisklanda pâlon wrdon saxmanna hêten, uthâwede hja inmer wêpned wêron vr thät wilde kwik änd vrwildarba britne. thêr to boppa hêdon wi tha nôma landsâton marsata änd holt jefta wodsâta.

ho ärge tid kêm.

hêl thene sümer was svnne äftere wolkum skolen as wilde hja irtha navt ne sja. wind reston in sina bûdar werthrvch rêk änd stom lik sêla boppa hus änd polon stand, loft wärth althus drov änd dimme. änd inna tha hirta thêra människa nas blyydskip nach früchd. to midden thisre stilnise fäng irtha an to bêvade lik as hju stärvande wêre. berga splyyton fon ekkorum to spêjande fjvr änd logha. ôra svnkon in hjra skât del. änd thêr hju êrost fjelde hêde. hêjade hju berga vppa. aldland. trych tha

durfde komen, vanwege de dichte wouden en het wilde gedierte. Ten oosten grensden wij tot aan het uiteinde van de Oostzee en ten westen aan de Middellandse Zee-Atlantische Oceaan, zodat wij buiten de kleine rivieren wel twaalf grote zoetwaterstromen hadden, ons door Wr.alda gegeven om ons land vochtig te houden en om ons strijdbaar volk de weg naar zijn zee te wijzen.

De oevers van deze stromen waren bijna allemaal in het bezit van ons volk, ook de velden aan de Rijn, van 't ene tot het andere eind toe.

Tegenover de Denemarken en het Juttenland hadden wij nederzettingen met een burchtmaagd. Vandaar wonnen wij koper en ijzer, en ook teer, pek en sommige andere benodigdheden. Tegenover ons voormalige Westland *1) hadden wij Brittannië met zijn tinlanden. Brittannië was het land van de ballingen, die met behulp van hun burchtmaagd waren weggetrokken, om hun leven te redden. Maar, opdat zij niet terug zouden komen, werd een B op hun voorhoofd getatoeëerd; de verbannenen met rode bloedverf, de andere misdadigers met blauwe verf. Bovendien hadden onze zeelieden en kooplieden menige loods (en/of nederzetting) in de nabije Krekalanden (Italië), en in Lydia. In Lydia (Afrika) zijn de zwarte mensen.

Omdat ons land zo ruim en groot was, hadden wij veel afzonderlijke namen. Die gevestigd waren ten Oosten van de Denemarken, werden Jutten genoemd, (omdat zij bijna niet anders deden dan barnsteen 'jutten'). Die op de eilanden woonden werden Letten genoemd, (omdat zij meestal verlaten leefden).

Alle strand- en kustbewoners van de Denemarken af tot aan de Sandval, nu Schelde, werden Sturiërs, Kimbren en Angelen genoemd. (Angelen noemde men voorheen de buiten vissers, omdat zij alleen met „angel" of hoekwant visten, en nooit met netten). Die vandaar tot aan het naaste Krekaland woonden, werden eenvoudig strijders genoemd, (omdat zij nooit naar buiten voeren). Die in de Hoge Marken woonden, welke aan de Moslanden grensden, werden Saksen genoemd, (omdat zij altijd gewapend waren tegen het wilde gedierte en de verwilderde vluchtelingen). Daarenboven hadden wij de namen : Landzaten, Marzaten en Hout- of Woudzaten.

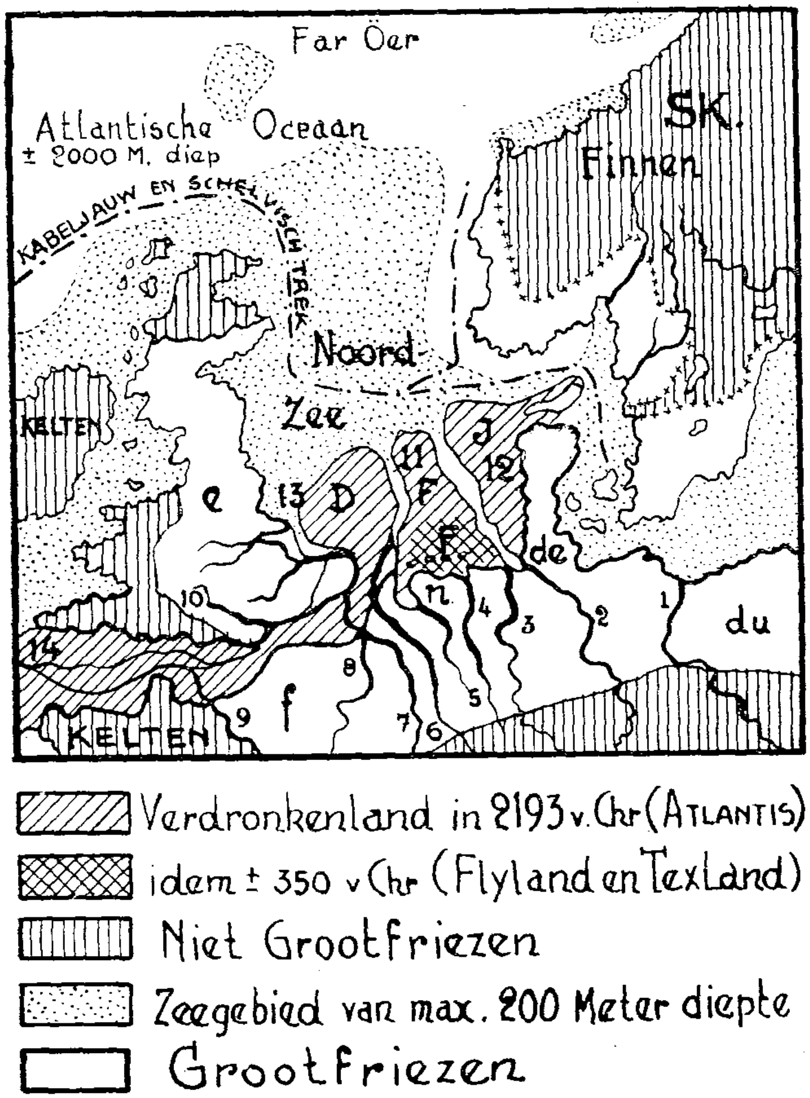
Hoe de slechte tijd kwam.

Heel de zomer had de zon achter de wolken gescholen, als wilde zij de aarde niet zien. De wind rustte in zijn holen, waardoor rook en damp als zuilen boven huis en poelen stonden. De lucht werd daardoor droef en heiïg en in de harten van de mensen was blijdschap noch vreugde.

Te midden van deze stilte begon de aarde te beven, alsof zij aan het sterven was. De bergen spleten uiteen om vuur en vlam te spuwen. Andere zonken op hun grondvesten neer en waar eerst velden waren, hief de aarde nu bergen omhoog. Aldland, door

*1) Nu onder de Noordzee

ATLANTIS EN GROOTFRIESLAND

D = Doggersbankland; F = Flyland en Texland; J = Jutland; SK = Noorwegen en Zweden; de = Denemarken; du = Duitschland; e = Engeland; f = Frankrijk; n = Nederland.
1 = Oder; 2 = Elbe; 3 = Weser; 4 = Eems; 5 = IJsel; 6 = Rijn; 7 = Maas; 8 = Schelde; 9 = Seine; 10 = Theems; 11 = Rijn-, IJsel- en Eemstakmonding (Eemstak niet geteekend vanaf 4); 12 = Monding van 2, 3 en 4; 13 = Schelde-, Theems-Ouse en Maastakmonding; 14 = Seine en Scheldetakmonding (Scheldetak niet geteekend vanaf 8). Omtrent Texland (naam) zie blz. 33 J. F. OVERWIJN, Mrt. 1941.

stjûrar atland hêten, svnk nyyther änd thät wilde hef stapton alsa nâka wr berg änd dêlon that ella vndere sê bidvlwen wêre. fêlo människa wrdon in irtha bidobben and fêlo thêr et fjvr vnkêmen wêron kêmon thêrnêi innet wêter vm. navt allêna inda landa finda.s spêidon

(50) berga fjvr men âk int twisk.land. walda bärnadon thêr.thrvch äfter ekkorum änd thâ wind dâna wêi kêm. thâ wâjadon vsa landa fvl ask. rinstrâma wrdon vrlêid änd by hjara mvda kêmon nêja ê.landa fon stand änd drivande kwik. thrju jêr was irtha alsa to lydande men thâ hju bêter wêre macht män hjra vvnda sja. fêlo landa wêron vrsvnken ôra uta sê rêsen änd thät twisk.land to fara.n half.dêl vntwalt, bända finda.s folk kêmon tha lêtogha rumtne bifâra. vsa wêi.britne wrdon vrdelgen jefta hja wrdon hjara harlinga. thâ warth wâkandom vs dvbbeld boden, änd tid lêrd.vs that êndracht vsa stärikste burch is.

thit stêt inna wâra.burch by thêre alde.ga.mvda

wryt

thju wâra.burch nis nên fâmna.burch. men thêr in wrdon alla ûthêmede änd vrlandesska thinga wârath. thêr mithbrocht binne thrvch tha stjûrar. hju is thri pêla thät is en half ty sûdward fon mêdêa.sblik legsen. alsa is thät fôrword. berga nyygath thinna krunna. wolka änd strâma wên. jes. skênland blôst. slâvona folka stâppath vppa thin klât . . . o. frya.

alsa is thju skêdnesse.

100 änd 1 jêr nêi that âld.land svnken is. kêm thêr ut.et (51) âsta en folk wêi. thät folk was vrdrêven thrvch en ôther folk. äfter vs twisk.land krêjon hja twispalt. hja skifton hjara selva an twam hâpa. ek hêr gvng sines wêiges. fon.t êne dêl nis nên tal to vs ne kêmen, men thät ôre dêl fyyl äfter to vs skên.land. skên.land was sunnich bifolkath. änd anda äfter.kâd thät sunnichste fon âl. thêrvmbe machton hja.t svnder strid wrwinna. änd uthâwede hja owers nên lêth ne dêdon. nildon wi thêrvr nên orloch hâ. nw wi hjam hävon känna lêred. sa willath wi ovir hjara sêda skriwa. äfternêi ho.t vs mith hjam forgungon is. thät folk nas navt ne wild lik fêlo slachta finda.s. men ê.lik anda egipta.landar. hja hävath prestera lik tham. änd nw hja kärka häve. âk byldon. tha prestera send tha engosta hêra. hja hêton hjara selva mâgjara. hjara aller ovirste hêt

de zeelieden Atland *1) genoemd, verzonk en de woeste golven trokken zo ver over bergen en dalen, dat alles door de zee werd bedolven. Vele mensen werden in de aarde begraven en velen, die aan het vuur waren ontkomen, kwamen daarna in het water om. Niet alleen in de landen van Finda spuwden de bergen vuur, maar ook in het Mosland (Twiskland). Wouden brandden daardoor achter elkaar af en toen de wind daar vandaan kwam, waaiden onze landen vol as.

Rivieren werden verlegd en bij hun mondingen kwamen nieuwe eilanden van zand en drijvend gedierte. Drie jaren was de aarde zo aan het lijden, maar toen zij beter werd, kon men haar wonden zien. Vele landen waren verzonken en andere uit de zee opgerezen en het Mosland (Twiskland) voor de helft ontbost. Benden Findavolk kwamen de lege ruimte bezetten. Onze vluchtelingen werden verdelgd, of zij werden hun bondgenoten. Toen werd waakzaamheid ons dubbel geboden en de tijd leerde ons, dat eendracht onze sterkste burcht is.

Dit staat op de Waraburcht bij Aldegamonde

gegrift

De Waraburcht *2) is geen maagdenburcht, maar daarin werden alle uitheemse en buitenlandse dingen bewaard die meegebracht zijn door de zeelieden. Zij is drie palen, dat is een halftij (3 uur gaans) ten zuiden van de Maagdenburcht gelegen. Aldus luidt de zegswijze: „Bergen neigt uw kruinen, wolken en stromen weent. Ja, Schoonland *3) bloost. Slavenvolken stappen op uw kleed, o Frya!"

Zo is de geschiedenis.

100 en 1 jaar nadat Aldland (Atlantis) verzonken was, kwam er uit het Oosten een volk. Dat volk was verdreven door een ander volk. Achter ons Mosland (Twiskland), kregen zij twist; zij scheidden zich in twee groepen en elk ging zijns weegs. Van het ene gedeelte is geen bericht tot ons gekomen, maar het andere deel viel achter in ons Schoonland binnen. Schoonland was schaars bevolkt en aan de achterkant het dunst van al.

Daarom konden zij het zonder strijd overwinnen, en daar zij anders geen kwaad deden, wilden wij daarom geen oorlog hebben. Nu wij hen hebben leren kennen, willen wij over hun zeden schrijven en daarna hoe het ons met hen vergaan is. Het volk was niet woest, zoals vele geslachten van Finda, maar het is zoals de Egyptenaren, zij hebben priesters, evenals deze, en daar zij kerken hebben, ook beelden. De priesters zijn de enige heren, zij noemen zich zelf Magianen, hun overste heet Magy, hij is

*1) Atland = Atlan = Atlantis; de echte naam.
*2) Wara, als in het Ned. 'bewaren'. Ook is wara = maan.
*3) Schoonland = Skånen in Zuid Zweden.

magyy. hy is hâved.prester änd kening mith ên. allet ôre folk is nul in.t siffer änd êllik änd al vnder hjara weld. thät folk nêth navt ênis en nôme. thrch vs send hja finna hêten, hwand afskên hjara fêrsta algadur drov änd blodich send. thach send hja

(52) thêr alsa fin vp. that wi thêr bi äfter stâne. forth ne send hja navt to binydane. hwand hja send slâvona fon tha presterum änd jeta fül ärger fon hjara mêninga. hja mênath that ella fvl kvada gâston is. thêr inda människa änd djara gluppe. men fon wr.alda.s gäst nêton hja nawet. hja hävath stêne wêpne. tha magjara kâpra. tha magjara tellath that hja tha ärge gâston banna änd vrbanna mügon. thêr.vr is.t folk ôlan in ange frêse and vppera wêsa nis ninmer nên blyydskip to bisjan . . . thâ hja god sêten wêron sochton tha magjara athskip bi vs. hja bogadon vp vsa tâl änd sêdum. vp vs fja änd vppa vsa yysere wêpne. thêr hja gêrn to fori hjara goldun änd sulvere syyrhedum wandela wilde, änd hjara tjoth hildon hja immerthe binna tha pêlon . . . men thät vrskalkton vsa wâkendom. achtantich jêr forther, just wêr et jol.fêrste. thêr kêmon hja vnwarlinge lik snêi thrvch storne.wind drêwen ovir vsa landa to runnande. thêr navt flyya machton wrdon vrdên. frya wärth anhropen. men tha skên.landar hêdon hjra rêd warlâsed. thâ wrdon krafta samlath. thri pêlun fon goda.his burch wrdon hja wither stonden, tha orloch bilêv. kât

(53) jefta kâter.inne alsa hête thju fâm thêr burch.fâm to goda burch was. kât was stolte änd hâchfârande thêrvmbe ne lêt hju nên rêd ni follistar anda moder ne frêja. men thâ tha burch.hêra thät fâta. thâ svndon hja selva bodon nêi tex.lând nêi thêre moder thâ. minna alsa was thêre moder.is nôme. lêt âla tha stjûrar mânja änd âl et ôthera jongk.folk fon âst. flyy.land änd fon tha Dênne.markum. ut thesse tochte is thju skydnese fon wodin bern sa.r vppa burgum writen is änd hir êskrêven . . . anda alder.gâmude thêr reste en alde sêkäning. sterik was sin nôme änd tha hrop vr sina dêda was grât. thisse alde rob hêde thrê nêva. wodin thene aldeste hêmde to lumka.mâkja by thêre e.mude to âst flyy.land by sin eldrum t.ûs. ênes was er hêrman wêst. tünis änd inka wêron sêkämpar änd

opperpriester en meteen koning *1), al het andere volk heeft geen van allen iets in te brengen en allen zijn in hun macht. Het volk heeft niet eens een naam. Door ons worden zij Finen *2) genoemd, want ofschoon hun feesten allemaal treurig en bloedig zijn, gaat het daar toch zo fijn toe, dat wij daarbij ten achter staan. Voorts zijn zij niet te benijden, want zij zijn de slaven van hun priesters, maar nog veel meer van hun meningen.

Zij menen dat alles vol is van boze geesten, die in de mensen en dieren sluipen, maar van Wr.alda's geest weten zij niets. Zij hebben stenen wapens, de Magyanen koperen. De Magianen vertellen, dat zij de boze geesten kunnen bannen en uitbannen, daarover is het volk steeds in bange vrees en op hun gelaat is nooit blijdschap te zien.

Toen zij goed en wel gezeten waren, zochten de Magyanen vriendschap met ons, zij roemden onze taal en zeden, ons vee en onze ijzeren wapens, die zij graag voor hun gouden en zilveren sieraden wilden ruilen en hun volk hielden zij altijd binnen de perken, maar dat verschalkte onze waakzaamheid.

Tachtig jaar later, juist was het Jolfeest, kwamen zij onverwachts, als sneeuw door een stormwind opgedreven, over onze landen aanstormen. Die niet konden vluchten, werden gedood. Frya werd aangeroepen, maar de Schoonlanders hadden haar raad verwaarloosd. Toen werden de krachten verzameld en drie palen van Godaburcht werden zij weerstaan.

De oorlog duurde voort. Kaat, zo heette de vrouwe die burchtvrouw op Godaburcht was*3); Kaat was trots en hooghartig, daarom liet zij noch raad, noch helpers aan de Moeder vragen. Maar toen de burchtheren dat inzagen, zonden zij zelf boodschappers naar Techel (Texel) tot de Moeder aldaar. Mina, zo was de naam van de Moeder, liet alle zeelieden oproepen en alle andere jonge mannen van Oost Vliedland en van de Denemarken. Uit deze tochten is de geschiedenis van Godis' ontstaan, die op de burchten gegrift is en hier wordt beschreven.

Aan de Aldegamond rustte een oude zeekoning, Sterik *4) was zijn naam, en de roep van zijn daden was groot. Deze oude rob had drie neven: Wodin de oudste woonde te Loemkamachia bij de Eemsmond in Oost Vliedland bij zijn ouders. Eenmaal was hij bevelhebber geweest. Tunis en Inka waren zeestrijders

*1) In de oudheid waren opperpriesterschap en koningschap vrijwel steeds verenigd in één persoon.
*2) De Finnen noemen zich „Suomi". „Suomi" betekent: „De Stam". Hier Finen.
*3) Oud Keltisch: Kat.har.ina = Strijd-hoge-innerlijk. Katharina is dus correct. (Zie Friese tekst).
*4) Stêriek = zeer waterrijk. Hier is de beschrijving van het landschap schuilgegaan. (De naam is Keltisch).

just nw bi hjara fäderja anda aldergâ.mude t.ûs. as tha jonga kämpar nw bi ekkorum kêmon kêron hja wodin to hjara hêr.man jefta käning ut. änd tha sê.kämpar kêron tünis to.ra sê.käning änd inka to hjara skelte bi thêr nacht, tha stjûrar gvngon thâ nêi tha dênne.marka fâra. thêr nâmon hja wodin mith sin wigandlika land.wêr in. wind was rum

(54) änd alsa wêron hja an en amering*1) to skên.land. thâ tha northeska brothar ra selva by.m fogath hêde dêlde wodan sin weldich hêr an thri wiga. frya was hjara wêpen hrop änd sâ hi bäkward sloch. tha finna änd magjara as of et bärn wêron, thâ thene mâgyy fornôm ho sin ljvd al ombrocht wrdon. thâ sand hi bodon mith stäf änd krone. hja sêidon to wodin. o. thv alra grâtese thêra käningar. wi send skeldvch thach al hwat wi dên häve is ut nêd dên. je mêne that wi jvw brothar willengklik anfat häve. men wi send thrvch vsa f yanda forth.fêtereth änd thi alle send vs jeta vppa hakka. wi hävath often helpe an thinre burch.fâm frêjath. men hja neth vs navt ne meld. thene mâgyy sêith sâ hwersa wi ekkôrum to tha hälte vrdva sâ skilun tha wilda skef.härdar kêmon änd vs algâdur vrdva. thene mâgyy heth fül rikdom. men hi heth sjan that frya weldiger is as al vsa gâston et sêmine. hi wil sin hâved in hira skât del ledsa. thv bist thene wigandlikste käning irtha.s thin folk is fon yyser. warth vsa käning änd wi alla willath thin slâvona wêsa. hwat skolde that êr.rik fâr i wêsa aste tha wilda wither to bäk driwa koste, vsa sefyyra skoldet rond.blêsa änd vsa mâra skoldon jv vral fârut ga.
wodin was sterik wost änd wigandlik men hi nas navt klâr

(55) sjande. thêr.thrvch wärth i in hjara mêra fvngen änd thrvch thene mâgyy kroneth. rju fêlo stjurar änd landwêrar tham thisse kêr navt ne sinde. brûdon stolkes hinne. kât mith nêmande. men kât thêr navt to fâra thêre moder ner to fâra thêre mêna acht forskine nilde. jompade wr bord. thâ kêm storne.wind änd fêtere tha skêpa vppa skorra fonna dene.markum del svnder enkel män to misjane. äfternêi hävon hja tha strêt kât.s.gat hêten, thâ wodin kroned was gvng.er vppa wilda lôs. thi wêron al rutar. lik een hêjel.buje kêmon hja ajn wodin.is hêr. men lik en twyyrne.wind wendon hja omme änd ne thvradon na wither forskina. as wodin nw to bäk kêm jav thene mâgyy him sin toghater to.n wif. äfternêi wärth.i mith krûdon birêkad. men thêr wêron tawer.krûdon mong. hwand wodin warth bi grâdum alsa sêr vrmêten. that.i frya änd wr.alda.s gâst mis käna änd spota thvrade. thahwyyla hi sin frya hals bog to fara falska drochten.likande byldum. sin rik hilde sjvgun jêr thâ vrdwind.er thene mâgyy sêide that.er among hjara godon vpnimeth wêre

*1) Amering, nog in West-Friesland in gebruik. In een amering = in een oogwenk. (Ook dr. Ottema wijst hierop).

(en toevallig bij hun oom in Aldegamond). Toen de jonge strijders bij elkaar kwamen, kozen zij Wodin tot hun legerleiding of koning en de zeestrijders kozen Tunis tot hun zeevoogd en Inka tot hun schout-bij-nacht. De zeelieden gingen toen op Denemarken varen. Daar namen zij Wodin met zijn krijgshaftige landweer aan boord. De wind was ruim en zo waren zij in een ommezien in Schoonland.
Toen de Noordse broeders zich bij hem hadden gevoegd, deelde Wodin zijn geweldige legermacht in drie wiggen. „Frya" was hun wapenroep en zo sloeg hij de Finen en Magyanen terug alsof het kinderen waren. Toen de Magy vernam hoe zijn manschappen overal werden omgebracht, zond hij afgezanten met staf en kroon. Zij zeiden tot Wodin': O gij allergrootste der koningen, wij zijn schuldig, maar al wat wij gedaan hebben is uit nood gebeurd. U meent dat wij uw broeders met moedwil hebben aangevallen, maar wij zijn door onze vijanden voortgegeseld en die zitten ons nog op de hielen. Wij hebben dikwijls aan uw burchtmaagd hulp gevraagd, maar zij heeft zich om ons niet bekommerd.
De Magy zegt: indien wij elkaar voor de helft vermoorden, dan zullen de wilde schaapherders komen en ons allen wegvagen. De Magy heeft vele rijkdommen, maar hij heeft gezien dat Frya veel machtiger is dan al onze geesten te zamen. Hij wil zijn hoofd in haar schoot leggen. U bent de krijgshaftigste koning op de aarde, uw volk is van ijzer. Wordt onze koning en wij allen zullen uw slaven wezen. Wat zou dat eervol voor u zijn, als u de wilden weer terug zou kunnen drijven, onze bazuinen zouden het rondblazen en onze berichten zouden u overal voorafgaan.
Wodin was sterk, woest en krijgshaftig, maar hij was niet helder van inzicht, daardoor werd hij in hun strikken gevangen en door de Magy gekroond. Zeer velen van de zeelieden en de landweer, die deze keuze niet naar de zin was, vertrokken in stilte, Kaat meenemende. Maar Kaat, die noch voor de Moeder, noch voor de algemene vergadering wilde verschijnen, sprong overboord. Toen kwam de stormwind en geselde de schepen op de schorren van de Denemarken, zonder één enkel man te missen. Later hebben zij die straat het Kattegat genoemd.
Toen Wodin gekroond was, ging hij op de wilden los. Het waren allen ruiters. Als een hagelbui vielen zij op Wodins leger aan, maar als een dwarrelwind keerden zij om en durfden nooit meer te verschijnen. Toen Wodin terugkwam, gaf de Magy hem zijn dochter tot vrouw. Daarop werd hij met kruiden bewierookt, maar er waren toverkruiden bij, want Wodin werd van lieverlee zo vermetel, dat hij Frya en Wr.alda's geest durfde miskennen en bespotten, terwijl hij zijn vrije hals boog voor de valse, afgodische beelden *1). Zijn rijk duurde zeven jaar, toen verdween hij. De Magy zei, dat hij onder hun goden was opgenomen en dat hij vandaar over hen heerste, maar

*1) Er staat 'drochten.likande' = op heersers lijkende. Drochten = heer, niet 'gedrocht'. Hier dus 'afgodisch'.

änd that hi fon thêr over hjam welda men vs folk lakton vmbe sin tâl. thâ wodin en stût wêi wêst hêde kêm thêr twispalt. wi wildon en ôra käning kjasa. men thät nilde thene mâgyy

(56) navt ne hengja. hi wêrde that et en rjucht wêre. him thrvch sina drochtne jêven. buta änd bihalva thissa twist, sa was thêr jet.ên emong sin mâgjara änd finna. thêr frya ner wodin êra navt nilde. men thi mâgyy dêde as.t im sinde hwand sin toghater hêde en svn bi wodin wvnen. änd nw wilde thene mâgyy that thisse fon en hâge kom.of wêsa skolde. thahwyyla alle sanade änd twista. krônade hi thene knâp to käning änd stälade hin sels as foged änd fora.mond jefta rêd.jêvar an. thêra thêr mar hildon fon hjara balg as fon thät rjucht. tham lêton him bidobba. men tha goda brûdon wêi. fêlo. mâgjara flodon mith hjara ljvda bäk ward. änd tha stjurar gvngon to skip änd en hêr fon drista finna gvngon as rojar mitha . . .
nw kvmath tha skêdnese fon nêf tünis and sin nêf inka êrost rjucht vppet pat.

thit ella stêt navt allêna vpper wâra.burch
men âk to thêre burch stavja thêr is
lidsen äftere hava fon stavre.

tha tünis mith sinum skêpum to honk kêra wilde gvng.i thet forma vppa dênne.marka of. men hi ne mâcht thêr navt ne landa. that hêde thju moder bisjowath.

(57) âk et flyy.land ne macht.er navt ne landa änd forth närne. hi skold alsa. mith sinum ljvdum fon lek änd brek omkomth häve thêr vmbe gvngon hja thes nachtis tha landa birâwa änd fâra bi dêi. alsa alinga thêre kâd forth.faranda kêmon hja to thêre folk planting kâdik. althus hêten vmbe thät hjara have thrvch êne stênene kadik formath was. hir selladon hja allerhanne lif.tochta men tütja thju burch.fâm nilde navt däja that hja.ra selva nither setta. thâ hja rêd wêron krêjon hja twist, tünis wilde thrvch thju strête fon tha middel.sê vmbe to fârane fâr tha rika käning fon egiptalandum. lik hi wel êr dên hêde. men inka sêide that.i sin nocht hêde fon al et finda.s folk. inka mênde that er by.skin wel en hach dêl fon ât.land by wyysa fon ê.land vrbilêwen skolde wêsa thêr hi mith tha ljvdum frêthoch lêva machte, as tha bêde nêva.t.althus navt ênes wrde koste, gvng tünis to änd stek en râde fône in.t strând änd inka ene blâwe. thêr äfter macht jahwêder kjasa hwam er folgja wilde, änd wonder, by inka thêr en gryns hêde vmbe tha käningar fon finda.s folk to thjanje hlipon tha mâsta finna änd mâgjar ovir. as hja nw thät folk tellath änd tha skêpa thêr nêi dêlath hêde.

ons volk lachte om zijn taal. Toen Wodin een tijdje weg was geweest, kwam er tweedracht. Wij wilden een andere koning kiezen, maar dat wilde de Magy niet dulden. Hij beweerde dat het een recht was, hem door zijn afgoden gegeven. Maar buiten en behalve deze twist, was er nog een tussen de Magyanen en Finen, die Frya noch Wodin wilden eren, maar de Magy deed wat hem zinde, want zijn dochter had van Wodin een zoon gekregen en nu wilde de Magy dat deze zoon van hoge komaf zou wezen.

Terwijl ze allemaal ruziemaakten, kroonde hij de jongen tot koning en stelde zichzelf tot voogd en tutor of raadgever aan. Zij, die meer hielden van hun buik dan van het recht, lieten hem begaan, maar de goeden trokken weg. Vele Magianen trokken met hun manschappen terug, de zeelieden gingen scheep en een leger van stoutmoedige Finen ging als roeiers met hen mee.

Nu komen de geschiedenissen van (neef) Tunis en (zijn neef) Inka eerst goed aan bod.

Dit alles staat niet alleen op de Waraburcht, maar ook op de burcht Stavia, die gelegen is achter de haven van Staveren.

Toen Tunis met zijn schepen naar huis wilde keren, ging hij eerst op de Denemarken af, maar hij mocht daar niet landen, dat had de Moeder geregeld. Ook te Vliedland mocht hij niet landen en verder nergens. Hij zou zo met zijn manschappen van kommer en gebrek zijn omgekomen. Daarom gingen zij 's nachts aan land om te roven en voeren bij dag verder. Zo langs de kust voortvarende, kwamen zij aan de nederzetting Katdiek, (zo genoemd, omdat haar haven door een stenen kadedijk gevormd was). Hier kochten zij allerlei levensmiddelen, maar Tuta de burchtmaagd wilde niet toestaan dat zij zich daar vestigden.

Toen zij gereed waren, kregen zij ruzie. Tunis wilde door de straat van de Middellandse Zee, om te varen voor de rijke koning van Egypteland, zoals hij wel eerder gedaan had. Maar Inka zei, dat hij genoeg had van al dat Findavolk. Inka meende, dat er misschien wel een hooggelegen deel van Atland, bij wijze van eiland, zou zijn overgebleven, waar hij met zijn manschappen vredig kon leven. Toen de beide neven het dus niet eens konden worden, ging Tunis weg en stak een rode vaan in het strand en Inka een blauwe. Daarna mocht ieder kiezen, wie hij wilde volgen, en o wonder, naar Inka, die er een afkeer van had om de koningen van Finda's volk te dienen, liepen de meeste Finen en Magyanen over. Toen zij het volk geteld en de schepen daarna verdeeld hadden, scheidden

tha skêdon tha flâta fon ekkorum. fon nêf tünis is äfternêi tal kêmon fon nêf inka ninmer.

(58) nêf tünis for allinggen thêr kâd al thrvch thju porte thêre middel.sê. tha atland svnken is. was.t.inna middel.sê ra owera âk ärg to gvngen. thêrthrvch wêron thêr fêlo människa fon.t finda.s land nêi vsa heinde änd fêre krêka.landa kvmen. änd âk fêlo fon lyda.his land. thêr äjn wêron âk fêlo fon vs folk nêi lyda.s land gvngon. thät ella hêde wrocht thät tha hêinde änd fêre krêkalanda far thät weld thêre moder vrlêren was. thêr hêde tünis vp rêkned thêrvmbe wilde hi thêr en gode hâve kjasa änd fon thêr ut fara rikka forsta fâra. men thrvchdam sine flâte änd sin folk sa wanhaven utsagon. mêndon tha kâdhêmar that hja râwera wêron. änd thêrvmbe wrdon hja vral wêrath. tha to tha lesta kêmon hja an to phonisius kâd. that wêre 100 änd 93 jêr nêi âtland svnken is. nêi bi thêre kâd fvndon hja en êland mith twam diapa slinka alsa.t as thrju êlanda utsach. vpp.et midloste thêra. ständon hja hjara skula vp. äfternêi bvwadon hja thêr en burchwal om to. as hja thêr an nw en nme jêva wilde, wrdon hja vrênes. svme wild et frya.s.burch hêta. ôra nêf.tünja. men tha mâgjara änd tha finna bâdon thät skolde thyyr.his burch hête. thyyr alsa hêton hja ên hjarar drochtena änd vppe tham. is jêrdei wêron hja thêr

(59) land. to wither.jeld wildon hja tünis êvg as hjara käning bikänna. tünis lät im bilêsa änd tha ôra nildon thêrvr nên orloch ne hâ. thâ hja nw god sâton. thâ sandon hja svme alde stjurar änd mâgjara ana wâl änd forth nêi thêre burch sydon. men thät forma nildon tha kâd.hêmar nawet fon ra nêta. thv bist fêr.hêmanda swärvar sêidon hja thêr wi navt hachta ne müge. tha thâ wi hjam fon vsa yysera wêpne vrsella wilde gvng to lersta ella god. âk wêron hja sêr ny. nêi vsa bärnstênum änd thät frêja thêr nêi nam nên ende. men tünis thêr färsjande wêre bârde thät er nên yysere wêpne ner bärn stêne mâr hêde. thâ kêmon tha kâp.ljvd änd bâdon hi skolde twintich skêpa jêva. thêr hja alle mith.a finneste wêrum to hrêda wilde, änd hja wildon him alsa fêlo ljvda to rojar jêve as.er jêrde. twêlif skêpa lêt.i.to hrêda mith win hvning änd tomâkad lêther. thêr bi wêron tämar and sitlun mith gold wrtêin sa män hja ninmer nede sjan. mith al thi skät fyyl tünis thät flyy.mar binna. thi grêva.mari fon west.flyyland wärth thruch al thessa thinga bigâstere hi wrochte thät tünis bi thêre mvde fon.t flyymar en loge bvwa mâchte. äfternêi is thju stêd alman.

de vloten van elkaar. Van (neef) Tunis is naderhand bericht gekomen, van (neef) Inka nooit meer.

Neef Tunis voer langs de kust door de straat van de Middellandse Zee. Toen Atland aan het verzinken was, was het aan de oevers van de Middellandse Zee ook erg toegegaan. Daardoor waren er veel van het Findavolk naar onze nabije en verre Krekalanden gekomen en ook veel van Lyda's land. Daarentegen waren ook velen van ons volk naar Lyda's land gegaan*1).

Dat alles had ervoor gezorgd, dat de nabije en verre Krekalanden voor het oppergezag van de Moeder verloren waren. Daar had Tunis op gerekend, daarom wilde hij daar een goede haven kiezen en vandaaruit voor de rijke vorsten varen, maar omdat zijn vloot en zijn volk er zo haveloos uitzagen, meenden de ingezetenen (kadhemar), dat zij rovers waren en daarom werden zij overal geweerd. Maar tenslotte kwamen zij aan de Foenicische kust, dat was 193 jaren nadat Atland verzonken is *2). Nabij de kust vonden zij een eiland met twee diepe inhammen, zodat het er als drie eilanden uitzag. Op het middelste daarvan richtten zij hun schuilplaats in, naderhand bouwden zij daar een burchtwal omheen.

Toen zij nu daaraan een naam wilden geven, werden zij het oneens, sommigen wilden het Fryasburcht noemen, anderen Neeftunia maar de Magyanen en Finen verzochten, dat het Tyrrhenen burcht zou heten (Thyr noemden zij een van hun afgoden en op diens verjaardag waren zij daar geland). Als tegemoetkoming wilden zij Tunis eeuwig als hun koning erkennen. Tunis liet zich overhalen en de anderen wilden daarover geen oorlog hebben. Toen zij daar goed en wel zaten, zonden zij enige oude zeelieden en Magyanen de wal op en verder naar de burcht Sidon, maar in het begin wilden de ingezetenen niets van hen weten. Jullie zijn vreemde zwervers, zeiden ze, waar wij geen respect voor kunnen hebben.

Maar toen wij hun van onze ijzeren wapens wilden verkopen, ging tenslotte alles goed. Ook waren zij heel begerig naar onze barnsteen en de vraag daarnaar nam geen einde. Tunis, die vooruit zag, deed alsof hij geen ijzeren wapens noch barnsteen meer had. Toen kwamen de kooplieden en verzochten hem, twintig schepen te geven, die zij allen met de fijnste waren wilden bevrachten en zij wilden hem zoveel roeiers geven als hij wenste.

Twaalf schepen liet hij bevrachten met wijn, honing en gelooid leer, daarbij kwamen tomen en zadels met goud overtrokken, zoals men ze nooit had gezien. Met heel die schat viel Tunis het Vliedmeer binnen. De grevetman van West-Vliedland werd van al deze dingen verrukt, hij zorgde ervoor dat Tunis bij de mond van het

*1) Dus naar de N.-Afrikaanse kusten: Marokko, Algiers, Tunis, Lybië, waarvan trouwens nog de sporen zijn te vinden. Verder naar de eilanden.

*2) Dat moet dan ca.2000 v.Chr. zijn geweest

(60) almana.land hêten änd tha mark thêr hja äfternêi to wyyring.gâ vp wandelja machton tolêt.mark. thju moder rêde thät wi ra ella vrkâpja skolde. buta yysere wêpne. men män ne melde hja navt. thâ tha thyyrjar thus fry spel hêdon. kêmon hja âlan wither.to farand vsa wêron sâ hêinde as fêre vsa ajn sêkämpar to skâdne. thêräfter is bisloten vpper mêna acht. jêrlikes sjvgun thyyrjar skêpa to to lêtane änd navt mâr . . .

hwat thêr of wrden is.

inner northlikste herne fon tha middel.sê. thêr lêid en ê.land by thêre kâd. nw kêmon hja thät a kâp to frêjande. thêrvr wärth ene mêna acht bilêid. moder.is rêd wärth vvnnen. moder sach ra lyyast fêr of. thervmbe mênde hju that er nên kwa an stek. thach äs wi äfternêi sâgon ho wi misdên hêde hävon wi thät ê.land mis.sellja hêten. hir äfter skil blika ho wi thêr to rêde hêde. tha gola. alsa hêton. tha sändalinga. prestera syydon.is. tha gola hêdon wel sjan thet et land thêr skäres bifolkad was änd fêr fon thêr moder wêre. vmbira selva nw en gode skin to jêvane. lêton hja ra selva in vsa tâl an.a.trowe. wyydena hêta. men that wêre bêtre wêst. as hja ra selva fon thêre trowe. wendena nômath hêda. jefta

(61) kirt wêi trjv.wendne lik vsa stjûrar lêter dên häve. thâ hja wel sêton wêron tha wandelden hjara kâp.ljuda skêne kâpre wêpne änd allerlêja syyrhêdon to fara vsa yysere wêpne änd allerlêja syyrhêdon to fara vsa yysere wêpne änd wilde diara huda. wêrfon in vsa sûder.landa fêlo to bikvma wêron. men tha gola fyyradon allerhâna vvla drochten.lika fêrsta änd to tyyande tha kâdhêmar thêre thrvch todvan hjarar horiga manghêrtne änd tha swêt. hêd fon hjara fininnige win. was thêr hwa fon vs folk thêr.et alsa ärg vrbrud hêde. that sin lif in frêse kêm than lênadon tha gola him hul änd skul änd foradon him nêi phonisia. thät is palm.land. was hi thêr sêton thän most.i an sina sibba änd frianda änd âtha skriwa that.et land sâ god wêre änd tha människa sâ luk.lik as ninmän hin selva mocht forbylde.a brittanja wêron rju fêlo manna tha lith wiva. thâ tha gola that wiston. lêton hja alwêis manghêrtne skâka änd thessa javon hja tha britne vmb nawet. thach al thissa manghêrtne wêron hjara thjansterum thêr tha bern fon wr.alda stolon vmb ar an hjara falske drochtne to jêvane.

Vliedmeer een pakhuis mocht bouwen. Naderhand is die plaats Almanaland genoemd en de markt waarop zij naderhand te Wyyringa ruilhandel mochten drijven: Toelaatmarkt (Entrepot of Veem). De Moeder raadde aan, dat wij hun alles zouden verkopen behalve ijzeren wapens, maar men sloeg geen acht op haar. Aangezien de Thyriërs (Foeniciërs) dus vrij spel hadden, kwamen zij steeds weer, om onze waren naar heinde en ver te vervoeren, tot schade van onze eigen zeelieden. Daarna is besloten op een algemene vergadering, jaarlijks zeven Thyrische schepen toe te laten en niet meer.

Wat daarvan geworden is.

In de Noordelijkste hoek van de Middellandse Zee ligt een eiland bij de kust. Nu kwamen zij dat te koop vragen. Daarover werd een algemene vergadering belegd. Moeder's raad werd ingewonnen, maar Moeder zag hen liefst ver af. Daarom meende zij, dat er geen kwaad in stak, maar toen wij later zagen, hoe verkeerd wij gedaan hadden, noemden wij dat eiland Missellja (Misverkocht *1) Hierna zal blijken dat wij hiertoe reden hadden. De Golen, zo heetten de zendelingenpriesters van Sidon, hadden wel gezien dat het land daar schaars bevolkt was en ver van de Moeder. Om zich nu een goede schijn te geven, lieten zij zich in onze taal „aan de trouw gewijden" noemen, (maar het was beter geweest, als zij zich „van de trouw afgewenden" genoemd hadden of kortweg „Trouw-wenden" zoals onze zeelieden later gedaan hadden).

Toen zij goed en wel gevestigd waren, ruilden hun kooplieden mooie koperen wapens en allerlei sieraden tegen onze ijzeren wapens en huiden van wilde dieren, waarvan er in onze Zuidelijke landen veel te verkrijgen waren.

Maar de Golen vierden allerlei boosaardige afgodische feesten en verlokten de ingezetenen met hun wulpse meisjes en de zoetheid van hun venijnige wijn. Was er iemand van ons volk, die het zo erg verbruid had dat zijn leven in gevaar kwam, dan verleenden de Golen hem onderdak en schuilplaats, en voerden hem naar Foenicië dat is Palmland. Was hij daar, dan moest hij aan zijn bloedverwanten, vrienden en kennissen schrijven, dat het land zo goed was en de mensen zo gelukkig, als niemand zich kon indenken.

In Brittanië waren zeer veel mannen, maar weinig vrouwen. Toen de Golen dat wisten, lieten zij overal meisjes ontvoeren en die gaven zij aan de Britten voor niets. Maar al deze meisjes waren hun dienaressen, die kinderen van Wr.alda stalen om ze aan hun valse afgoden te geven.

*1) Later, toen de eilanden verland waren, was het de stad Marseilles in het zuiden van Frankrijk.

nw willath wi skriwa vr tha orlach thêra burch.fâmna kälta änd min.erva änd ho wi thêr thrvch al vsa sûder landa änd brittanja anda gola vrlêren häve.

(62) bi thêre sûder.rên.mvda änd thêre skelda. thêr send sjugun ä.landa. nômath nêi frya.s sjvgun wâk.fâmkes thêre wêk. middel vppet êne äland is thju burch walhallagara. inut tha wâgrum thêra is thju folgjande skêdnesse writen. thêr bvppa stêt . . . lês . . . lêr änd wâk . . .

563 jêr nêi aldland svnken is. sat hir en wise burch.fâm. min.erva was hira nôma. thrvch tha stjûrar ny.hel.lênja tonô-math. this tonôma was god kêren, hwand tha rêd thêr hju lênade was ny änd hel bvppa alle ôtherum. overa skelda etêre flyyburch sat syyrhêd. thjus fâm was fvl renka. skên was r.anhlith änd kwik was hjra tvnge men thi rêd thêr hju jef was immer in thjûstere worde, thêr vmbe warth hju thrvch tha stjûrar kälta hêten, tha landsâta mênadon that et en êrnôma wêre. inna ûtroste wille thêre vrsturvene moder. stand rôsa.mvda thet forma. min.erva thet twêde änd syyrhêd thet thredde as folgstere biskreven. min.erva nêde thêr nên wit fon. men syyrhêd was.er thrvch knaked. lik en wr.landeske forstine wilde hju êrath frêsath änd bêden wêsa. men min.erva wilde enkel minth wêsa. to tha lesta kêmon alle stjûrar hjri hjara held bjada selva fon tha dena.marka änd fon.t flyymär. that vvnde syyrhêd.

(63) hwand hju wilde bvppa min.erva utminthja. til thju män en grâte thänk ovir hjra wâkendûm häva skolde. myyk hju ennen hôna vpper fâne. thâ gvng min.erva to änd myyk en härder.hvnd änd en nacht.ul in vppira fâne. thene hvnd sêide hju wâkth ovir sin hêr änd ovira kidda änd thene nacht.ul wâkth ovira fjelda til thju thrvch tha musa navt erdên ne wrde; men thene hôna neth far nimman frjundskip. änd thrvch sin vntocht änd hâch.fârenhêd is er vaken thene bâna sinra nêista sibba wrden. as kälta sach that er wärk falikant ut kêm. to gvng hju fon kwad to ärger. stolkes lêt hju mâgjara to hjri kvma vmbe tâwery to lêrane. as hju thêr hjra nocht fon hêde. werpte hju hjra selva anda ärma thêra golum. thach fon al thi misdêdon ne macht hju navt bêtre ne wrde. as hju sach that tha stjûrar mâr fon jri wêke tha wilde hju ra thrvch frêse winna. was tha mône fvl änd thene sê vnstumich than hlip hju over et wilde hef. tha stjûrar to hropande that hja alle skolde vrgân sâhwersa hja hjri navt anbidda nilde. forth vrblinde hju hjra âgun hwêr thrvch hja wêter fori land änd land fori wêter hildon. thêrthrvch is mâni skip vrgvngen

(64) mith män änd mûs. vppet forma wêrfêste tha al hjra landsâta wêpned wêron. lêt hju bärga bjar skänka. in thät bjar hêde hju tâverdrank den. as et folk nv algadur drunken wêre gvng hju bvppen vp hjra stridhros standa to lênande mith hjra

Nu willen wij schrijven over de oorlog van de burchtmaagden Kaelta en Minerva en hoe wij daardoor al onze zuidelijke landen en Brittanië aan de Golen hebben verloren.

Bij de Zuider Rijnmond en de Schelde liggen zeven eilanden, genoemd naar Frya's zeven waakmeisjes van de week. Midden op het éne eiland is de burcht Walhallagara, en van de wanden van die burcht is de volgende geschiedenis afgeschreven. Daarboven staat: lees, leer en waak.

563 jaar nadat Atland was verzonken *1), zat hier een wijze burchtmaagd, Minerva was haar naam, door de zeelieden bijgenaamd Nehellenia. Deze bijnaam was goed gekozen, want de raad die zij verleende was nieuw en helder boven alle andere.

Over de Schelde op de Vliedburcht, zat Syra. Deze burchtmaagd zat vol streken. Schoon was haar gelaat en rad haar tong, maar de raad die zij gaf, was altijd in duistere woorden vervat. De landzaten meenden dat het een erenaam was. In de laatste wil van de overleden Moeder stond Rosamonde als eerste, Minerva als tweede en Syra als derde opvolgster beschreven. Minerva had daar geen weet van, maar Syra was erdoor geraakt.

Evenals een buitenlandse vorstin wilde zij geëerd, gevreesd en aanbeden worden; Minerva alleen bemind zijn. Tenslotte kwamen alle zeelieden haar hulde bieden, zelfs van de Denemarken en van het Vliedmeer. Dat kwetste Syra, want zij wilde boven Minerva uitsteken. Opdat men een grote dunk van haar waakzaamheid zou hebben, maakte zij een haan op haar banier. Toen ging Minerva heen en maakte een herdershond en een nachtuil op haar banier. De hond, zei ze, waakt voor zijn heer en over de kudde en de nachtuil waakt over de velden, opdat zij niet door de muizen verwoest worden, maar de haan heeft voor niemand vriendschap en door zijn ontucht en zijn ijdelheid is hij vaak de moordenaar van zijn naaste bloedverwanten geworden. Toen Kelta zag, dat haar werk verkeerd uitkwam, kwam zij van kwaad tot erger. In stilte liet zij Magyanen bij zich komen om toverij te leren.

Toen zij daarin pleizier kreeg, wierp zij zich in de armen van de Golen, maar van al die misdaden werd zij niet beter. Toen zij zag dat de zeelieden meer en meer van haar vervreemdden, wilde zij hen door vrees winnen. Was het volle maan en de zee onstuimig, dan liep zij over de wilde vloed, de zeelieden toeroepend dat zij allen zouden vergaan, indien zij haar niet wilden aanbidden. Voorts verblindde zij hun ogen, waardoor zij water voor land en land voor water hielden. Daardoor is menig schip met man en muis vergaan.

Op het eerste krijgsfeest, toen al haar landgenoten gewapend waren, liet zij hun tonnen bier schenken. In dat bier had zij een toverdrank gedaan. Toen nu heel het volk dronken was, ging zij boven op haar strijdros staan met het hoofd tegen haar speer

*1) 1630 v.Chr.

hole tojenst hjra spêri. môrne.râd ne kv navt skêner. tha hja sach that alle ôgon vpper fästigath wêron. êpende hju hjra wêra änd kêth. svnum änd thogatrum frya.s i wêt wel thät wi inna lerste tyyd fül lek änd brek lêden häve. thrvchdam tha stjûrar navt lônger kvme vmb vs skrif filt to vrsella. men i nête navt hwêr thrvch et kvmen is. lông häv ik my thêr vr inhalden thach nv kän.k.e t navt lônger ôn. hark then frjunda til thju i wêta müge hwêrnêi i bita mêi. anda ôra syde thêre skelda hwêr hja tomet tha fêrt fon alle sêa häve thêr mâkath hja hjvd dêgon skrif.filt fon pompa.blêdar. thêr.mith sparath hja linnent ut änd känath hja vs wel miste, nêidam thät skrif filt mâkja. nv alti vs grâteste bidriv wêst. is. sâ. heth thju moder wilt that män.et vs lêra skolde. men min.erva heth al.et folk bihexnath. jes bihexnath frjunda. ivin as al vs fja thät lästen sturven is. er.ut mot.et ik wil thi tella. nas.k.nên

(65) burch.fâm ik skold.et wel wêta. ik skolde thju hex in hjara nest vrbarne. thâ hju thi lerste worda ut hêde spode hju hjra selva nêi hjra burch tha. men thät vrdrvnken folk was althus dênera bigâstered thät et vr sin rêde navt mocht to wâkane. in dvl.dryyste iver gvngon hja overa sand.fal änd nêidam nacht midlerwil del strêk gvngon hja evin drist vpper burch lâs. thach kälta miste al hwither hjra dol. hwand min.erva änd hjra fâmna änd tha foddik wrdon alle thrvch tha räppa stjûrar hreth.

hir.bi kvmth tha skêdnesse fon jon.

jon. jôn. jhon änd jân. is al ên mith jêven. thach thet lêid anda ûtsprêk thêra stjûrar thêr thrvch wenhêd ellas bikirta vmbit fâra rêd änd hard hropa to mvgane. jon thät is jêva. was sê.käning. bern to.t alder.gâ, to.t flyymâr ut fâren mith 100 änd 27 skêpum. tohrêth fâr en grâte buta rêis. rik to lêden mith bärnstên. tin. Kâper. yyser. lêken, linnent. filt. fâmna. filt fon otter, bêver änd kanina.hêr. nw skold er fon hir jeta skrif.filt mith nimma. tha to jon hir kêm änd sach ho kälta vsa rom.rika burch vrdên hêde. thâ wärth er sâ ûter.mête heftich that.er mith al sinum ljudum vpper flyy.burch of

(66) gvng. änd thêr to witterjeld thene râda hône an stek. men thrvch sin skelta bi nacht änd svme sinra ljudum. wärth thju foddik änd tha fâmna hret. thach syyrhêd jefta kälta ne mochton hja navt to fâtane. hju klyyvvde vppa utroste tinne, jahweder tochte thät hju inna logha omkvma moste. tha hwat bêrde, dahwile al hjra ljuda stâk änd stif fon skrik standon kêm hju skêner as â tofora vp hjra kleppar to hropande nêi kälta min.his.

geleund. Het morgenrood kon niet schoner zijn. Toen zij zag, dat alle ogen op haar gevestigd waren, opende zij haar lippen en sprak uitdrukkelijk: Zoons en dochters van Frya, jullie weten wel dat wij in de laatste tijd veel schade en gebrek hebben geleden, omdat de zeelieden niet langer komen om ons schrijfvilt te verkopen, maar jullie weten niet waardoor dat gekomen is. Lang heb ik mij ingehouden, maar nu kan ik het niet langer.

Luister dan vrienden, opdat jullie zullen weten waarnaar jullie moeten toeslaan. Aan de overzijde van de Schelde, waar men bijna de vaart van alle zeeën heeft, daar maakt men heden ten dage schrijfvilt van pompeblaren, daarmee spaart men vlas uit en kan men ons missen. Omdat het maken van schrijfvilt altijd ons voornaamste bedrijf is geweest, heeft de Moeder gewild dat men het ons zou laten.

Maar Minerva heeft heel het volk behekst, ja behekst, vrienden, evenals al ons vee, dat laatst gestorven is. Eruit moet het, ik wil het jullie vertellen. Was ik niet burchtvrouw, ik zou het wel weten. Ik zou die heks in haar nest verbranden. Toen zij het laatste woord had geuit, haastte zij zich naar haar burcht, maar het dronken volk was zo opgewonden dat het zijn zinnen niet meester was. In dolle overmoed ging het over de Sandfal en nadat de nacht in die tussentijd gedaald was, ging men even vermetel op de burcht los. Maar Kelta miste al weer haar doel, want Minerva en haar Maagden en de lamp werden allen door de vlugge zeelieden gered.

Hierbij komt de geschiedenis van Jon.

Jon, (Joon, Jhon en Jaan, betekent: 'gegeven' (jeven), maar) dat ligt aan de uitspraak van de zeelieden, die uit gewoonte alles verkorten, om het verweg en luid te kunnen roepen. Jon, (dat is 'gegeven'), was zeekoning, geboren te Alderga, bij 't Vliedmeer uitgevaren met 127 schepen, uitgerust voor een grote reis en rijk beladen met barnsteen, tin koper, ijzer, laken, vlasvilt en vrouwenvilt van otter-, bever- en konijnenhaar.

Nu zou hij van hier nog schrijfvilt meenemen, maar toen Jon hier kwam en zag, hoe Kelta onze roemrijke burcht verwoest had, werd hij zo uitermate boos, dat hij met al zijn manschappen op de Vliedburcht afging en daar als vergelding de boel in de brand stak.

Maar door zijn schout-bijnacht en sommige van zijn manschappen werden de lamp en de maagden gered, maar Syra of Kelta konden zij niet te pakken krijgen. Deze klom op het uiterste kanteel, iedereen dacht dat zij in de vlammen zou omkomen, maar wat gebeurde er? Terwijl al haar mensen stokstijf van schrik stonden, kwam zij schoner dan ooit tevoren op haar ros aanrijden, hun toeroepende: naar Kelta, mijnes *1) Toen liep het

*1) Er staat „min.his" = letterlijk: „mijn-z'n". In vele streken van ons land zeggen, vooral de kinderen nog steeds „'t is mijnes" (mijn his) evengoed als „'t is welles" (wel his) en „'t is nietes" (niet his), zodat „minhis" eenvoudig „mijnes" is, al klinkt het hier dan misschien wat ongewoon.

thâ strâmade thät ora skelda folk to hâpa. as tha stjura that sâgon hripon hja fârmin.erva wy. en orloch is thêrut kvmen. hwêrthrvch thvsande fallen send.

under thesse tidon was rôsa.mond. thät is rôsa.mvda. moder. hju hêde fül in thêre minne dên. vmbe frêtho to wârja. thach nw.t alsa ärg kêm. myyk hju kirte mête. bistonda sand hju bodun thrvch tha land.pâla ônd lêt en mêna nêdban utkêtha. thâ kêmon tha land.wêrar ut alle wrda wêi. thät stryydande land.folk wärth al fat. men jon burch hin selva mith sin ljud vppa sina flâte. mith nemand bêda tha foddika. bi jonka min.erva änd tha fâmna fon bêdar burgum. helprik thene hêr.man lêt.im in.banna. men tha hwila alle wêrar jeta o.ro skelda wêron. for jon to bek. nêi.t flyy.mar änd forth witter nêi vsa ä.landum. sin ljud änd fêlo fon vs folk

(67) namon wif änd bern skêp. änd as jon nw sach thät män hin änd sin ljud lik mis.dêdar strafja wilde, brudon hi stolkes hinne. hi dêde rjucht. hwand al vsa ä.landar änd allet o.ra skelda folk thêr fjuchten hêdon wrdon nêi brittanja brocht . . . thjus stap was mis dên. hwand nv kêm.t.anfang fon thät ende . . .

kälta thêr nêi.t segse. êven blyyd vppet wêter as vppet land hlâpa machte, gvng nêi tha fästa wal. änd forth vppa mis.sellja of. thâ kêmon tha gola mith hjara skepum ut.a middel.sê kâdik bifâra änd êl vs uter.land. forth fyylon hja vp änd over brittannja thach hja ne mochton thêr nên fästa fot ne krêja. vmbe thät tha sjvrda weldich änd tha bannalinga jeta frya.s wêron, men nv kêm kälta änd kêth. thv bist fry.bern änd vmbe litha lêka heth män thi to vrwurpene mâkad. navt vmbe thi to bêterja. men vmbe tin to winnande thrvch thina handa. wilst wêr fry wêsa änd vnder mina rêd änd hoda lêva. tjän ut then. wêpne skilun thi wrda. änd ik skil wâka o.er thi. lik blixen.fjvr gvng et o.era ä.landa. änd êr thes kroder.s jol ênis omhlâpen hêde. was hju mâsterine over al gadur änd tha thyyrjar fon al vsa suder stâta til thêre sêjene. vmbe that kälta hjra selva navt to fül bitrowade lêt hju in et northlika berch.land êne burch

(68) bvwa. kälta.s burch wärth hju hêten, hju is jet anwêsa. men nv hêt hju. kêren.äk. fon thjus burch welde hju lik en efte moder. navt to wille fâr. men over hjra folgar änd tham hjara selva forth kältana hêton. men tha gola weldon byygrâdon over êl brittanja thät kêm ênis dêlis. that hju nên mar burga nêde. twyyas that hju thêr nên burch.fâmna nêde änd thryyas thrvchdam hju nên efte foddik navt nêde. thrvch al thessa êrsêka kvn hjra folk navt ni lêra. thät wrde dvm änd dor änd

andere Scheldevolk te hoop. Zodra de zeelieden dat zagen, riepen zij: “Wij zijn voor Minerva". Daaruit is een oorlog ontstaan waardoor duizenden gevallen zijn.

In die tijd was Rosamon (dat is Rosamuda), Moeder; zij had veel in der minne geschikt om de vrede te bewaren, maar nu het zo erg werd, maakte zij korte metten. Direct zond zij boden langs de landpalen en liet een algemene noodoproep uitgaan, toen kwamen de landverdedigers uit alle oorden vandaan.

Het strijdende landvolk werd opgepakt, maar Jon verborg zich met zijn manschappen op zijn vloot, de beide lampen meenemende, en ook Minerva en de maagden van de beide burchten. Helprik, de veldheer, eiste hem op, maar terwijl alle troepen nog aan de overzijde van de Schelde waren, voer Jon terug naar het Vliedmeer en meteen weer naar onze eilanden.

Zijn mensen en velen van ons volk namen vrouw en kinderen aan boord, en toen Jon zag dat men hem en zijn volk als misdadigers wilde straffen, vertrok hij heimelijk. Daar deed hij goed aan, want al onze eilanders en het andere Scheldevolk, dat gevochten had, werd naar Brittannië gebracht. Deze stap was verkeerd, want nu kwam het begin van het einde.

Kelta die, zoals men zegt, net zo gemakkelijk op het water als op het land kon lopen, ging naar de vaste wal en voorts op Missellja af. Toen kwamen de Golen met hun schepen uit de Middellandse Zee naar Katdiek varen en geheel ons Zuiderland langs en vielen op Brittannië aan, maar daar konden zij geen vaste voet krijgen, omdat de bestuurders machtig en de bannelingen nog Fryas waren.

Maar nu kwam Kelta en sprak: jullie zijn vrij geboren en om kleine gebreken heeft men jullie tot verworpenen gemaakt, niet om jullie te verbeteren, maar om tin te winnen door jullie handen. Willen jullie weer vrij zijn en onder mijn raad en hoede leven, trek er dan opuit, wapens zullen jullie worden gegeven en ik zal over jullie waken. Als bliksemvuur ging het over de eilanden en voordat er één sterrenbeeld was verlopen, was zij meesteres over allen en over de Thyriërs van al onze zuiderstaten tot aan de Seine *1).

Omdat Kelta er niet al te gerust op was, liet zij in het noordelijke bergland een burcht bouwen. Keltasburcht werd hij genoemd, hij is nog aanwezig, maar nu heet hij Kerenak *2). Van deze burcht uit heerste zij als een echte moeder, maar niet ter wille van, maar óver haar volgelingen, die zich voortaan Kelten noemden. Maar de Golen heersten langzamerhand over heel Brittannië, dat kwam aan de ene kant omdat haar volk niet meer burchten had, aan de andere kant omdat men daar geen burchtvrouwen had en op de derde plaats, omdat men geen echte lamp had. Door al deze oorzaken kon haar volk niets leren. Het werd dom en dwaas en werd eindelijk door de Golen van al zijn ijzeren

*1) Er staat: Sêjene = zegen; thans „Seine".
*2) In Groot Brittannië zijn nog de ruïnes van de druïdische burcht Kerenak.

wrde endelik thrvch tha gola fon al hira yysera wêpne birawath änd to thät lesta. lik en buhl by thêre nôse omme lêid.

nv willath wi skriva ho.t jon vrgvngen is. thit stêt to

tex.land skrêven

10 jêr äfter jon wêi.brit was kêmon hyyr thrju skêpa in.t flyy.mar falla. thät folk hrip ho.n.sêjen. fon hjra tälinga heth thju moder thit skryywen lêta . . . thâ jon antha middel.sê kêm was then mâra thêra gola hin vral fârut gvngen alsa hi an thêri kâd fon tha hêinda krêka.landa narne fêlich nêre. hi stek thus mith sinum flâte nei lydia. that is. lyda.his.land. thêr wildon tha swarta människa fâta hjam änd êta. to tha lesta kêmon hja et thyyr.his. men min.erva sêide hald of hwand hir is thju loft ôlangne vrpest thrvch tha prestera.

(69) thi käning was fon tünis ofstamed. sâ wi lêter hêrdon. men til thju tha prestera en käning wilde häve thêr alderlangne nêi hjara bigrip wêre alsa hêde hja tünis to en gode uphêjad. to ärgnisse sinra folgar. as hja nv thyyr äfter bek wêre. kêmon tha thyyrjar en skip uta äfte.hoda râwa. nêidam thät skip to fêr was kvndon wi.t navt witter.wina. men jon swor wrêka thêrvr. tha nacht kêm kêrde jon nêi tha fêre krêkalandum. to lesten kêmon hja by en land thät bjustre skryyl ut sa. men hja fondon thêr en haves mvda. hir sêide min.erva skil by skin nên frêse to fara forstum nach presterum nêdich wêsa nêidam hja algadur feta etta minna. thach thâ hja inner have hlipon fonth män hja navt rum noch vmbe alle skêpa to bislûta. änd thach wêron mêst alle to lof vmbe wider to gane. alsa gvng jon thêr forth wilde mith sin spêr änd fône thät jongk folk to hropande hwa willinglik bi.m skâra wilde, min.erva thêr biliwa dêde alsa. thät grâteste dêl gvng nêi min.erva. men tha jongoste stjûrar gvngon by im. jon nam thêre foddik fon kälta änd hjra fâmna mitha. änd min.erva hild hjra ajn foddik änd hjra ajn fâmna. bitwiska tha fêrum änd hêinda krêka.landum fand jon svma ê.landa thêr him likte, vppet grâteste gvng.er

(70) inna tha walda twisk thät berchta en burch bvwa. fon uta litha ê.landa gvng er ut wrêka tha thyyrjar skêpa änd landa birâwa. thêrvmbe send tha êlanda evin blyyd râwer ê.landa as jon.his ê.landa hêten.

tha minerva thät land bisjan hêde. thät thrvch tha inhêmar attika is häten, sach hju that thät folk al jêita hoder wêron hja

wapens beroofd en tenslotte als een stier bij de neus rondgeleid.

Nu willen wij schrijven hoe het Jon is vergaan. Dit staat in Techelland beschreven.

Tien jaar nadat Jon was vertrokken, kwamen hier drie schepen in het Vliedmeer binnenvallen, het volk riep: "Ons eigen" en van hun verhalen heeft de Moeder dit laten opschrijven.

Toen Jon in de Middellandse Zee kwam, was de mare vanwege de Golen hem overal vooruitgegaan, zodat hij aan de kusten van het dichtstbije Krekaland (Italië) nergens veilig was. Hij stak dus met zijn vloot naar Lydia over, dat is Lyda's land (Afrika). Daar wilden de zwarte mensen hen grijpen en opeten. Tenslotte kwamen zij (te Thyrus) maar Minerva zei, houdt af, want hier is de lucht al lang verpest door de priesters. De koning was een afstammeling van Tunis, zoals wij later hoorden. Maar, omdat de priesters een koning wilden hebben, die daar naar hun begrip zeer lang was, hadden zij Tunis tot een god verheven, tot ergenis van zijn volgelingen. Toen zij Tyrus achter de rug hadden, kwamen de Thyriërs een schip uit de achterhoede roven. Omdat dat schip te ver achteraan voer, konden wij het niet terugwinnen. Maar Jon zwoer daarover wraak. Toen de nacht kwam, wendde hij zich naar de verre Krekalanden. Tenslotte kwamen zij bij een land dat er zeer schraal uitzag, maar zij vonden daar een havenmond.

Hier, zei Minerva, zal misschien geen vrees voor vorsten of priesters nodig zijn, omdat die allemaal van vette klei houden. Maar toen zij de haven binnenliepen, vonden zij die niet ruim genoeg om alle schepen te bevatten en toch waren ze bijna allemaal te laf om terug te gaan. Dus ging Jon, die weg wilde, met zijn speer en vaan, het jonge volk toeroepen, wie zich vrijwillig bij hem wilde scharen. Minerva, die daar blijven wilde, deed dat ook. Het grootste deel voegde zich bij Minerva, maar de jongste zeelieden gingen naar Jon over. Hij nam de lamp van Kelta en haar maagden mee; Minerva hield haar eigen lamp en haar eigen maagden.

Tussen de verre en nabij gelegen Krekalanden vond Jon enige eilanden die hem goed leken. Op het grootste ging hij tussen het gebergte in het woud een burcht bouwen. Van uit de kleine eilanden ging hij uit wraak de Tyrrheense schepen en landen plunderen, daarom zijn die eilanden zowel de Roverseilanden, als de Jonische eilanden genoemd. *1)

Toen Minerva het land had gezien, dat door de inwoners Attikka is genoemd, zag zij, dat het volk uit geitenhoeders bestond, zij voedden

*1) Ionische Eilanden. Latijns: „Insulae loniae" of ook „Insulae piratarum" (Roverseilanden).

hildon hjara lif mith flesk. krûdum. wilde wotelum änd hvning. hja wêron mith felum tekad änd hju hêdon hjara skula vppa hellinga thêra bergum. thêr thrvch send hja thrvch vs folk hellinggar hêten.

thät forma gvngon hja vppe run. tha as hja sâgon that wi navt ne tâldon nêi hjara skät. thâ kêmon hja tobek änd lêton grâte âthskip blika. min.erva frêjde jef wi vs in thêre minna machte nither setta. that wrde to staden vnder biding tha wi skolde helpa hjam with hjara swetsar to stridande. thêr alan kêmon hjara bern to skâkana änd hjara skât to râwane. thä bvwadon wi êne burch arhalf pâl fon thêr hâve. vppa rêd min.erva.s wärth hju âthenja hêten, hwand sêide hju. tha äfter.kvmande agon to wêtane. that wi hir navt thrvch lest ner weld kvmen send. men lik âtha vntfongen. dahwile wi an thêre burch wrochton. kêmon tha forsta. as hja nv sagon that wi nên slâvona hêde. sind er sok navt. änd leton.t
(71) an min.erva blika. til thju hja tochton that hju en forstene were. men min.erva frêja, ho bist wel an thina slâvona kvmen. hja andere, svme hävath wi kâpad. ôra anna strid vvvnnen. min.erva sêide sâhwersa ninman männeska kâpja nilda sa ne skolde ninman jvw bern râwa änd i ne skolda thêrvr nên orloch häve. wilst thus vsa harlinga biliwa. sa mot.i thina slâvona fry lêta.

that nv willath tha forsta navt. hja willath vs wêi driwa. men thä klokeste hjarar ljuda kvmath helpa vsa burch to bvwande, thêr wi nv fon stên mâkj a.

thit is thju skêdnesse fon jon änd fon

min.erva

as hja that nw ella tellad hêde. frêjath hja mith êr.bjadenesse vm yyrsene burch wêpne hwand sêidon hja vsa lêtha send weldich tha sa wi efta wêpne häve skillon wi ra wel wither worda. as hju thêran tostemad hêde (thâ) frêjath tha ljuda jeftha fryas sêda to athenja änd tha ôra krekalanda bloja skolde. thju moder andere, jef tha fêre krêkalanda to tha erva frya.s hêra. alsa-skilun hja thêr bloja. ne hêrath hja navt thêr to. alsâ skil thêr lang over kämpad wrda mota hwand thene kroder skil jeta fif.thusand jêr mith sin jol omme.hlâpa. bifara thät finda.s.folk rip tofara frydom syy.

(72) thit is over tha gêrt.manna.

thâ hellênja jefta min.erva sturven was thâ bâradon tha prestera as jef hja mith vs wêron til thju that hel blika skolde hävon hja hel.lênja to.ne godene ute.kêth. ak nildon hja nêne ôre

zich met vlees, kruiden, wilde wortels en honing. Zij waren met vellen bekleed en hadden hun verblijfplaatsen op de hellingen van de bergen. Daardoor werden zij door ons Hellingar: gemakkelijk volk genoemd. In het begin gingen zij op de loop, maar toen zij zagen dat wij niet taalden naar hun bezittingen, kwamen zij terug en lieten grote vriendschap blijken. Minerva vroeg of wij ons in der minne mochten vestigen. Dit werd toegestaan onder voorwaarde dat wij hen zouden helpen strijden tegen hun buren, die gedurig hun kinderen kwamen ontvoeren en hun goed roven.

Toen bouwden wij een burcht anderhalve paal *1) van de haven, op raad van Minerva werd hij Athene genaamd, want, zei zij, de nakomelingen behoren te weten, dat wij hier niet door list of geweld zijn gekomen, maar als vrienden ontvangen. Terwijl wij aan die burcht werkten, kwamen de voornaamste ingezetenen. Toen zij zagen dat wij geen slaven hadden, beviel hun dat niet en zij lieten dat aan Minerva blijken, omdat zij dachten dat deze een vorstin was.

Maar Minerva vroeg: hoe bent u dan wel aan uw slaven gekomen? Zij antwoordden: sommige hebben wij gekocht, anderen in de strijd gewonnen. Minerva zei: als nu eens niemand mensen wou kopen, zou niemand uw kinderen roven en u zou daarover geen oorlog hebben. Wilt u dus onze bondgenoten blijven, dat moet ge uw slaven vrijlaten.

Dat willen de vorsten niet, zij willen ons verdrijven. Maar de sterksten van hun mensen komen onze burcht helpen bouwen, die wij nu van steen maken.

Dit is de geschiedenis van Jon en van Minerva

Toen zij dit alles verteld hadden, vroegen zij eerbiedig om ijzeren burchtwapens, want zeiden ze, onze belagers zijn machtig, maar als wij echte wapens hebben, zullen wij hun wel weerstaan. Toen zij daarin toegestemd had, vroegen zij of Frya's zeden te Athene en in de andere Krekalanden zouden bloeien. De Moeder antwoordde : Indien de verre Krekalanden tot het erfdeel van Frya behoren, dan zullen zij daar bloeien, maar behoren zij daartoe niet, dan zal er lang over moeten worden gestreden; want het krogen zal nog vijfduizend jaren met zijn Jol (zonnewiel) omlopen vóórdat Finda's volk rijp is voor de vrijheid. *2)

Dit is over de Geermannen.

Toen Hellenia of Minerva gestorven was, deden de priesters alsof zij met ons waren en opdat dit duidelijk zou blijken, hebben zij Hellenia tot godin uitgeroepen. Ook wilden zij geen andere Moeder

*1) Ook uit het vervolg blijkt, dat hier 1½ paal = l½ ketting = ongeveer 302 meter.
*2) Hierop zou dan eigenlijk moeten volgen: II Uit Mino's Geschriften.

moder kjasa lêta. to segande hja hêde frêse thät.er emong hjra fâmna nimman wêre thêr hja alsa god kvnde trowa as min.erva thêr ny.hellênja tonomt was. men wi nildon min.erva navt as êne godene navt bikänna nêidan hja selva sêid hêde that nimman god jefta fvlkvma wêsa ne kvnde thän wr.alda.s. gâst. thêrumbe kêron wi gert. pire.his toghater to vsa moder ut. as tha prestera sagon that hja hjara hering navt vp vsa fjvr brêda ne machton. thâ gvngon hja buta athenja änd sêidon that wi minerva navt to.ne godene bikäna nilde ut nyyd vmbe that hju tha inhêmar sa fül liafde biwêsen hede. forth javon hja thät folk byldnisse fon hira liknese. tjügande that hja thêr.an ella frêja machte alsa naka hja hêroch bilêwon. thrvch al thissa tellinga wärth

(73) thät dvma folk fon vs ofkêrad änd to tha lesta fyylon hja vs to lif. men wi hêdon vsa stêne burch.wal mith twam hornum om têjen al to tha sê. hja ne machton vs thervmbe navt nâka, thach hwat berde, an egiptalanda thêr wêre en overprester. hel fon âgnum, klâr fon bryn änd licht fon gâst. sin nâm wêre sêkrops. hy kêm vmb rêd to jêvane. as sêkrops sach that er mith sinum ljvda vsa wal navt birunna ne kv. thâ sand hi bodon nêi thyr.his. äfternêi kêmon er thrju.hvndred skipunt fvl salt.atha fon tha wilde berchfolkum vnwarlinga vsa hâva bifâra dahwila wy mith alle mannun vppa wallum to stryydande wêron.

drêi as hja thju hâva innomth hêde. wildon tha wilda salt.atha thät thorp änd vsa skipa birawa. ên salt.athe hêde al en bukja skänd. men sêkrops wilde that navt ne hängja. änd tha thyyrjar stjûrar thêr jeta frya.s blod int lif hêde sêidon aste that dêiste sâ skilun wi tha râde hône in vsa skypa stêka änd thv ne skilst thina berga na withera.sia. sêkrops tham navt ne hilde ni fon morthja nor fon hommelja sand bodon nêi gêrt vmbir tha burch of to askja. hju macht frya ut

(74) tochte hâ. mith al hjra dryywande änd bêrande hâva. hjra folgar alsa fül. tha wista thêra burch hêrum êl god siande that hja tha burch navt hâlda ne kvnde rêden gêrt hju skolde gâw to bitta. bifira sêkrops wodin wrde änd overs bigvnde. thrê mônatha äfter brûde gêrt hinne mith tha alder beste frya.s bern änd sjugun wara twilf skypun thâ hja en stût buta thêre hâve wêron kêmon thêr wel thritich skêpun fon thyyr.his mith wif änd bern. hja wilde nêi athênja gâ. tha as hja hêrdon ho.t thêr eskêpen stande gvngon hja mit gêrt. thi wêt.king thêra thyyrjar broch algadur thrvch tha strête thêr vnder thisse tida vppa tha râde sê uthlip. et leste lândon hja et pang.ab. that is in vsa sprêke, fif wêterum. vmbe that fif rinstrâma mith hiri nêi tha sê to strâma. hyyr seton hja hjara selva nithar. thät lând hävon hja gêrt.manja hêten, thene kêning fon thyyrhis äfternêi sjande that sin alderbesta stjûrar wêi brit wêren, sand al sin skipa mith sina wilde salt.âtha vmber dâd jefta lêvand to fâtane. men as

laten kiezen; ze zeiden dat ze vreesden, dat er onder haar maagden geen een zou wezen, die zij zo zouden kunnen vertrouwen als Minerva, die Nehellenia bijgenaamd was. Maar wij wilden Minerva niet als een godin erkennen, omdat zij zelf ons gezegd had dat niemand God kon zijn of volmaakt, dan alleen Wr.alda's geest. Daarom kozen wij Geer, Pire's dochter tot Moeder.

Toen de priesters zagen, dat zij hun haring niet op ons vuur konden bakken, gingen zij uit Athene weg en zeiden dat wij Minerva niet als godin wilden erkennen uit nijd, omdat zij de ingezetenen zoveel liefde had bewezen. Daarop gaven zij het volk afbeeldingen van haar, en gaven voor, dat men daaraan alles kon vragen, zolang men gehoorzaam bleef. Door al deze verhalen werd het domme volk van ons afkerig gemaakt en tenslotte ging het ons te lijf. Maar wij hadden onze stenen burchtwal met twee horens omgebogen tot aan de zee. Zij konden ons daarom niet naderen. Maar wat gebeurde er?

Een Egyptenaar, die opperpriester was, helder van ogen, scherp van verstand en verlicht van geest, zijn naam was Kékrops, kwam raad geven. Toen Kékrops zag dat hij met zijn lieden onze wal niet kon bestormen, zond hij boden naar Thyris. Daarop kwamen driehonderd schepen vol ongeregelde troepen van de wilde bergvolken onverwachts onze haven binnenvaren, terwijl wij met al onze mannen op de wal aan het strijden waren.

Zodra zij de haven hadden ingenomen, wilden de woeste troepen het dorp en onze schepen plunderen. Een krijger had reeds een meisje verkracht, maar Kékrops wilde dat niet toelaten en de Tyrrheense zeelieden, die nog Frya's bloed in de aderen hadden, zeiden: als u dat doet, zullen wij de rode haan op onze schepen zetten en u zult uw bergen nooit terugzien. Kékrops, die niet hield van moorden noch van verminken, zond boden naar Geer om de burcht op te eisen.

Zij mocht vrije uittocht hebben met al haar drijvende en draagbare have en haar volgelingen eveneens. De wijsten van de burchtheren, heel goed inziende dat zij de burcht niet konden houden, raadden Geer aan dat zij gauw moest toehappen, voordat Kékrops woedend werd en anders begon. Drie maanden daarna vertrok Geer met de beste Fryaszonen en zeven maal twaalf schepen. Toen zij een eind buiten de haven waren, kwamen er wel dertig schepen van de Thyriërs met vrouwen en kinderen. Zij wilden naar Athene gaan, maar toen zij hoorden hoe het er in Athene voor stond, gingen zij met Geer mee.

De vlootvoogd van de Thyriërs bracht ze allemaal tezamen door de straat, die in deze tijden op de Rode Zee uitliep. Tenslotte landden zij aan de Pangab, dat is in onze taal „vijf weteringen", omdat daar vijf rivieren tezamen naar de zee toestromen. Hier vestigden zij zich. Het land hebben zij Geermania genoemd. De koning van de Thyriërs, die naderhand zag dat zijn allerbeste zeelieden vertrokken waren, zond al zijn schepen met zijn ongeregelde troepen om hen dood of levend te grijpen.

hja by thêre strête kêm bêvadon. bêde. sê änd irtha. forth hêf irtha hjra lif thêr vp
(75) pa. sa hâg that al et wêter to thêre strête uthlip. änd that alle wata änd skorra lik en burch.wal to fâra hjam vp rêson . . . that skêde over tha gêrt.mana hjara dügda lik as allera mannalik hel änd klâr mêi sja.

an tha jêra 1000 änd 5 nêi aldland svnken
is is thit vppina âsterwach it
frya.s burch writen.

nêi that wi in twilif jêr tid nên krêkalandar to alman.lând sjan hêde kêmon thêr thrju skêpa sa syyrlik as wi nên hêdon änd to fara nimmer nêde sjan. vppet storoste thêra. wêre.n kêning thêra jhonhis ê.lândum. sin nôme wêre. ulysus nd tha hrop ovir sin wisdom grt. this kêning was thrvch êne presteresse far.sêid that er. kêning wertha skolde ovir alla krêka.landa sa.r rêd wiste vmbe.n foddik to krêjande thêr vpstêken was anda foddik it tex.land. vmber to fensane hêder fêlo skäta mith.brocht. boppa ella. fâmne syyrhêdum. alsa thêr in wr.alda navt skênener mâkad wrde. hia kêmon fon troja en stede tham tha krêkalandar innimth hêdon. al thissa skäta bâd hi tha moder an. men thju moder nilde nârne fon nêta. as er to lesta sa. that hju navt to winne wêre. gvng er nêi walhal

(76) lagara. thêr was en fâm sêten. hrja nôme wêre kât tha inna wandel wrde hju ka.lip hêten ut hawede that hjara vnderlip as en utkikbored farutstäk. thêrby heth er jêron hwilth to ärgenisse fon al tham et wiston. nêi thêra fâmna hrop heth er to lesta en foddik fon hir krêjen. tha hju het im navt ne bât. hwand as er in sê kêm is sin skip vrgvngen änd hy nâked änd blât vpnimth thrvch tha ôthera skêpa.

fon thisse kêning is hyyr en skryyver äfterbilêwen fon rên frya.s blod bärn to thêre nêie hâve fon athênja änd hwat hyyr folgath het er vs fon ovir athênjae skrêven. thêrut mêi män besluta. ho wêr thju moder hel.licht sproken heth. thâ hju sêide thät frya.s sêda to athênja nên stand holde ne kvste.

fon tha ôthera krêka.lander hetste sêkur fül kwâd ovir sêkrops hêred. hwand hi wêre in nên gode hrop. men ik dâr segse. hi wêre.n lichte man hâchlik romed alsa sêr bi tha inhêmar as wel bi vs. hwand hi wêre navt vmbe tha änniska to diapana sa tha ôra prestera. men hi wêre dügedsêm änd hi wist tha wisdom thêra fêrhêmanda folkum nêi wêrde to skâtande. thêrvmbe that er that

(77) wiste. hêder vs to stonden, that wi machte lêva nêi vs

Maar toen zij bij de straat kwamen, beefden de aarde en de zee. Daarop hief de aarde haar lijf daar zo omhoog, dat al het water de straat uitliep en alle wadden en schorren als een burchtwal voor hen oprezen.
. . (Dit geschiedde vanwege de deugden der Geermannen, zoals iedereen klaar en duidelijk kan zien.)

In het jaar 1005 nadat Atland verzonken is, is dit binnenop de oosterwand van Fryasburcht gegrift.*1)

Nadat wij in twaalf jaren tijd geen Krekalander te Almanaland hadden gezien, kwamen hier drie schepen zo sierlijk als wij er geen hadden, en tevoren nimmer hadden gezien. Op het grootste bevond zich een koning van de Ionische eilanden, zijn naam was Ulyssos (Odysseus) en de roep van zijn wijsheid was groot. Aan deze koning was door een priesteres voorspeld, dat hij koning zou worden over alle Krekalanden, als hij raad wist om een lamp te krijgen, die aangestoken was aan de lamp te Texland.

Om die te krijgen, had hij vele schatten meegebracht, bovenal vrouwensieraden zoals er in de wereld niet mooier gemaakt werden. Zij waren afkomstig uit Troje, een stad, die de Krekalanders hadden ingenomen. Al deze schatten bood hij de Moeder aan, maar de Moeder wilde nergens van weten. Toen hij uiteindelijk zag dat zij niet te winnen was, ging hij naar Walhallagara. Daar was een burchtvrouw, wier naam Kaat was, maar in de wandeling werd zij Kalip genoemd, omdat haar onderlip als een mastkorf vooruitstak.

Bij deze heeft hij jaren vertoefd tot ergenis van allen, die het wisten. Volgens de maagden heeft hij van haar ten slotte een lamp gekregen; maar het heeft hem niet gebaat, want toen hij in zee kwam, is zijn schip vergaan, en hij werd naakt opgenomen door de andere schepen.

Van deze koning *2) is hier een schrijver achtergebleven van zuiver Fryasbloed, geboren in de nieuwe haven van Athene, en wat hier volgt, heeft hij voor ons over Athene geschreven, waaruit men mag besluiten, hoe waar de Moeder Hellenia gesproken heeft toen zij zei, dat de zeden van Frya te Athene geen stand konden houden. Van de andere Krekalanders hebt u zeker veel kwaad over Kékrops gehoord, want hij stond niet goed bekend.

Maar ik durf zeggen dat hij een verlicht man was, hogelijk geroemd, zowel bij de inwoners als bij ons, want hij was er niet voor om de mensen te onderdrukken, zoals de andere priesters, maar hij was deugdzaam en wist de wijsheid van buitenlanders naar waarde te schatten. Omdat hij dat wist, heeft hij ons toegestaan te leven naar ons eigen

*1) Dat is dus 1188 v.Chr.
*2) Bedoeld wordt Kékrops, dus niet Odysseus (Ulyssos). Hier ontbreekt een stuk.

ajn ê.lik segsa.bok. thêr gvng en telling, that er vs nygen wêre. vmbe that er tjucht wêsa skolde ut en fryaske mangêrte änd en egiptiska prester uthawede that er blâwe âga hêde änd that er fül inangêrta fon vs skâkt wêron änd in ovir egipta.lande vrsellath. tha selva het er that nimmerte jecht. ho.t thêrmêi sy, sêkur ist that er vs mâra âthskip biwês as alle ôthera prestum to sêmne. men as er fallen was gvngon sina nêimanninga alring an vsa êwa torena änd bi grâdum sa fêlo mislikanda kêra to makjande that er to lônge lesta fon êlik sa änd fon frydom ha navt ôwers as tha skin änd tha nôme vrbilêf. forth nildon hja navt ne dâja thät.a setma an skrift brocht wrde hwêrthrvch tha witskip thêra far vs forborgen wärth. to fâra wrdon alle sêkum binne athênja in vsa tâl bithongon äfternêi most et in bêde tâla skên änd to lesta allêna in tha landis tâl. in tha êrosta jêra nam that manfolk to athênja enkel wiva fon vs ajn slacht men that jongkfolk vpwoxen mitha mangêrta thêr landsaton namon thêr âk fon. tha bâstera bern tham thêrof kêmon wêron tha skênsta änd snodsta in wralda

(78) men hja wêron âk tha ärgsta. to hinkande vr byde syyda. to mâlande her vm sêda ner vm plêga. hit ne sy that et wêre for hjara ajne held. alsa nâka thêr jeta.n strêl fon frya.s gâst weldande wêre wärth al et bvwspul to mêna werka forwrochten änd nimmän ne macht en hus to bvwande thät rumer änd rikker wêre as thät sinra nêstum. tha thâ svme vrbastere stêdjar rik wêron thrvch vs fâra änd thrvch et sulver thät tha slâvona uta sulver.lôna vvvnnon thâ gvngon hja buta vppa hellinga jefta inda dêla hêma. thêr beftha hâga wallum fon lâf tha fon stên bvwadon hja hova mith kestlik husark. änd vmbe by tha vvla prestrum in en goda hrop to wêsande. stâlden hja thêr falska drochten likanda änd vntuchtiga bilda in. by tha vvla prestrum änd forstum wrdon tha knâpa al tomet mâra gêrt as tha toghatera. änd fâken thrvch rika jefta tha thruch weld fon et pad thêre düged of hlêid. nêidam rikdom by thät vrbrûde änd vrbasterde slacht fêr boppa düged änd êre jelde. sach män altomet knâpa tham hjara selva mit ruma rika klätar syyradon. hjara aldrum änd fâmna to skônda änd

(79) hjara kunna to spot. kêmon vsa ênfalda aldera to athênja vppa thêre mêna acht änd wildon hja thêrvr bâre. sâ wärth thêr hropen hark. hark thêr skil en sê.momma kêtha. alsa is athênja wrden ê.lik en brokland anda hête landa. fol blodsûgar pogga änd feniniga snâka. hwêrin nên människ fon herde sêdum sin fot navt wâga ne mêi.

algemeen wetboek. Er ging een verhaal dat hij ons wel mocht, omdat hij geboren zou zijn uit een Fryas meisje en een Egyptisch priester, omdat hij blauwe ogen had en dat er vele meisjes bij ons ontvoerd waren en verkocht naar Egypte. Maar zelf heeft hij dit nooit bevestigd. Hoe het ook zij, zeker is, dat hij ons meer vriendschap bewees dan alle andere priesters tezamen. Maar toen hij gestorven was, gingen zijn opvolgers spoedig aan onze wetten tornen en langzamerhand zoveel ongeschikte keuren maken, dat er tenslotte van gelijkheid en van vrijheid niets anders dan de schijn en de naam overbleef.

Verder wilden zij niet toestaan dat de leefregels op schrift werden gesteld, waardoor de kennis ervan voor ons verborgen werd. Tevoren werden alle zaken binnen Athene in onze taal bepleit, naderhand moest het in beide talen geschieden en uiteindelijk alleen in de landstaal. In de eerste jaren nam het mansvolk van Athene enkel vrouwen van ons eigen geslacht, maar de jeugd, opgegroeid met de meisjes van de inheemsen, trouwde daar ook mee. De bastaardkinderen die daarvan kwamen, waren de schoonste en schranderste op de wereld, maar zij waren ook de slechtste. Hinkende op beiden zijden bekommerden zij zich noch om wet noch om gewoonte, tenzij het was voor hun eigen belang.

Zolang er nog een straal van Frya's geest doorbrak, werd alle bouwmateriaal tot algemene werken verwerkt en niemand mocht een huis bouwen dat ruimer en rijker was dan dat van zijn buurman. Maar toen enige verbasterde stedelingen rijk waren geworden door onze zeevaart en door het zilver, dat de slaven uit de zilverlanden wonnen, gingen zij buiten op de hellingen of in de dalen wonen. Achter hoge wallen van loof of van steen, bouwden zij daar herenhuizen met kostbaar huisraad en om bij de boosaardige priesters in een goede roep te staan, plaatsten zij daarin, op valse goden lijkende en zedeloze beelden.

Bij de slechte priesters en vorsten werden soms de jongens meer begeerd dan de dochters en vaak door rijke giften of door geweld van het pad der deugd afgeleid. Doordat rijkdom bij het verwende en verbasterde geslacht ver boven eer en deugd gold, zag men soms knapen, die zich met wijde, prachtige kleren sierden, hun ouders en de burchtvrouwen tot schande en hun sekse ten spot. Kwamen onze eenvoudige ouders te Athene op de algemene volksvergadering en wilden zij zich daar beklagen, dan werd er geroepen: hoor, hoor, daar gaat een zeegedrocht spreken. Zo is Athene geworden als een moeras in de hete landen, vol bloedzuigers, padden en giftige slangen, waarin geen mens van strenge zeden zijn voet kan wagen.

thit stät in al vsa burga.

ho vsa dêna marka fâra vs vrlêren gvngon . . . 1600 änd 2 jêr nêi aldland vrgungen is.
thrvch wodin.s dor änd dertenhêd was thene mâgyy bâs wrden ovir skênlandis âstardêl. wra berga änd wr.n sê ne thvrade hi navt ne kvma. thju moder wildet navt wêr ha. hja sprek ände kêth. ik sja nên frêse an sina wêpne men wel vmbe tha skênlander wêr to nimmande thrvchdam hja bastered änd vrdêren sind. vppa mêna acht tochte män alên. thêrvmbe is.t im lêten. grât 100 jêr lêden bijondon tha dênemarkar to wandelja mith hjam. hja jêvon hjam yysere wêpne änd rêd.skip thêr fori wandelden hja golden syyrhêdon bijunka kâper änd yyser irtha. thju moder sand bodon änd rêd er hja skolde thju wandel fâra lêta. thêr wêre frêse sêide hju fori hjara sêdum

(80) änd bitham hja hjara sêde vrlêren thän skolde hja âk hjara frydom vrljasa. men tha dêne markar nêde narne âra nêi. hja nilde navt bigrippa that hjara sêde vrbrûde koste, thêrvmbe ne meldon hja hja navt. to lônga lesta brochton hja hjara ajne wêpne änd liftochta wêi. men thät kwâd wrocht hjara gêia. hjara lichêma wrdon bilâden mêi blik änd skin men hjara arka spynton änd skvra wrdon lêtoch. krek honderd jêr eftere dêi thät et forma skip mith liftochta fona kâd fâren was. kêm ermode änd läk thrvch tha anderna binna. honger sprêde sina wjvka änd strêk vppet land del. twispalt hlip stolte in overe strêta änd forth to tha hûsa in. ljafde ne kv nên stek lônger navt finda änd êndracht run êwêi. that bern wilde êta fon sina mäm änd thju mäm hêde wel syyrhêdon tha nên. êta. tha wiva kêmon to hjara manna. thissa gvngon nêi tha grêva tha grêva nêdon selva nawet of hildon.t skul. nw most män tha syyrhêdon vrsella. men thahwila tha stjûrar thêrmêi wêi brit wêron kêm frost änd lêi.n plônk del vppa sê. änd wra strête. thâ frost thju brigge rêd hêde stop wâkandon thêr

(81) wr to.t land ut änd vrêd klyywade vpper sêtel. in stêde fon tha owera to biwâkande spandon hja hjara horsa far hjara togum änd runon nêi skênland thâ. tha skênlander tham nêy wêron nêi that land hjarar êthla kêmon nêi tha dênemarkum. vppen helle nacht kêmon hja alla. nw sêidon hja that hja rjucht hêde vppet land hjarar êthlon änd thahwil that män thêrvr kämpade kêmon tha finna in tha lêtoga thorpa änd runadon mith tha bern ewêi. thêrtrvch änd that hja nên goda wêpne navt nêdon dêd hjam tha käse vrljasa änd thêrmêi hjari frydom

Dit staat op al onze burchten.

Hoe onze Denemarken voor ons verloren gingen, 1602 jaren nadat Atland is verzonken *1)

Door Wodins dwaze streken was de Magy de baas geworden over het oostelijke deel van Schoonland (Skånen). Over de bergen en over de zee durfde hij niet te komen. De Moeder wilde het niet terug hebben. Zij zei uitdrukkelijk: Ik zie geen gevaar in zijn wapens, maar wel om de Schoonlanders weer op te nemen, omdat zij verbasterd en bedorven zijn. Op de algemene vergadering dacht men evenzo. Daarom is het aan hem gelaten.

Ruim honderd jaar geleden begonnen de Denemarkers met hen handel te drijven. Zij gaven hun ijzeren wapens en gereedschap, daarvoor ruilden zij gouden sieraden, en ook koper- en ijzererts. De Moeder zond boodschappers en raadde hun aan de ruilhandel te laten varen. Er was gevaar, zei zij, voor hun zeden en indien zij hun zeden verloren, dan zouden zij ook hun vrijheid verliezen. Maar de Denemarkers hadden nergens oren naar, zij wilden niet begrijpen dat hun zeden verloren konden gaan, daarom stoorden zij zich niet aan haar. Tenslotte brachten zij hun eigen wapens en levensmiddelen weg.

Maar dit kwaad veroorzaakte hun straf. Hun lichamen werden overladen met glans en schijn, maar hun kisten, kasten en schuren werden leeg. Juist honderd jaar nadat het eerste schip met levensmiddelen van de kust in zee was gestoken, kwam er armoede en gebrek door de vensters binnen, de honger spreidde zijn wieken uit en streek op het land neer, tweedracht heerste over de zeestraat en voorts in de huizen. Liefde kon niet langer steun vinden en eendracht vluchtte. Het kind wilde eten hebben van zijn moeder en die had geen eten, maar wel sieraden. De vrouwen kwamen bij hun mannen, deze gingen naar de grietmannen, maar de grietmannen hadden zelf niets of hielden het verborgen. Nu moest men de sieraden verkopen, maar terwijl de zeelieden daarmee vertrokken waren, kwam er vorst en die legde een plank over de zeestraat. Toen de vorst de brug gereed had, stapte de waakzaamheid daarover het land uit en het verraad klom op haar zetel.

In plaats van de oevers te bewaken, spanden zij hun paarden voor hun sleden en reden naar Schoonland. Maar de Schoonlanders, die begerig waren naar het land van hun voorvaderen, kwamen naar de Denemarken. Op een heldere nacht kwamen ze met z’n allen. Nu zeiden ze, dat zij recht hadden op het land van hun voorvaderen en terwijl men daarover streed, kwamen de Finen*2) in de verlaten dorpen en liepen met de kinderen weg. Daardoor en omdat zij geen goede wapens hadden, verloren zij de strijd en daardoor

*1) Dat is dus 591 v.Chr. Deze Denemarken of Lage Landen waren destijds veel groter dan wat nu Denemarken is.
*3) Dit zijn nog steeds de Finen en niet de Finnen van nu, want die waren er in die tijd nog niet.

hwand thene mâgyy wrde bâs . . . that kêm that hja frya.s tex navt ne lêsde änd hjra rêdjêvinga warlâsd hêde . . .

thêr send svme thêr mêne that hja thrvch tha grêva vrrêden send. that tha fâmna thät lông spêrath hêdon. tha sa hvam sa thêr vr kêtha wilde thamis mvla wrdon to snôrath mith golden kêdne. wi ne mügun thêrvr nên ordêl to fellande. men wi willath jo tohropa . . . ne lên navt to sêre vppa wisdom änd düged. ni fon jvwa forsta. ni fon jvwa fâmna. hwand skel et halda sa mot allera mannalik wâka ovir sin ajne tochta. änd forit mêna held . . .

(82) twa jêr nêidam kêm thene mâgyy selva mith en flâte fon lichte kanum tha moder fon texlând änd tha foddik to râwana. thäs ärge sêke bistonde.r thes nachtis anda winter by storne tyydum as wind gûlde änd hêjel to jenst tha andêrna fêtere. thi utkik thêr mênde that er awet hêrde stäk sin balle vp. tha drêi as et ljucht fon êr tore vppet ronddêl del falde sa.r that al fêlo wêpende manna wra burchwal wêron. nw gvnger to vmbe tha klokke to lettane. tha et wêre to lêt. êr tha wêre rêd wêre al twa thusand ina wêr vmbe tha porte to rammande strid hwyylde thervmbe kirt hwand thrvchdam tha wêra navt nên gode wacht halden nêden kêmon alle om . . .

hwil that alrek drok to kämpane wêre was thêr en vula fin to thêre flête jeftha bedrum fon thêre moder inglupth änd wilde hja nêdgja. tha thju moder wêrd.im of that er bekwârd tojênst tha wâch strumpelde. thâ.r wither vpa bên wêre stek er sin swêrd to ir buk in segsande. nilst min kul navt sâ skilst min swêrd hâ . . . after im kêm en skiper fona dênemarka thisse nam sin swêrd änd hif thene fin thrvch sina hole. thêrut flât swart blod änd thêrvr swêfde.n blâwe logha. thi mâgyy lêt thju moder vpa

(83) sinra skip forplêgja . . . as hju nw wither alsa fêre hêl änd bêter wêr thät hju fäst sprêka machte sêide thene mâgyy thät hju mith fara moste. tha that hju hjra foddik änd fâmna halda skolde. that hju en stât skolde nyyta sâ hâch as hju to fara na nêde kenth. forth sêider thät hi hjri frêja skolde in ajnwarde fon sinum forsta. jef er mâster skolde wertha over alle lânda änd folkra frya.s hi sêide that hju that bijâe änd bijechta most. owers skolder vnder fêlo wêja sterva lêta . . .

as er thêr after al sinra forsta om jra lêger to gadurad hêde frêjer lûd. frâna vrmites i klârsjande biste most m.ênis segsa of ik mâster skil wertha over alle lânda änd folkra frya.s. frâna dêde as melde hju him navt . . . to lônga lesta êpende hju hjra wêra ânde kêth . . . min âgun wrde thjûstred. tha thät ôre ljucht

de vrijheid, want de Magy werd de baas. Dat kwam, omdat zij Frya's leer niet lazen en haar raadgevingen hadden verwaarloosd. Er zijn sommigen die menen, dat zij door de graven verraden zijn en dat de burchtvrouwen dat al lang bespeurd hadden. Maar zodra iemand daarover wilde spreken, werd hem de mond gesnoerd met gouden ketenen. Wij kunnen daarover geen oordeel vellen, maar wij willen u toeroepen: Verlaat u niet te zeer op de wijsheid en deugd van uw vorsten noch van uw maagden, want wilt u stand houden, dan moet iedereen waken over zijn eigen hartstochten en voor het algemeen welzijn.

Twee jaar daarna kwam de Magy zelf met een vloot van lichte boten om de Moeder van Texland en de lamp te roven. Deze slechte daad beging hij bij nacht in de winter bij stormweer, terwijl de wind gierde en de hagel tegen de vensters kletterde. De torenwachter, die meende dat hij wat hoorde, ontstak zijn toorts. Zodra het licht van de toren op het ronddeel viel, zag hij dat reeds vele gewapende mannen over de burchtwal waren. Nu ging hij de klok luiden, maar het was te laat.

Eer de wacht gereed was, waren er reeds twee duizend in de weer om de poort te rammen. De strijd duurde daarom kort, want omdat de afweer niet goed wacht had gehouden, kwamen allen om. Terwijl iedereen druk aan het vechten was, was er een kwaadaardige Fine het slaapvertrek van de Moeder binnengeslopen en wilde haar aanranden. De Moeder weerde hem af, zodat hij ruggelings tegen de wand tuimelde. Toen hij weer op de been was, stak hij haar zijn zwaard in de buik en zei: wil je mijn penis niet, dan zul je mijn zwaard hebben. Achter hem kwam een schipper van de Denemarken. Deze nam zijn zwaard en kloofde de Fine de kop. (Daaruit stroomde zwart bloed en daarboven zweefde een blauwe vlam).

De Magy liet de Moeder op zijn schip verplegen. Toen zij zover hersteld en beter was dat zij duidelijk kon spreken, zei de Magy dat zij met hem moest meevaren, maar dat zij haar lamp en haar maagden zou behouden en dat zij een staat zou voeren zo hoog als zij nooit tevoren had gekend. Verder zei hij, dat hij haar zou vragen in tegenwoordigheid van zijn vooraanstaanden, of hij meester zou worden over alle landen en volkeren van Frya. Hij zei dat zij dit moest bevestigen en verzekeren, anders zou hij haar onder veel smarten laten sterven.

Toen hij daarna al zijn voornaamsten om haar bed vergaderd had, vroeg hij luid: Frana, aangezien u helderziende bent, moet u mij eens zeggen of ik meester zal worden over alle landen en volken van Frya? Frana*1) deed alsof zij geen acht op hem sloeg. Tenslotte opende zij haar lippen en sprak : Mijn ogen worden verduisterd, maar het andere licht daagt op in

*1) Frana = De Verlichte; Gr. Phrana of Phrènè = geest, hart, inzicht e.d.
De naam „Fana" komt na Chr. voor, maar dat is hetzelfde. In het
Oud Fries is Frana de Heilige of Vrome.

dêgth vp in minara sêle . . . jes ik sja.t . . . hark irtha änd wês blyyde mith my . . . vndera tyydum that aldland svnken is. stand thju forma spêke fon thet jol an top. thêrnei is hju del gvngon änd vsa frydom mith tham. as er twa spêke jeftha 2000 jêr del trûled het. sâ skilun tha svna vpstonda ther tha forsta änd prestera thrvch hordom hi.t folk têled häve änd tojenst hjara tâta tjugha. thi alle skilun thrvch mort swika. men hwat hja kêth häve skil forth hilyywa änd frûchdber wertha in
(84) a bosma thêra kloke människa. alsa lik gode sêdum thêr del lêid wrde in thinra skât . . . jeta thûsend jêr skil thju spêke then del nyyga änd al mâra syyga anda thjusternesse änd in blod. ovir thi utstirth thrvch tha lâga thêr forsta änd prestera, thêrnêi skil thet mornerâd wither anfanga to glora. thit sjande skilun tha falska forsta änd prester alsamen with frydom kämpa änd woxelja. men frydom. ljafde änd êndracht skilet folk in hjara wâch nêma änd mith thet jol risa uta vvla pol. thät ljucht thät erost allêna glorade skil than fon lêjar laja to.n logha wertha. thät blod thêra ärgum skil ovir thin lif strâma men thu ne mügth et navt to thi nêma . . . to tha lesta skil thät feninige kwik thêr vp âsa änd thêrof sterva . . . alle vvla skêdnese tham forsunnen send vmbe tha forsta änd prestera to boga skilun an logha ofred wertha. forth skilun al thinra bern mith frêtho lêva. thâ hju utspreken hêde sêg hju del . . . men thene mâgyy tham hja navt wel forstân hêde . . . krêth. ik häv thi frêjeth jefth.ik bâs skilde wertha ovir alle lânda änd folkra frya.s änd nw häste to en other sproken . . . frâna rjuchte hjri wither. sach im star an änd kêthe . . . êr sjugun etmelde om send. skil
(85) thin sêle mitha nachtfüglun to tha grâwa omme wâra änd thin lik skil ledsa vppa bodem fona sê . . . el wel sêide thene mâgyy mith vrborgne wodin. segs men thät ik kvme. forth sêider to jenst ên sinar rakkarum. werp that wif vr skippes bord . . .

althus wêret ende fonre leste thêra moderum . . . wrêke willath wi thêr vr navt ne hropa tham skil tyyd nima. men thûsand wâra thûsand mêl willath wi frya äfternêi hropa . . . wâk.wâk.wâk . . .

ho.t thene mâgy forth vrgvngon is.

nêi that tha moder vrdên was. lêter tha foddik änd tha fâmna to sina skip to brenga bijunka alle inbold thêr im likte . . . forth gvng er that flyymâr vp hwand hi wilde tha fâm fon mêdêa.s.blik jeftha fon stâvora gabja änd tham to moder mâkja. tha thêr wêron hja vp hjara hodum brocht. tha stjûrar fon stâvora änd fon that alderga hêdon hini gêrn to jonis togen men tha grâte flâte wêre vppen fêre tocht ût. nw gvngon hja to änd foron mith hjra littige flâte nêi mêdêa.s.blik änd hildon hja skul after thät ly thêra bâmun. thi mâgyy nâkade mêdêa.s.blik bi helle dêi änd

mijn ziel. Ja, ik zie het. Hoor Irtha *1) en wees blij met mij. In de tijden dat Atland verzonken is, stond de eerste spaak van het Jol in top. Daarna is zij gedaald en daarmee onze vrijheid. Als het twee spaken of twee duizend jaren naar omlaag heeft gewenteld, zullen de zoons opstaan die de vorsten én priesters in ontucht bij het volk hebben verwekt en tegen hun vaders getuigen. Die allen zullen door moord bezwijken, maar wat zij hebben verkondigd, zal duurzaam blijven en vruchtbaar worden in de boezem van krachtige naturen, zoals goede zaden die neergelegd worden in uw schoot.
Nog duizend jaren zal de spaak dalen en al maar neerzijgen in de duisternis en in het bloed, dat over u werd uitgestort door de slechte daden van de vorsten en priesters. Daarna zal het morgenrood weer beginnen te gloren. Dit ziende zullen de valse vorsten en priesters allen tezamen tegen de vrijheid vechten en worstelen, maar vrijheid, liefde en eendracht zullen het volk in hun hoede nemen en met het Jol uit de vuile poel oprijzen. Het licht, dat eerst alleen maar gloorde, zal dan van lieverlee een vlam worden. Het bloed van de boosaardigen zal over uw lichaam stromen, maar u zult het niet tot u kunnen nemen.
Tenslotte zal het vergiftige gedierte daarop azen en daarvan sterven. Alle boze geschiedenissen, die verzonnen zijn om de vorsten en priesters te roemen, zullen aan de vlam worden geofferd. Voortaan zullen al uw kinderen in vrede leven.
Toen zij uitgesproken had, zakte zij neer. Maar de Magy, die haar niet goed verstaan had, schreeuwde : ik heb u gevraagd of ik meester zou worden over alle landen en volken van Frya, en nu hebt u tot een ander gesproken!
Frana richtte zich nogmaals op, keek hem strak aan en sprak: voordat er zeven etmalen om zijn, zal uw ziel met de nachtvogels bij de graven rondwaren en uw lijk zal liggen op de bodem van de zee. Heel goed, zei de Magy met verkropte woede, zeg maar dat ik kom. Vervolgens zei hij aan één van zijn gerechtsdienaars: gooi dat wijf overboord.
Zo was het einde van de laatste Moeder. Wij willen daarover geen wraak roepen, die zal de tijd wel nemen, maar duizend keer, duizendmaal willen wij Frya naroepen: waak! waak! waak! *2)

Hoe het de Magy verder is vergaan

Nadat de Moeder vermoord was, liet hij de lamp en de maagden naar zijn schip brengen, en bovendien alle inboedel, die hem leek. Vervolgens ging hij het Vliedmeer op, want hij wilde de burchtvrouw van Medeasblik of van Staveren roven, en die tot Moeder aanstellen. Maar daar waren zij op hun hoede. De zeelieden van Staveren en de inheemsen zouden hem graag tegemoet zijn getrokken, maar de grote vloot was op een verre tocht uit. Nu voeren zij met hun kleine vloot naar Medeasblik en hielden zich schuil in de schaduw van de bomen. De Magy naderde Medeasblik bij heldere dag en

*1) Irtha; bij de Romeinen Hertha = de godin van de aarde. Irtha houdt verband met woorden zoals: erde, eretz, earth, aarde enz.
*2) Waak, waak is het opschrift van het wapen van de Over de Lindens en dus oeroud.

skyynander svnrie thach gvngon sina ljuda dryyst wêi vppere burch to runande. men as allet folk mith tha bôtum land was. kêmon vsa stjûrar

(86) utêre krêke wêi änd skâton hjara pila mith târbarntin bollum vp sinra flâte. hja wêron alsa wel rjucht that fêlo sinra skêpun bistonda anna brônd wêron. tham vppa skêpun wachton skâton âk nêi vs thâ. thach thät ne rojade nawet . . . as er to lesta en skip al barnande nêi.t skip thes mâgyy dryf. bifel er sin skiper hi skolde ofhâde men thene skiper that wêre thene dêne marker thêr thene fin felad hêde andere thv hest vse êre.moder nêi tha bodem fona sê svnden to meldande thatste kvma skolde thit skoste thrvch tha drokhêd wel vrjetta. nw wil ik njvde thatste thin word jecht. thi mâgyy wild im ofwêra. men thene skiper en äfte frya.s änd sterik lik en jok.oxe klipade bêda sinum hônda om sin hole änd hif hini vr bord into thät wellande hef. forth hês er sin brune skild an top änd for rjucht to rjucht an nêi vse flâte. thêrthrvch kêmon tha fâmna vnforlet to vs men tha foddik was utgvngon änd nimman wiste ho.t kêmen was. tha hja vppa vnfordên skêpa hêradon that thene mâgyy vrdrvnken was brûde hja hinne hwand tha stjûrar thêra mêst dennemarkar wêron . . . nêi that tha flâte fêr enoch ewêi wêre wendon vsa stjûrar änd skaton hjara barnpilla vppa tha finna del.

(87) thâ tha finna thus sagon ho hja vrrêden wêron hlip alrik thrvch vr ekkorum änd thêr nêre lônger nên hêrichhêd ni bod. to thisre stonde run tha wêre hju üttêre burch. tham navt ne fljuchte werth afmakad. änd thêr fljuchte fund sin ende into tha polum fon et kryylinger wald . . .

n ê i s k r i f t . . .

thâ tha stjûrar anda kreke lêjon. was thêr en spotter fon ut stavora mank thêr sêide mêdêa mei lakkja sa wi hyyr ut hjra burch reda. thêrvmb hävon tha fâmna thju krêke mêdêa mêi lakkja hêten . . .
tha bêrenissa thêr afternêi skêd send. mêi alra mannalik hügja. tha fâmna hagon tham nei hjara wyysa to tella änd wel biskrive lêta. thêrvmbe rêkenjath wi hirmitha vsa arbêd fulbrocht. held . . .

e n d e   f o n t . bok.

stralende zon. Toch gingen zijn manschappen onbevreesd op de burcht losstormen. Maar toen al het volk met de boten was geland, kwamen onze zeelieden uit de kreek vandaan en schoten hun pijlen met brandende terpentijnballen in zijn vloot.*1) Zij waren zo goed gericht dat vele van zijn schepen onmiddellijk in brand vlogen. Degenen die op de schepen de wacht hielden, schoten ook naar ons, maar zij raakten niets. Toen tenslotte een schip al brandende naar het schip van de Magy dreef, beval hij zijn stuurman af te houden, maar die stuurman was de Deen, die de Fine had geveld. Deze zei: je hebt onze Eremoeder naar de bodem van de zee gezonden om te melden dat je zou komen, dat zou je door de drukte wel eens kunnen vergeten. Nu zal ik zorgen dat jij je woord houdt.
De Magy wilde hem afweren, maar de stuurman, een echte Frya en sterk als een jukos, klemde beide handen om zijn hoofd en tilde hem overboord de deinende golven in. Vervolgens hees hij zijn bruine schild in top en voer recht toe, recht aan, naar onze vloot. Daardoor kwamen de maagden ongedeerd bij ons, maar de lamp was uitgegaan en niemand wist hoe het was gekomen.
Toen men op de onbeschadigde schepen hoorde dat de Magy was verdronken, trok men weg, want de zeelieden waren meest Denemarkers. Nadat de vloot ver genoeg was, keerden onze zeelieden en schoten hun brandpijlen op de Finen af. Toen de Finen dat zagen en hoe zij waren verraden, liep alles door elkaar en was er geen gehoorzaamheid of bevel meer. Op dat tijdstip dreef de bezetting de Finen uit de burcht. Wie niet vluchtte, werd afgemaakt en wie vluchtte vond zijn einde in de poelen van 't Krijlwoud.

NASCHRIFT.

Toen de zeelieden in de Kreek lagen, was er een spotter uit Staveren onder hen, die zei : Medea mag wel lachen, als wij haar uit haar burcht redden. Daarom hebben de maagden die Kreek 'Medeameilakja' genoemd. *2) De gebeurtenissen, die daarna geschied zijn, zullen iedereen heugen. De maagden behoren die op haar wijze te verhalen en goed te laten beschrijven. Daarom rekenen wij hiermee ons werk volbracht. Heil.

Einde van het boek.

*1) Dr. Ottema wijst op Livius XXI: 8. De Falarica. Daarin wordt beschreven hoe een stad van houten huizen op die wijze in brand wordt geschoten.
*2) Een speculering op het Latijnse : Medemi Lacus voor het meer, dat links van Medemblik lag, maar een boekennaam bleef omdat geen van de bewoners die naam kende. Het naschrift is dus kennelijk ingevoegd.

min nôm is adelbrost svn fon apol änd fon adela. thrvch min folk ben ik kêren to grêvetmân ovira linda vvrda. thêrvmbe wil ik thit bok forfolgja vp alsa dênera wisa as mine mem sproken heth . . .

nêi that.ne mâgyy felt was änd frya.s.burch vp stel brocht most er en moder kêren wertha. bira lêva nêde thju moder hjra folgstere navt nômth. hjra lerste wille was sok änd narne to findne. sjvgun mônatha äfter werth.er en mêna acht bilidsen änd wel to grênegâ ut êrsêke thät anna saxannamarka pâlth. min mem werth

(88) kêren men hju nilde nên moder wêsa. hju hêde heth lif minar tât hred thêrthruch hêdon hja ekkôrum lyyaf krêjen änd nw wildon hja âk gâdath wertha . . . fêlon wildon min mem fon er bislut ofbrenga. men min mem sêide . . . en êre.moder âcht alsa rên inra mod to wêsane as hju buta blikth änd êvin mild fâr al hjara bern. nêidam ik apol nw lyyaf häv boppa ella in wralda. sâ ne kän ik sâne moder navt nêsa. sâ sprek änd kêth adela. men tha ôra burchfâmna wildon algâder moder wêsa . . . alrek stât thong fori sinera äjne fâm änd nilde navt fyra. therthrvch nis er nêne kêren, änd heth rik thus band.lâs . . . hyyr äfter mügit bigrippa . . .

ljüd.gêrt. tham kêning thêr hêmesdêga fallen is was bi thêre moder.is lêva kêren blikbêr thrvch alle stâtha mith lyyafde änd trjvw . . . heth wêre sin torn vmbe vppin eth grâte hof to dok.hêm to hêmande, änd bi thêre moder.is lêva wrd im thêr grâte êr biwêsen hwand et wêre immer sa fvl mith bodon änd riddarum fon hêinde änd fere as mä to fora na nêde sjan. thach nw wêr er ênsêm änd vrltêten. hwand alrek wêre ange thater him mäster skolde mâkja boppa heth rjucht änd welda ê.lik tha slâvona kêninggar. elk forst wânde forth that er enoch dêde

(89) as er wâkade ovir sin äjn stât. änd thi ên ne jêf nawet tâ antha ôthera . . . mith.êra burchfâmna gvnget jeta ärger to. alrek thisra bogade vppira äjne wisdom änd sâhwersa tha grêvetmanna awet dêdon buta hjam sâ wrochton hja mis tryyvwa bitwiska than and sinum ljudum . . . skêder en sêke thêr fêlon stâtha trof änd hêde män thju rêd êner fâm in wnnen sa kêthon alle ôthera that hju sproken hêde to fêre fon hjra äjne stât. thrvch althus dênnera renka brochton hja twyyspalt in ovira stâtha änd torendon hja that band sâdêne fon ên that et folk fon tha ênne stât nyythich wêre vppet folk fon en ora stât änd fâret alderminesta lik fêrhêmande biskâwade . . . thju fêre thêra is wêst that tha gola jeftha trowyyda vs alet lând of wnnen häven alont thêre skelda änd thi mâgyy al to thêre wrsâra . . . ho.r thêrby to

De geschriften van Adalbrusk en Apollansa. *1)

Mijn naam is Adalbrusk, de zoon van Apol en Adela. Door mijn volk ben ik gekozen tot grietman over de Linde-oorden*2). Daarom wil ik dit boek vervolgen, op zodanige wijze als moeder heeft gesproken.

Nadat de Magy was verslagen en de Fryasbrucht in orde gebracht, moest er een Moeder worden gekozen. Bij haar leven had de Moeder haar opvolgster niet genoemd. Haar uiterste wil was weg en nergens te vinden. Zeven maanden daarna werd een algemene vergadering belegd en wel te Grenega, omdat het aan de Saksenmarken grenst. Mijn moeder werd gekozen, maar zij wilde geen Moeder wezen. Zij had het leven van mijn vader gered, daardoor hadden zij elkaar lief gekregen, nu wilden zij ook trouwen.

Velen wilden mijn moeder van haar besluit afbrengen, maar mijn moeder zei: een Eremoeder behoort zo zuiver van geest te zijn als zij uiterlijk schijnt en even liefderijk voor al haar kinderen. Doordat ik nu Apol liefheb boven alles in de wereld, kan ik zo'n Moeder niet zijn. Zo sprak Adela met nadruk, maar de andere burchtvrouwen wilden allmaal Moeder zijn. Elke staat dong mee voor zijn eigen maagd en wilde niet toegeven. Daardoor is er geen een gekozen en het rijk dus bandeloos gelaten. Uit het volgende zult u het begrijpen. Ludger de koning die onlangs is gestorven, was bij het leven van de Moeder gekozen, blijkbaar door alle staten en met liefde en vertrouwen. Het was zijn beurt op het grote hof te Dogger te wonen en bij het leven van de Moeder werd hem daar grote eer bewezen, want het was er altijd zo vol boden en ridders, als men te voren nooit had gezien.

Maar nu was hij eenzaam en verlaten, want iedereen was bevreesd, dat hij de macht zou grijpen buiten het recht om en zou heersen als de slavenkoningen. Elk opperhoofd verbeeldde zich voorts dat hij genoeg deed, als hij waakte over zijn eigen staat en de een gaf niets toe aan de ander. Met de burchtvrouwen ging het nog erger toe. Elk van hun was trots op haar eigen wijsheid en wanneer de grevetmannen iets deden buiten haar om, verwekten zij wantrouwen tussen hem en zijn volk. Gebeurde er iets wat vele staten betrof en had men de raad van een vrouwe ingewonnen, dan riepen alle anderen dat zij gesproken had ten voordele van haar eigen staat.

Door dergelijke streken brachten zij tweedracht tussen de staten en tornden zij dusdanig aan het algemeen verband, dat het volk van de éne staat nijdig was op het volk van de andere en het op z'n minst als vreemdelingen beschouwde. Het gevolg daarvan is geweest, dat de Golen of Trowenden ons al het land hebben afgenomen tot aan de Schelde en de Magy tot aan de Wezer. Hoe het hierbij is toegegaan, heeft mijn moeder uitgelegd,

*1) Deze titel van het hoofdstuk staat niet in het handschrift.
*2) Dus rondom het reeds bestaande Kuinder, aan de Linde.

gvngen is heth min mem vntlêth owers nas thit bok navt skrêven ne wrden. afskên ik alle hâpe vrlêren häv that et skil helpa tha bâta . . . ik ne skryyw thus navt inna wân thet ik thêrthrvch thet lând skil winna jeftha bihaldane. that is minra achtne vndvalik . . . ik skryyww allêna fâr et äfter kvmande slacht til thju hja algadur wêta müge vp hv dêna wisa wy vrlêren gvnge änd tha alramannalik hyyrut lêra mêi that elk kwâd sin gêja têlath . . .

(90) my heth män apol.lânja hêten, twyyja thritich dêga nei mäm hjra dâd heth män adel.brost min brother vrslêjen fonden. vppa wärf. sin hawed split änd sina lithne ût ên hrêten. min thât thêr siak lêide is fon skrik vrsturven. thâ is apol min jungere brother fon hyyr nêi thêre west.syyde fon skênlând fâren. thêr heth er en burch ebuwad linda.sburch hêten, vmbe dâna to wrekane vs lêth. wr.alda heth im thêr to fêlo jêra lênad. hy heth fif svna wnnen. altham brengath thêne mâgyy skrik änd min brother gôma. äfter mäm änd brother.is dâd send tha fromesta fon.ut.a lândum to ekkôrum kvmen. hja hävon en bând sloten adel.bând hêten . . . til thju vs nên leth witherfâra ne skolde hävath hja my änd adelhirt min jungste brother vpper burch brocht. my by tha fâmkes änd min brother by tha wêrar. tha ik thritich jêr wêre heth män my to burch.fâm kêren, änd thâ min brother fiftich wêre werth.er kêren to grêvetman. fon mäm.is syyde wêre min brother thene sexte. men fon tât his syyde thene thride. nêi rjucht machton sine äfterkvmande thus nên. overa linda. äfter hjara nômun navt ne

(91) fora men aldra männalik wildet häva to êre fon mina mäm. thêr to boppa heth män vs äk en ofskrifte jêven fon thet bok thêra adela follis tar. thêr mitha ben ik thet blyydeste hwand thrvch min mäm hjra wisdom kêmet in wralda . . . in thäs burch häv ik jeta ôra skrifta fvden thêr navt in.t bok ne stan. äk lov.sprêka ovir min mäm. altham wil ik äfter skriva. *1)

thit send tha nêilêtne skrifta brunno.s skrywer wêsen is to thisre burch . . .

after that tha adela.follistar ella hêde lêta overskyyva elk in sin rik hwat hwryt was in.vppa wâgarum thêra burgum. bisloton hja en moder to kiasane. thêrto wärth en mêna acht bilêid vp thisra hêm. äfter tha forme rêd adela.s wärth tüntja bifolen. âk skolde.t slâcht häve. thach nw frêge min burch.fâm thet wort. hju hêde immerthe wênich wêst thät hju moder skolde wertha. ut êrsêke thät hju hyyr vpper burch sat hwana mêst alle moderum kêren wêron. tha hju thet word gund was. êpende hju hjra falxa wêra ände kêth. j alle skinth ärg to heftane an adela.s rêd. tha thät ne skil thêrvmbe min mvla navt ne sluta ner snâra . . . hwa tach

*1) Hierboven staat het woordje 'thäs' uit "Thäs Ora Linda Bok". Het is even Angelsaksisch als 'thet'.

anders was het boek niet geschreven, ofschoon ik alle hoop verloren heb dat het nog zal helpen of baten. Ik schrijf dus niet in de waan dat ik daardoor het land zal winnen of behouden, dat is mijns inziens ondoenlijk. Ik schrijf alleen voor het komende geslacht, opdat zij al tezamen mogen weten op wat voor manier wij verloren gingen en opdat ieder daaruit mag leren, dat alle kwaad zijn straf oproept.

Mij heeft men Apollansa genoemd. Tweemaal dertig dagen na moeder's dood heeft men Adalbrusk, mijn broer, vermoord gevonden op de werf, zijn hoofd gespleten en zijn ledematen uiteengereten. Mijn vader, die ziek lag, is van schrik gestorven. Toen is Apol mijn jongere broer van hier westelijk van Schoonland gevaren. Daar heeft hij een burcht gebouwd, Lindeburcht geheten, om vandaaruit ons leed te wreken. Wr.alda heeft hem daartoe vele jaren verleend.

Hij heeft vijf zoons gekregen. Die brengen de Magy allen schrik aan en mijn broer vreugde. Na de dood van mijn moeder en mijn broer, zijn de voortvarendsten van onze landen bijeengekomen en hebben een verbond gesloten, Adelbond geheten. Opdat ons geen leed zou overkomen, hebben zij mij en mijn jongste broer Adalhirt op de burcht gebracht, mij bij de waakmeisjes en mijn broer bij de weermacht. Toen ik dertig jaar oud was, heeft men mij tot burchtvrouw gekozen en toen mijn broer vijftig was, werd hij gekozen tot grietman. Van moeder's kant was mijn broer de zesde, maar van vader's kant de derde.

Volgens recht mochten dus zijn nakomelingen niet Overa Linda achter hun naam zetten, maar iedereen wilde het hebben ter ere van mijn moeder. Bovendien heeft men ons ook een afschrift gegeven van het boek van Adela's volgelingen. Daarmee ben ik het meeste blij, want door mijn moeder's wijsheid kwam het in de wereld. In de burcht heb ik nog andere geschriften gevonden, ook lofspraken over mijn moeder, die wil ik allemaal hierna beschrijven.

Dit zijn de nagelaten geschriften van
Bruno, die schrijver is geweest
op deze burcht.

Nadat de volgelingen van Adela alles hadden laten overschrijven, elk in zijn rijk, wat binnen op de wanden van de burchten was gegrift, besloten zij een Moeder te kiezen. Daartoe werd een algemene vergadering belegd op dit erf. Volgens de eerste raad van Adela werd Tuutja aanbevolen.

Dit zou ook geslaagd zijn, maar nu vroeg mijn burchtvrouw het woord. Zij was altijd van mening geweest, dat zij Moeder zou worden, omdat zij hier op de burcht zat van waaruit meest alle Moeders gekozen waren. Toen haar het woord gegund was, opende zij haar valse lippen en sprak: U allen schijnt zeer te hechten aan Adela's raad, maar dat zal daarom mijn mond sluiten noch snoeren. Wie is toch Adela en waar komt het vandaan, dat u

(92) is adela änd hwana kvmt et wêi thätster sokke hâge love to swikth. lik ik hjuddêga is hju to fara hyyr burch.fâm wêst. tha is hju ther vmbe wiser jefta bêtre as ik änd alle ôthera, jefta is hju mâr stelet vppvsa sêd änd plêgum. hwêre thät er fal sâ skolde hju wel moder wrden wêsa thâ hju thêrto kêren is. men nêan hju wilde rêder ennen bosta ha mith all joi änd nochta thêr er anebonden send in stêd fon ênsum far over hjam änd et folk to wâkane . . . hju is êl klarsjande. god men min âgne ne send fêr fon vrthjustred to wêsane. ik häv sjan thät hju hjra fryyadelf herde minth. nw god. thät is lovlik. men ik häv forther sjan thät tüntja apol.is nift is. wyyder nil ik nawet ne sedsa . . . tha forsta bigripen êl god hwêr hju sochte. men emong et folk kêm twyyspalt änd nêidam heth maradêl fon hyyr wei kêm nilde t tüntja thju êre navt ne guna. rêdne wrde stopth. tha saxne tâgon uta skâdne. men thêr ne wärth nêne moder kêren . . . kirt äfter hêde annen vsera bodne sin makker fäleth. til hjuddêga hêde der frod wêsen

(93) thêrvmbe hêde min burch.fâm orlovi vmbim buta tha lândpâla to helpane. thach in stêd fon im to helpane nêi thet twisk.land. alsa fljuchte hju selva mith im overe wrsâra änd forth nêi tha mâgyy . . . thi mâgyy tham sina fryya.s.svna hagja wilde stald.iri as moder to goda.burch et skên.land. men hju wilde mar. hju sêid ini thät sâhwersa hi adela vpruma koste hi mäster skolde wertha over ên fryas.land . . . hju wêr en fyand fon adela sêide hju hwand thrvch hjra renka nas hju nên moder wrden. sâhwersa hy hjr tex.land forsprêka wilde sa skolde hjra boda sina wichar to wêi.wyyser thjanja . . . al thisse sêka heth hjra boda selva bilyyad.

thet ôthera skrift.

fiftian mônatha nêi thêre lerste acht. wêr et frjunskip jeftha winne mônath. allera männelik jef to an mery fru änd blyyde änd ninman nêde diger than to âkane sina nocht. thach wr.alda wild vs wyysa thät wâkendom navt vrgamlath wrde ne mêi . . . to midne fon et fêst.fyyrja kêm nêvil to hullande vsa wrda in thikke thjusternise. nocht runde wêi tha wâkendom nilde navt ne kêra. tha strandwâkar wêron fon hjara nêd.fjura hlâpen. änd vppa tha to.pâdum nas nênen to bisja . . . tha nêvil ewêi

(94) tâch lokte svnne thrvch tha rêta thêra wolkum vp irtha. alrek kêm wither ut. to juwgande änd to jolande. thet jungk.folk tâch sjongande mitha gürbâm änd thisse over.fulde luft mith sina liaflika âdam men thahwila thêr alrek in nocht bâjade was vrrêd lând. mith horsum änd ridderum . . . lik alle ärga wêron hja helpen thrvch thjusternisse. änd hinne glupath thrvch linda.wald.is pâda . . . to fâra adela.s dure tagon twilif mangêrtne

haar zo'n hoge lof toezwaait? Zoals ik tegenwoordig ben, is zij tevoren hier burchtvrouw geweest, maar is zij daarom wijzer en beter dan ik en alle anderen? Of is zij meer gesteld op onze zeden en gewoonten? Was dat het geval, dan zou zij wel Moeder zijn geworden toen zij daarvoor gekozen werd, maar nee, zij wilde liever een huwelijk met alle huwelijksgeluk en genoegens die daaraan verbonden zijn, in plaats van eenzaam over zichzelf en het volk te waken. Zij heeft een helder inzicht, goed, maar mijn ogen zijn verre van verduisterd. Ik heb gezien dat zij heel veel van haar echtgenoot houdt, nu goed, dat is prijzenswaardig, maar ik heb verder gezien, dat Tuutja Apol's nicht is. Verder wil ik niets zeggen.

De meer vooraanstaanden begrepen heel goed waar zij heen wilde, maar onder het volk kwam tweedracht en, doordat het merendeel van hier kwam, wilde het Tuutja die eer niet gunnen. De gesprekken werden beëindigd, de messen uit de schede gehaald en er werd geen Moeder gekozen. Kort daarop had een van onze boden zijn makker gedood. Tot nu toe was hij oppassend geweest, daarom had mijn burchtmaagd verlof hem buiten de landspalen te helpen.

Maar, inplaats van hem te helpen naar het Heideland, vluchtte zijzelf met hem over de Weser en voorts naar de Magy. De Magy, die zijn Fryaszonen wilde behagen, stelde haar aan als Moeder op Wodinsburcht in Schoonland. Maar zij wilde meer, zij zei hem dat, indien hij Adela uit de weg kon ruimen, hij meester zou worden over heel Fryasland. Zij was een vijandin van Adela, zei zij, want door haar streken was zij geen Moeder geworden. Indien hij haar Texland wilde toezeggen, zou haar bode zijn krijgers tot wegwijzer dienen. Dit alles heeft haar bode zelf bekend.

Het tweede geschrift

Vijftien maanden na deze laatste algemene vergadering was het Vriendschaps- of Winnemaand. Iedereen gaf toe aan uitbundige vreugde en blijdschap en niemand had andere zorg dan zijn pleizier te verhogen. Maar Wr.alda wilde ons aantonen, dat de waakzaamheid niet mag worden verwaarloosd. Middenin het feest kwam de nevel onze oorden in dikke duisternis hullen. Het feestvermaak verliep, maar toch wilde de waakzaamheid niet terugkeren. De strandwakers waren van hun noodvuren weggelopen en bij de toepaden was niemand te zien.

Toen de nevel optrok, keek de zon door de kieren in de wolken op aarde neer. Iedereen kwam weer naar buiten om te juichen en te joelen, de jeugd trok zingend met de meidoorn rond en deze vervulde de lucht met haar lieflijke adem. Maar, terwijl daar iedereen met vreugde genoot, was het verraad geland met paarden en ruiters. Zoals alle schurken waren zij, geholpen door de duisternis, binnengeslopen over de paden van Lindawoud. Voor de deur van Adela trokken twaalf meisjes met

mith twilif lämkes änd twilif knâpa mith twilif hoklinga. en junge saxmän birêd en wilde bufle. thêr er selva fensen hêde änd tämad. mith allerlêja blomma wêron hja siarad änd tha linnen tohnekka thêra mängêrtne wêron omborad mith gold uter rêne….

thâ adela to hira hus ut vppet slecht kêm fol en blomrêin del vppira hole alle juwgade herde änd tha tot.horna thêra knâpum gûldon boppa el!a ut. ärme adela ärm folk. ho kirt skil frü hir bydja . . . thâ thju lônge skäre ut sjocht wêre kêm er en hloth mâgjara ridderum lin.rjucht to rinnande vp adela.s hêm. hjra tât änd gâde wêron jeta vppa stoppenbenke sêten. thju dure stand êpen änd thêr binna stand adel.brost hjra svna. as er

(95) sach ho sina eldra in frêse wêron gripter sine bôge fonere wâch wêi änd skât nêi tha foresta thêra râwarum. this swikt änd trulde vppet gärs del. overne twade änd thride was en ê.lik lôt biskêren. intwiska hêdon sina eldra hjara wêpne fat. änd tagon vndyyger to jonis. tha râwera skoldon hjam ring fensen ha. men adela kêm. vppere burch hêde hja alle wêpne to hantêra lêrad. sjugun irth.fêt wêre hju lông änd hjra gêrt sâ fêlo. thryyja swikte hja tham or hjra hole änd as er del kêm wêr en ridder gärs.fallich. follistar kêmon omme herne thêre lône wêi. tha râwar wrdon fälath änd fensen. thach to lêt. en pil hêde hjra bosme trefth. vrrêdelika mâgyy . . . in fenin was sin pint dipth änd thêrof is hju sturven.

thêre burchfâm.s lov.

jes fer.hêmande âthe. thusande send al kvmen änd jet mâra send vp wêi . . .

wel. hja willath adela.s wisdom hêra . . .

sekur is hju forstine. hwand hju is immer thju forste wêst . . .

o wach hwêrto skolde hja thjanja. hjra hemeth is linnen. hjra tohnekka wol thät hju selva spon änd wêvade . . . hwêrmêi skolde hja hjra

(96) skênhêd hâga . . . navt mith pärlum. hwand hjra tuskar send witter . . . navt mith gold. hwand hjra hêr is blikkander . . . navt mith stêna. wel send hjra âgon saft as lämkes âgon thach to lik sa glander thät män thêr skrômlik in sja ne mêi . . .

men hwat kält ik fon skên . . . frya wêre wiss navt skêner . . .

ja âthe. frya thêr sjugun skênhêde hêde hwerfon hjra toghâtera men êne elk. hâchstens thria urven häve. men al wêre hju lêdlik thach skolde hju vs djûra wêsa . . .

jef hju wyygandlik sy . . . hark âthe. adela is thet ênge bern vsar grêvet.man. sjugun jrth.fêt is hju hâch. jeta grâter then hjra

twaalf lammeren en twaalf jongens met twaalf hokkelingen. Een jonge Saks bereed een wilde buffel, die hij zelf had gevangen en getemd. Met allerlei bloemen waren zij versierd, en de linnen hals-en-enkelvrije jurken van de meisjes waren afgezet met goud uit de Rijn.

Toen Adela uit haar huis op straat kwam, viel een bloemregen op haar hoofd, allen juichten luid en de toethorens van de jongens klonken boven alles uit. Arme Adela, arm volk, hoe kort zou de vreugde hier duren! Toen de lange optocht uit het gezicht was, kwam een troep Magiaanse ruiters regelrecht aanrennen op Adela's erf. Haar vader en haar man zaten nog op de stoepbank.

De deur stond open en daarbinnen stond Adalbrusk, haar zoon. Toen hij zag hoe zijn ouders in het nauw zaten, greep hij zijn boog van de wand en schoot op de voorste rover. Deze wankelde en tuimelde op het gras neer. Aan de tweede en derde was een gelijk lot beschoren. Intussen hadden zijn ouders hun wapens gegrepen en trokken hun onbezorgd tegemoet.

De rovers zouden hen spoedig gevangen hebben genomen, maar daar kwam Adela. Op de burcht had zij alle wapens leren hanteren, zeven voet was zij lang en haar zwaard even groot. Dit zwaaide zij driemaal over haar hoofd en toen het neerkwam beet er een ruiter in het gras. Helpers kwamen van om de hoek van de laan. De rovers werden geveld en gevangen genomen. Maar te laat! Een pijl had haar in de borst getroffen. Verraderlijke Magy! De pijlpunt was in vergif gedoopt en daaraan is zij gestorven.

De burchtvrouw lof.

Ja, buitenlandse vriend, duizenden zijn reeds gekomen en er zijn er nog meer op weg.

Wel, zij willen Adela's wijsheid horen.

Zeker, zij is vorstin, want zij is altijd de voorste geweest. *1)

Maar ja, hoe zou zij dienen? Haar hemd is van linnen, haar opper-kleed van wol, die zij zelf spon en weefde. Waarmee zou zij haar schoonheid verhogen? Niet met parels, want haar tanden zijn witter; noch met goud, want haar lokken zijn glanzender en niet met edelstenen. Wel zijn haar ogen zacht als die van een lam, maar tevens zo vurig, dat men er nauwelijks in kan kijken. Maar wat bazel ik van schoon? Frya was zeker niet schoner. Ja vriend, dan Frya, die zeven schoonheden bezat, waarvan haar dochters er elk maar één, hoogstens drie hebben geërfd. Maar al was zij lelijk geweest, toch zou zij ons dierbaar zijn.

Of zij krijgshaftig is? Luister vriend. Adela is het enige kind van onze grietman. Zeven voet is zij lang, *2) haar wijsheid is nog groter

*1) De woorden „vorst" en „vorstin" zijn inderdaad van „voorste" afgeleid. Zij waren dan ook de eersten of „voorsten" van het land. Men denke aan het Engelse "first" = eerste (voorste).
*2) Hoogstwaarschijnlijk waren de 'aardvoeten' (irth.fêt) = ± 29 cm; 7 voet = 2 meter 3 cm.

licheme. is hjra wishêd änd hjra mod is lik bêde to sêmine . . .

lok thêr. thêr wêre ênis en fênbrônd thrju bern wêron vp jenske gräfstên sprongen, wind blos fel. alrek krêta änd thju mäm wêre rêdalâs. thêr kvmt adela. ho stêitst änd têmethste hropth hju. tragd help tot lênande änd wr.alda skil jo krefta jêva. thêr hipth hju nêi.t kryyl.wod. gript elsne trêon

(97) tragd en breg to makjande. nw helpath âk tha ôthera änd tha bern send hred . . .

jêrlikes kêmon tha bern hyyr blomma ledsa.

thêr kêmon thrê fonyysjar skip.ljuda thêr hja wrêvela wilde. men adela kêm hju hêde hjara hrop hêrad. in swim slêith hju tha lêtha änd til thju hja selva jechta skolde thet hja vnwêrthelike mana wêron bint hju alsêmen an en spinhrok fest. tha fêrhêmeanda hêra kêmon hjara thjud askja. thâ hja sagon ho skots hja misdên wêron kêm torn vp. thach män tellade hot bêrd was . . .

hwat hja forth dêdon . . . hja buwgdon to fâra adela änd keston thju slyp hjrar tohnekka . . .

men kvm fêrhêmande âthe tha wald füglon fljuchtath to fâra tha fêlo forsykar. kvm âthe sâ mêist hjra wishêd hêra . . .

by tha grafsten hwêr fon in tha lov.sprêke meld wärth. is mäm hira lik bigräven. vppira gräfstên heth män thissa worda hwryten . . .

n e   h l â p   n a v t   t o   h â s t i c h   h w a n d   h y r   l ê i d   a d e l a .

thju form.lêre thêr is hwryten inutere wâch thêr burch.tore nis navt wither eskrêven in thät bok thêra adela.follistar. hwêrvmbe thet lêten is nêt ik navt to skriwand. tha thit bok is min ain

(98) thêrvmbe wil ik hja thêr inna setta to willa minra mägum . . .

f o r m . l ê r e.

alle god minnanda frya.s bern sy held. hwand thrvch tham skil et sêlich wertha vp jrtha . . . ler änd kêth to tha folkum. wr.alda is thet alder.aldesta jeftha over.aldesta. hwand thet skop alla thinga . . . wr.alda is ella in ella. hwand thet is êvg änd vn.endlik . . . wr.alda is overal ainwardich. men narne to bisja. thêrvmbe wärth heth wêsa gâst heten . . . al hwat wi fon him sja müge send tha skepsela thêr thrvch sin lêva kvme. änd wither henne ga. . . hwand inut wr.alda kvmath alle thinga änd kêrath alle thinga . . . fonut wr.alda kvmth.t anfang änd et ende alra thinga gêith in im vppa. wr.alda is thet êne ella machtige wêsa. hwand alle ôre macht is fon him lênad änd kêrath to him

dan haar lichaam en haar moed is gelijk aan allebei tezamen.

Kijk eens hier. Er was eens een veenbrand. Drie kinderen waren op die grafsteen daar, gesprongen. De wind blies fel. Iedereen schreeuwde en de moeder was radeloos. Daar komt Adela : Wat staan jullie te talmen, roept zij. Tracht hulp te verlenen en Wr.alda zal jullie krachten geven. Daarop ijlde zij naar het Krijlwoud, greep elzentakken en trachtte een brug te maken. Toen hielpen ook de anderen en de kinderen waren gered.

Jaarlijks kwamen de kinderen hier bloemen neerleggen.

Er kwamen eens drie Foenicische zeelieden die de kinderen wilden lastig vallen, maar nu kwam Adela, die hun gehuil had gehoord. Zij sloeg de bandieten bewusteloos en opdat zijzelf zouden getuigen dat zij_ onwaardige mannen waren, bond zij hen allemaal bij elkaar aan een spinrok vast. De buitenlandse heren kwamen hun volk opeisen. Toen zij zagen hoe raar zij toegetakeld waren, werden ze woedend, maar men vertelde hun hoe het was gebeurd.

Wat deden zij toen? Zij bogen zich voor Adela en kusten de slip van haar kleed.

Maar kom, mijn buitenlandse vriend, de woudvogels vluchten voor de vele bezoekers. Kom, vriend, dan kunt u haar wijsheid horen.

Bij de grafsteen, waarvan in de lofspraak melding wordt gemaakt, is moeder's lichaam begraven. Op haar grafsteen heeft men deze woorden gegrift:

Loop niet te haastig, want hier ligt Adela.

De oude leer, die gegrift is binnen op de buitenwand van de burchttoren, is niet geschreven in het boek van Adela's volgelingen. Waarom dit is nagelaten, weet ik niet te schrijven. Maar dit boek is mijn eigendom, daarom wil ik die erin zetten, ter wille van mijn bloedverwanten.

Oudste leer

Alle godvrezende Fryaskinderen, zij heil. Want daardoor zullen zij zalig worden op aarde. Leer en verkondig aan de volkeren. Wr.alda is het alleroudste of overoudste, want Het schiep alle dingen.... Wr.alda is alles in alles, want Het is eeuwig en oneindig.... Wr.alda is overal tegenwoordig, maar nergens te aanschouwen, daarom wordt dit wezen geest genoemd. . . . Alles wat wij van Het kunnen zien, zijn de schepsels, die door Zijn leven komen en weer heengaan .... want uit Wr.alda komen alle dingen en tot Het keren alle dingen. . . . Vanuit Wr.alda komt het begin en het einde, alle dingen gaan in Het op.... Wr.alda is het enige almachtige wezen, want alle andere macht is van Het geleend en keert tot Het terug....

wither . . . thêrvmbe is hi allêna theth skeppande wêsa änd thêr nis nawet eskêpen bûta him . . .

wr.alda lêide êvge setma thet is êwa in al et skêpne änd thêr ne send nên gode setma jeftha hja

(99) moton thêrnêi tavlikt wêsa . . . men afskên ella in wr.alda sy. tha boshêd thêra mânniska nis navt fon him. boshêd kvmth thrvch lômhêd vndigerhed änd domhêd . . . thêrvmbe kän hju wel tha människa skâda. wr.alda nimmer . . . wr.alda is thju wishêd. änd tha êwa thêr hju tavlikt heth. send tha boka wêrut wy lêra müge. änd thêr nis nêne wishêd to findande ner to garjande buta tham . . . tha människa mügon fêlo thinga sja . . . men wr.alda sjath alle thinga . . . tha människa mügon fêlo thinga lêra . . . men wr.alda wêt alle thinga . . . tha människa mügon fêlo thinga vntslûta . . . men to fâra wr.alda is ella êpned . . . tha människa send männalik änd berlik . . . men wr.alda skepth bêde . . . tha människa minnath änd hätath. tha wr.alda is allêna rjuchtfêrdich . . . thêrvmbe is wr.alda allêna god. änd thêr ne send nêna goda bûta him . . . mith thet jol wandelath änd wixlath allet eskêpene. men god is allêna vnforanderlik . . . thrvch that wr.alda god is . . . alsa ne mêi hi ak navt foranderja. änd thrvch thet er bilywat. thêrvmbe is hy allêna . . . wêsa. änd al et ora skin . . .

(100) thet ôthera dêl fonre form.lêr.

emong finda's folk send wan.wyysa. thêr thrvch hjara over-findingrikhêd alsa ärg send ewrden thät hja hjara selva wis mâkja änd tha inewida bitjuga thät hja thet beste dêl send fon wr.alda. thet hjara gâst thet beste dêl is fon wr.alda.s gâst änd thet wr.alda allêna mêi thänkja thrvch helpe hjar.is bryn . . .

thät aider skepsle en dêl is fon wr.alda.s vnendlik wêsa thät hävon hja fon vs gâbad . . . men hjara falxe rêdne änd hjara tämlâse hâch.farenhêd heth ra vppen dwâlwêi brocht. wêre hjara gâst wr.alda.s gâst sâ skolde wr.alda êl dvm wêsa in stêde fon licht änd wis. hwand hjara gâst slâvth him selva immer of vmbe skêne bylda to mâkjande thêr y äfternêi anbid . . . men finda.s folk is en ärg folk. hwand afskên tha wan.wyysa thêra. hjara selva wis mâkja thät hja drochtne send. sa hävon hja to fâra tha vn.ewida falxa drochtne eskêpen. to kêthande allerwêikes thät thissa drochtne wralda eskêpen häve. mith al hwat thêr inne is . . . gyyriga drochtne fvl nyyd änd torn. tham êrath änd thjanath wilïath wêsa. thrvch tha människa. thêr blod änd offer willa änd skät

(101) âskja . . . men thi wan.wisa falxa manna, tham hjara selva godis skalka jeftha prestera nôma lêta. bürath änd sâmnath änd gethath aldam to fara drochtne thêr er navt ne send vmbet selva to bihaldande. aldam bidryywath hja mith en rum emod. thrvchdam hja hjara selva drochtne wâne thêr an ninman andert

Daarom is Het alleen het scheppende wezen, en niets is geschapen buiten Het. ...

Wr.alda legde eeuwige leefregels, dat is wetten, in al het geschapene en er zijn geen goede inzettingen, of ze moeten daarnaar gemaakt zijn. . . . Maar, ofschoon alles in Wr.alda is, is de boosheid van de mensen niet van Het. Boosheid komt door loomheid, zorgeloosheid en domheid. . . . Daarom kan zij wel de mensen schaden, maar Wr.alda nooit. . . . Wr.alda is de wijsheid, en de wetten, die deze heeft uitgevaardigd, zijn de boeken, waaruit wij kunnen leren en er is daarbuiten geen wijsheid te vinden, noch te vergaren . . .

De mensen kunnen vele dingen zien, maar Wr.alda ziet alle dingen . . . De mensen kunnen vele dingen leren. . . ., maar Wr.alda weet alle dingen .... De mensen kunnen vele dingen ontsluiten, maar voor Wr.alda is alles geopend. . . . De mensen zijn mannelijk en vrouwelijk . . . ., maar Wr.alda schept beiden . . . De mensen beminnen en haten, maar alleen Wr.alda is rechtvaardig... . Daarom is alleen Wr.alda God en er zijn geen goden buiten Het.. . . Met het Jol verandert en wisselt al het geschapene, maar alleen God is onveranderlijk. Omdat Wr.alda God is, kan Het ook niet veranderen en omdat Het blijft, daarom is Het alleen w e z e n , en al het andere schijn.

Het tweede deel van de oudste leer.

Onder Finda's volk zijn waanwijzen, die door hun overvindingrijkheid zo slecht zijn geworden, dat zij zichzelf wijsmaken en aan de ingewijden doen geloven, dat zij het beste deel zijn van Wr.alda en dat hun geest het beste deel is van Wr.alda's geest en dat Wr.alda alleen kan denken met behulp van hun brein.

Dat ieder schepsel een deel is van Wr.alda's oneindig wezen, dat hebben zij van ons gestolen. Maar hun valse redenering en hun tomeloze hoogmoedigheid hebben hen op een dwaalweg gebracht. Als hun geest Wr.alda's geest zou zijn, dan zou Wr.alda heel dom zijn, in plaats van verlicht en wijs. Want hun geest slooft zich altijd af om schone beelden te maken die zij naderhand aanbidden.

Maar Finda's volk is een boos volk, want ofschoon de waanwijzen onder hen zichzelf wijsmaken, dat zij goden zijn, hebben zij voor de oningewijden valse goden geschapen, en verkondigen overal, dat deze afgoden de wereld hebben geschapen met alles wat daarin is; begerige goden vol nijd en toorn, die door de mensen geëerd en gediend willen zijn, die bloed en offers willen en schatting eisen. Maar die waanwijze, valse mannen, die zichzelf Gods dienaren, of priesters, laten noemen, beuren en verzamelen en vergaren dat alles voor goden die niet bestaan, om het zelf te houden. Dat alles bedrijven zij met een ruim geweten, doordat zij zichzelf goden wanen, die aan niemand

skeldich ne send. send thêr svme tham hjara renka froda änd et bâr mak j a alsa wrdon hja thrvch hjara rakkera fät änd vmbira laster vrbarnad ella mith fêlo stâtska plêgum hjara falxa drochtne to.n êre. men in trvth. allêna thêr vmbe thät hja-ra navt skâda ne skolde . . . til thju vsa bern nw wêpned müge wêsa tojenst hjara drochtenlika lêre alsa hâgon tha fâmna hjam fon buta to lêrande hwat hyyr skil folgja . . .

wr.alda was êr alle thinga. änd nei alle thinga skil er wêsa. wr.alda is alsa êvg änd hi is vnendelik. thervmb nis thêr nawet buta him . . . thrvch ut wr.alda.s lêva warth tid änd alle thinga bern. änd sin lêva nimth tid änd alle thinga wêi . . . thissa sêka moton klâr änd bâr mâkad wrda by alle wisa. sâ thät hjat an ôthera bithjuta änd biwisa müge. is.t sâ fär vvnnen. sa sêith män forther, hwat thus vsa omme.fang treft alsa send wy en dêl fon wr.alda.s vn

(102) endelik wêsa alsa tha ommefang fon al et eskêpene. thach hwat anga vsa dânte vsa ainskipa vsa gâst änd al vsa bithänkinga thissa ne hêra navt to thet wêsa. thit ella send fluchticha thinga tham thrvch wr.alda.s lêva forskina. thach thêr thrvch sin wishêd sâdâne änd navt owers navt ne forskina . . . men thrvchdam sin lêva stêdes forthga alsa ne mêi thêr nawet vppa sin stêd navt bilyywa. thrvmbe forwixlath alle eskêpne thinga fon stêd. fon dânte änd âk fon thänkwisa. thervmbe ne mêi jrtha selva ner eng skepsle ni sedsa ik ben . . . men wel ik was . . . âk ne mêi nên änniska navt ne sedsa ik thänk. men blât ik thochte . . . thi knâp is grâter änd owers as thâ.r bern wêre. hy heth ora gêrtne. tochta änd thänkwisa. thi man en tât is änd thänkth owers as thâ.r knâp wêre. êvin tha alda fon dêgum. thät wêt allera mannelik. sâhwersa allera mannalik nw wêt änd jechta mot. thät hy alon wixlath. sâ mot hy âk bijechta that er jahweder âgeblik wixlath âk thahwila.r sêid ik ben. änd thät sina thänk.bylda wixle thahwiler sêid ik thänk . . .

instêde thät wy tha ärga finda.s althus vn.werthlik äfternêi

(103) snakka änd kälta . . . ik ben. jeftha wel. ik ben thet beste dêl wr.aldi.s ja thrvch vs allêna mêi.r thänkja. sâ willath wy kêtha vvral änd aller.wêikes wêr et nêdlik sy . . . wy frya.s bern send forskinsla thrvch wr.alda.s lêva. by t. anfang min änd blât. thach immer wärthande änd nâkande to fvlkvmenlikhêd. svnder â sa god to wrda as wr.alda selva . . . vsa gâst nis navt wr.alda.s gâst. hi is thêrfon allêna en afskinsle . . . tha wr.alda vs skop heth er vs in thrvch sine wishêd.bryn. sintûga. hügia änd fêlo goda ainskipa lênad. hyyrmêi mügon wy sina skepsela änd sin êwa bitrachta. thêrof mügon wy lêra änd thêrvr mügon wy rêda. ella änd allêna to vs ain held. hêde wr.alda vs nêne sinna jêven sa ne skolde wy narne of nêta änd wi skolde jeta reddalâser as en sê.kwale wêsa. thêr forth dryven wärth. thrvch ebbe änd thrvch flod . . .

verantwoording schuldig zijn. Zijn er enkelen, die hun streken door hebben en openbaar maken, dan worden zij door hun knechten gepakt en om hun laster verbrand. Alles met veel statige plichtplegingen ter ere van hun valse goden. Maar in waarheid, alleen opdat zij hun niet zouden schaden. Opdat onze kinderen nu gewapend mogen wezen tegen hun afgodische leer, daarom behoren de maagden hen van buiten te laten leren, wat hier zal volgen:

Wr.alda was eerder dan alle dingen en na alle dingen zal Het wezen. Wr.alda is dus eeuwig en Het is oneindig, daarom is er niets buiten Het. Door en uit Wr.alda's leven ontstond de tijd en werden alle dingen geboren en Zijn leven neemt de tijd en de dingen weg. Deze zaken moeten duidelijk openbaar worden gemaakt op alle wijzen, zodat het aan anderen moge worden beduid en bewezen. Is het zover gewonnen, dan zegt men verder: Wat dus onze omvang betreft, zijn wij een deel van Wr.alda's oneindig wezen als de omvang van al het geschapene. Doch wat onze gedaante aangaat, onze eigenschappen, onze geest en al onze bedenkingen, deze behoren niet tot het wezen. Dit alles zijn vluchtige dingen, die door Wr.alda's leven verschijnen en door Zijn wijsheid zó en niet anders.

Maar doordat Zijn leven steeds voortgaat, kan er ook niets op zijn plaats blijven. Daarom verwisselen alle geschapen dingen van plaats, van gedaante en ook van denkwijze. Daarom mag de aarde zelf, noch enig schepsel zeggen: ik ben, maar wel: ik was. Ook mag geen mens zeggen: ik denk, maar enkel: ik dacht. De knaap is groter en anders dan toen hij een kind was. Hij heeft andere begeerten, neigingen en denkwijzen. De man en vader is en denkt anders dan toen hij knaap was. Evenzo de ouden van dagen; dat weet iedereen. Omdat nu iedereen weet en moet erkennen dat hij steeds wisselt, moet hij ook toegeven dat hij ieder ogenblik wisselt, ook terwijl hij zegt: ik ben; en dat zijn denkbeelden veranderen, terwijl hij zegt: ik denk.

Inplaats dus van dat wij de boze Finda's op een onwaardige wijze napraten en naklappen: ik ben, of wel: ik ben het beste deel van Wr.alda, ja alleen door ons kan Het denken, zo willen wij verkondigen overal en allerwegen, waar het nodig is: Wij Frya's kinderen, zijn verschijnselen van Wr.alda's leven. In den beginne gering en bloot, maar altijd wordende en naderende tot volkomenheid, zonder ooit zo goed te worden als Wr.alda zelf. Onze geest is niet Wr.alda's geest, de onze is daarvan slechts een afschijnsel.

Toen Wr.alda ons schiep, heeft Het ons in Zijn wijsheid: hersens, zintuigen, geheugen en vele goede eigenschappen geleend. Hiermee kunnen wij zijn schepselen en zijn wetten waarnemen. Daarvan kunnen wij leren en daarover kunnen wij spreken, enkel en alleen tot ons eigen heil. Had Wr.alda ons geen zintuigen gegeven, dan zouden wij nergens van weten, en wij zouden nog reddelozer zijn, dan een zeekwal die voortgedreven wordt door eb en vloed.

thi t stat vp skriv.filt skrêven... tâl änd andwarde

ora fâmna to.n fârbyld...

en vnsels gyyrich män kêm to bârande by trâst thêr fâm wêre to stavia. hy sêide. vn.wêder hêde sin hus wêi brocht. hy hêde to wr.alda bêden, men wr.alda nêdim nêne helpe lênad.

(104) bist en äfte frya.s. frêje trâst, fon elder t.elder. andere thene män. thän sêide hju wil ik äwet in thin mod sêja in bitrouwa thät et kyyma groja änd früchda jêva mêi. forth sprêk hju ände kêth... thâ frya bern was. stand vs moder naked änd blât vnbihod to jenst tha strêlum thêre svnne. ninman macht hju frêja änd thêr wêre nimman thêr hja help macht lêna. thâ gvng wr.alda to änd wrochte in hjra mod nigung änd liavde anggost änd skrik. hju sach rondomme hjra nigung kâs thet beste änd hju sochte skul vndera wärande linda . . . men rêin kêm änd t.onhlest wêre thät hju wet wrde. thach hju hêde sjan to thet wêter to tha hellanda blädar of drupte, nw makade hju en hrof mith hellanda sidum. vp stôka mâkade hju tham. men stornewind kêm änd blos rêin thêr vnder. nw hêde hja sjan thät tha stam hly jef. äfter gong hja to änd mâkade en wâch fon plâga änd sâdum. thet forma an êne syyda änd forth an alle syyda. stornewind kêm to bek jeta wodander as to fora änd blos hju hrof ewêi. men hju ne bârade navt over wr.alda ner tojenst wr.alda. men hja mâkade en reitne hrof änd leide stêna thêr vppa. bifvnden hävande ho sêr thet dvath

(105) vmb. allêna to tobbande alsa bithjude hju hira bern ho änd hwêrvmbe hju alsa hêde dên. thissa wrochton änd tochton to sêmine. a sadenera wise send wi an hûsa kêmen mith stoppen bänkum en slecht änd waranda linda with tha svnne.strêlum. to tha lesta hävon hja en burch mâkad änd forth alle ôthera. nis thin hus thus navt sterk noch wêst alsa mot i trachda vmbet ôre bêter to mâkjande . . . min hus wêre sterk enoch sêid.er men thet hâge wêter heth et vp bêrad änd stornewind heth. et ore dên . . . hwêr stand thin hus thän. frêje trâst . . . alingen thêre rêne andere thene män . . . ne stand.et thän navt vpp.en nol. jeftha therp. frêje trâst . . . nêan sêider. min hus stand ênsum by tha overe. allêna häv ik.et buwad men ik ne macht thêr allêna nên therp to makane . . . ik wit wel sêide trâst, tha fâmna häv et my meld . . . thv hest al thin lêva en grûwel had an tha människa ut frêse thätste awet jêva jeftha dva moste tofara hjam. thach thêr mitha ne mêi män navt fêr ne kvma. hwand wr.alda thêr mild is kêrath him fona gyyriga . . . fästa heth vs rêden änd boppa tha dura fon alle burgum is.t

(106) in stên ut wryten . . . bist ärg bât.sjochtig sêide fästa . . . bihod thän juwe nêsta . . . sâ skilun hja.t thi wither.dva . . . is i thina rêd navt god noch. ik nêt fâr thi nên bêtera . . . skâmrâd wärth then man än hi drupte stolkes hinne.

Dit staat op schrijfvilt geschreven. Taal, en antwoorden, aan andere Maagden als voorbeeld

Een onaangename, gierige man kwam klagen bij Troos, die burchtvrouw was te Staveren. Hij zei, dat onweer zijn huis had vernield. Hij had tot Wr.alda gebeden, maar Wr.alda had hem geen hulp verleend. Bent u een echte Frya, vroeg Troos. Van ouder op ouder, antwoordde de man. Dan, zei zij, wil ik iets in uw geest zaaien in het vertrouwen dat het kiemt en groeit en vrucht zal dragen. Verder zei zij met nadruk: Toen Frya was geboren, stond onze moeder naakt en bloot, onbehoed tegen de stralen van de zon. Niemand kon zij vragen en er was niemand, die haar hulp kon verlenen.

Toen maakte Wr.alda zich op en schiep in haar geest aanleg en liefde, angst en schrik. Zij keek om zich heen. Haar aanleg koos het beste, en zij zocht een schuilplaats onder de beschuttende lindeboom. Maar er kwam regen en het gevolg was dat zij nat werd. Maar zij had gezien hoe het water van de hellende blaren afdroop. Toen maakte zij een afdak met hellende kanten. Op staken zette zij dat. Maar er kwam stormwind en die blies de regen er onder. Nu had zij gezien, dat de stam luwte gaf. Daarop ging zij te werk en maakte een wand van plaggen en zoden, eerst aan de éne kant en toen aan alle kanten.

De stormwind kwam terug, woedender dan tevoren en blies het dak weg. Maar zij klaagde niet over Wr.alda, noch tegen Wr.alda, en zij maakte een rieten dak en legde daarop stenen. Toen zij ontdekte hoe zeer het doet, om alleen te tobben, beduidde zij haar kinderen, hoe en waarom zij zo gedaan had. Deze werkten en overlegden gezamenlijk. Op die manier zijn wij aan huizen gekomen met stoepen en banken, een straat, en een beschuttende linde tegen de zonnestralen. Tenslotte hebben zij een burcht gemaakt en vervolgens al de andere. Is uw huis dus niet sterk genoeg geweest, dan moet u trachten het andere beter te maken.

Mijn huis was sterk genoeg, zei hij, maar het hoge water heeft het opgetild en de stormwind heeft de rest gedaan. Waar stond uw huis dan, vroeg Troos? Langs de Rijn, antwoordde de man. Stond het dan niet op een nol of terp? vroeg Troos. Nee, zei de man, mijn huis stond eenzaam bij de oever. Ik heb het alleen gebouwd, maar ik kon er niet alléén een terp voor maken.

Ik wist het wel, antwoordde Troos, de maagden hebben het mij gemeld. U hebt heel uw leven een afkeer gehad van de mensen, uit vrees, dat u iets moest geven of doen voor hen. Maar daarmee kan men niet ver komen. Want Wr.alda, die mild is, keert zich af van de gierigen. Festa heeft ons geraden en boven de deuren van al onze burchten is 't in steen gegrift: Bent u erg baatzuchtig, zei Festa, behoed dan uw naasten, dan zullen zij het u ook doen. Is u deze raad niet goed genoeg; ik weet geen betere voor u. De man werd rood van schaamte en droop stil af.

nw wil ik selva skriwa êrost fon over min burch änd thän over hwat ik häv müge sjan...

min burch lêid an.t north.ende thêre liud.gârda. thju tore heth sex syyda. thrija thrittich fêt is hju hâch. flät fon boppa. en lyyth huske thêr vppa. hwâna män tha stâra bisjath. an aider syyd thêre tore stät en hus. lông thrija hondred brêd thrija sjvgun fêt. ê.lika hâch bihalva hju hrof thêr rond.lik is. altham fon hyyr.bakken stên änd fon buta ne send nênen ôthera. om tha burch is en hring.dik. thêr.om en gräft. diap thrija sjvgun fêt. wyyd thrija twilif fêt. siath hwa fonêre tore del sa siath hi thju dânte fon.et jol . . . vppa grvnd twisk tha sûdlika hûsa thêra sen allerlêja krûda fon heinde änd fêr. thêrof moton tha fâmna tha krefta lêra. twisk tha north.lika hûsa is allêna fjeld . . . tha thrju north.lika hûsa send
(107) fol kêren änd ôther bihof. twa sûdar send to fâra tha fâmkes vmbe to skola änd to hêma. thet sûdlikoste hus is thêre burchfâm his hêm. inna tore hangt thju foddik. tha wagar thêre tore send mith kestlika stêna smukad. in vppa thêre sûderwach is thene tex wryten. an tha fêre syyde thêra finth man thju form.lêre. anna winstere syyde tha êwa. tha ora sêka finth män vppa ôra thrja. tojenst tha dik by.t hus thêr fâm stêt thju ovvne änd mol. mâk thrvch f juwer bufla kroden. buta vsa burch. wal is.t hêm. whêrvppa tha burch.hêra ända wêrar hême. thju hring.dik thêra is en stonde grât. nên stjûrar. men svnna stonda hwêrfon twija twilif vppen etmelde kvma. in vpper binnasyyde fona dik is en flät fif fêt vndera krun. thêrvppa send thrija hvndred krân boga. todekth mith wod änd lêther. bihalva tha hûsa thêra inhêmar send thêr binna alingne tha dik jeta thrija twilif nêd.hûsa tofâra tha om.hêmar. thet fjeld thjanath to kämp änd to wêde. anna sûdsyyde fon tha butenste hring.dik is thju ljudgârda. omtunad thrvch thet grâte linda.wald. hjra dânte is thrju her.nich. thet brêde buta. til thju svnne thêr in sia mêi. hwand thêr sen fêlo fêr.landeska thrêja änd blommen thrvch tha stjûrar mith brocht. alsa thju dânte
(108) vsar burch is send alle ôthera thach vs.is is hju grâteste. men thi fon texland is tha aldergrâteste. thju tore fon frya.sburch is alsa hâch thät hju tha wolka torent, nêi thêre tore is al et ôthera . . .

by vs vppa burch is.t alsa dêlad. sjvgun jonge fâmna wâkath bi thêre foddik. aider wâk thrja stunda. in tha ôre tid moton hja huswärk dva. lêra änd slêpa. send hja sjvgun jêr wâkanda wêsen. alsa send hja fry. thän mügon hja emong tha människa gâ vp.ra sêd to letane änd rêd to jêvane. is hwa thrju jêr fâm wêst sâ mêi tju altomet mith tha alda fâmna mith gâ . . .

Nu wil ik zelf schrijven, eerst over mijn burcht en dan over wat ik heb kunnen zien.

Mijn burcht ligt aan 't noordeinde van de Ljudgaarden. De toren heeft zes kanten. Driemaal dertig voet is hij hoog. Plat van boven. Een klein huisje staat erop, waaruit men naar de sterren ziet. Aan iedere kant van de toren staat een huis, lang drie honderd en breed driemaal zeven voet, en even hoog, behalve het dak, dat rondachtig is. Alles is van eigengebakken steen, en het buitenwerk is niet anders.

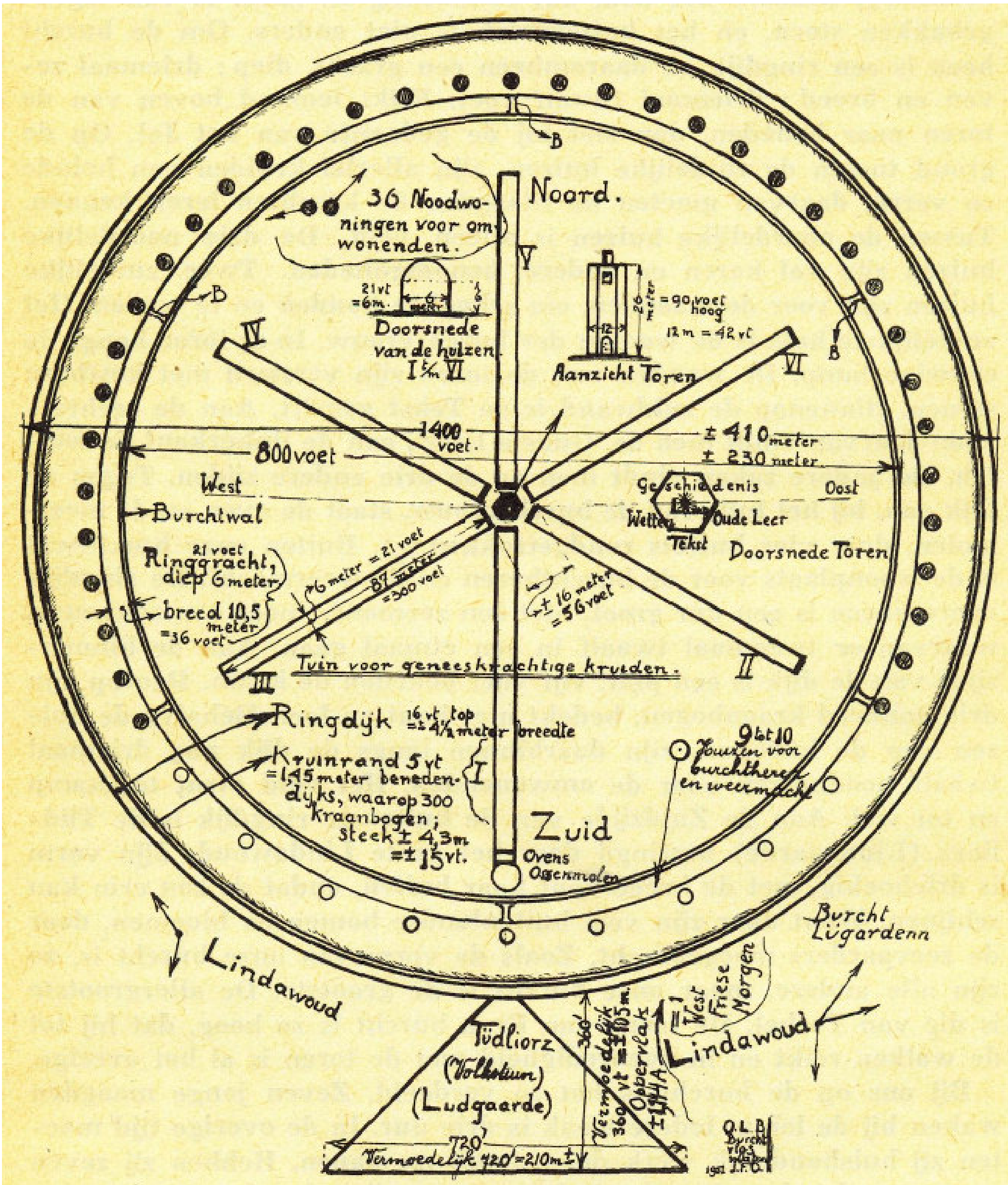
Om de burcht heen is een ringdijk en daaromheen een gracht, diep: driemaal zeven en breed: driemaal twaalf voet. Kijkt iemand boven van de toren naar beneden, dan ziet hij de gedaante van het Jol. Op de grond tussen de zuidelijke huizen, zijn allerlei kruiden van heinde en ver, daarvan moeten de maagden de krachten leren kennen. Tussen de noordelijke huizen is alleen veld. De drie noordelijke huizen zijn vol koren en andere benodigdheden. Twee zuidelijke huizen zijn voor de maagden, om school te houden en te wonen. Het zuidelijkste huis is de woning van de burchtvrouw. In de toren hangt de eeuwige lamp. De wanden van de toren zijn versierd met kostbare stenen.

Binnen op de zuidelijke wand is de Tekst gegrift. Aan de rechterzijde daarvan vindt men de Oudste Leer, aan de linkerkant de wetten. De andere zaken vindt men op de drie andere zijden. Tegen de dijk aan, bij het huis van de burchtvrouw, staat de oven en de meelmolen, door vier buffels rondgetrokken. Buiten onze burchtwal is de woonplaats voor de burchtheren en de weermacht. De ringdijk daaromheen is een uur groot, niet een zeemansuur maar een zon uur, waarvan er tweemaal twaalf in een etmaal gaan. Aan de binnenzijde van de dijk is een plat, vijf voet beneden de kruin. Daarop staan driehonderd kraanbogen, bedekt met hout en leer.

Behalve de huizen van de inwoners zijn daarbinnen langs de dijk nog driemaal twaalf noodhuizen voor de omwonenden. Het veld dient tot kamp en tot wei. Aan de Zuidzijde van de buitenste ringdijk is de Ljudgaarde omringd door het grote Linda Woud. Zijn vorm is driehoekig, met de brede kant naar buiten, opdat de zon erin kan schijnen. Want daar zijn veel buitenlandse bomen en bloemen, door de zeevaarders meegebracht. Zoals de vorm van onze burcht is, zo zijn alle andere, maar onze burcht is de grootste. De allergrootste is die van Texland. De toren van Fryaburcht is zo hoog, dat hij tot de wolken reikt en in evenredigheid met de toren is al het overige.

Bij ons op de burcht is het zó verdeeld. Zeven jonge maagden waken bij de lamp. Iedere waak is drie uur. In de overige tijd moeten zij huishoudelijk werk doen, leren en slapen. Hebben zij zeven jaar gewaakt, dan zijn zij vrij. Dan mogen zij onder de mensen gaan, om op hun zeden te letten en raad te geven. Is er een drie jaren maagd geweest, dan mag zij soms met de oudere maagden meegaan.

thi skryywer mot tha fâmkes lêra. lêsa. skrywa änd rêkenja. tha gryysa jeftha grêva moton lêra hjam. rjucht änd plicht, sêdkunda. krûdkunda. hêlkunda. skêdnesa tellinga änd sanga bijunka allerlêja thinga thêr hjam nêdlik send vmbe rêd to jêvane. thju burchfâm mot lêra hjam ho hja thêrmith to wärk gâ mota bi thä människa. êr en burchfâm hjra stêd innimt. mot hju thrvch thet lând fâra. en fvl jêr. thrê grêva burch.hêra änd thrja alda fâmna gan mith hjri mitha. alsa is.t ak my gvngon.

Hierboven is een plattegrond van de burcht, zoals hij in het O.L.B, is beschreven. De aardvoet is aangenomen op bijna 29 cm, als beste gemiddelde tussen de oude Amsterdamse voet en de Attische, zoals die van de burcht van Geer, die onder Kékrops werd gebouwd. Deze 29 cm zijn dus de weg, die de

De schrijver moet de meisjes leren lezen, schrijven en rekenen. De grijsaards of graven (grietmannen) moeten hun recht en plicht, zadenkunde, kruidkunde en heelkunde leren, geschiedenissen, vertellingen en liederen, en bovendien allerlei dingen die zij nodig hebben om raad te geven. De burchtvrouw moet hun leren hoe zij daarmee te werk moeten gaan bij de mensen. Voordat een burchtvrouw haar plaats inneemt, moet zij een vol jaar door het land reizen. Drie oudere burchtheren en drie oudere maagden gaan met

Middellandse Zee-voet (de Attische) aflegde op zijn weg naar de Amsterdamse, die niet anders dan de West Friese is, welke op zijn beurt weer de oude „vóór-Friese" is.

In huis I woont de burchtvrouw, in de huizen II en III de maagden. De eeuwige lamp is in de toren en wordt in een bijfiguurtje tussen de huizen II en VI afzonderlijk aangegeven, waar ook de verdeling van de ingebeitelde opschriften is aangeduid.

Tussen de huizen V en VI kan men een aanzicht van de toren waarnemen met alle maten erbij. Deze laatsten zijn overal in gezegde voeten en in meters aangegeven. Bovenop de toren ziet men het weerhuisje, tevens uitkijk- en sterrenhut. Als men zich daarin bevindt kan men dus duidelijk de vorm van het Jol waarnemen, zoals het O.L.B, beschrijft. In de schuren IV, V, VI bevinden zich de korenvoorraden en tussen III en IV, en IV en V, en V en VI, en VI en II is geen bepaalde beplanting, maar het heet 'veld'. Aan het huis I van de burchtvrouw is de oven met de meelmolen aangebouwd. Dit is de welbekende maalplaats, waaruit later de gemeentes zijn ontstaan. De maalstede is een centraal punt en van zeer groot belang.

Dit is de „Medérez Brik" in het Oud Fries meestal door „Medea's Blik" verklankt, waarover reeds het een en ander werd beschreven. In 'Medérez' zit daarenboven, behalve 'maalstede' nog sterk het vrouwelijk bestuur verankerd, doordat de 'medérez', de zaaister, of de oogstvrouw is. De letter B geeft aan: vlonders of bruggetjes, die naar behoefte kunnen worden neergelegd of weggenomen. Links is de ringgracht aangegeven in maten, terwijl tussen III en I,, en I en II de kruidentuin is gelegen, waar de maagden onderwijs genieten van de kruidenmeester, om alle geneeskrachtige kruiden te leren kennen.

In het Zuiden ziet men de Volkstuin of Ljudgaarde met een oppervlak van een morgen, d.w.z, van 1,1 H.A., dat is een oude vóór-Friese maat, die in West-Friesland nog lang heeft stand gehouden. Links onder zijn de kraanbogen voor de verdediging aangegeven, en die kraanbogen zijn met leer en hout bedekt. Kraanbogen zijn zware, vaste handbogen, die op een draaibaar voetstuk staan en zo nodig door twee man kunnen worden gespannen en/of bediend.

Verder zijn aangeduid 36 noodwoningen voor de omwonenden, die als gearceerde cirkeltjes zijn aangeduid, terwijl de open cirkeltjes de woningen aangeven voor de burchtheren en de weermacht. Dat er een uur gaans nodig zou zijn om deze burcht heen, is te veel, maar de weg is natuurlijk ongebaand en ligt om de 'volkstuin' (het park) heen. De omtrek van de eigenlijke ringdijk is 1/3 (één derde) oude Hollandse mijl = 1866 el = 1380 meter ongeveer buitendijks genomen. De middellijn is dan 410 meter. Een 'grote' burcht heeft een omtrek van één oude Hollandse mijl = 5600 el = 3850 meter — 3,85 K.M. De middellijn is dan 1255 meter, dus zeg 1,25 K.M. Bij een dergelijke burcht is de omtrek natuurlijk wél één uur gaans, óók als het pad g e b a a n d is, want met het 'park' mee, is die omtrek zeker ongeveer 4½ K.M. = één uur gaans. De Keltische naam „tüdliorz" voor het park, komt men verder niet meer tegen, maar in Tüddern (vlak bij Broeksittard, over de D. grens) is het „tüd + deren" = volk meebrengen of 'volk vergaderen', hetwelk herinnert aan de standplaats van een oude Keltische burcht van de vaderen, waarbij de volkstuin meer het accent heeft van een vergaderplaats.

(109) min fârt is alingen thêre rêne wêst. thjus kâd vpward. alingen thêre ôre syyde ofward . . . ho hâger ik upkêm. to ärmer likte mi tha änniska . . . vvr.al inna rêne hêde män utstekka makad. thet sôn thät thêr ain kêm wrde mith wêter wr skêp.-fachta. gâten vmbe gold to winnande. men tha mängêrta ne drogon thêr nêne golden krona fon. êr wêron thêr mâr wêst. men sont wi skênlând miste, send hja nêi tha berga gvngon. thêr delvath hja yyser jrtha, thêr hja yyser of mâkja . . . boppa thêre rêna twisk thet berchta. ther häv ik mârsâta sjan . . . tha mârsâta thät send änniska thêr in vppa mâra hêma. hjara hûsa send vp pälum buwad. thät is vret wilde kwik änd bose änniska. thêr send wolva. bâra änd hja send tha swetsar jeftha pälinggar fonda heinde krêka.lander thêra kälta folgar änd tha vrwildere twiskar. alle gyyrich nêi râv änd but . . . tha mâr.sâta helpath hjara selva mith fiska änd jâga. tha huda wrdath thrvch tha wiva tomâkad änd birhet mith skors fon berkum. tha litha huda saft lik fâmna filt . . . thju burch.fâm et ny.fryasburch sêide vs thät hja gode ênfalde

(110) änniska wêron. thach hêd ik hja er navt sprêken hêred. ik skolde mênath häve thät hja nên fryas wêre. men wilda. sa dryyst sâgon hja ut. hjra fachta änd kruda wrdon thrvch tha rên.hêmar vrwandelath änd thrvch tha stjûrar buta brocht. alingen thêre rêne wêr et alen. til lyda.sburch. thêr was en grâte flyyt. invppa thisra flyyt wêron âk änniska thêr hûsa vp päla hêde. men thät nêr nên fryas.folk. men thät wêron swarte änd bruna änniska. thêr thjanath hêde to rojar vmbe tha buta.fârar to honk to helpane. hja moston thêr bilyywa til thju thju flâte wither wêi brûda.
to tha lersta kêmon wi to.t alderga. by.t suder hâva.hâved stêt thju wâraburch. en stên.hus. thêrin send allerlêja skulpa. hulka. wêpne änd klathar wârad fon fêre landum. thrvch tha stjûrar mith brocht. en fjardêl dâna is.t alderga. en grâte flyyt omborad mith hlothum. hûsa änd gârdum. ella riklik siarad. invpper flyyt lêi.ngrâte flâte rêd. mith fônon fon allerlêja farwa. et frya.s.dêi hongon tha skilda omma tha borda to. svme blikton lik svnna. tha skilda thêr witking änd thêra skolta bi tha nachtum wêron mith gold omborad. abefta thêre flyyt was en gräft gräven.

(111) to hlâpande dana alingen thêre burch forâna änd forth mith en ênga mvda in sê. to fâra thêre flâte wêre thit tha utgvng änd et flyy tha ingvng. a bêde syyda thêre gräft send skêne hûsa mith hel blikanda farwa mâlad. tha gârdne send mith altid grêne hâgum omtunad. ik häv thêr wiva sian thêr filtne tohnekna

haar mee. Zo is het mij ook gegaan. Mijn reis is langs de Rijn geweest, deze oever op en langs de andere oever naar beneden. Hoe meer hogerop ik kwam, des te armer schenen mij de mensen toe. Overal in de Rijn had men kribben gemaakt. Het zand dat daartegen aankwam, werd met water over schaapsvachten gegoten om goud te winnen. Maar de meisjes droegen daarvan geen gouden kronen. Voorheen waren er meer geweest, maar sedert wij Schoonland missen, zijn zij naar de bergen gegaan. Daar delven zij ijzererts, waar zij ijzer van maken. Boven de Rijn tussen het gebergte, daar heb ik Marsaten gezien.

De Marsaten, dat zijn mensen die op de meren wonen. Hun huizen zijn op palen gebouwd. Dat is wegens het wilde gedierte en de slechte mensen. Daar zijn wolven, beren en zwarte, afgrijselijke leeuwen. En zij zijn de buren of aangrenzenden van de heinde (nabije) Krekalanden van de Kelten en van de verwilderde Heidelanders, allen begerig naar roof en buit.

De Marsaten voorzien in hun onderhoud door vissen en jagen. De huiden worden door de vrouwen klaargemaakt en bereid met berkenschors, de kleine huiden zijn zo zacht als vrouwenvilt. De burchtvrouw te Nieuwe Fryaburcht *1) zei ons, dat zij goede, eenvoudige mensen waren. Maar had ik haar dat niet vooraf horen zeggen, dan zou ik hebben gemeend dat zij geen Fryavolk waren, maar wilden, zo woest zagen zij eruit. Hun vachten en kruiden werden door de Rijnbewoners verhandeld en door de schippers naar buiten gebracht. Langs de andere kant van de Rijn was het evenzo tot aan Lydaburcht toe. Daar was een grote vliet. Op deze vliet waren ook mensen, die huizen op palen hadden.

Maar dat was geen Fryavolk. Het waren zwarte en bruine mensen, die gediend hadden als roeiers om de buitenvaarders naar huis te helpen. Zij moesten daar blijven, totdat de vloot weer vertrok.

Tenslotte kwamen wij te Aldega. Bij het zuiderhavenhoofd staat de Waraburcht, een stenen gebouw. Daarin worden allerlei schelpen, horens, wapens en kleren uit verre landen bewaard, door de zeelieden meegebracht. Een kwartier daarvandaan is het Aldega. Een grote vliet omzoomd met schuren, huizen en tuinen, alles rijk versierd. In die vliet lag een grote vloot gereed, met banieren van allerlei kleur. Op Fryadag hingen de schilden om de boorden heen.

Sommige schitterden als zonnen. De schilden van de zeekoning en de schouten-bij-nacht waren met goud afgezet. Achter die vliet was een gracht gegraven, die vandaar voortliep langs de burcht Forana en dan met een nauwe monding in zee. Voor de vloot was dit de uitgang en het Vlie de ingang. Aan beide kanten van de gracht zijn mooie huizen in heldere, frisse kleuren geschilderd. De tuinen zijn met altijd groene hagen omheind. Ik heb daar vrouwen gezien, die vilten tunica's

*1) Gelegen aan de Rijn bij het huidige Freiburg in het Schwarzwald.

drogon as.t skrif filt wêre. lik to staveren wêron tha mängêrtne mith golden kronum vppir holum änd mith hringum om ärma änd fêt sjarad. südward fon forâna thêr lêid alk.märum. alk.-märum is en mâre jefta flyyt thêrin lêid en ê.land vppa thät ê.land moton tha swarta änd bruna människa hwila êvin as to lyda his. Burch . . . thju burch.fâm fon for.âna sêide my thät tha burch hêra dêistik to ra gvngon vmb ra to lêrande. hwat äfte frydom sy. änd ho tha människa an thêre minne agon to lêvane vmbe sêjen to winnande fon wr.alda.s gâst . . . was thêr hwa thêr hêra wilde änd bigrippa machte sâ wärth er halden alont er fvl.lêrad were. thät wrde dên vmbe tha fêr.hêmanda folka wis to mâkane änd vmbe vral âtha to winnande. êr hêd ik anda sâxana.marka to thêre burch.

(112) männagârda forda wêst . . . thach thêr hêd ik mâr skâ-melhêd sjan as.k hyyr rikdom spêrde . . . hju andere . . . sâ hwersa thêr anda sâxana.marka en frêjar kvmath en mangêrte to bifrêjande. alsa frêjath tha mangêrtne thêr . . . känst thin hus frywêra tojenst tha bannane twisklândar. häst nach nêne fälad . . . ho fêlo bufle häst al fänsen änd ho fêlo bâra änd wolva huda häst al vppa thêre märk brocht. dâna ist kvmen thät tha saxmanna thju buw anda wiva vrlêten häva. thät fon hvndred to sêmine nên êne lêsa mêi ner skriwa ne kän . . . dâna is.t kvmen thät nimman nên sprêk vppa sin.skild neth. men blât en mislikande dânte fon en diar thät er fälad heth. änd ändlik. dâna is.t kvmen thät hja sêr wichandlik ewrden send. men tomet êvin dvm send as et kwik thät hja fänsa änd êvin erm as tha twisk.lândar hwêr mith hja orloge . . . to fara frya.s folk is jrtha änd sê eskêpen. al vsa rin.strâma runath vppa sê to. thät lyda.s folk änd thät finda.s folk skil ekkorum vrdelgja änd wy moton tha lêtoga landa bifolka. in.t fon änd omme fara.

(113) lêid vs held . . . wilst nw thät tha boppalânder dêl häve an vsa rikdom änd wisdom sâ skil ik thi en rêd jêva. lêt et tha mangêrtne to wênhêd wrde hjara frêjar to frêjande. êr hja ja segsa. hwêr häst al in wralda omme fâren. hwad känst thin bern tella wra fêra landa änd wra fêrhêmanda folka. dvath hja alsa sâ skilun tha wichandlika knâpa to vs kvma. hja skilun wiser wärtha and rikkar. änd wi ne skilun nên bihof longer navt näve an thät vvla thjud . . . tha jongste thêr fâmna fon thêra thêr by mi wêron. kêm uta saxsana.marka wêi. as wi nw to hongk kêmon. heth hju orlovi frêjad vmbe nêi hjra hus to gâne. äfternêi is hju thêr burch.fâm wrden. än dâna is.t kvmen thät er hjudêga sâ felo saxmänna by tha stjûrar fâre . . .

(N.B. In algemene trekken is nu het eigenlijke Keltische deel van het O.L.B ten einde. Nu begint het Saksische overwicht, dat na de komst van Friso, Fries gaat heten).

droegen, alsof het schrijfvilt was. Evenals te Staveren hadden de meisjes gouden kronen op het hoofd, met ringen om armen en voeten. Zuidwaarts van Forana ligt Alkmarum. Alkmarum is een mare of meer (vliet,) daarin ligt een eiland, op dat eiland moeten de zwarte en bruine mensen verblijven, evenals te Lydaburcht. De burchtmaagd van Forana zei mij, dat de burchtheren dagelijks naar hen toegingen om hun te leren wat echte vrijheid is en hoe de mensen vriendschappelijk behoren te leven om zegen te verkrijgen van Wr.alda's geest.
Was er iemand die wilde horen en kon begrijpen, dan werd hij gehouden totdat hij volleerd was. Dat werd gedaan om de buitenlandse volkeren wijs te maken en om overal vrienden te winnen. Voorheen was ik in de Saksenmarken op de burcht Mannagardaforda geweest, maar daar had ik meer armoede gezien dan ik hier rijkdom bespeurde. Op een vraag antwoordde zij : als in de Saksenmarken een vrijer een meisje komt vrijen, dan vragen de meisjes daar, kun je je huis vrijhouden van de verbannen Twisklanders (Heidelanders)? Heb je er nog geen verslagen? Hoeveel buffels heb je al gevangen en hoeveel beren- en wolvenhuiden heb je al op de markt gebracht?
Daarvan is het gekomen, dat de Saksenmannen de landbouw aan de vrouwen hebben overgelaten en dat er van de honderd bij elkaar niet één kan lezen of schrijven. Daarvan is het gekomen, dat niemand een spreuk op zijn schild heeft, maar alleen de wanstaltige gedaante van een dier, dat hij heeft geveld. En tenslotte, daardoor is het gekomen, dat zij zeer oorlogszuchtig zijn geworden, maar bijna even dom zijn als het gedierte dat zij vangen, en even arm als de Twisklanders, die zij beoorlogen. Voor Fryavolk is aarde en zee geschapen. Al onze rivieren lopen in zee uit. Het Lydavolk en het Findavolk zullen elkaar verdelgen en wij moeten de lege landen bevolken.
In het uit- en rondvaren ligt ons heil. Wil je nu dat de bovenlanders deel hebben aan onze rijkdom en wijsheid, dan zal ik je een raad geven. Laat het de meisjes tot een gewoonte worden om hun vrijers te vragen, voor zij ja zeggen: waar heb jij al in de wereld rondgevaren? Wat kun jij je kinderen vertellen van verre landen en van verre volkeren? Doen zij dat, dan zullen de krijgshaftige jongens naar ons toe komen. Zij zullen wijzer worden en rijker en wij zullen niet langer behoefte hebben aan dat vuile volk.
De jongste van de maagden, die bij mij waren, kwam van de Saksenmarken. Toen wij thuis kwamen, heeft zij verlof gevraagd om naar huis te gaan. Naderhand is zij daar burchtvrouw geworden en daardoor is het gekomen, dat er heden ten dage zoveel Saksen bij onze zeelieden varen..

(Einde van Apollansa's Boek.)

min nôm is frêtho.rik to nomath oera linda. thät wil segsa ovir tha linda. to ljud.wardja bin ik to asga kêren. ljudwardja is en ny thorp. binna thene hring.dik fon thêr burch ljud.gârda. hwêrfon tha nôma an vnêr kvmen is . . . vnder mina tida is fül bêred. fül hêd ik thêrvr skrêven. men äfternêi send mi âk fêlo thinga meld. fon ên änd

(114) ôther wil ik en skêdnese äfter thit bok skryywa. tha goda människa to.n ere tha ärga to vn.êre . . .

in min jüged hêrd ik grêdwird alomme. ärge tid kêm ärge tid was kvmen . . . frya hêd.vs lêten. hjra wâk.fâmkes hêde hju abefta halden, hwand drochten likanda bylda wêron binna vsa lând.päla fvnden. ik brônde fon nysgyyr. vmbe thi bylda to bisjan. in vsa bûrt strompele en ôld fâmke to tha husa uta in. immer to kêthande vr ärge tid . . . ik gyyrde hja ling syyde. hju strik mi omme kin to. nw wrd ik drist änd frêje jef hju mi ärge tid änd tha bylda rêis wisa wilde, hju lakte godlik änd brocht mi vpper burch . . . en grêve män frêje my jef ik al lêsa änd skryyva kv. nê sêid.ik. thän most êrost to ga änd lêra. sêider owers ne mêi.t jow navt wysen ne wrde. dystik gvng ik bi tha skriwer lêra . . . acht jêr lêtter hêrd ik vsa burchfâm hêde hordom bidryven änd svme burch.hêra hêdon vrrêd plêgad mith tha mâgyy. änd fêlo människa wêron vp hjara syyda. vvral kêm twispalt. thêr wêron bern thêr vpstandon ajen hjara eldrum . . . inna gluppa wrdon tha froda människa morth. thet alde fâmke thêr ella bâr mâ

(115) kade. wärth dâd fvnen in en grupe. min tât thêr rjuchter wêre wilde hja wrêken ha. nachtis wärth er in sin hus vrmorth. thrju jêr lêtter wêr thene mâgyy bâs. svnder strid. tha saxmänna wêron frome änd frod bilywen. nêi tham fljuchton alle gode människa. min mäm bisturv.et. nw dêd ik lik tha ôthera . . . thi mâgyy bogade vppa sinra snôdhêd. men jrtha skold.im thâna thät hju nên mâgyy ner afgoda to lêta ne machte to thêre hêlge sêta hwêrut hju frya bêrade . . . êvin sa thet wilde hors sina männa sked. nêi thät heth sina ridder gers.fallich mâkad heth. êvin sâ skedde jrtha hjra walda änd berga. rin.strâma wrdon ovira fjelda sprêd. sê kokade. berga spydon nêi tha wolkum änd hwad hja spyth hêde. swikton tha wolka wither vp jrtha . . . by t.anfang thêre arne.mônath nigade jrtha northward hju sêg del. ôl lêgor änd lêgor . . . anna wolfa.mônath lêidon tha dêne.marka fon frya.s lând vnderne sê bidobben. tha walda thêr bylda in wêron wrdon vphyyvath änd thêr windum spel. thet jêr äfter kêm frost inna herde.mônath änd lêid ôld fry.s.lând vnder en plônke skul. in sella.mônath kêm storne.wind

(De geschriften van Frethorik en Wiljo.)

Mijn naam is Frethorik bijgenaamd Oera Linda, dat wil zeggen Over de Linden. Te Ljudwardja *1) ben ik tot Asega gekozen. Ljudwardja is een nieuw dorp, binnen de ringdijk van de burcht Ljudgarda, waarvan de naam in oneer is gekomen. In mijn tijd is er veel gebeurd. Veel had ik daarover geschreven, maar naderhand is mij nog veel gemeld. Van een en ander wil ik een geschiedenis achter in dit boek schrijven, de goede mensen tot eer, de slechte tot oneer.

In mijn jeugd hoorde ik overal klachten: Er zou een slechte tijd komen, er was een kwade tijd gekomen, Frya had ons verlaten, zij had haar waakmeisjes achterwege gehouden, want er waren afgodische beelden binnen onze landspalen gevonden. Ik brandde van nieuwsgierigheid om die beelden te bekijken. In onze buurt strompelde een oud vrouwtje de huizen uit en in, dat altijd riep over de slechte tijd. Ik trok haar opzij. Zij streek mij om de kin. Nu werd ik vrijmoedig en vroeg haar of zij mij de slechte tijd en de beelden eens wilde laten zien. Zij lachte goedaardig en bracht mij op de burcht.

Een grijsaard vroeg mij of ik al kon lezen en schrijven. Nee, zei ik. Dan moet je eerst eens gaan leren, zei hij, anders mag het je niet getoond worden. Dagelijks ging ik bij de schrijver leren. Acht jaar later hoorde ik dat onze burchtvrouw ontucht had bedreven en dat sommige burchtheren verraad hadden gepleegd met de Magy. En veel mensen waren op hun kant. Overal kwam tweedracht. Er waren kinderen die opstonden tegen hun ouders. In het geheim werden de oppassende mensen vermoord.

Het oude vrouwtje, dat alles bekend maakte, werd dood gevonden in een greppel. Mijn vader, die rechter was, wilde haar gewroken hebben. 's Nachts werd hij in zijn huis vermoord. Drie jaar later was de Magy meester zonder strijd. De Saksen waren betrouwbaar en oppassend gebleven. Naar hen vluchtten alle goede mensen. Mijn moeder bestierf het.

Toen deed ik als de anderen. De Magy was trots op zijn slimheid. Maar Irtha zou hem tonen, dat zij geen Magy noch afgoden kon toelaten tot de heilige schoot waaruit zij Frya baarde. Evenals het wilde ros zijn manen schudt, nadat het zijn berijder in het gras heeft geworpen, zo schudde Irtha haar wouden en bergen. Rivieren werden over de velden verspreid. De zee kookte. Bergen spuwden hun vuur hemelhoog en wat zij gespuwd hadden, slingerden de wolken weer op aarde. In het begin van Arnemaand (Oogstmaand) neigde de aarde naar het Noorden en zeeg al lager en lager neer. In de Wolvenmaand (Wintermaand) lagen de lage marken van Fryaland onder de zee bedolven. De wouden, waarin beelden waren, werden opgeheven en een spel van de winden. Het jaar daarop kwam er vorst in de Hardemaand (Louwmaand) en legde het oude Fryaland onder een ijskorst. In Sellemaand (Sprokkelmaand) kwam er stormwind

*1) Letterlijk: Volksbolwerk. Ljudwardja is niet Leeuwarden.

(116) ut et northa wêi. mith forande berga fon ise änd stênum. tha spring kêm hyyf jrtha hjra selva vp. ise smolt ewêi. ebbe kêm änd tha walda mith a byldum drêvon nêi sê. inner winna jefta minna.mônath gvng aider thurvar wither hêm fâra . . . ik kêm mith en fâm to thêre burch Ijudgârda . . . ho drove sach et ut. tha walda thêra lindawrda wêron mêst wêi. thêr tha ljudgarda wêst hêde was sê. sin hef fêtere thene hring.dik. ise hêde tha tore wêi brocht änd tha hûsa lêide inthrvch ekkôrum. anna helde fonna dik fand ik en stên. vsa skriver hêd.er sin nôm inwryten. thät wêre my en bâken. sa.t mith vsa burch gvngen was. was.t mith mitha ôra gvngen. inna hâga lânda wêron hja thrvch jrtha. inna dêna landa thrvch wêter vrdên. allêna frya.sburch to tex.lând wärth vnedêrad fvnden. men al et lând thet northward lêid hêde. wêre vnder sê. nach nis.t navt boppa brocht . . . an thäs kâd fon.t flyymare wêron nêi meld wrde thrittich salta mara kvmen. vnstonden thrvch tha walda thêr mith grvnd änd al vrdrêven wêron. to west.flyyland fiftich . . . thi gräft thêr fon.t aldergâ thweres to thet land thrvch hlâpen hêde. was vrsôndath änd

(117) vrdên . . . tha stjûrar änd ôr fârande folk thêr to honk wêron hêde hjara selva mith mäga änd sibba vppira skepum hret. men thät swarte folk fon lydaburch änd alik.marum hêde alên dên. thahwil tha swarta sûdward dryvón. hêdon hja fêlo mangêrne hret änd nêidam nimman ne kêm to aska tham hildon hja tham to hjara wiva . . . tha människa thêr to bek kêmon gvngon alle binna tha hring.dika thêra burchum hêma. thrvchdam et thêr buta al slyp änd broklând wêre. tha gamla husa wrde by ên klust, fona boppalândum kâpade män ky änd skêp änd inna tha grâte husa thêr tofara tha fâmna sêten hêde. wrde nw lêken änd filt mâkad. vmb thes lêvens willa. that skêd 1888 jêr nêi thät atlând svnken was. in 282 jêr nêdon wi nên êre.moder navt hat. änd nw ella tomet vrlêren skinde gvng män êne kjasa . . . thet hlot falde vp gosa tonômath makonta. hju wêre burch.fâm et frya.sburch to texlând. hel fon hawed änd klâr fon sin êlle god änd thrvchdam hjra burch allêna spârad was sach alrik thêrut hjra hropang . . . tjan jêr lêttere kêmon tha stjûra fon for.ana änd fon lydaburch. hja wildon tha swarta människa mith wiv änd bern to thet lând utdryyva. thêrwr

(118) wildon hja thêre moder.is rêd biwinna. men gosa frêje. känst ên änd ôr to bek fora nêi hjra lândum thän âchste spod to mâkjande. owers ne skilun hja hjara mâga navt wither ne finda. nê sêide hja. thâ seide gosa. hja hävon thin salt provad änd thin bräd êten. hjara lif änd lêva hävon hja vnder jow hod stälad. i moste jow ajne hirta bisêka. men ik wil thi en rêd jêva.

uit het Noorden en voerde bergen van ijs en stenen mee. Toen de lente kwam, hief de aarde zich op. Het ijs smolt weg. Er kwam eb en de wouden met de beelden dreven naar zee. In de Winne- of Minnemaand (Bloeimaand) ging ieder, die durfde, weer naar huis varen. Ik kwam met een maagd op de burcht Ljudgaarde. Wat zag het er daar treurig uit! De wouden van de Lindaoorden waren meest weg. Waar de Ljudgaarde geweest was, was zee. De golfslag zweepte de ringdijk. Het ijs had de toren vernield en de huizen lagen door elkaar.

Aan de helling van de dijk vond ik een steen. Onze schrijver had daarin zijn naam gegrift, dat was mij een baken. Zoals het met onze burcht gegaan was, zo was het ook met de andere gegaan. In de hoge landen waren zij door de aarde, in de lage landen door het water vernield. Alleen Fryaburcht op Texland werd ongedeerd gevonden.

Maar al het land dat ten Noorden had gelegen, was onder zee, nóg is het niet boven gebracht. Aan deze kant van het Vliedmeer waren, naar gemeld werd, dertig zoute plassen gekomen, ontstaan door de wouden, die met grond en al waren weggedreven. Te West-Vliedland vijftig. De gracht, die van het Aldega dwars door het land gelopen had, was verzand en vernield. De zeelieden en ander varensvolk, die thuis waren, hadden zich op hun schepen gered met familieleden en bloedverwanten. Maar het zwarte volk van Lydaburcht en Alkmarum had hetzelfde gedaan. Terwijl de zwarten naar het zuiden afdreven, hadden zij vele meisjes gered en doordat niemand kwam om ze op te eisen, hielden zij ze als hun vrouwen. De mensen die terugkwamen, gingen allen binnen de ringdijken van de burchten wonen, omdat het daarbuiten louter slib en moerasland was.

De oude huizen werden op een hoop gegooid. Van de bovenlanden kocht men koeien en schapen en in de grote huizen, waar tevoren de maagden gevestigd waren, werd nu laken en vilt gemaakt, om te kunnen overleven. Dit geschiedde 1888 jaren nadat Atland was verzonken.*1)

In 282 jaar hadden wij geen Eremoeder gehad en nu alles verloren scheen, ging men er een kiezen. Het lot viel op Makanto bijgenaamd Goza. Zij was burchtmaagd op Fryaburcht te Texland. Helder van hoofd, klaar van zin en heel bekwaam en omdat alleen haar burcht gespaard was, zag iedereen daaruit haar roeping. Tien jaar later kwamen de zeelieden van Forana en van Lydaburcht. Zij wilden de zwarte mannen met vrouw en kind het land uit drijven. Daarover wilden zij de raad van de Moeder inwinnen.

Maar Goza vroeg: kunt u die allen terugvoeren naar hun landen, dan moet u haast maken, anders zullen zij hun bloedverwanten niet meer terugvinden. Nee, zeiden zij. Toen zei Goza: Zij hebben uw zout geproefd en uw brood gegeten. Hun lijf en leven hebben zij onder uw hoede gesteld. U moet uw eigen hart onderzoeken

*1)305v.Chr.

hald hjam alond jow wäldich biste vmra wither honk to fora. men hald hjam bi jow burgum thêr bûta. wâk ovir hjara sêd änd ler hjam as jef hja frya.s svna wêre . . . hjra wiva send hyyr tha steriksta. as rêk ski! hjara blod vrfljuchta. til er to tha lesta navt owers as frya.s blod in hjara äfterkvmande skil bilyywa. sâ send hja hyyr bilêwen . . . nw winst ik wel thät mina äfterkvmanda thêr vp letta. ho fêr gora wêrhêd sprek. thâ vsa lânda wither to bigana wêr kêmon thêr banda erma saxmanna änd wiva nêi tha vvrdum fon stavere änd thät alderga. vmbe golden änd ôra siarhêda to sêkane fonut tha wasige bodeme. thach tha stjurar nildo hja navt to lêta. tha gvngon hja tha lêthoga thorpa bihêma to west flyyland. vmbe ra lif to bihaldane . . .

nvv wil ik skriva ho tha gêr.manna (119) änd fêlo hêlênja folgar tobek kêmon

twa jêr nêithät gosa moder wrde. kêm.er en flâte to thet flyymare infala. thet folk hropte. ho.n.sêen. hja foron til stavere thêr hropton hja jeta rêis. tha fôna wêron an top änd thes nachtes skâton hja barn.pila anda loft. thâ dêirêd wêre rojadon svme mith en snâke to thêre hava in. hja hropton wither ho.n.sêen. thâ hja landa hipte.n jong kerdel wal vp. in sina handa hêdi.n skild. thêrvp was bräd änd salt lêid. äfterdam kêm en grêva. hi sêide wi kvmath fona fêre krêkalandum wêi. vmb vsa sêd to warjande. nvv winstath wi i skolde alsa mild wêsa vs alsa fül lând to jêvane thät wi thêrvp müge hêma. hi telade.n êle skêd-nese. thêr ik äfter bêtre skryyva wil. tha grêva niston navt hwat to dvande. hja sando bodon allerwêikes. âk to my. ik gvng to änd sêide. nvv wi.n moder häve agon wi hjra rêd to frêjande. ik selva gvng mitha. thju moder. thêr ella al wiste, sêide. lêt hja kvme sa mügon hja vs lând helpa bihalda. men ne lêt hjam navt vp êne stêd ne bilyywa. til thju hja navt weldich ne wrde ovir vs. wi dêdon as hju sêid hêde. thät wêre êl nêi hjra hêi. fryso reste mith sina ljudum to stavere that hja wither

(120) to êne sê.stêde mâkade sa god hja machte, wichhirte gvng mith sinum ljudum âstward nêi there emuda svme thêra johnjar thêr mênde thät hja font alderga folk sproten wêre gvngon thêr hinne. en lyyth dêl thêr wânde thät hjara êthla fon tha sjvgon ê.landa wei kêmon gvngon hinne änd setton hjara selva binna tha hring dik fon there burch walhalla.gâra del. ljud.gêrt thene skolte bi nachta fon wich.hirte wärth min âthe äfternêi min frjund. fon ut sin dêi-bok häh ik thju skêdnese thêr hir äfter skil folgjâ . . .

Maar ik wil u een raad geven. Houdt hen, totdat u in staat bent om hen weer naar huis te brengen. Maar houdt hen uit de buurt van uw burchten. Waak over hun zeden en onderwijs ze alsof zij Frya's zonen waren. Hun vrouwen zijn hier de sterksten. Als rook zal hun bloed vervliegen, tot er tenslotte niets anders dan Fryabloed in hun nakomelingen zal overblijven. Toen zijn zij hier gebleven. Nu zou ik wel willen dat mijn nakomelingen erop zouden letten in hoeverre Goza de waarheid sprak.

Toen onze landen weer begaanbaar waren, kwamen er benden arme Saksen en hun vrouwen naar de oorden van Staveren en het Aldega, om gouden en andere sieraden te zoeken in de drassige bodem. Maar de zeelieden wilden hen niet toelaten. Toen gingen zij de lege dorpen bewonen te West-Vliedland, om in 't leven te blijven.

Nu wil ik schrijven hoe de Geermanen en vele volgelingen van Hellenia terugkwamen.

Twee jaren nadat Goza Moeder werd, kwam er een vloot het Vliedmeer binnenvallen. Het volk riep : „Ons Eigen". Zij voeren naar Staveren, daar riepen zij het nog eens. De banieren waren in top en 's nachts schoten zij brandpijlen in de lucht. Toen het dageraad was, roeiden er enkelen met een snik (platte boot) de haven in, zij riepen weer : „Ons Eigen". Toen zij landden, wipte een jonge kerel de wal op. In zijn handen had hij een schild, daarop was brood en zout gelegd. Na hem kwam een oudere man, hij zei: Wij komen van de verre Krekalanden, om onze zeden te bewaren. Nu zouden wij willen, dat u zo vriendelijk zou zijn, om ons zoveel land te geven dat wij daarop kunnen wonen.

Hij vertelde een hele geschiedenis, die ik hierna beter kan beschrijven. De ouderen wisten niet wat ze moesten doen, zij zonden overal boden heen, ook naar mij. Ik ging heen en zei: nu wij een Moeder hebben, behoren wij haar raad te vragen. Ikzelf ging mee. De Moeder, die alles al wist, zei : laat ze komen, dan kunnen zij ons land helpen behouden, maar laat hen niet op één plek blijven, opdat zij ons niet de baas worden. Wij deden zoals zij gezegd had. Dat was best naar hun zin.

Friso bleef met zijn mensen te Staveren, dat zij weer tot een zeestad maakten zo goed zij konden. Wichhirte ging met zijn lieden oostwaarts naar de Emuda. Sommigen van de der Ioniërs, die meenden dat zij van het Aldegavolk afstamden, gingen daarheen. Een klein deel, dat meende dat hun voorvaders van de Zeven Eilanden kwamen, gingen zich vestigen binnen de ringdijk van de burcht Walhallagara*1). Ljudgeert, de schout-bij-nacht van Wichhirte, werd mijn makker en naderhand mijn vriend. Uit zijn dagboek heb ik de geschiedenis, die hierna zal volgen.

*1) Dit Walhallagara is in geen geval Walcheren.

nei thät wi 12 mel 100 and twia. 12 jêr bi tha fif wêtrum sêten hêde thahwila vsa sê.kämpar alle sêa bifâren hêde thêr to findane. kêm alexandre tham kêning mith en weldich hêr fon boppa allingen thêr strâm vsa thorpa bifara. nimman ne macht im wither worda. thach wi stjurar thêr by tha sê sâton wi skêpt vs mith al vsa tilbêre hava in änd bruda hinna. thâ alexandre fornom thät im sân.e grâte flâte vntfara was. wärth er wodin.lik. to swêrande hi skolde alle thorpa an logha offerja jef wi navt tobek kvma nilde. wichhirte lêide siak to bedde, thâ alexandre thät fornom heth er wacht aïont er bêter wêre. äfternêi kêm er to him. sêr kindlik snakkande.

(121) thach hi thrjvchde lik hi êr dê hêde. wich.hirte andere thêr äfter. o alder.grâteste thêra kêningar. wi stjurar kvmath allerwêikes. wi hävon fon jow grâte dêdun hêred. thêrvmbe send wi fvl êrbidenese to fara jowa wêpne. tha jet mar vr thina witskip. men wi ôthera. wy send fry bern frya.s bern. wy ne mügon nêne slâfona navt ne wrde. jef ik wilde. tha ôra skolde rêder sterva willa. hwand alsa ist thrvch vsa êwa bifôlen . . . alexandre sêide ik nil thin lând navt ne mâkja to min but ner thin folk to mina slâvona. ik wil blât thät stv my thjanja skolste vmb lân. thêrvr wil ik swêra by vs bêdar godum. thät nimman vr my wrogja ne skil. tha alexandre äfternêi bräd änd salt mith im dêlade. heth wich.hirte that wiste dêl kâsen. hi lêt tha skêpa hala thrvch sin svne. thâ thi alle tobek wêron. heth alexandre thi alle hêred. thêrmitha wilde hi sin folk nêi tha hêlge gônga fâra. thêr hi to land navt hêde müge nâka. nw gvng. er to änd kâs altham ut sin folk änd ut sina salt.atha thêr wenath wêron vvr.ne sê to fârane. wich.hirte was wither siak wrden thêrvmbe gvng ik allêna mitha änd nearchus fon thes keningis wêga. thi tocht hlip svnder fardêl to.n.ende. uthâvede tha

(122) johnjar immerthe an vnmin wêron with tha phonisjar. alsa nearchus thêr selva nên bâs ovir bilyywa ne kv. intwiska hêde tham kêning navt stile nêst. hi hêde sina salt.atha bâma kapja lêta änd to planka mâkja. thrvch help vsar timber.ljud hêder thêrof skêpa mâkad. nw wilder selva sê.kêning wertha. änd mith êl sin hêr thju gongga vpfâra. thach tha salt.atha thêr fon thet berg.land kêmon wêron ang to fara sê. as hja hêradon thät hja mith moste stakon hja tha timber hlotha ane brônd . . . thêrthrvch wrde vs êle thorp anda aske lêid. thet forma wânde wy thät alexandre thät bifalen hêde änd jahwêder stand rêd vmb sê to kjasane. men alexandre wêre wodin hi wilde tha salt.atha thrvch sin ajn folk ombrensa lêta. men nearchus tham navt allêna sin êroste forst men âk sin frjund wêre rêde him owers to dvande. nw bêrad er as wen der lâvade thet vnluk et dên hêde. tha hi ne thvrade sin tocht navt vrfata. nw wilder to bek kêra. thach êr hi thät dêde, lêt hi thet forma bisêka hwa.r

Nadat wij 12 maal 100 en tweemaal 12 jaren bij de Vijf Wateren (Punjab – India) hadden gezeten, terwijl onze mariniers alle zeeën bevoeren die daar te vinden waren, kwam Alexander, de koning, met een geweldig leger van boven langs de stroom naar onze dorpen varen. Niemand kon hem weerstaan. Maar wij zeelieden, die bij de zee woonden, wij scheepten ons met al onze roerende goederen in en vertrokken. Toen Alexander vernam dat zo'n grote vloot hem ontsnapt was, werd hij woedend, zwerende, dat hij alle dorpen aan de vlam zou offeren als wij niet wilden terugkomen. Wichhirte lag ziek in bed.

Toen Alexander dat vernam, heeft hij gewacht totdat hij beter was. Daarna kwam hij bij hem, met een vriendelijk praatje; maar hij dreigde, zoals hij vroeger had gedaan. Wichhirte antwoordde: O, allergrootste der koningen, wij zeelieden komen overal, wij hebben van uw grote daden gehoord, daarom zijn wij vol eerbied voor uw wapens, maar nog meer voor uw wetenschap. Maar wij anderen, wij zijn vrijgeboren Fryakinderen, wij mogen uw slaven niet worden. En al wilde ik het, de anderen zouden liever willen sterven, want zo is het door onze wetten bevolen. Alexander zei: ik wil uw land niet tot mijn buit maken, noch uw volk tot mijn slaven. Ik wil alleen dat u mij zult dienen voor loon. Daarop wil ik zweren bij de goden van ons beide, dat niemand over mij ontevreden zal zijn.

Toen Alexander brood en zout met hem deelde, heeft Wichhirte het wijste deel gekozen. Hij liet de schepen halen door zijn zoons. Toen zij alle terug waren, heeft Alexander ze allemaal gehuurd. Daarmee wilde hij zijn volk naar de heilige Ganges voeren, die hij over land niet had kunnen naderen. Nu ging hij te werk en koos al degenen uit zijn volk en zijn ongeregelde troepen, die gewoon waren over zee te varen. Wichhirte was weer ziek geworden, daarom ging ik alleen mee en Nearchos vanwege de koning. De tocht liep op niets uit, omdat de Ioniërs altijd ruzie hadden met de Foeniciërs, zodat Nearchos er zelf geen baas over kon blijven. Intussen had de koning niet stil gezeten. Hij had zijn troepen bomen laten kappen en tot planken maken. Met behulp van onze timmerlieden had hij daar schepen van gemaakt. Nu wilde hij zelf zeekoning worden en met zijn hele leger de Ganges opvaren. Maar de losse troepen, die uit het bergland kwamen, waren bang voor de zee.

Toen zij hoorden dat zij mee moesten, staken zij de timmerloodsen in brand. Daardoor werd ons hele dorp in de as gelegd. Eerst dachten wij dat Alexander het bevolen had en iedereen stond gereed om zee te kiezen. Maar Alexander was woedend, hij wilde de ongeregelde troepen door zijn eigen volk laten ombrengen. Maar Nearchos, die niet alleen zijn eerste vorst, maar ook zijn vriend was, raadde hem aan anders te doen. Toen hield hij zich alsof hij geloofde dat het per ongeluk gebeurd was. Maar hij durfde zijn tocht niet te hervatten. Nu wilde hij wel terugkeren, maar eer hij dat deed, liet hij eerst onderzoeken wie er schuldig waren. Zodra

skeldich wêron. dry.r thät wiste, lêt er altham svnder wêpne bilyywa. vmb en ny thorp to makjande. fon sin ajn folk lêt.er wêpned vmbe tha ôra to

(123) tämma. änd vmbe êne burch to bvwande. wy moston wiv änd bern mith nimma. kêmon wi anda muda thêre euphrat sa machton wi thêr en stêd wiasa jeftha omkêra. vs lân skold.vs êvin blyyd to dêlath wrde. an tha nya skêpa thêr tha brônd vntkvma wêron lêt er johniar änd krêka.landar gâ. hi selva gvng mith sin ôra folk allingen thêre kâd. thrvch tha dorra wostêna. thät is thrvch.et land thät jrtha vphêid hêde ua sê. tha hju thju strête after vsa êthela vphêide as hja inna râde sê kêmon. tha wi to ny. gêrt.manja kêmon. ny. gêrt.manja is en hava thêr wi selva makad hede. vmbe thêr to wêterja. mêton wi alexandre mith sin hêr . . . nêarchus gvng wal vp änd bêide thrja dêga. tha gvng et wither forth. tha wi bi thêre êuphrat kêmon gvng nêarchus mith tha salt.âtha änd fêlo fon sin folk wal vp. tha hi kêm hring wither. hi sêide thi kêning let jow bidda. i skile jet. en lithge tocht to sinra wille dvan. alont et ende fona râde sê. thêrnêi skil jawehder sâ fül gold krêja as er bêra mêi. thâ wi thêr kêmon. lêt. er. vs wyysa hwêr thju strête êr wêst hêde. thêrnêi wylad.er ên änd thritich dêga alan ut sjande vvra wostêne. tho tha lesta kêm.er en hloth människa. mith forande

(124) twa hondred êlephanta. thvsend kêmlun. tolêden mith woden balkum. râpum änd allerlêja ark vmbe vsa flâte nêi tha middel.sê to tyande. thät bisâwd.vs änd likt vs bal to. men nêarchus teld.vs. sin kêning wilde tha ôthera kêninggar tâna. thät.i weldiger wêre sâ tha kêninggar fon thiris êr wêsen hêde, wi skoldon men mith helpa. sêkur skolde vs thät nên skâda navt dva. wi moston wel swika. änd nêarchus wiste ella sâ pront to birjuchte thät wi inna middel.sê lêide er thrja mônatha forby wêron. thâ alexandre fornom ho.t mith sinra onwerp ofkvmen was. wrth er sa vrmêten thät.er tha drage strête ut.diapa wilde, jrtha to.n spot. men wr.alda lêt sine sêle lâs. thêrvmbe vrdronk er inna win änd in sina ovirmodichhêd. êr that. er bijina kvste. äfter sin dâd wrde thet rik dêlad thrvch sina forsta. hja skolde alrek en dêl to fara sina svnum wârja. thach hja wêron vnmênis. elk wilde sin dêl bihalda änd selva formâra. thâ kêm orloch änd wi ne kvste navt omme kêra. nêarchus wilde nw. wi skolde vs del setta an phonisi his kâd. men thät nilde nimman navt ne dva. wi sêide. rêder willath wâga nêi

(125) frya.sland to gâna. thâ brocht er vs nêi thêre nya hâva fon athenja. hwêr alle äfte fryas bern formels hin têin wêron. forth gvngon wi salt.âtha liftochta änd wêpne fâra. among tha fêlo forsta hêde nêarchus en frjund mith nôme antigonus. thisse strêdon bêde vmb ên dol. sâ hja sêidon as follistar to fâra.t kêninglike slachte änd forth vmbe alle krêka.landa hjara alde frydom wither to jêvane. antigonus hêde among fêlo ôtherum

hij dat wist, liet hij die allen zonder wapens blijven, om een nieuw dorp te maken. Van zijn eigen volk liet hij gewapenden achter, om de anderen te temmen en om een burcht te bouwen. Wij moesten vrouwen en kinderen meenemen. Toen wij aan de mond van de Eufraat kwamen, mochten wij daar een plaats kiezen, of terugkeren, ons loon zou ons evengoed uitbetaald worden. Op de nieuwe schepen, die aan de brand ontkomen waren, liet hij Ioniërs en Grieken gaan.

Hijzelf ging met zijn andere volk langs de kust door de dorre woestijn, dat is door het land, dat Irtha uit de zee had opgeheven, toen zij de straat achter onze voorvaderen had opgehoogd, zodra zij in de Rode Zee kwamen.

Toen wij in Nieuw Geermania aankwamen, Nieuw Geermania is een haven die wij zelf hadden gemaakt, om daar water in te nemen, ontmoetten wij Alexander met zijn leger. Nearchos ging de wal op en verbleef daar drie dagen. Vervolgens ging het weer verder. Toen wij bij de Eufraat kwamen, ging Nearchos met de soldaten en velen van zijn volk de wal op. Maar hij kwam spoedig terug. Hij zei, de koning laat u verzoeken of u nog een kleine tocht voor hem zou willen maken, tot aan het einde van de Rode Zee. Daarna zal ieder zoveel goud krijgen als hij kan tillen.

Toen wij daar kwamen, liet hij ons aanwijzen waar de straat vroeger was geweest. Daarna vertoefde hij daar eenendertig dagen, aldoor uitziende naar de woestijn. Tenslotte kwam er een troep mensen, die 200 olifanten en 1000 kamelen meevoerden met houten balken, reep en allerlei gereedschap om onze vloot naar de Middellandse Zee te slepen. Dat verbaasde ons en leek ons mal toe, maar Nearchos vertelde ons dat zijn koning aan de andere koningen wilde tonen, dat hij machtiger was dan de koningen van Thyris vroeger waren geweest.

Wij moesten maar meehelpen, dat zou ons zeker geen schade doen. Wij moesten wel zwichten en Nearchos wist alles zo netjes te regelen, dat wij in de Middellandse Zee lagen voordat er drie maanden waren verlopen. Toen Alexander vernam hoe het met zijn ontwerp was afgelopen, werd hij zo vermetel, dat hij de droge straat wilde uitdiepen, Irtha ten spot. Maar Wr.alda liet zijn ziel los, daarom verdronk hij in de wijn en in zijn overmoed eer hij daarmee kon beginnen.

Na zijn dood werd het rijk verdeeld door zijn vorsten. Zij zouden elk een deel voor zijn zoons bewaren, maar zij werden het oneens. Elk wilde zijn deel houden en het uitbreiden. Toen kwam er oorlog en wij konden niet terugkeren. Nearchos wilde dat wij ons zouden vestigen aan de kust van Foenicië, maar dat wilde niemand doen. Wij zeiden het liever te willen wagen om naar Fryaland te gaan.

Toen bracht hij ons naar de nieuwe haven van Athene, waar alle echte Fryakinderen vroeger heengetrokken waren. Voorts gingen wij ongeregelde troepen, leeftocht en wapens vervoeren. Onder de vele vorsten had Nearchos een vriend die Antigonos heette. Zij streden beiden voor één doel, zoals ze zeiden, als helpers van het koninklijk geslacht en voorts om alle Griekse landen hun oude vrijheid terug te geven. Antigonos

ênnen svn. thi hête demêtrius. äfter tonômad thene stêda winner, thisse gvng ênis vpper stêde salâmes of. nêi thäter thêr en êle stût mêi strêden hêde moster mith thêre flâte strida fon ptholemêus. ptholemêus alsa hête thene forst thêr welda ovir egipta.land. demêtrius wn thêre kêse. tha navt thrvch sina salt.âtha. men thrvchdam wy him helpen hêde. thit hêde wi dên thrvch ath.skip to fâra nêarchus. wand wi him far basterd blod bikände thrvch sin friska hud änd blâwa âgon mith wit hêr. äfternêi gvng demêtrius lâs vp hrodus. thêr hinne brochton wi sina salt.âtha änd liftochto vvr. thâ wi tha leste rêis to hrodus kêmon was orloch vrtyan. demêtrius was nêi athenja fâren. tha vs kêning thät vnder.stande lêd.er vs tobek. tha as wi anda hâve kêmon wêre

(126) êl.et thorp in row bidobben. friso thêr kêning wêr ovir a flâte. hêde en svn änd en toghater tûs sa bjustre fres as jef hja pâs ut frya.sland wêi kvmen wêren änd sâ wonderskên as nimman mocht hügja. thjv hrop thêrvr gvng vvr alle krêka.landa änd kêm in tha âra fon demêtrius. demêtrius wêre vvl änd vnsêdlik änd hi thogte thät-im ella fry stvnde. hi lêt thju toghater avbêr skâkja. thju moder ne thvrade hjra joi navt wachtja . . . joi nômath tha stjûrar wiva hjra mâna. thät is blideskip. âk segsath hja swêthirte. tha stjûrar hêton hjra wiva trâst, änd fro jefta frow thät is frü âk fro.lik. thät is êlik an frü . . . thrvchdam hju hjra man navt wachtja thurade. gvng hju mith hjra svne nêi demêtrius änd bad hi skolde hja hjra toghater wither jêva. men as demêtrius hjra svn sa. lêt.er tham nêi sinra hove fora. änd dêde alên mith him as.er mith tham his suster dên hêde. anda moder sand hi en buda gold. thach hju stirt.et in sê. as hju t.us kêm. warth hju wan.sinnich. allerwêikes run hju vvra strête näst min kindar navt sjan. o wâch. lêt ik to jow skul sêka. wand min joi wil mi dêja for tha.k sina kindar wêi.broch häv.

(127) tha demêtrius fornom thät friso to honk wêre. sand.i en bodja to him segsande thät hi sina bern to him nomen hêde vmbe ra to fora to.n hâge stât. vmbe to lânja him tofara sina thjanesta. men friso thêr stolte änd herd.fochtich wêre sand en bodja mith en brêve nêi sinum bern tha. thêrin mânder hi hjam hja skolde demêtrius to willa wêsa vrmithis tham hjara luk jêrde. thach thene bodja hêde jeta.n ôre brêve mith fenin. thêrmêi bifâl.er hja skolde thät innimma hwand sêid.er. vnwillinglik is thin lif bivvllad. thät ne skil jow navt to rêkned ni wrde. thach sâhwersa jow jowe sêle bivvlath sa ne skil jow nimmerthe to wal.hâlla ne kvma. jow sêle skil thän over jrtha omme.wâra svnder a thet ljucht sja to mvgande. lik tha flâra. musa änd nacht.ula skilstv alra dystik in thina hola skula. thes nachtis utkvma. then vp vsa gräva grâja änd hûla. thahwila frya hjra haved fon jow ofwenda mot. tha bern dêde lik.ra bifâlen warth. demêtrius lêt ra likka

had onder vele anderen een zoon, die Demetrios*1) heette, later bijgenaamd de stedenwinner. Deze ging eens op de stad Salamis af. Nadat hij daar een poos mee gestreden had, moest hij vechten tegen de vloot van Ptolomaios. Ptolomaios zo heette de vorst die over Egypte heerste. Demetrios won de strijd, maar niet door zijn losse troepen, maar doordat wij hem geholpen hadden. Dit hadden wij gedaan uit vriendschap voor Nearchos, want wij achtten hem van ons bastaardbloed, door zijn blanke huid met blauwe ogen en blond haar.
Naderhand trok Demetrios los op Rhodos. Daarheen brachten wij zijn losse troepen en proviand over. Toen wy de laatste reis te Rhodos kwamen, was de oorlog voorbij. Demetrios was naar Athene gevaren. Daar onze koning dat begreep, voerde hij ons terug. Toen wij echter in de haven kwamen, was het hele dorp in rouw gedompeld. Friso, die koning was over de vloot, had een zoon en een dochter thuis, zo gezond, alsof zij pas uit Fryaland waren gekomen, en zo wonderschoon als niemand zich kon heugen. De roep daarvan ging over alle Krekalanden en kwam Demetrios ter ore. Demetrios was vuil en onzedelijk en hij dacht, dat hem alles vrij stond. Hij liet de dochter openlijk ontvoeren.
De moeder durfde haar joei niet op te wachten. Joei noemen de zeemansvrouwen hun mannen, dat is 'blijdschap', ook zeggen zij 'zoethart'. De zeelieden noemen hun vrouwen: Troos en ,fro' of 'vrouw', dat is vreugde en ook vrolijk, dat is: aan vreugde gelijk. Omdat zij haar man niet durfde opwachten, ging zij met haar zoon naar Demetrios en smeekte hem, dat hij haar dochter terug zou geven. Maar toen Demetrios haar zoon zag, liet hij hem naar zijn hof brengen en deed met hem zoals hij met zijn zuster had gedaan. Aan de moeder zond hij een zak vol goud, maar zij smeet die in zee. Toen zij thuis kwam, werd zij waanzinnig, overal liep zij op straat en riep uit: Hebt u mijn kinderen niet gezien? O wee!, laat mij bij u een schuilplaats zoeken, want mijn joei wil mij doden omdat ik zijn kinderen heb weggebracht.
Toen Demetrios vernam dat Friso weer thuis was, zond hij een bode naar hem en zei dat hij zijn kinderen tot zich had genomen, om hen tot een hoge staat te brengen, om hem te belonen voor zijn diensten. Maar Friso, die trots en hardvochtig was, zond een bode met een brief naar zijn kinderen, daarin maande hij hen Demetrios ter wille te zijn, daar deze hun geluk wenste.
Maar de bode had nog een andere brief, met vergif, en daarin beval hij hen dit in te nemen, want, zei hij, tegen jullie wil is je lichaam verontreinigd, dat zal jullie niet aangerekend worden, maar als jullie je ziel verontreinigt, zul je nooit in Walhalla komen, jullie ziel zal dan over de aarde rondwaren, zonder ooit het licht te mogen zien. Als de vleermuizen en nachtuilen zullen jullie steeds bij dag in je holen schuilen en 's nachts er uitkomen en dan op onze graven huilen en jammeren, terwijl Frya haar hoofd van jullie moet afwenden. De kinderen deden zoals hun vader hun bevolen had. Demetrios liet

*1) Demetrios ho Poliorkètès = de stedenwinner.

in sê werpa änd to tha människa wrde sêid thät hja fljucht wêron. nw wilde friso mith alle man nêi frya.sland fâra. thêr.i êr wêst hêde. men tha mêst nilde that navt ne dva. nw gvng friso to änd skât thet thorp mith.

(128) a kêninglika fâr.rêd skûrum anda brônd. hjud ne kv ni thvrade ninman ne bilyywa. änd alle wêron blyyde thät hja bûta wêre. bihalva wif änd bern hêdon wi ella abefta lêten. thach wi wêron to lêden mith liftochtum änd orloch.tuch.

friso nêde nach nên frêthe. tha wi by thêre alda hâva kêmon gvng.er mith sina drista ljudum to änd skât vnwarlinga tha brônd inna skêpa thêr.i mith sina pilum bigâna kv. äfter sex dêgum sâgon wi tha orloch.flâte fon demêtrius. vp vs to kvma. friso bifâl vs. wi moston tha lithste skêpa äfter hâde. in êne brêde line. tha stora mith wif änd bern fârut. forth bâd.er wi skoldon tha krän.boga fon for nimma änd anda äfte stêwen fästigja. hwand sêid.er wi achon al fljuchtande to fjuchtane. nimman ne mêi him formêta vmb.en enkeldera fiand to forfplgjande. alsa sêid.er is min bislut. thahwila wi thêrmitha al dvande wêron kêm wind vs vppa kop. to thêra läfa änd thêra wiva skrik. thrvchdan wi nêne slâvona navt nêde as thêra thêr vs bi ajn willa folgad wêre. wi ne machton hja thus navt thruch roja ni vntkvma. men wr.alda wiste wel hwêrvmb er sâ dêde. änd friso

(129) thêr.et fata. lêt tha bärn.pila ring inna kränboga lidsa. to lik bâd.er thät nimman skiata ne machte êr hy skâten hêde. forth sêid.er thät wi alle nêi thät midloste skip skiata moste. is thät dol god biracht sêid.er sa skilun tha ôra him to helpane kvma änd thän mot alrik skiata sa.r a alderbesta mêi. as wi nw arhalf ketteng fon ra of wêre bigoston tha phonisiar to skiata. men friso n.andere navt bifâra tha êroste pil del falde a sex fâdema fon sin skip. nw skât.er. tha ôra folgade thet likte en fjur.rêin änd thrvchdam vsa pila mith wind mêi gvngon bilêvon hja alle an brônd änd nâkade selva tha thridde lâge. allera mannelik gyyradon änd jûwgade. men tha krêta vsar witherlâgum wêron sa herde thet.et vs thet hirte binêpen warth. as friso mênde thät et to koste, lêt.er ofhalde änd wi spode hinne. thach nêi that wi twa dêga forth pilath hêde kêm thêr en ôre flâte ant sjocht. fon thrittich skêpun thêr vs stêdis in wnne. friso lêt vs wither rêd makja. men tha ôthera sandon en lichte snâka fvl rojar forut. tha bodon thêra bâdon ut alera nôma jef hja mith fâra machte, hja wêron johnjar. thrvch demêtrius wêron hja wäldantik nêi there

(130) alda hâva skikad. thêr hêdon hja fon thêre kêse hêrad änd nw hêdon hja thet stolta swêrd antjan änd wêron vs folgjad. friso thêr fül mitha johnjar faren hêde sêide jä. men wich.hirte vsa kêning sêide nê. tha johnjar send ofgoda thjanjar sêid er. ik

hun lijken in zee werpen en aan de mensen werd gezegd, dat zij gevlucht waren. Nu wilde Friso niet alle mannen naar Fryaland varen, waar hij vroeger geweest was, maar de meesten wilden dat niet doen. Nu ging Friso te werk en schoot het dorp met de koninklijke voorraadschuren in brand. Toen kon en durfde niemand blijven en allen waren blij dat zij buiten waren. Behalve vrouwen en kinderen hadden wij alles achtergelaten, maar wij waren geladen met proviand en oorlogstuig.

Friso had nog geen vrede. Toen wij bij de oude haven kwamen, ging hij met zijn stoutmoedige manschappen te werk en schoot onverhoeds de schepen in brand, die hij met zijn pijlen kon bereiken. Na zes dagen zagen wij de oorlogsvloot van Demetrios op ons afkomen.

Friso gaf bevel, dat wij de kleinste schepen achteraf moesten houden in een brede linie, de grote met vrouwen en kinderen voorop. Voorts gebood hij, dat wij de kraanbogen van voren moesten wegnemen en aan de achtersteven bevestigen, want zei hij, wij behoren al vluchtende te vechten. Niemand mag het durven om één enkele vijand te achtervervolgen. Dit zei hij, is mijn besluit.

Terwijl wij daarmee reeds bezig waren, kwam de wind ons voor de boeg tot schrik van de lafaards en de vrouwen, doordat wij geen slaven hadden, dan die ons vrijwillig waren gevolgd, konden wij de vijand dus niet door roeien ontkomen. Maar Wr.alda wist wel waarom Het zo deed. En Friso, die dat begreep, liet de brandpijlen vlug op de kraanbogen leggen. Tevens gebood hij dat niemand mocht schieten, voordat hij geschoten had. Daarop zei hij, dat wij allen naar het middelste schip moesten schieten. Is dat doel goed bereikt, zei hij, dan zullen de anderen hem te hulp komen en dan moet ieder schieten, zo goed als hij maar kan.

Toen wij nu anderhalf ketting *1) van hen af waren, begonnen de Foeniciërs te schieten, maar Friso beantwoordde dat niet voordat de eerste pijl op zes vadem van zijn schip neerviel. Toen schoot hij. De anderen volgden. Het leek wel een vuurregen en doordat onze pijlen met de wind meegingen, bleven ze allemaal in brand en raakten zelfs de derde laag. Alle mannen gierden en juichten, maar de kreten van onze tegenstanders waren zo hard, dat ons hart benepen werd.

Toen Friso meende dat het wel kon, liet hij afhouden en wij spoedden ons weg. Maar nadat wij twee dagen hadden voortgesukkeld, kwam er een andere vloot in 't zicht van dertig schepen, die steeds op ons won. Friso liet ons weer alles klaarmaken, maar de anderen zonden een lichte snik vooruit, met roeiers bemand. Hun boden verzochten ons uit ieders naam, of zij met ons mee mochten varen. Het waren Ioniërs. Door Demetrios waren zij met geweld naar de oude haven gestuurd. Daar hadden zij van dit gevecht gehoord. Nu hadden zij hun moed bijeengegaard en waren ons gevolgd. Friso, die veel met Ioniërs had gevaren, zei ja, maar Wichhirte onze koning, zei nee. De Ioniërs zijn afgodendienaars

*1) 1 zeemijl == ± 1850 meter = 10 kabellengten = ongev. 92½ ketting = 1000 vadem. Dus l½ ketting = ± 300 meter, 1 vadem = ongeveer 1.85 meter. (Er zijn landelijke verschillen van enige cm).

selva häv hêrad. ho hja thi an hropte. friso sêide thet kvmath thrvch tha wandel mitha äfta krêka.landar. thät häv ik vâken selva dên. thach ben ik alsa herde fryas as tha finste fon jow. friso wêre thene män thêr vs to fryasland wisa moste. thus gvngon tha johnjar mith. âk likt.et nei wr.aldas hêi. hwand êr thrja mônatha om hlapen wêron. gvgon wi allingen britanja änd thrja dêga lêter machton wi ho.n sêen hropa . . .

thit skrift is my ower norht.lând jeftha skênland jêven . . .

vnder.a tida thät vs land del sêg. wêre ik to skênland. thêr gvng.et alsa to. thêr wêron grâte mara thêr fon tha bodeme lik.en blês vt.setta. then spliton hja vt.ên. ut.a rêta kêm stof as.t gliade yyser wêre. thêr wêron berga thêr tha krunna of swikte. thesse truldon nêther änd brochten walda änd thorpa wêi. ik self sâ thät en berch

(131) fon tha ôra of torent wrde. lin.rjucht sêg.er del. as ik äfternêi sjan gvng. was thêr en mâre kvmen. tha jrtha bêterad was. kêm er en hêrtoga fon linda.sburch wêi. mit sin folk änd en fâm. thju fâm kêthe alomme. thene mâgyy is skeldich an al.eth lêt thät wi leden häve. hja tâgon immer forth en thet hêr wärth al grâter. thene mâgyy fluchte hinne. män fand sin lik. hi hêde sin self vrdên. tha wrdon tha finna vrdrêven. nêi ênre stêd. thêr machton hja lêva, thêr wêron fon basterde blode, thissa machton biliwa. thach fêlo gvngon mith tha finna mêi. thi hêrtoga warth to kêning kêren, tha kärka thêr êl bilêven wêron wrde vrdên. sont komath tha goda north.ljud vâken. to texland vmb there moderis rêd. tha wi ne mügath hjam for nêne rjuchta fryas mar ne halda. inna dêna marka ist sêkur as bi vs gvngon. tha stjurar tham hjara self thêr stoltelika sêkämpar hêton. send vppira skêpa. gvngon änd äfternêi sen hja to bek gvngon . . .

held . . .

hwersa thene kroder en tid forth kroden heth thän skilun tha äfterkomanda wâna thät tha lêka änd brêka thêr tha brok.manna mith brocht häve. äjen wêre an hjara êthla. thêr vr wil ik wâka änd thus sâ fül vr hjära plêga skriva as ik sjan hä.

(132) vr tha gêrtmanna kän ik rêd hinne stappa. ik näv navt fül mith ra omme gvngen. tha sâ fêr ik sjan hä send hja thät mast bi tâl änd sêd bilêwen. thät ne mêi ik navt segsa fon tha ôthera. thêr fon.a krêkalanda wêi kvme send kwâd thêr tâl änd vppira sêd ne mêi män êl navt boga. fêlo hävath brûna âgon änd hêr. hja send nidich änd drist änd ang thrvch overbilâwichhêd. hwêrsa hja sprêka sâ nômath hja tha worda fâr vppa thêr lerst kvma mosta. äjen ald segath hja âd âjen salt sâd. mâ fori män. sel fori skil. sode fori skolde. to fül vmb to nomande. âk forath

zei hij, ik zelf heb gehoord, hoe zij die aanriepen. Friso zei, dat komt door de omgang met de echte Krekalanders. Dat heh ik vaak zelf gedaan en toch ben ik zo Fryas als de fijnste van jullie. Friso was de man, die ons naar Fryaland moest wijzen, dus gingen de loniërs mee. Ook scheen het naar Wr.alda's genoegen, want voordat er drie maanden waren verlopen, gingen wij langs Brittanië en drie dagen later konden wij: „Ons Eigen" roepen.

Dit geschrift is mij over Noordland of Schoonland gegeven

In de tijd dat ons land verzonk, was ik in Schoonland. Daar ging het zo toe: Er waren grote meren, waarvan de bodem als een blaas uitzette, dan spleet hij open. Uit de scheuren kwam een stof, alsof het gloeiend ijzer was. Er waren bergen waarvan de kruinen af-tuimelden, deze stortten neer en vernielden wouden en dorpen. Ik zelf zag, dat een berg van de andere werd afgerukt. Lijnrecht zakte hij neer. Toen ik naderhand ging kijken, was er een meer ontstaan.

Toen de aarde hersteld was, kwam er een hertog van Lindaburcht met zijn volk en een maagd, en die riep maar steeds: De Magy is schuldig aan al het leed dat wij hebben geleden. Zij trokken steeds voort en het leger werd al groter. De Magy vluchtte weg, men vond zijn lijk; hij had zelfmoord gepleegd. Toen werden de Finnen verdreven naar éne plaats, waar zij mochten leven. Er waren er ook van gemengd bloed, die mochten blijven, maar velen gingen met de Finnen mee. De hertog werd tot koning gekozen. De kerken, die heel waren gebleven, werden vernield. Sedert die tijd komen de goede Noormannen dikwijls op Texland om raad van de Moeder. Toch kunnen wij hen niet meer voor echte Fryas houden. In de Denemarken is het zeker zoals bij ons gegaan. De zeelieden, die zichzelf trots mariniers noemen, zijn op hun schepen gegaan en naderhand zijn zij teruggetrokken.

Heil!

Wanneer het uitspansel korte tijd heeft gewenteld, dan zullen de nakomelingen denken dat de fouten en gebreken, die de Brokmannen hebben meegebracht, eigen waren aan hun voorvaderen. Daarvoor wil ik waken en dus zoveel over hun gewoonten schrijven, als ik heb gezien.

Over de Geermanen kan ik zonder bezwaar heenstappen. Ik heb niet veel met hen omgegaan. Voor zover ik heb gezien, zijn zij het meest bij hun taal en zeden gebleven. Dat kan ik niet zeggen van de anderen. Die van de Krekalanden komen, hebben een slecht taalgebruik en over hun zeden valt volstrekt niet te roemen. Velen hebben bruine ogen en bruin haar. Zij zijn nijdig en vrijpostig en bang door bijgelovigheid. Wanneer zij spreken, noemen zij de woorden voorop die het laatst moesten komen. Tegen ald zeggen zij aad, tegen salt, saad, ma voor man, sel voor sjil, sode voor sjolde, te veel om op te

hefta ne mêi. tha johnjar sprêkath bêtre thach hja swyygath thi h änd hwêri navt nesa mot. wärth er ûtekêth. hwersa imman en byld mâkath äfter ênnen vrsturven änd thet likt. sâ lâwath hja thät thene gâst thes vrsturvene thêr inne fârath. thêrvr hävath hja alle bylda vrburgen fon frya. fästa. mêdêa. thjanja, hellênja änd fêlo ôthera. hwerth thêr en bern ebern sâ kvmath tha sibba et sêmne änd biddath an frya thät hju hjara fâmkes mêi kvma lêta thät bern to sêenande. hävon hja bêden sâ

(133) ne mêi nimman him rora ni hêra lêta. kvmt et bern to gräjande. änd halt thit en stvnde an alsa is thät en kwâd têken. änd män is an formoda thät thju mäm hordom dên heth. thêrvr häv ik al ärge thinga sjan . . . kvmt et bern to slêpande sâ is thät en têken thät tha fâmkes vret kvmen send. lakt et inne slêp sâ hävon tha fâmkes thät bern luk to sêit. ôlon lâwath hja an bosa gâsta. hexna. kolla. uldermankes. änd elfun as jef hja fon tha finna wêi kêmen. hyyrmitha wil ik enda änd nw mên ik tha.k mär skrêven hä as ên minra êthla . . . frêtho.rik . . .

frêtho.rik min gâd is 63 jêr wrden. sont 100 änd 8 jêr is hi thene êroste fon sin. folk thêr frêdsum sturven is. alle ôthera send vndera slêga swikt. thêrvr thät alle kämpade with ajn änd fêrhêmande vmb rjucht änd plicht . . . min nôm is wil.jo ik bin tha fâm thêr mith him fona saxana marka to honk for. thrvch tâl änd ommegang kêm.et ût thät wi alle bêde fon adela his folk wêron. tha kêm ljafde änd äfternêi send wi man änd wif wrden. hi heth mi fif bern lêten 2 svna änd thrju toghatera. kone.rêd alsa hêt

(134) min forma, hâch.gâna min ôthera. mine aldeste toghater hêt a.del.a thju ôhere fru.lik änd tha jongeste nocht. thâ.k nêi tha saxana marka for. häv ik thrju boka hret. thet bok thêra sanga. thêra tellinga änd thet hêlêna bok. ik skrif thit til thju män navt thänka ne mêi thät hja fon a.pol.lânja send. ik häv thêr fül lêt vr had änd wil thus âk thju ere hä. âk häv ik mâr dên. tha gosa. makonta fallen is. hwames god.hed änd klârsjanhêd to en sprêkword is wrden. thâ ben ik allêna nêi tex.lând gvngen vmbe tha skrifta vr to skrivane thêr hju äfter lêten heth. änd thâ tha lerste wille fonden is fon frâna änd tha nêilêtne skrifta fon dela jefta hel.lênja häv ik thät jeta rêis dên . . .

thit send tha skrifta hel.lênja.s. ik set hjam fâr vppa vmbe thät hja tha aldeste send . . .

alle äfta frya.s held . . .

in êra tida niston tha slâvona folkar nawet fon fryhêd. lik oxa wrdon hja vnder et juk brocht. in jrtha.s wand wrdon hja

noemen. Ook hebben zij meestal vreemde en verkorte namen, waaraan men geen betekenis kan hechten. De Ioniërs spreken beter, maar zij verzwijgen de 'h' en waar die niet moet wezen, wordt zij uitgesproken. Wanneer iemand een beeld maakt naar een afgestorvene en het gelijkt, dan geloven zij, dat de geest van de overledene daarin gaat wonen. Daarom hebben zij allemaal beelden van Frya, Festa, Tanneke, Hellenia en vele andere verborgen.
Wordt er een kind geboren, dan komen de nabestaanden bijeen en bidden Frya, dat zij haar waak-meisjes zal laten komen om het kind te zegenen. Als zij gebeden hebben, mag niemand zich verroeren, noch laten horen. Begint het kind te huilen en houdt dat een tijdje aan, dan is dat een kwaad teken en men heeft het vermoeden, dat de moeder overspel heeft bedreven. Daarvan heb ik al erge dingen gezien. Begint het kind te slapen, dan is dat een teken dat de waakmeisjes gekomen zijn. Lacht het in de slaap, dan hebben de waakmeisjes het kind geluk toegezegd. Vervolgens geloven zij aan boze geesten, heksen, kollen, aardmannetjes en elfen, alsof zij van de Finen afstamden. Hiermede wil ik eindigen en nu meen ik, dat ik meer geschreven heb dan één van mijn voorvaderen. Frethorik.

Frethorik, mijn echtgenoot, is drieënzestig jaar oud geworden. Sinds honderdacht jaar is hij de eerste van zijn geslacht, die vreedzaam is gestorven. Alle anderen zijn door moordaanslagen bezweken, omdat allen tegen eigen volk en vreemden vochten om recht en plicht.

Mijn naam is Wiljo, ik ben de vrouw, die met hem uit de Saksenmarken naar huis voer. Door taal en omgang kwam het uit, dat wij allebei van Adela's geslacht waren. Toen kwam de liefde en daarna zijn wij man en vrouw geworden. Hij heeft mij vijf kinderen nagelaten, twee zoons en drie dochters. Konereed (Koenraad) zo heet mijn oudste, Haachgana mijn tweede, mijn oudste dochter heet Adela, de tweede Frulik en de jongste Nocht.

Toen ik naar de Saksenmarken ging, heb ik drie boeken gered, het liederenboek, het vertellingenboek en het Helleniaboek. Ik schrijf dit, opdat men niet zou denken, dat zij van Apollansa zijn. Ik heb daar veel verdriet over gehad, nu wil ik dus de eer ook hebben. Ook heb ik meer gedaan. Toen Goza-Makanto gestorven is, wier goedheid en helder inzicht tot een spreekwoord is geworden, ben ik alleen naar Texland gegaan om de geschriften over te schrijven, die zij had nagelaten, en toen de laatste wil is gevonden van Frana, en de nagelaten geschriften van Dela of Hellenia, heb ik dat nog eens gedaan.

Dit zijn de geschriften van Hellenia. Ik heb ze voorop gezet, omdat zij de oudste zijn.

Alle echte Fryas heil!

In oude tijden wisten de Slavonische volken niet van vrijheid. Als ossen werden zij onder het juk gebracht. Zij werden de ingewanden

jâgath vmbe mêt.al to delvane änd ut.a herde bergum moston hja hûsa hâwa to forst änd presterum.s hêm. bi al hwat hja dêdon. thêr

(135) nas nawet tofara hjara selva men ella most thjanja vmbe tha forsta änd prestera jeta riker änd weldiger to mâkjane hjara selva to sâdene. vnder thesse arbêd wrdon hja grêv änd sträm êr hja jêrich wêron. änd sturvon svnder nochta afskên jrtha tham overflodlik fvl jêf to bâta al hjara bern. men vsa britna kêmon änd vsa bânnalinga thrvch tha twisk.lânda vr in hjara märka fâra. änd vsa stjurar kêmon in hjara hâvna. fon hjam hêradon hja kälta vr ê.lika frydom änd rjucht änd overa ê.wa hwêr bûta nimman omme ne mêi. altham wrde vpsugon thrvch tha drova människa lik dâwa thrvch tha dorra fjelda as hju fyl wêron bijonon tha alder. drista människa to klippane mith hjara kêdne alsa.t tha forsta wê dêde. tha forsta send stolte änd wichandlik thêrvmbe is thêr âk nach düged in hjara hirta hja birêdon et sêmine. änd javon awet fon hjara overflodalikhêd. men tha läfa skin.frâna prestara ne machton thät navt ne lyda. emong hjara forsinde godum hêdon hja âk wrang.wräda drochtne e.skêpen. pest kêm inovera landa. nw sêidon hja. tha drochtna send

(136) tornich overe over.hêrichhêd thêra bosa. tha wrdon tha alder drista människa mith hjara kêdne wirgad. Jrtha heth hjara blod dronken. mith thät blod fode hju früchda änd nochta änd alle tham thêr of êton wrdon wis . . .
16 wâra 100 jêr lêden is atland svnken. änd to thêra tidum bêrade thêr awat hwêr vppa nimman rêkned nêde . . . in.t hirte fon finda.s lând vppet berchta lêid en del thêr is kêthen kasamyyr. thet is sjeldsum. thêr werth en bern e.bern. sin mäm wêre thju toghater enis kêning änd sin tât wêren hâved. prester, vmb skôm to vnkvma moston hja hjara äjen blod vnkvma. thêrvmbe wärth.er bûta thêre stede brocht. bi ärma människa. intwiska was.t im navt forhêlad ne wrden. thêr vmbe dêd er ella vmbe wisdom to getane änd gârane. sin forstân wêre sâ grât thät er ella forstânde hwat er sâ änd hêrade. thät folk skowde him mit êrbedenese änd tha prestera wrdon ang vr sina frêga. thâ.r jêrich wrde gvng.er nêi sinum aldrum. hja moston herda thinga hêra. vmb im kwit to werthane javon hja him vrflod fon kestlika stênum. men hja ne thvradon him navt avbêr bikäna

(137) as hjara äjne blod. mith drovenese invrdelven overa falxe skôm sinra aldrum gvng er omme dwâla. al forth fârande mête hi änd fryas stjûrar thêr as slav thjanade. fon tham lêrd.i vsa sêd änd plêgum. hi kâpade him fry änd to thêr dâd send

van de aarde in gejaagd om metaal te delven en uit de harde bergen moesten zij huizen houwen, tot woning voor vorst en priesters. Bij alles wat zij deden, was er niets voor henzelf, maar alles moest dienen om de vorsten en priesters nog rijker en machtiger te maken en zich te verzadigen. Bij deze arbeid werden zij grijs en stram eer zij oud waren en zij stierven zonder genot, ofschoon de aarde daarvan overvloedig veel geeft ten bate van al haar kinderen.

Maar onze weggelopenen en ballingen kwamen door de Twisklanden heen hun marken binnentrekken en onze zeelieden kwamen in hun havens. Van hen hoorden zij spreken over gelijke vrijheid en recht en over wetten, waarbuiten niemand kan. Dit alles werd door die droeve mensen ingezogen als dauw door de dorre velden. Toen zij ervan vervuld waren, begonnen de stoutmoedigsten te rammelen met hun ketenen, zodat het de vorsten pijn deed.

De vorsten zijn trots en krijgshaftig, daarom is er ook nog deugd in hun harten. Zij hielden onderling beraad en deelden iets van hun overvloed mee. Maar de laffe, schijnvrome priesters konden dat niet verdragen. Onder hun verzonnen goden hadden zij ook bitter wrede heren geschapen.

De pest kwam over het land. Toen zeiden zij, dat de goden vertoornd waren over de ongehoorzaamheid van de boosdoeners en toen werden de stoutmoedigste mensen met hun ketenen gewurgd. De aarde heeft hun bloed gedronken, met dat bloed voedde zij vruchten en koren en allen, die daarvan aten, werden wijs.

Zestien keer honderd jaar geleden is Atland verzonken, en te dien tijde gebeurde er iets, waarop niemand had gerekend. *1)

In het hart van Finda's land in het gebergte ligt een vlakte die Kasjmier is genaamd: (dat is: zeldzaam.) Daar werd een kind geboren. Zijn moeder was de dochter van een koning en zijn vader was een opperpriester. Om de schande te ontkomen moesten zij hun eigen bloed in de steek laten. Daarom werd het buiten de stad gebracht bij arme mensen. Gaandeweg had men de jongen niets verzwegen, daarom deed hij alles om wijsheid te verzamelen en te vergaderen. Zijn verstand was zo groot, dat hij alles begreep wat hij zag en hoorde.

Het volk beschouwde hem met eerbied en de priesters werden bang voor zijn vragen. Toen hij meerderjarig werd, ging hij naar zijn ouders. Zij moesten harde dingen horen. Om hem kwijt te raken, gaven zij hem een overvloed van edelstenen, maar zij durfden hem niet openlijk erkennen als hun eigen bloed. Met droefheid overstelpt door de valse schaamte van zijn ouders ging hij ronddwalen. Al (verder) reizende, ontmoette hij een Fryas zeevaarder, (die als slaaf diende). Van hem leerde hij onze zeden en gewoonten. Hij kocht hem vrij en tot de dood toe zijn zij vrienden gebleven. Overal waar

*1) 2193 v.Chr.

hja frjunda bilêwen. alomme hwêr er forth hinne tach lêrd i an tha ljuda thät hja nêne rika ner prestera tolêta moston. thät hja hjara selva hoda moston äjen falxe skôm. ther allerwêikes kvad dvat an tha Ijavde. jrtha sêid er skankath hjara jêva nêi mêta män hjara hûd klâwat. thät män thêrin âch to delvane to erane änd to sêjane sâ män thêrof skêra wil. thach sêid er. nimman hovat hit to dvande fori ennen ôthera. hit ne syy thät et bi mêna wille jef ut ljavade skêd. hi lêrde thät nimman in hjara wand machte frota vmbe gold her silver ner kestlika stêna hwêr nid an klyywath änd ljavde fon fljuth. vmbe jow manghêrta änd wiva to siarane sêid er jêvath hjara rin.strâma ênoch . . . nimman sêid er. is weldich alle människa mêt.rik änd ê.lika luk to jân. tha thät is alra människa plicht vmbe tha människa alsa mêtrik to mâkjane

(138) änd sa fêlo nocht to jân. as to binâka is . . . nene witskip sêid er ne mêi män minachtja. thach ê.lika dêla is tha grâteste witskip thêr tid vs lêra mêi. thêrvmbe thät hju ärgenese fon jrtha wêrath änd ljavde feth . . .

sin forme nôm wêre jes-us thach tha prestera thêr im sêralik häton. hêton him fo thät is falx. thät folk hête him kris.en thät is herder. änd sin fryaske frjund hête him bûda. vmbe that hi in sin hâved en skät fon wisdom hêde änd in sin hirt en skät fon ljavde . . . to tha lersta most.er fluchta vr tha wrêke thêra prestera. men vral hwêr er kêm was sine lêre him fârut gvngen änd vral hwêr er gvng folgadon him sina lêtha lik sine skâde nêi . . . thâ jes-vs alsa twilif jêr omfâren hêde sturv.er. men sina frjunda wâradon sine lêre änd kêthon hwêr et âron fvnde . . .

hwat mênst nw thät tha prestera dêdon. thät mot ik jo melde âk mot.i thêr sêralik acht vp jân. forth mot.i over hjara bidryyv änd renka wâka. mith alle kräftum thêr wr.alda in jo lêid heth . . . thahwila jes-us lêre vr jrtha for. gvngon tha falxa prestera nêi.t lând sinra berta sin dâd avbêra. hja sêidon thät hja

(139) fon sinum frjundum wêron. hja bâradon grâte rowa. torennande hjara klâthar to flardum änd to skêrande hjara hola kâl. inna hôla thêra berga gvngon hja hêma. thach thêrin hêdon hja hjara skät brocht. thêr binna mâkadon hja byldon äfter jes.us thessa byldon jâvon hja an tha vnärg thänkanda ljuda. to longa lersta sêidon hja thät jes.us en drochten wêre. thät.i thät selva an hjam bilêden hêde. änd thät alle thêr an him. änd an sina lêra lâwa wilde nêimels in sin kêningkrik kvma skolde. hwêr frü is änd nochta send. vrmites hja wiston thät jes.us äjn tha rika to fjelda tâgen hêde. sâ kêthon hja allerwêikes thät ärmode hâ. änd ênfald sâ. thju düre wêre vmbe in sin rik to kvmane. thät thêra thêr hyyr vp irtha thät mâste lêden hêde. nêimals tha mästa nochta häva skolde. thahwila

hij verder heentrok, leerde hij aan de mensen, dat zij noch rijken noch priesters moesten toelaten, dat zij zich moesten hoeden tegen de valse schaamte die overal kwaad doet aan de liefde. De aarde, zei hij, schenkt haar gaven naarmate men haar huid openkrabt en dat men daarin behoort te delven, te ploegen en te zaaien, als men wil maaien. Maar, zei hij, niemand behoeft iets te doen voor een ander, als het niet door algemene wil of uit liefde geschiedt.
Hij leerde, dat niemand in haar ingewanden mocht wroeten om goud of zilver of edelstenen, waaraan nijd kleeft en waarvan de liefde wegvlucht. Om uw meisjes en vrouwen te sieren, zei hij, geeft de rivier (goud) genoeg. Niemand, zei hij, heeft het in zijn macht om aan alle mensen gelijke welvaart en gelijk geluk te geven, maar het is de plicht van iedereen om aan de mensen zoveel welvaart en zoveel genoegen te geven als te bereiken is. Geen wetenschap, zei hij, mag men minachten, maar gelijkberechtigdheid is de grootste kennis die de tijd ons kan leren, omdat zij ergernis van de aarde weert en de liefde voedt.

Zijn eerste naam was Jes-us, doch de priesters, die hem zeer haatten, noemden hem Fo (dat is verkeerd), het volk noemde hem Kris.en (dat is herder) en zijn Frya-vriend. noemde hem Boed.a omdat er in zijn hoofd een schittering van wijsheid was en in zijn hart een schittering van liefde.*1)

Tenslotte moest hij vluchten voor de wraak van de priesters, maar overal waar hij kwam, was zijn leer hem vooruitgegaan, en overal waar hij ging, volgden zijn vijanden hem als zijn schaduw. Toen Jes-us zo twaalf jaren had rondgereisd, stierf hij, maar zijn vrienden bewaarden zijn leer en verkondigden die, waar zij oren vond.

Wat denkt u nu dat de priesters deden? Dat moet ik u melden. Ook moet u er vooral op letten, en moet u waken voor hun bedrijf en hun streken met alle krachten, die Wr.alda in u heeft gelegd. Terwijl de leer van Jes-us zich over de aarde uitbreidde, gingen de valse priesters naar het land van zijn geboorte, om zijn dood bekend te maken. Zij zeiden, dat zij zijn vrienden waren, zij veinsden grote droefheid door hun kleren in stukken te scheuren en hun hoofd kaal te scheren. Zij gingen in bergholen wonen, maar hierin hadden zij hun schatten gebracht en daarbinnen maakten zij beelden van Jes-us. Deze beelden gaven ze aan nietsvermoedende lieden.

Tenslotte zeiden zij dat Jes-us een godheid was, dat hijzelf dit aan hen had bekend en dat allen die aan hem en zijn leer wilden geloven, hiernamaals in zijn koninkrijk zouden komen, waar vreugde is en genietingen zijn. Daar zij wisten dat Jes-us tegen de rijken te velde was getrokken, verkondigden zij overal dat armoede lijden en eenvoudig zijn de deur was om in zijn rijk te komen, dat degenen, die op aarde het meeste geleden hadden, in het hiernamaals de meeste vreugde zouden hebben. Ofschoon zij wisten, dat Jes-us geleerd had,

*1) Hier zijn duidelijk 2 geschiedenissen, van Boeddha en van Jezus, door de kopiist(en) door elkaar gehaald

hja wiston thät jes.us lêrad hêde thät män alle sina tochta welda änd bistjura moste. sâ lêrdon hja thät män alle sina tochta dêja moste. änd thät tha fvlkvminhêd thêra människa thêrin bistande thät.er êvin vnforstoren wrde sâ thät kalde stên . . . vmbe thät folk nw wis to mâkjande. thät hja alsa dêdon alsa bâradon

(140) hja ärmode overa strêta änd vmb forth to biwisana thät hja al hjara tochta dâd hêde nâmon hja nêne wiva. thach sâhwersa en toghater en misstap hêde sâ wärth hja that ring forjân. tha wrakka sêidon hja most män helpa änd vmbe sin ajn sêle to bihaldane most män fül anda cherke jân. thus to dvande hêde hja wiv änd bern svnder hûshalden änd wrdon hja rik svnder werka. men thät folk wärth fül ärmer änd mâr ê.lândich as â to fara . . . thas lêre hwêrbi tha prestera nên ore witskip hova as drocht.lik rêda. frâna skin änd vnrjuchta plêga. brêd hiri selva ut fon.t âsta to.t westa änd skil âk vr vsa landa kvma. men as tha prestera skilun wâna thät hja allet ljucht fon frya änd fon jes.us lêre utdâvath häva. sâ skilun thêr in alle vvrda människa vpstonda tham wêrhêd in stilnise among ekkorum wârath änd to fâra tha prestera forborgen häve. thissa skilun wêsa ut forsta blod. fon presterum blod fon slâvonum blod änd fon frya.s blod. tham skilun hjara foddikum änd thät ljucht bûta bringa sâ thät allera männalik wêrhêd mêi sjan. hja skilun wê hropa overa dêda thêra prestera änd forsta.

(141) tha forsta thêr wêrhêd minna änd rjucht tham skilun fon tha prestera wika. blod skil strâma. men thêrut skil et folk nye kräfta gâra. finda.s folk skil sina findingrikhêd to mêna nitha wenda. thät lyda.s folk sina kräfta änd wi vsa wisdom, tha skilun tha falxa prestera wêi fâgath wertha fon jrtha. wr.alda his gâst skil alomme änd allerwêikes êrath änd bihropa wertha. tha êwa thêr wr.alda bi.t.anfang in vs mod lêide skilun allêna hêrad wertha. thêr ne skilun nêne ôra mästera nach forsta ner bâsa navt nêsa. as thêra thêr bi mêna wille kêren send. thän skil frya juwgja änd jrtha skil hira jêva allêna skänka an tha werkande människ . . . altham skil anfanga f juwer thusand jêr nêi at.land svnken is. änd thusand jêr lêter ne skil thêr longer nên prester ner tvang vp jrtha sa.
del.a. tonômath. hel.lênja. wâk . . .

sâ lûda frâna.s ûtroste wille.

alle welle fryas held. antha nôme wr.alda.s. fon frya änd thêre fryhêd grête ik jo. änd bidde jo. sâhwersa ik falla machte êr ik folgster nômath hêde. sâ bifêl ik jo tüntja thêr burchfâm is to thêre burch mêdêas.blik til hjud dêgum

(142) is hju tha besta . . .

dat men zijn hartstochten moest overwinnen en moest beheersen, leerden zij, dat men al zijn hartstochten moest doden en dat de volkomenheid van de mens daarin bestond, dat hij even gevoelloos werd als koude steen. Teneinde nu het volk wijs te maken, dat zijzelf zo deden, veinsden zij armoede op straat, en om verder te bewijzen dat zij al hun zinnelijke lusten hadden gedood, namen zij geen vrouwen. Maar, als ergens een jonge dochter een misstap had begaan, werd haar dat spoedig vergeven.
De zwakken, zeiden zij, moest men helpen en om zijn eigen ziel te behouden, moest men veel aan de kerk geven. Daarom hadden zij vrouw en kinderen zonder huishouding en werden rijk zonder werken, maar het volk werd veel armer en ellendiger dan ooit tevoren. Deze leer, waarbij de priesters geen andere wetenschap nodig hebben, dan bedriegelijk redeneren, een vrome schijn ophouden en onrechtvaardige gebruiken, breidde zich uit van het oosten naar het westen en zal ook over ons land komen.

Maar als de priesters zich zullen verbeelden, dat zij al het licht van Frya en van Jes-us' leer hebben uitgedoofd, dan zullen er in alle oorden mensen opstaan die de waarheid in stilte onder elkaar bewaard en voor de priesters verborgen hebben gehouden. Deze zullen zijn van vorstelijk bloed, van priesterlijk bloed, van Slavonisch bloed en van Frya's bloed. Zij zullen hun lampen en het licht uitdragen, zodat iedereen de waarheid kan zien. Zij zullen wee roepen over de daden van de priesters en vorsten.

De vorsten, die de waarheid en het recht liefhebben, zullen zich van de priesters afscheiden, het bloed zal stromen, maar daaruit zal het volk nieuwe krachten putten. Finda's volk zal zijn vindingrijkheid voor het algemeen nut aanwenden, Lyda's volk zijn krachten en wij onze wijsheid. Dan zullen de valse priesters worden weggevaagd van de aarde: Wr.alda's geest zal alom en allerwegen worden geëerd en aangeroepen. Alleen de wetten, die Wr.alda in den beginne in ons gemoed legde, zullen worden gehoord. Daar zullen geen andere meesters, noch vorsten, noch bazen zijn dan die, welke door de algemene wil zijn gekozen. Dan zal Frya juichen en Irtha zal haar gaven alleen schenken aan de werkende mens. Dit alles zal beginnen vierduizend jaar nadat Atland is verzonken en duizend jaren later zal er priester noch dwang op aarde zijn.
Dela, bijgenaamd Hellenia, waak!.

Zo luidde Frana's uiterste wil.

Aan alle goede Fryas, heil! In de naam van Wr.alda, van Frya en van de vrijheid groet ik u, dat als ik mocht sterven, eer ik een opvolgster heb benoemd, te weten, dat ik Tuuntje aanbeveel, die burchtvrouw is op de burcht Medeasblik. Tot op de huidige dag is zij de beste.

alle människa held . . . ik näv nêne êremoder binomad thrvch-dam ik nêne. änd et is jo bêter nêne to hävande as êne hwêr vp.i jo navt forlêta ne mêi . . . ärge tid is forbi fâren. men thêr kvmt en ôthere. jrtha heth hja navt ne bärad änd wr.alda heth hja navt ne skêpen. hju kvmt ut et âsta. ut.a bosma thêra prestera wêi. sa fêlo lêd skil hju broda. thät jrtha.t blod algâdur navt drinka ne kän fon hjra vrslêjana bernum. thjustrenesse skil hju inoverne gâst thêra människa sprêda lik tongar.is wolka overet svnneljucht. alom änd allerwêikes skil lest änd drochten bidryyf with fryhêd kämpa änd rjucht. rjucht änd fryhêd skilun swika änd wi mith tham. men thesse winst skil hjara vrlias wrochta. fon thrju worda skilun vsa äfterkvmande an hjara ljuda änd slâvona tha bithjutnesse lêra. hja send. mêna ljavda fryhêd änd rjucht. thät forma skilun hja glora. äfternêi with thjustrenesse kämpa alont et hel änd klär in jahwlikes hirt änd holle wärth. thän skil tvang fon jrtha fâgad wertha. lik tongar.s.wolka thrvch storne.wind änd alle drochten bidryyv ne skil thêr äjen nawet navt ne formüga . . . gôsa.

(143) min êthla hävon in äfter thit bok skreven. thit wil ik boppa ella dva. vmbe thät er in min stât nên burch ovir is. hwêrin tha bêrthnesa vpskrêven wrde lik to fâra . . . min nôme is kone.rêd. min tât his nôme was frêtho.rik. min mem his nôme wil.jow. äfter tât his dâd ben ik to sina folgar kêren. änd tha.k fiftich jêr telde kâs men my to vrste grêvet.män . . . min tât heth skrêven ho tha linda.wrda änd tha ljudgârdne vrdilgen send. linda hêm is jeta wêi. tha linda.wrda far en dêl. tha north.lika ljud.gârdne send thrvch thene salta sê bidelven. thät brûwsende hef slikth an tha hring.dik thêre burch . . . lik tât melth heth sâ send tha hâva.lâsa. människa to gvngen änd hävon hûskes bvwed binna tha hring.dik thêre burch. thêrvmbe is thät rond.dêl nvv ljud.werd hêten . . . tha stjûrar segath ljv.wrd men thät is wansprêke . . . bi mina jüged was.t ôre lând thät bûta tha hring.dik lêid. al pol änd brok. men frya.s folk is diger änd flitich. hja wrdon mod ner wirg thrvchdam hjara dol to tha besta lêide. thrvch slâta to delvane änd kâdika to mâkjane fon tha grvnd thêr ût.a slâta kêm. alsa hävon wi wither en gode hêm bûta tha hring.dik. thêr thju dänte heth fon en hof. thrê

(144) pêla âstwarth. thrê pêla sûdwarth änd thrê pêla west-warth meten . . . hjud dêgum send wi to dvande ä.pêla to hêjande. vmb êne häve to winnande änd mith.ên vmb.vsa hring.dik to biskirmende. jef.et werk rêd syy. sâ skilun wi stjûrar ut.lvka . . .

Dit heeft Goza nagelaten

Aan alle mensen heil. Ik heb geen Eremoeder benoemd, omdat ik er geen wist en omdat het voor u beter is er geen te hebben dan een, waarop u zich niet kunt verlaten. Een kwade tijd is voorbijgegaan, maar er komt nog een andere. Irtha (onze aarde) heeft hem niet gebaard en Wr.alda heeft hem niet geschapen. Hij komt uit het Oosten uit de boezem van de priesters vandaan. Zoveel leed zal hij veroorzaken, dat Irtha het bloed niet zal kunnen drinken van haar verslagen kinderen. Duisternis zal hij over de geest van de mensen spreiden, als donderwolken over het zonnelicht. Overal zullen list en geweld tegen vrijheid en recht strijden. Recht en vrijheid zullen bezwijken en wij met hen.

Maar deze winst zal hun verlies uitwerken. Van drie woorden zullen onze nakomelingen aan hun mensen en slaven de betekenis leren. Zij zijn: naastenliefde, vrijheid en recht. In het begin zullen zij schitteren, daarna met duisternis te kampen hebben, totdat het helder en klaar wordt in ieders hart en hoofd. Dan zal de dwang van de aarde worden gevaagd, zoals de donderwolken door de stormwind en alle heersersgeweld zal daartegen geen kracht meer hebben. Goza.

Het geschrift van Konereed *1)

Mijn voorouders hebben achtereenvolgens dit boek geschreven. Dit wil ik vóór alles doen, omdat in mijn staat geen burcht over is, waarin de gebeurtenissen worden opgeschreven zoals voorheen. Mijn naam is Konereed, mijns vaders naam was Frethorik, mijns moeders naam was Wiljo.

Na de dood van mijn vader ben ik tot zijn opvolger gekozen en toen ik vijftig jaar was, koos men mij tot opperste grietman. Mijn vader heeft beschreven hoe de Lindaoorden en de Ljudgaarde verwoest zijn. Lindaheem is nog weg, de Lindaoorden voor een deel, de noordelijke Ljudgaarde is door de zoute zee bedolven. Het bruisende zeewater likt aan de ringdijk van de burcht. Zoals mijn vader heeft vermeld, zijn de van hun have en goed beroofde mensen tewerkgegaan en hebben huisjes gebouwd binnen de ringdijk en de burcht, daarom is dat ronddeel nu Ljud-werd genoemd. De zeelieden zeggen Ljuwwerd, maar dat is radbraken.

In mijn jeugd was het andere land, dat buiten de ringdijk ligt, allemaal poel en moeras. Maar Frya's volk is wakker en vlijtig, het werd moe noch mat, omdat zijn plan het best mogelijke opleverde. Door sloten te delven en kadijken te maken van de aarde, die uit de sloten kwam, hebben wij weer goede dorpsgrond buiten de ringdijk, die de gedaante heeft van een hoef, drie palen oostwaarts, drie palen zuidwaarts en drie palen westwaarts gemeten. *2) Heden ten dage zijn wij bezig waterpalen te heien om een haven te maken en meteen om onze ringdijk te beschermen. Als het werk gereed is, zullen wij zeelieden laten komen. In mijn jeugd stond het er hier

*1) In het handschrift staat geen titel.

*2) Drie palen = 3 x 1600 m = 4800 m of ± 5 km.

bi min jüged stand et hir bjûstre om.to men jud send tha hûskes al hûsa thêr an reja stân. änd lek änd brek thêr mith ermode hir in glupth wêron. send thrvch flit abuta drêven . . . fon hir ut mêi allera männalik lêra. thät wr.alda vsa al foder al sina skepsela fot. mits thät h ja mod halde änd mänlik ôtherum helpa wille.

nv wil ik vr friso skriva . . .

friso thêr al weldich wêre thrvch sin ljud wärth âk to vrste grêve kêrn thrvch staveren.s omme landar. hi spot mith vsa wisa fon lând.wêr änd sê.kämpa. thêrvmbe heth.er en skol stift hwêr in tha knâpa f juchta lêra nêi krêkalandar wyysa. thän ik lâv thät.i thät dên heth vmb thät jongk.folk an sin snôr to bindane. ik häv min brother thêr âk hin skikth tha.s nv thjan jêr lêden, hwand tocht ik nv wi nêne moder lônger navt näve. vmbe tha ênen äjen tha ôre to biskirmande äch ik dubbel to wâkane thät hi vs nên mâster ne wärth . . .

(145) gôsa neth vs nêne folgstere nômeth. thêr vr nil ik nên ordêl ne fella. men hêr send jeta alda ärg.thenkande människa thêr mêne thät hju.t thêr.vr mith friso ênis wrden is. thâ gôsa fallen was thâ wildon tha ljud fon alle wrda êne ôthere moder kjasa. men friso thêr to dvande wêre vmb en rik to fara him selva to mâkjane. friso ne gêrde nên rêd ner bodo fon tex.land. as tha bodon thêra landsâtum to him kêmon sprek.i ände kêth. gôsa sêid er was fêr.sjande wêst. änd wiser alle grêva etsêmne änd thach nêde hju nên ljucht ner klârhêd in thjuse sêke ne fvnden. thêrvmbe nêde hju nêne mod hân vmb êne folgstere to kjasane. änd vmb êne folgstere to kjasane thêr tvyyvelik wêre thêr heth hju bald in sjan. thêrvmbe heth hju in hjara utroste wille skrêven. thät is jow bêtre nêne moder to hävande as êne hwêr vpp.i jo selva navt forlêta ne mei. friso hêde fül sjan. bi orloch was er vpbrocht. änd fon tha hrenkum änd lestum thêra gvlum änd forstum hêd.er krek sa fül lêred änd geth as.er nêdich hêde vmbe tha ôra grêva to wêiande hwêr hi hjam wilde . . . sjan hir ho.r thêr.mith to gvngen is . . .

(146) friso hêde hir ne ôther wif nimth. thju toghater fon wil.frêthe bi sin lêve was.er vrste grêva to staveren wêst. thêr bi hêder twên svna wnnen änd twa toghtera. thrvch sin bilêid is kornêlja sin jongste toghater mith min brother mant. kornêlja is wan.fryas änd mot korn.hêlja skrêven wrde . . . wêmod sin aldeste heth.er an kavch bonden. kavch thêr âk bi him to skole gvng is thi svnv fon wich.hirte thene gêrt.manna käning, men kavch is âk wan. fryas änd mot kâp wêsa. men kvade tâle hävon hja mar mithbrocht as gode sêda.
nv mot ik mith mine skêdnese a befta kêra . . .
äftre grâte flod hwêr.vr min tât skrêven heth. wêron fêlo juttar änd lêtne mith ebbe ut.a balda jefta kvade sê fored. Bi

raar voor, maar tegenwoordig zijn de huisjes reeds huizen, die in rijen staan. Fouten en gebreken, die met de armoede waren ingeslopen, zijn door vlijt uitgedreven. Hieruit kan iedereen leren, dat Wr.alda, onze Alvoeder, al zijn schepselen voedt, als zij maar moed houden en elkaar willen helpen.

Nu wil ik over Friso schrijven.

Friso, die reeds machtig was door zijn manschappen, werd ook tot opperste grietman gekozen door de ommelanders van Staveren. Hij spot met onze wijze van landsverdediging en zeestrijd. Daarom heeft hij een school gesticht, waarin de jongens leren vechten op de wijze van de Grieken. Maar ik geloof dat hij dat heeft gedaan, om de jeugd aan zijn snoer te binden. Ik heb mijn broer daar ook heengezonden. Dat is nu tien jaar geleden. Want dacht ik, nu wij geen Moeder meer hebben om de een tegen de ander te beschermen, behoor ik dubbel te waken, opdat hij ons niet de baas wordt.

Goza heeft geen opvolgster voor ons benoemd, daarover wil ik geen oordeel vellen, maar hier zijn nog oude, kwaaddenkende mensen, die menen dat zij het daarover met Friso eens is geworden. Toen Goza was gestorven, wilden de mensen van alle oorden een andere Moeder kiezen. Maar Friso, die bezig was om een rijk voor zichzelf te stichten, wenste raad noch bode van Texland.

Toen er zendboden van de Landzaten bij hem kwamen, sprak hij met nadruk: Goza, zei hij, was vooruitziende geweest en wijzer dan alle grietmannen tezamen, en toch had zij licht noch helderheid in deze zaak gevonden, daarom had zij geen moed gehad om een opvolgster te kiezen die twijfelachtig was, daar heeft zij kwaad in gezien. Daarom heeft zij in haar uiterste wil geschreven: het is beter voor u geen Moeder te hebben dan een, waarop u zich niet kunt verlaten. Friso had veel gezien, hij was in de oorlog opgevoed en van de streken en listen van de Golen en vorsten had hij juist zoveel geleerd en vergaard als hij nodig had, om de andere grietmannen te leiden waarheen hij wilde. Zie hier, hoe hij daarmee is te werk gegaan.

Friso had hier een andere vronw genomen, een dochter van Wilfred (Wilfretho), die bij zijn leven opperste grietman te Staveren geweest was. Bij haar had hij twee zoons gekregen en twee dochters. Door zijn beleid is Kornelia, zijn jongste dochter, aan mijn broer uitgehuwelijkt. Kornelia is geen goed West Fryas en moet Kornhelia worden geschreven. Wemmoed, zijn oudste, heeft hij aan Kauch verbonden. Kauch, die ook bij hem op school ging, is de zoon van Wichhirte, de koning van de Geermannen. Maar Kauch is ook geen goed West Fryas en moet Kap wezen. Maar slechte taal hebben zij meer meegebracht dan goede zeden.

Nu moet ik naar mijn geschiedenis terugkeren.

Na de grote vloed, waarover mijn vader heeft geschreven, waren vele Jutten en Letten met de eb uit de Balda of kwade zee gevoerd

kât his gat drêven hja in hjara kâna mith yyse vppa tha dêne.marka fäst änd thêr.vp send hja sitten bilêwen. thêr nêron narne nên människa an.t sjocht. thêrvmbe hävon hja thät lând int. nêi hjara nôme hävon hja thät land juttar.lând hêten, äfternêi kêmon wel fêlo dêne.markar to bek. fon tha hâga landum. men thissa setton hjara selva sûd.liker del. änd as tha stjûrar to bek kêmon thêr navt vrgvngen navt nêron. gvng thi êna

(147) mith tha ôthera nei tha sê jefta ê.landum. thrvch thisse skikking mochton tha juttar thät land halda hwêr.vppa wr.alda ra wêjad hêde . . . tha sê.landar stjûrar tham hjara selva mith blâte fisk navt helpa ner nêra nilde änd thêr en ärge grins hêde antha gola. tham gvngon dâna tha phonisjar skêpa birâwa . . . antha sud.wester hern fon skên.land thêr lêid linda.sburch tonomath lindas nôse. thrvch vsa a.pol stift alsa in thit bok biskrêwen stât . . . alle kâd.hêmar änd omme.landar dâna. wêron eft fryyas bilêven. men thrvch tha lust thêre wrêke äjen tha golum änd äjen tha kältana folgar gvngon hja mitha sêlandar sâma dvan. men that sâma dva neth nên stek navt ne halden, hwand tha sê.landar hêde fêlo mislika plêga änd wen.hêde ovir nommen fon tha vvla mâgjarum. frya.s folk to.n spot. forth gvng ek tofara him selva râwa thach jef.et to pase kêm thän standon hja mänlik ôtherum trvlik byy . . . thach to tha lesta bijondon tha sê.landar brek to krêjande an goda skêpa. hjara skip.mâkar wêron omkvmen änd hjara walda wêron mith grvnd än al fon.t land of.fâged.

(148) nv kêmon thêr vnwarlingen thryy skêpa byy tha hring.dik fon vsa burch mêra. thrvch tha inbrêka vsra landum wêron hja vrdvaled änd tha flyymvda mis.faren. thi kâp.man thêr mith svnden was. wilde fon vs nya skêpa hä. thêrto hêdon hja mith.brocht allerlêja kestlika wêra thêr hja râwed hêdon fon tha kältanar landum änd fon tha phonisjar skêpum. nêidam wy selva nêne skêpa navt n.êde. jef ik hjam flingka horsa änd fjvwer wêpende rin.bodon mith. nêi friso. hwand to stäveren änd allingen thät alder.gä thêr wrdon tha besta wêrskêpa maked. fon herde êken wod thêr nimmerthe nên rot an ne kvmth. thahvila tha sê.kämper byy my byde. wêron svme juttar nêi tex.land fâren. änd dânâ wêron hja nêi friso wêsen. tha sê.landar hêdon fêlo fon hjara storeste knâpum râwed thi moston vppa hjara benka roja. änd fon hjara storeste toghtera vmb thêr byy bern to têjande. tha stora juttar ne mochton.et navt to wêrane thrvchdam hja nêne gode wêpne navt n.êde. thâ hja hjara lêth telad hêde änd thêrvr fêlo wordon wixlad wêron. frêje friso to tha lesta jef hja nêne gode have in hjara gâ navt n.êde. o.jes

(149) anderon hja. êne besta ên. êne thrvch wr.alda skêpen. hju is net krek lik jow bjarkrûk thêr. hjra hals is eng tha in hjra bälg kännath wel thvsanda grâte kâna lidsa. men wi nânath nêna burch ner burch.wêpne vmbe tha râw.skêpa thêr ut to

Bij 't Kattegat dreven zij in hun boten met het ijs op de Denemarkse kust en zijn daarop blijven zitten. Daar waren nergens mensen in zicht. Daarom hebben zij het land in bezit genomen, naar hun naam hebben zij het land Jutland genoemd. Naderhand kwamen wel veel Denemarkers terug van de hoge landen, maar deze vestigden zich zuidelijker. En toen de zeelieden terugkeerden, die niet waren vergaan, gingen dezen en genen naar de See- of Waterlanden.
Door deze schikking mochten de Jutten het land behouden waarop Wr.alda hen had gevoerd. De Seelandse zeevaarders die zich niet wilden behelpen of leven van vis alleen en die een grote afkeer hadden van de Golen, gingen toen de Foenicische schepen beroven. Aan de zuidwestelijke hoek van Schoonland, daar ligt Lindasburcht, (bijgenaamd Linda's neus, Lindesnaes, Noorwegen, door onze Apol gesticht, zoals in dit boek staat geschreven). Alle kustbewoners en ommelanders waren daar echte Fryas gebleven, maar door de lust tot wraak tegen de Golen en tegen de volgelingen van Kelta (Kelten), gingen zij met de See-landers samen, maar dat samendoen heeft geen steek gehouden. Want de Seelanders hadden vele verderfelijke zeden en gewoonten overgenomen van de slechte Magianen, tot spot van Frya's volk.
Vervolgens ging elk voor zichzelf roven, maar als het te pas kwam, dan stonden zij elkaar getrouw bij. Tenslotte echter begonnen de Seelanders gebrek te krijgen aan goede schepen. Hun scheepmakers waren omgekomen en hun wouden waren met grond en al van het land weggevaagd. Nu kwamen er onverwachts drie schepen bij de ringdijk van onze burcht meren. Door de overstromingen van onze landen waren zij verdwaald en de Vliemond misgevaren. De koopman, die meegegaan was, wilde van ons nieuwe schepen hebben. Daarvoor hadden zij allerlei kostbare waren meegebracht, die zij geroofd hadden van de Keltische landen en van de schepen van de Foeniciërs. Omdat wij zelf geen schepen hadden, gaf ik hun flinke paarden en vier gewapende renboden mee naar Friso. Want te Staveren en langs het Aldega, daar werden de beste oorlogsschepen gemaakt van hard eikenhout, dat nooit rot.
Terwijl de oorlogsmatrozen bij mij vertoefden, waren enkele Jutten naar Texland gevaren en daar waren zij naar Friso verwezen. De Seelanders hadden velen van hun grootste jongens geroofd, die op hun banken moesten roeien en van hun grootste dochters, om bij haar kinderen te verwekken. De grote Jutten konden daar niets aan doen, doordat zij geen goede wapens hadden.
Toen zij hun leed hadden verteld en daarover veel woorden waren gewisseld, vroeg Friso tenslotte, of zij geen goede haven in hun land hadden. O ja, antwoordden zij, een beste, een die door Wr.alda is geschapen. Zij is net als uw bierkruik daar, de hals is nauw, maar in haar buik kunnen wel duizend grote boten liggen*1). Maar wij hebben geen burcht, noch burchtwapens, om de roofschepen er uit

*1) Lim Fjord in Jutland.

haldane. thän moston jow gvnst mâkja sêide friso. god rêden anderon tha juttar. men wi n.ävath nêne ambachtes.ljud ner bvw.ark. wi alle send fiskar änd juttar. tha ôra send vrdrvnken jefta nêi tha hâga landum fljucht. midlar hwila hja thus kälta. kêmon mina bodon mitha sê.lândar hêra et sina hove . . . hir most nw letta ho friso alle to bidobbe wiste to nocht fon bêde partja änd to bâte fon sin äjn dol . . . tha sê.landar sêider to. hja skoldon jêrlikes fiftech skêpa häve. nêi fästa mêtum änd nêi fästa mêtum änd nêi fästa jeldum. to hrêd mith yysere kêdne änd krânbogum änd mith fvlle tjuch alsa far wêr.skêpa hof änd nêdlik syy. men tha juttar skoldon hja thän mith frêthe lêta. änd all.et folk thät to frya.s bern hêred. jä hi wilde mar dva. hi wilde al vsa sê.kämpar ut nêda thät hja skolde mith fjuchta änd râwa. thâ tha sê.landa wêi brit

(150) wêron thâ lêt er fjuwertich alda skêpa to laja mith burch wêpne. wod. hir.baken stên. timber.ljud. mirtselêra änd smêda vmbe thêr mith burga to bvwande. witto. thät is witte. sin svnv sand hi mith vmb to to sjanande. hwat thêr al fâr fallen is. n.is my navt ni meld. men sa fül is mi bâr wrden . . . an byde sida thêre haves.mvde is êne with.burch bvwed. thêr in is folk lêid thät friso uta saxana.marka tâch. witto heth sjucht.hirte bifrêjad änd to sin wif nomen. wil.him alsa hête hira tât. hi was vreste aldermän thêra jutta. that is vrste grêvetman jefta grêve. wil.him is kirt äfter sturven änd witto is in sin stêd koren . . .

ho friso forther dêde...

fon sin êroste wif hêder jeta twên sviaringa bihalda. thêr sêr klok wêron. hetto. that is hête. thene jongste skikt.er as senda boda nêi katta.burch thät djap inna saxanar marka lêid. hi hêde fon friso mith krêjen sjugon horsa. buta sin äjn. to lêden mith kestlika sêkum. thrvch tha sê.kämpar râwed. bi jahweder hors wêron twên jonga sê.kämpar änd twên jonga hrutar mith rika klâdarum klâth änd jeld in hjara bûdar. êvin as.er hetto

(151) nêi kattaburch skikte. skikter bruno. thät is brune. thene ôthera svjaring nêi manna.gârda.vvrda. mannagârda.vvrda is far in thit bok mannagârda.forda skrêven. men that is misdên. alle rikdoma thêr hja mith hêde wrdon nêi omstand wêiskänkt an tha forsta änd forstene änd an tha utforkêrne mangêrtne. kêmon tha sina knâpa vppa thêre mêid vmbe thêr mith.et jongk.folk to dônsjane. sa lêton hja kvra mith krûd.kok kvma änd änd bärgum jeftha tonnum fon tha besta bjar. after thissa bodon lêt.er immer jongk.folk over tha saxanar marka fâra. thêr alle jeld inna budar hêde änd alle mêida jeftha skänkadja mith brochton. änd vppa thêre mêid têradon hja alon vnkvmmerlik wêi. jef.t nv bêrde thät tha saxana knâpa thêr nyydich nêi

te houden. Dan moeten jullie er een maken, zei Friso. Goed geraden, antwoordden de Jutten, maar wij hebben geen ambachtslieden, noch bouwgereedschap; wij zijn allemaal vissers en jutters. De anderen zijn verdronken of naar de hoge landen gevlucht. Terwijl ze zo aan het praten waren, kwamen mijn boden met de Seelander-heren aan zijn hof. Hier moet je nu opletten hoe Friso ze allemaal voor de gek wist te houden, tot genoegen van beide partijen en ten bate van zijn eigen doel.

Aan de Seelanders beloofde hij, dat zij jaarlijks vijftig schepen zouden krijgen naar vaste afmetingen en voor vaste prijzen, toegerust met ijzeren ketenen en kraanbogen en met vol tuig, zoals dat voor oorlogsschepen nodig en nuttig is, maar dan moesten zij de Jutten met rust laten en al het volk, dat tot Frya's kinderen behoorde. Ja, hij wilde meer doen, hij wilde al onze mariniers uitnodigen, om mee te vechten en te roven. Toen de Seelanders waren vertrokken, liet hij veertig oude schepen laden met burchtwapens, hout, eigengebakken stenen, timmerlieden, metselaars en smeden om daarmee burchten te bouwen. Witto, dat is 'de witte', z'n zoon, zond hij mee, als opzichter.

Wat er zoal is voorgevallen, is mij niet gemeld, maar zoveel is mij duidelijk geworden, dat aan beide zijden van de havenmond een versterkte burcht is gebouwd en daarin is volk gelegerd dat Friso uit de Saksenmarken haalde. Witto heeft verkering met Sjuchthirte gekregen en haar tot vrouw genomen. Wilhim (Willem), zo heette haar vader. Hij was opperste olderman van de Jutten, dat is opperste grietman of graaf. Wilhim is kort daarna gestorven, en Witto is in zijn plaats gekozen.

Wat Friso verder deed.

Van zijn eerste vrouw had hij twee zwagers overgehouden, die heel dapper waren. Hetto, (dat is 'de hete') de jongste, stuurde hij als zendbode naar Kattaburg, dat diep in Saksenmarken ligt. Hij had van Friso zeven paarden meegekregen, behalve zijn eigen, beladen met kostbare zaken, door de zeemacht geroofd. Bij ieder paard waren twee jonge mariniers en twee jonge ruiters, die rijk waren gekleed en met geld in hun buidels. Zoals hij Hetto naar Kattenburg zond, zond hij Bruno, (dat is ‘de bruine'), de andere zwager, naar Mannagarda-oord, (dat is vroeger in dit boek 'Mannagarda-forda' geschreven, maar dat is fout).

Alle rijkdommen die zij mee hadden, werden al naar de omstandigheden weggegeven aan vorsten en vorstinnen en aan uitverkoren meisjes. Kwamen dan zijn knapen in de gelagkamer om daar met de jeugd te dansen, dan lieten zij korven met kruidkoek en vaten of tonnen van het beste bier komen. Na deze boden liet hij gedurig jongelui over de Saksenmarken reizen, die allemaal geld in hun buidels hadden en allemaal giften of geschenken meebrachten en in de gelagkamer verteerden zij maar onbekommerd door. Als het nu gebeurde, dat de Saksische knapen daar afgunstig op neerkeken, dan lachten

ut.sâgon thän lakton hja godlik änd sêidon aste thvrath thene mêna fjand to bikämpane sa känst thin brêid jet fül riker mêida jân änd thän jet forstlik têra. albêda sviaringa fon friso send bostigjad mith toghaterum thêra romriksta forstum. änd äfternêi kêmon tha saxanar knâpa änd mangêrtne by êlle keddum nêi thät flyy.mâr del . . .

tha burchfâmna änd tha alda fâmna thêr jeta fon hjar êre grâthêd

(152) wiste, nyygadon navt vr nêi friso.s bidriv. thêrvmbe ne kêthon hja nên god fon him. men friso snoder as hja. lêtra snâka. men tha jonga fâmna spônd.er mith goldne fingrum an sina sêk. hja sêidon alomme wi nävath longer nên moder mâr. men thät kvmth dâna thät wi jêroch send. jvd past vs ne käning, til thju wi vsa landa wither winna thêr tha modera vrlêren häve thrvch hjara vndigerhêd . . . forth kêthon hja. alrek frya.sbern is fryydom jêven. sin stem hêra to lêtane bifare thêr bisloten wärth bi.t kjasa ênre forste, men ast alsa wyyd kvma machte thät i jo wither ne käning kjasa. sâ wil ik âk min mêne segse. nêi al hwat ik skoja mêi. sâ is friso thêr to thrvch wr.alda kêren, hwand hi heth im wonderlik hir hinne wêiad. friso wêt tha rhenka thêra golum hwam his tâle hi sprêkth. hi kän thus äjen hjara lestum wâka. thän is thêr jeta awet to skojande. hok grêva skolde män to käning kjasa svnder that tha ôra thêr nidich vr wêron . . . aldulkera tâlum wärth thrvch tha jonga fâmna kethen. men tha alda fâmna afskên fê an tal. tapadon hjara rêdne ut en ôthera bärg. hja kêthon allerwêikes änd to alla männalik. friso kêthon hja. dvath sâ tha spinna

(153) dvan. thes nachtis spônth.i netta nêi alle sidum änd thes dêis vrskalkth.i thêr sina vn.aftertochtlika frjunda in . . . friso sêith that er nêne prestera ner poppa forsta lyyde ne mêi. men ik seg. hi ne mêi nimman lyyda as him selva. thêrvmbe nil hi navt ne dâja thät thju burch stavia wither vp hêjath warth. thêrvmbe nil hi nêne moder wêr ha . . . jud is friso jow rêd jêvar. men morne wil hi jow käning wertha. til thju hi ovir jo alle rjuchta mei . . . inna bosm thes folkis antstondon nw twa partyyja. tha alda änd ärma wildon wither êne moder hä. men thät jongk.folk thät fvl stryyd.lust wêre. wilde ne tât jeftha käning hä. tha êrosta hêto hjara selva moder.his svna änd tha ôthera hêton hjara selva tât.his svna. men tha moder.his svna ne wrde navt ni meld. hwand thrvchdam thêr fêlo skêpa mâked wrde was thêr ovirflod to fâra skipmâkar. smêda. syyl.mâkar. rêp.mâker änd to fâra alle ôra ambachtis.ljud. thêr to boppa brochton tha sê.kämpar allerlêja syyrhêda mith. thêr fon hêdon tha wiva nocht. tha fâmna nocht. tha mangêrtne nocht. änd thêrof hêdon al hjara mêgum nocht änd al hjara frjundum änd âthum.

tha friso bi fjuwertich jêr et

(154) stâveren hushalden hêde sturf er. thrvch sin bijelda

zij goedmoedig en zeiden: als jullie de algemene vijand durven te bestrijden, dan kunnen jullie je meisje nog veel rijker geschenken geven en dan nog vorstelijke verteringen maken. Beide zwagers van Friso zijn getrouwd met dochters van de aanzienlijkste vorsten en naderhand kwamen de Saksische jongelui en meisjes bij hele troepen naar het Vliedmeer afzakken. De burchtvrouwen en oudere maagden, die nog van de vroegere grootheid wisten, voelden niets voor Friso's bedrijf. Daarom spraken zij geen goed van hem.
Maar Friso, slimmer dan zij, liet ze babbelen. De jonge maagden echter, bond hij met gouden vingers aan zijn zaak. Zij zeiden overal: wij hebben toch geen Moeder meer, maar dat komt omdat wij meerderjarig zijn. Tegenwoordig past een koning bij ons, opdat wij onze landen terugkrijgen, die de Moeders hebben verloren door haar ondoortastendheid.
Verder verkondigden zij: Aan ieder Fryakind is de vrijheid gegeven zijn stem te laten horen, voordat er een besluit wordt genomen bij het kiezen van een vorst. Maar als het zover mocht komen, dat u weer een koning kiest, dan wil ik ook mijn mening zeggen. Voor zover ik het kan zien, is Friso daartoe door Wr.alda gekozen, want Het heeft hem op wonderbaarlijke wijze hierheen geleid. Friso kent de streken van de Golen (Galliërs), wier taal hij spreekt, hij kan dus tegen hun listen waken. Dan is er nog iets in het oog te houden. Welke graaf zou men tot koning kiezen, zonder dat de anderen daarop afgunstig zouden zijn?
Al zulke praatjes werden door de jonge maagden verkocht, maar de oudere maagden, ofschoon weinig in aantal, tapten hun redenen uit een ander vaatje. Zij spraken wijd en zijd en tot iedereen: Friso, zo spraken zij, doet zoals de spinnen doen, 's nachts spant hij zijn netten naar alle zijden en overdag verschalkt hij daarin zijn van niets kwaads bewuste vrienden. Friso zegt, dat hij priesters noch vreemde vorsten mag lijden, maar ik zeg dat hij niemand mag lijden dan zichzelf. Daarom wil hij niet toelaten, dat de burcht Staveren weer wordt opgericht. Daarom wil hij geen Moeder meer hebben.
Vandaag is Friso uw raadgever, maar morgen wil hij uw koning worden, opdat hij over u allen kan heersen. In de boezem van het volk ontstonden twee partijen. De ouden en armen wilden weer een Moeder hebben, maar de jeugd, die vol strijdlust was, wilde een Vader of koning hebben. De eersten noemden zich Moederszonen en de anderen noemden zich Vaderszonen, maar de Moederszonen waren niet in tel, want omdat er veel schepen gemaakt werden, was er overvloed van werk voor de scheepmakers, smeden, zeilmakers, reepmakers en voor alle andere ambachtslieden. Daarenboven brachten de mariniers allerlei sieraden mee. Daarin hadden de vrouwen, de maagden en de meisjes pleizier en daarin hadden al hun bloedverwanten genoegen en al hun goede kennissen en vrienden.

Toen Friso ongeveer veertig jaar te Staveren had huis gehouden,

hêde.r fêlo stâta wither to manlik ôtherum brocht. thach jef wi thêr thrvch bêter wrde thvr ik navt bijechta. fon alle grêva thêr bifära him wêron n.as thêr nimman sâ bifâmed lik friso wêst. tha sâ as.k êr sêide. tha jonga fâmna kêthon sina love thahwila tha alda fâmna ella dêdon vmb.im to achtjane änd hätlik to mâkjane bi alle änniska . . . nw ne machton tha alda fâmna him thêr.mitha wel navt ne stôra in sina bijeldinga. men hja hävon mith hjara bâra thach alsa fül ut.rjucht thät.er sturven is svnder thät er käning wêre . . .

nvv wil ik skriwa vr a.del sin svnv.

friso thêr vsa skidnese lêred hêde ut.et bok thêra a.del.linga hêde ella dên vmbe hjara frjundskip to winnande. sin êroste svnv thêr hi hir won by swêt.hirte sin wif. heth.er bi.stonda a.del hêten. änd afskên hi kämpade mith al sin weld. vmbe nêne burga to forstälane ner wither vp to bvwande. thach sand hi a.del nêi thêre burch et tex.land til thju hi diger bi diger kvd wertha machte, mith ella hwat to vsa êwa tâle änd sêdum hêreth . . . tha a.del twintich jêr tälde lêt friso

(155) him to sin äjn skol kvma. änd as er thêr utlêred was lêt er him thrvch.ovir alle stâta fâra. a.del was ne minlika skalk. bi sin fâra heth er fêlo âtha wnnen. dâna is.t kvmen thät et folk him atha.rik hêten heth. awet hwat im äfternêi sa wel to pase kêm hvand as sin tât fallen was. bilêv.er in sin stêd. svnder that er vr.et kjasa êner ôthera grêva sprêka kêm . . .

thahwila a.del to tex.lând inna lêre wêre. was thêr tefta en êlle ljawa fâm in vpper burch. hju kêm fon ut tha saxana markum wêi. fon ut.êre stâtha thêr is kêthen svôba.lând thêr thrvch wärth hju to tex.lând svôbene hêten. afskên hjra nôme ifkja wêre . . . a.del hêde hja ljaf krêjen änd hju hêde a.del ljaf. men sin tât bêd.im hi skolde jet wachtja. a.del was hêrich. men alsa ring sin tât fallen was änd hi sêten. sand hi bistonda bodon nei berth.holda hjra tât hin. as.er sine toghter to wif häva machte. berth.holda wêr ne forste fon vnforbastere sêd. hi hêde ifkja nêi tex.lând inna lêre svnden inner hâpe that hja ênes to burch.fâm kêren wrde skolde in sine äjn lând. thach hi hêde hjara bêder gêrte känna lêred. thêrvmb gvng.er to änd jef hjam sina sêjen. ifkja wêr.ne

(156) kante fryas. far sa fêre ik hja häv känna lêred heth hju alôn wrocht änd wrot til thju fryas bern wither kvma machte vndera selva ê.wa änd vnder ênen bôn. vmbe tha änniska vppa hjra syyd to krêjande. was hju mith hjra frjudelf fon of hjra tât thrvch alle saxana marka fâren änd forth nêi gêrt.mannja. gêrtmanja alsa hêdon tha gêrt.manna hjara stât hêten, thêr hja thrvch gôsa hjra bijeldinga krêjen hêde. dâna gvngon hja nêi tha dêne.marka. fon tha dêna.marka gvngon hja skyp nêi tex.lând. fon tex.lând gvngon hja nêi westflyyland änd sâ alingen tha sê

stierf hij. Door zijn bemoeienissen had hij vele staten weer tot elkander gebracht, maar of wij daardoor beter werden, durf ik niet te bevestigen. Van alle graven die vóór hem waren, was er niemand zo befaamd als Friso geweest. Maar, zoals ik al eerder zei, de jonge maagden spraken zijn lof, terwijl de oudere maagden alles deden om hem af te keuren en gehaat te maken bij alle mensen. Daarmee konden de oudere maagden hem wel niet storen in zijn bemoeienissen, maar zij hebben met hun misbaar toch zoveel uitgewerkt dat hij gestorven is zonder dat hij koning was.

Nu wil ik schrijven over Adal, zijn zoon.

Friso, die onze geschiedenis had leren kennen uit het boek van de Odalingen, had alles gedaan om hun vriendschap te winnen. Zijn eerste zoon, die hij hier kreeg bij zijn vrouw Swethirte, heeft hij meteen Adal genoemd. En ofschoon hij vocht met alle macht, om geen burchten te herstellen noch op te bouwen, zond hij toch Adal naar de burcht te Texland, opdat hij door en door bekend zou worden met alles wat tot onze wetten, taal en zeden behoort. Toen Adal twintig jaar oud was, liet Friso hem naar zijn eigen school komen en toen hij daar was volleerd, liet hij hem door alle staten reizen. Adal was een vriendelijke jonge man.

Op zijn reizen heeft hij vele vrienden gewonnen, daardoor is het gekomen dat het volk hem Atharik (rijk aan vrienden) heeft genoemd, iets wat hem naderhand zo wel te pas is gekomen, want toen zijn vader was gestorven, bleef hij in zijn plaats, zonder dat er over het kiezen van een andere graaf sprake was. Terwijl Adal te Texland in de leer was, bevond zich daar ook een heel lieve maagd op de burcht. Zij kwam uit de Saksenmarken, uit de staat, die genoemd wordt Zwabenland, daarom werd zij in Texland de Zwabische genoemd, ofschoon haar naam IJfke was. Adal had haar lief gekregen en zij had Adal lief, maar zijn vader raadde hem aan, dat hij nog wat zou wachten. Adal was gehoorzaam, maar zodra zijn vader was gestorven en hij gezeten, zond hij direct boden naar haar vader Bertholde toe om zijn dochter tot vrouw te mogen hebben. Bertholde was een vorst van onverbasterde zeden, hij had IJfke naar Texland in de leer gezonden in de hoop, dat zij eens tot burchtvrouw zou worden gekozen in zijn land.

Maar hij had hun beider verlangen leren kennen, daarom gaf hij hun zijn zegen. IJfke was een flinke Fryase. Voor zover ik haar heb leren kennen, heeft zij steeds gewerkt en gedaan, opdat Frya's kinderen weer onder dezelfde wet mochten komen en in één bond. Om de mensen aan haar kant te krijgen, was zij met haar echtgenoot vanaf haar vader door alle Saksenmarken gereisd en voorts naar Geermanië. Geermanië, zo hadden de Geermanen hun staat genoemd, die zij door Goza's bemoeiing hadden gekregen. Daarop gingen zij naar de Denemarken. Van de Denemarken gingen zij scheep naar Texland. Van Texland gingen zij naar West Vlieland en zo langs de zee naar Walhallagara.

nêi wal.halla.gâra hin. fon wal.halla.gâra brûdon hja alingen thêra sûder hrênum alont hja mith grâte frêse boppa thêre rêne by tha mârsâta kêmon hwerfon vsa a.pol.lânja skrêven heth. tha hja hêr en stût wêst hêde gvngon hja wither nêi tha delta as hja nw en tid lông nêi tha delta of.fâren wêron alont hja inna strêk fon thêre alda burch aken kêmon tha sind thêr vnwarlinga fjuwer skalka morth änd naked uteklât. hja wêron en lith äfter an kvmen. min brother thêr vral by was hêde hja often vrbêden thach hja nêde navt ne hêred. tha bônar

(157) thêr thät dên hêde wêron twisk.ländar thêr juddêga drist wêi ovira hrêna kvma to morda änd to râwande. tha twisk.ländar thät sind bannane änd wêi britne frya.s bern. men hjara wiva hävath hja fon tha tartarum râwet. tha tartara is en brun finda.s folk althus hêten thrvchdam hja alle folka to strida uttarta. hja sind al hrutar änd râwar. thêrfon send tha twisk.ländar alsa blod.thorstich wrden. tha twisk.ländar tham thjus ärgnise dên hêde. hêton hjara selva fryya jeftha franka. thêr wêron sêide min brother. râda. bruna. änd wita mong. thêra thêr râd jeftha brun wêron biton hjara hêre mith sjalk.wêter wit. nêidam hjara ônthlita thêr brun by wêr alsa wrdon hja thesto lêdliker thêr thrvch. êvin as a.pol.lânja biskojadon hja äfternêi lyda.sburch änd et alder.gâ. dâna tâgon hja in ovir stâveren.s vvrda by hjara ljuda rond. alsa minlik hêdon hja hjara selva anstäled. that tha människa ra allerwêikes halda wilde . . . thrê mônatha forther sand a.del bodon nêi alle âthum thêr hi biwnnen hêde änd lêt tham bidda. hja skoldon inna minna mônath lichta ljuda to him senda.
sin wif sêid er. thêr fâm

(158) wêst hêde to tex.lând hêde dâna en ovirskrift krêjen. to tex.lând wärthat jeta fêlo skrifta fvnden thêr navt in.t bok thêra â.delinga vrskrêven send. fon thissa skriftum hêde gôsa ên bi hjra utroste wille lêid. thêr thrvch tha aldeste fâm albêthe avbêr mâkth wertha most alsa ringen friso fallen was . . .

hyr is thät skrift. mith gôsa.s red.

tha wr.alda bern jêf antha modera fon thät människelik slachte thâ lêider êne tâle in aller tonga änd vp aller lippa. thjus mêide hêde wr.alda antha människa jêven. til thju hja mänlik ôthera hêrmith machte känbêr mâkja. hwat män formyyda mot änd hwat män bijagja mot vmbe sêlighêd to findane änd sêlighêd to haldane in al êvghêd. wr.alda is wis änd god änd al fârsjande. nêidam er nv wist thät luk änd sêlighêd fon jrtha flyya mot. jef boshêd. düged bidroga mêi. alsa heth er an thju tâl êne rjucht-fêrdige äjendomlikhêd fäst bonden, thjus äjendomlikhêd is thêr an lêgen. thät män thêr mith nên lêjen sege. ner bidroglika worda

Van Walhallagara vertrokken zij langs de Zuiderrijn, totdat zij met grote vrees aan de Bovenrijn bij de Marzaten kwamen, waarvan onze Apollansa heeft geschreven. Toen zij hier een poos waren geweest, gingen zij weer naar de delta (lage landen). Toen zij nu een tijdlang naar de delta waren gevaren, totdat zij in de streek van de oude burcht Aken kwamen, zijn er onverwacht vier knechts vermoord en naakt uitgekleed. Zij waren een beetje achteraan gekomen.

Mijn broer, die overal bij was, had het hun vaak verboden, maar zij hadden niet geluisterd. De moordenaars die dat hadden gedaan, waren Twisklanders (Heidelanders), die heden ten dage brutaalweg over de Rijn komen moorden en roven. De Twisklanders, dat zijn verbannen en weggelopen Frya-kinderen, maar hun vrouwen hebben zij van de Tataren geroofd. De Tataren zijn een bruin Findavolk, zo genoemd omdat zij alle volken tot de strijd uitdagen. Het zijn allemaal ruiters en rovers. Daardoor zijn de Twisklanders even bloeddorstig geworden.

De Twisklanders, welke die boosheid hadden bedreven, noemden zichzelf Vrijen of Franken. Er waren er, zei mijn broer, rode, bruine en blanke onder. Die, welke rood of bruin waren, bleekten hun haar met kalkwater wit. Omdat echter hun gezichten bruin bleven, werden zij daardoor des te lelijker. Evenals Apollansa bezichtigden zij (n.l. IJfke en Adal) naderhand Lydaburcht en het Aldega. Daarna trokken zij over Staverens oorden bij hun mensen rond. Zij hadden zich zo vriendschappelijk betoond, dat de mensen hen overal wilden houden.

Drie maanden later zond Adal boodschappers naar alle vrienden die hij gemaakt had en liet hun verzoeken, of zij in de Minnemaand goed toegeruste mensen naar hem toe wilden zenden. *1) Zijn vrouw, zei hij, die maagd was geweest te Texland, had daarvan een afschrift gekregen. Te Texland worden nog vele geschriften gevonden, die niet in het boek van de Odalingen overgeschreven zijn. Van deze geschriften had Goza er een bij haar uiterste wil gelegd, dat door de oudste maagd Albetha openbaar gemaakt moest worden, zodra Friso was gestorven.

Hier is dit geschrift met Goza's raad

Toen Wr.alda kinderen gaf aan de moeders van het menselijk geslacht, legde hij één taal op al hun tongen en op al hun lippen. Dit geschenk had Wr.alda aan de mensen gegeven, opdat zij elkaar daarmee konden beduiden, wat men moet vermijden en wat men moet nastreven om begrip te vinden en begrip te behouden in alle eeuwigheid. Wr.alda is wijs en God en voorziet alles. Daar Het nu wist, dat geluk en begrip van de aarde moeten vluchten als de boosheid de deugd bedriegen kan, heeft Het aan de taal een zuiverende eigenschap verbonden. Deze eigenschap is hierin gelegen, dat men met de taal geen leugen kan zeggen, noch bedriegelijke woorden spreken

*1) Hier heeft een van de kopiisten twee bladen tegelijk omgeslagen, waardoor er één bladzijde schrift verloren is gegaan.

sprêka ne mêi svnder stem.lêth nach svnder skâm.râd. thrvch hvam män tha bosa

(159) ion hirte bistonda vrkänna mêi . . . nêidam vsa tâle thus to luk änd to sêlighêd wêjath. änd thus mith wâkth äjen tha bosa nyygonga thêrvmbe is hju mith alle rjucht god.es tâle hêten. änd alle tha jena hwam hja an êre halda hävath thêr gôme fon . . . tha hwat is bêrth . . . alsa ring thêr mong vsa half susterum änd half brotharum bidrogar vpkêmon tham hjara sel fori god.is. skalkum ut javon. alsa ring is thät owers wrden. tha bidroglika prestera änd tha wrang wrêja forsa. thêr immer sêmin hêladon. wildon nêi wilkêr lêva änd buta god.is êwa dvan. in hjara tsjod.ishêd send hja to gvngen änd häven ôthera tâla forsvnnen til thju hja hêmlik machte sprêka in äjenwärtha fon alrek ôtherum. vr alle bosa thinga änd vr alle vnwêrthlika thinga svnder thät stemlêth hjam vrrêda mocht nach skâm.râd hjara gelât vrderva. men hwat is thêrut bern . . . êvin blyyd as.t sêd thêra goda krûdum fon vnder ne grvnd ut vntkêmth thät avbêr sêjed is thrvch goda ljuda byy helle dêi. êvin blyyd brength tyyd tha skadlika kruda an.t ljucht thêr sêjed send thrvch bosa ljuda in.t forborgne änd byy thjustrenese . .

(160) tha lodderiga mangêrtne änd tha vnmänlika knâpa thêr mitha vvla presterum änd forstum horadon vntlvkadon tha nya tâla an hjara bola. therwisa send hja forth kvmen êmong tha folkrum til thju hja god.is tâle glâd vrjetten häve . . . wilst nv wêta hwat thêr of wrden is . . . nv stem.lêth ner gelât hjara bosa tochta navt longer mâr vrrêdon nv is düged fon ut hjara midden wêken. wisdom is folgth änd fryydom is mith gvngen. êndracht is sok râkth. änd twispalt heth sin stêd innommen. ljafde is fljucht änd hordom sith mith nyyd an têfel. änd thêr êr rjuchtfêrdichhêd welde, welth nv thät swêrd . . . alle send slâvona wrden tha ljud fon hjara hêra fon nyyd. bosa lusta änd fon bigyyrlikhêd. hêde hja nv mâr êne tâle forsvnnen. müglik was.t thän jet en lith god gvngen. men hja hävon alsa fêlo tâla utfonden as thêr stâta send. thêrthrvch mêi thät êne folk thät ôre folk êvin min forstân as thju kv thene hvnd änd thi wolf thät skêp . . . thit mügath tha stjûrar bitjuga . . . thach dânâ is.t nv wêi kvmen. that alle slâvona folkar mänlik ôthara

(161) lik ôra människa biskoja änd thät hja to straffe hjarar vndigerhêd änd fon hjara vrmêtenhêd. mänlik ôthera alsa long biorloge änd bikampa moton til thju alle vrdiligad send . . .

hyr is nv min red . . .

bist thv alsa gyyrich that thv jrtha allêna erva wilste alsa achst thv nimmer mare nên ôre tâle ovir thina wêra ni kvma to lêtane as godis tâle. änd thän achst thv to njodane til thju thin äjn tâle fryy fon uthêmeda klinka bilyyweth. wilst thv thät

zonder te stamelen, noch zonder te blozen, waardoor men de bozen van harte terstond kan herkennen. Doordat dus onze taal de weg baant tot geluk en begrip en dus tegelijk waakt tegen de slechte neigingen, daarom is zij met alle recht Gods taal genoemd en al degenen, die haar in ere houden, worden daardoor geëerd.
Maar wat is er gebeurd? Zodra er onder onze halfzusters en halfbroeders bedriegers opkwamen, die zichzelf voor Gods dienaren uitgaven, is dat weldra anders geworden. De bedriegelijke priesters en de boosaardige vorsten die altijd met elkaar heulden, wilden naar willekeur leven en buiten Gods wetten om handelen. In hun zigeunerachtigheid zijn zij te werk gegaan en hebben andere talen verzonnen, opdat zij heimelijk konden spreken in tegenwoordigheid van ieder ander over alle slechte dingen en over alle onwaardige zaken, zonder dat stamelen hen zou verraden, noch schaamrood hun gelaat ontsieren.
Maar wat is daaruit geworden? Even gemakkelijk als het zaad van goede kruiden van onder de grond uit ontkiemt, terwijl het in het openbaar gezaaid is door goede mensen bij klaarlichte dag, even gemakkelijk brengt de tijd de schadelijke kruiden aan het licht, die gezaaid zijn door slechte mensen in het verborgene en bij duisternis.

De wulpse meisjes en onmannelijke jongens die met de onzedelijke priesters en vorsten hoereerden, ontlokten die nieuwe talen aan hun bijslapen, zodoende zijn zij verspreid onder de volkeren, totdat zij Gods taal glad vergeten hadden. Wilt u nu weten wat daarvan geworden is? Nu het stamelen en de gelaatskleur hun boze driften niet meer verrieden, is de deugd uit hun midden geweken, de wijsheid is gevolgd en de vrijheid is meegegaan. De eendracht is zoek geraakt en tweedracht heeft haar plaats ingenomen. De liefde is gevlucht en ontucht en nijd zitten samen aan tafel. Waar vroeger rechtvaardigheid heerste, heerst nu het zwaard. Allen zijn slaven geworden; het volk van zijn heren, van nijd, boze lusten en begeerten.

Hadden zij nu maar één taal uitgevonden, mogelijk was het dan nog tamelijk goed gegaan. Maar zij hebben zoveel talen uitgevonden als er staten zijn. Daardoor kan het éne volk het andere evenmin verstaan als de koe de hond of de wolf het schaap. Dit kunnen de zeelieden getuigen. Daarvandaan is het gekomen, dat alle slavenvolken elkaar als andere mensen beschouwen en dat zij tot straf van hun onbezonnenheid en vermetelheid elkaar zo lang moeten beoorlogen en bestrijden totdat zij allen verdelgd zijn.

Hier is nu mijn raad.

Bent u zó begerig dat u de aarde alleen wilt erven, dan behoort u nooit meer een andere taal over uw lippen te laten komen dan die van God en dan behoort u ervoor te zorgen, dat uw eigen taal vrij blijft van uitheemse klanken. Wilt u nu dat er enkelen van Lyda's

er svme fon lydas bern änd fon findas bern resta sâ dvath stv êvin alsa. thju tâle thêra ast.skênlandar is thrvch tha vvla mâgjara vrbrûd. thju tâle thêra kältana.folgar is thrvch tha smûgrige gole vrderven. nv send wi alsa mild wêst vmbe tha witherkvmande hel.lêna.folgar wither in vs midden to nêmande. men ik skrom änd ben sêrelik ange thät hja vs mild.sa vrjelda skilun mith vrbrûding vsra rêne tâle . . .

fül hävon wi witherfâren. men fon alle burgum thêr thrvch ärge tyyd vrhomlath send änd vrdiligad. heth jrtha fryas.burch vnforleth bihalden. âk mêi ik thêr bi melda that fryas jeftha god.is tâle hir êvin vnforleth bihalden is . . .

hyr to tex.land most män

(162) thus skola stifta. fon alle stâtum thêr et mitha alda sêdum halda most.et jongk.folk hyyr hinne senden wrde äfterdam mochton thêra thêr utlêred wêre tha ôra helpa thêr to honk vrbêide . . . willath tha ôra folkar yysre wêron fon thi sella änd thêrvr mith thi sprêka änd thinga sâ moton hja to god.is tâle wither kêra. lêrath hja god.is tâle sâ skilun tha worda fryy.sâ änd rjucht.hâ to hjara inkvma. in hjara brêin skilet thän bijina to glimmande änd to glorande til thju ella to.ne logha warth. thissa logha skil alle balda forsta vrtêra änd alle skinfrâna änd smûgriga prestera . . .

tha hêinde änd fêrhêmande senda.bodon hêdon nocht fon vr thät skrift thach thêr ne kêmon nêne skola. tha stifte a.del selva skola äfter him dêdon tha ôra forsta lik hy . . . jêrlikis gvngon a.del änd ifkja tha skola skoja. fandon hja thän êmong tha inhêmar änd uthêmar seliga thêr ekkorum frjundskip bâradon sa lêton bêda grâte blidskip blika. hêdon svme seliga ekkorum frjundskip sworen. alsa lêton hja alra männalik to mänlik.ôrum kvma. mith grâte stât lêton hja thän hja'ra nôma in en bok skriva. thrvch hjam thät bok thêra frjundskip hêten äfter

(163) dam warth fêrst halden . . . al thissa plêga wrde dên vmbe tha asvndergana twyyga fon frya.s stam wither et sêmene to snôrane. men tha fâmna thêr a.del änd ifkja nyydich wêron sêidon that hja.t niwerth ôre vr dêdon as vmben gode hrop. änd vmb bi grâdum to weldana inovir ênis ôther man his stât . . .

by min tât sinra skriftum häv ik ênen brêf funden. skrêvin thrvch ljud.gêrt thene gêrt.män bihalva svmlika sêka thêr min tât allêna jelde. jêf ik hyyr thät ôthera to thät besta . . .

pang.ab. thät is fyf wätera, änd hwêr neffen wi wech kvma is.ne runstrâme fon afsvnderlika skênhêd. änd fif wätera hêten vmb thet fjuwer ôra run.stra thrvch sine mvnd in sê floja. êl

kinderen en van Finda's kinderen blijven, dan moet u hetzelfde doen. De taal van de Oost-Schoonlanders is door de slechte Magianen verdraaid. De taal van de Kelten is door de smerige Golenpriesters verdorven. Nu zijn wij zo vriendelijk geweest om de terugkomende volgelingen van Hellenia weer in ons midden op te nemen, maar ik schroom ervan en ben er zeer bezorgd over dat zij onze mildheid zullen vergelden met verontreiniging van onze zuivere taal.

Veel hebben wij ondervonden, maar van alle burchten die door de kwade tijd zijn verstoord en verdelgd, heeft Irtha de Fryaburcht onbeschadigd behouden. Ook mag ik daarbij vermelden, dat Frya's taal of Gods taal, hier even ongeschonden is behouden.

Hier op Texland moest men dus scholen stichten. Van alle staten die bij de oude zeden blijven, moest de jeugd hierheen worden gezonden; daarna konden zij, die volleerd waren, de anderen helpen, die thuis blijven. Willen de andere volken ijzerwaren van u kopen en daarover met u spreken en onderhandelen, dan moeten zij tot Gods taal terugkeren. Leren zij Gods taal, dan zullen de woorden 'vrij zijn' en 'recht hebben' tot hen doordringen, in hun brein zal het dan beginnen te glinsteren en te gloren totdat alles tot een vlam wordt. Deze vlam zal alle slechte vorsten verteren en alle schijnvrome en smerige priesters.

De binnenlandse en buitenlandse zendboden hadden voldoening van dat geschrift, maar er kwamen geen scholen. Toen stichtte Adal zelf scholen. Na hem deden de andere vorsten hetzelfde. Jaarlijks gingen Adal en IJfke de scholen inspecteren. Kwamen zij dan onder de inheemsen of buitenlanders brave kinderen tegen, die elkaar vriendschap toedroegen, dan gaven zij beiden blijk van grote blijdschap. Hadden enkele brave kinderen elkaar vriendschap gezworen, dan lieten zij alle mensen bij elkaar komen en met grote plechtigheid lieten zij dan hun namen in een boek schrijven, door hen 'het boek van de vriendschap' genoemd. Daarna werd er feest gevierd.

Al deze gebruiken werden onderhouden om de afzonderlijke takken van Frya's stam weer aaneen te binden. Maar de maagden, die op Adal en IJfke afgunstig waren, zeiden, dat zij het nergens anders om deden dan om een goede naam en om van lieverlee te heersen over de staat van een ander.

Bij mijn vaders geschriften heb ik een brief gevonden, geschreven door Ludger de Geerman. Behalve sommige zaken, die alleen mijn vader aangaan, geef ik hier het overige ten beste.

Pangab, dat is vijf weteringen, waar wij vandaan komen, is een rivier van bijzondere schoonheid en vijf weteringen genoemd, omdat vier andere rivieren door haar mond in zee stromen. Heel ver

fêre âstwarth is noch ne grâte run.strâme thêr hêlige jeftha frâna gong.ga hêten, twisk thysum run.strâmne is.t lônd thêra hindos. bêda run.strâma runath fon tha hâga bergum nêi tha delta del . . . tha berga hwanâ se del strâme sind alsa hâch thet se to tha himel läja. thêrvmbe wärth.et berchta himel.lâja berchta hêten, vnder tha hindos änd ôthera ut.a lôndum sind welka ljuda mank thêr an stilnise by malkorum kvma. se gelâvath thet se vnforbastere

(164) bern finda.s sind. se gelâvath thet finda fon ut.et himmel.lâja berchta bern is. hvanâ se mith hjara bern nêi tha delta jeftha lêgte togen is . . . welke vnder tham gelâvath thet se mith hjra bern vppet skum ther hêlige gongg.ä del gonggen is. thêrvmbe skolde thi run.strâme hêlige gongga hêta . . . mâr tha prestera thêr ut en ôr lônd wech kvma lêton thi ljuda vpspêra änd vrbarna. thêrvmbe ne thurvath se far hjara sêk nit ôpentlik ut ni kvma . . . in thet lônd sind ôlle prestera tjok änd rik. in hjara chärka werthat ôllerlêja drochtenlika byldon fvnden. thêr vnder sind fêlo golden mank. biwesta pang.ab thêr sind tha yyra jeftha wranga. tha gedrostne jeftha britne. änd tha orjetten jeftha vrjetne. ôl thisa nôma sind.ar thrvch tha nyydige prestera jêven thrvchdam hja fon ar fljuchte. vmb sêda änd gelâv . . . bi hjara kvmste hêdon vsa êthla hjara selva âk an tha âst.lika ower fon pang.ab del set. men vmb thêra prestera wille sind se âk nêi ther wester ower fâren. thêrthrvch hävon wi tha yyra änd tha ôthera kenna lêrth. tha yyra ne sind nêne yyra mâr goda

(165) minska thêr nêna byldon to lêta nach ônbidda. âk willath se nêna chärka nach prestar doga. änd êvin als wy.t frâna ljucht fon fästa vpholda. êvin sâ holdon se ôllerwechs fjur in hjara hûsa vp. kvmth môn efter êl westlik ôlsâ kvmth môn by tha gedrostne. fon tha gedrostne. thisa sind mith ôra folkrum bastered änd sprêkath ôlle afsvnderlika tâla . . . thisa minska sind wêrentlik yyra bonar. thêr ammer mith hjara horsa vp overa fjelda dwala. thêr ammer jâgja änd râwa änd thêr hjara selva als salt.âtha forhêra antha omhêmmande forsta. ther wille hwam se alles nither hâwa hwat se birêka müge . . .
thet lônd twisk pang.ab änd ther gangg.ä is like flet as fryya.s lônd antha sê. afwixlath mith fjeldum änd waldum. fruchtbär an alle dêlum. mâr thet mach nit vrletta that thêr bihwila thûsanda thrvch honger biswike. thisa hongernêde mach thêrvmbe nit an wr.alda nach an jrtha wyten nit wertha. mâr allêna antha forsta and prestera. tha hindos sind ivin blode änd forfêred from hjara forstum als tha hindne from tha wolva sind. thêrvmbe hävon tha yyra än ôra ra hindos hêten, thet hindne bitjoth.

(166) mâr fon hjara blodhêd wärth afgrislika misbruk mâkth. kvmath thêr ferhêmande kâpljud vmb kêren to kâpjande alsâ

oostwaarts is nog een grote rivier, de heilige of vrome Ganges geheten. Tussen deze beide rivieren ligt het land van de Hindoes. De beide rivieren lopen van de hoge bergen naar de laagte. De bergen, waarvan zij afstromen, (zijn zo hoog, dat zij tegen de hemel aanliggen, daarom worden ze het Himalaja-gebergte genoemd). Onder de Hindoes en anderen uit die landen zijn er sommige lieden die in stilte bij elkaar komen. Zij geloven dat zij onverbasterde kinderen van Finda zijn. Zij geloven dat Finda in het Himalaja-gebergte is geboren, vanwaar zij met haar kinderen naar de delta is getrokken. Sommigen onder hen geloven dat zij met haar kinderen op het schuim van de heilige Ganges naar beneden is gegaan. Daarom zou die rivier de heilige Ganges heten.
Maar de priesters, die uit een ander land komen, lieten die mensen opsporen en verbranden. Daarom durven zij voor hun zaak niet openlijk uit te komen. In dit land zijn alle priesters dik en rijk. In hun kerken worden allerlei afgodische beelden gevonden, daaronder zijn er vele van goud. Ten Westen van Pangab zijn de Yren (Iraniërs) of Wrangen (Drangianen), de Gedrosiërs (of weggelopenen) en de Urjetten (Oriten) (of vergetenen).
Al deze namen zijn hun door de nijdige priesters gegeven, omdat zij hen ontvluchten wegens de zeden en het geloof. Bij hun komst hadden onze voorouders zich ook aan de oostelijke oever van de Pangab neergezet, maar wegens de priesters zijn zij ook naar de westelijke oever gevaren. Daardoor hebben wij de Yranen en anderen leren kennen. De Yranen zijn geen wilden, maar goede mensen, die geen beelden toelaten, noch aanbidden. Ook willen ze geen kerken noch priesters dulden en evenals wij het heilige licht van Festa aanhouden. Eveneens houden zij overal vuur in hun huizen brandende. Komt men echter heel westelijk, zo komt men bij de Gedrosiërs.
Over de Gedrosiërs dit: zij zijn door andere volkeren verbasterd en spreken allen afzonderlijke talen. Deze mensen zijn werkelijk kwaadaardige moordenaars, die altijd met hun paarden over de velden dwalen, die altijd jagen en roven en die zich als ongeregelde troepen verhuren aan de omwonende vorsten, voor wie zij alles neerhouwen wat zij kunnen bereiken.
Het land tussen de Pangab en de Ganges is even vlak als Fryaland aan de zee, afgewisseld met velden en wouden, vruchtbaar in alle delen, maar dit kan niet beletten dat daar soms duizenden en duizenden van honger bezwijken. Deze hongersnood mag daarom noch aan Wr.alda, noch aan Irtha worden geweten, maar alleen aan de vorsten en priesters. De Hindoes zijn even bang en vervaard voor hun vorsten als de hinden voor de wolven zijn. (Daarom hebben de Yranen en anderen hen Hindoes genoemd, dat hinden betekent). Maar van hun bangheid wordt een afgrijselijk misbruik gemaakt. Komen er buitenlandse kooplieden om

wärth alles to jeldum mâkth. thrvch tha prestera ni warth.et nit wêrth. hwand thisa noch snoder änd jyyriger als alle forsta to samene. wytath êl god, thet al.et jeld endlik in hjara bûdar kvmth. buta änd bihalva thet tha ljuda thêr fül fon hjara forsta lyda. moton hja âk noch fül fon thet fenyynige änd wilde kwik lyda. thêr sind store elefanta thêr by êle kiddum hlâpa. thêr bihwyyla êle fjelda kêren vrtrappe änd êle thorpa. thêr sind bonte änd swarte katta. tigrum hêten thêr sâ grât als grâte kalvar sind. thêr minsk änd djar vrslynne. bûta fêlo ôra wriggum sind thêr snâka fon af tha grâte êner wyyrme ôl to tha grâte êner bâm. tha grâteste kennath en êle kv vrslynna. mâr tha lyythste sind noch frêsliker als tham. se holdon hjara selva twisk blom änd fruchta skul. vmb tha minska to bigâna tham thêr of plokja wille, is môn thêr fon byten. sâ mot môn starva. hwand äjen hjara fenyn heth jrtha nêna kruda jêven. ôlsânâka tha minska hjara selva hävon skildich mâkth an afgodie. forth sind thêr ôllerlêja slacht fon hâch.diska nyn.diska änd â.diska. ôl thisa diska sind yvin als tha snâka

(167) fon of ne wyyrme til.ne bâmstame grât. nêi that hja grât jof frêslik sind. sind hjara nôma. thêr ik alle nit noma ni ken. tha alder grâteste â.diska sind al.gättar hêten thrvchdam se yvin grûsich bitte an thet rotto kwik that mith.a strâma fon boppe nêi tha delta dryyweth as an thet lêvande kwik that se bigâna müge . . antha west.syyde fon pang.ab wânâ wi wech kvma änd hwer ik bern ben. thêr blojath änd waxath tha selva frûchta änd nochta as an tha âst.side. to fâra wrdon er âk tha selva wrigga fonden. mâr vsa êthla hävon alle kryyl.walda vrbärnath änd ôlsânâka äfter.et wilde kwik jâged that thêr fê mär resta. kvmth man êl west.lik fon pang.ab then finth man neffen fette etta âk dorra gêst.lânda thêr vn.endlik skina bihwila ofwixlath mith ljaflika strêka hwêran thet âg forbonden bilyywet. vnder tha fruchta fon min land sind fêlo slachta mank thêr ik hyyr nit fonden häv. vnder allerlêja kêren is.er äk golden mank. äk gold.gêle aple hwêrfon welke sa swêt als hüning sind änd welke sa wrang als êk. by vs werthat nochta fonden lik bern hâveda sa grât. thêr sit tsyys änd melok in.werthat se ald sâ mâkth män thêr ôlja fon . . . fon tha

(168) bastum mâkth män tâw änd fon tha kernum mâkth män chelka änd ôr gerâd. hyyr inna walda häv ik krup änd stâkbêja sjan. by vs sind bêi.bâma als jow linda.bâma. hwêrfon tha bêja fül swêter änd thrê wâra grâter as stâkbêja sind . . . hwersa tha dêga vppa sin olderlôngste sind änd thju svnne fon top skinth. then skin se lin.rjucht vppa jow hole del. is män then mith sin skip êl fêr sûdlik fâren änd män thes middêis mith sin gelât nêi.t âsten kêred. sâ skinth svnne äjen thine winstere syyde lik se ôwers äjen thine fêrre syyde dvat . . . hyyrmitha wil ik enda. mâr äfter min skryywe skil.et thi licht nog falla. vmb tha lêjenaftiga teltjas to müge skiftane fon tha wara tellinga . . . jow ljudgêrt.

koren te kopen, dan wordt alles te gelde gemaakt en door de priesters wordt het niet belet, want deze, nog misdadiger en hebzuchtiger dan alle vorsten bij elkaar, weten heel goed dat al het geld eindelijk in hun buidels terecht komt. Behalve dat de mensen daar veel van hun vorsten hebben te lijden, moeten zij ook nog veel van de vergiftige en wilde dieren lijden.
Er zijn grote olifanten die in hele kudden lopen, die soms hele korenvelden vertrappen en hele dorpen. Er zijn bonte en zwarte katten, tijgers geheten, die zo groot als grote kalveren zijn, die mens en dier verslinden. Behalve vele andere kruipende dieren zijn er slangen van de grootte van een worm af tot de grootte van een boom. De grootste kunnen een hele koe verslinden, maar de kleinste zijn nog vreselijker dan die. Zij houden zich tussen bloemen en vruchten verscholen om de mensen te overrompelen die willen plukken. Is men daardoor gebeten dan moet men sterven, want tegen hun vergif heeft Irtha (de aarde) geen kruiden gegeven, en dat is dan omdat de mensen zich hebben schuldig gemaakt aan afgoderij. Voorts zijn daar allerlei soorten hagedissen, schildpadden en krokodillen.
Al deze reptielen zijn evenals de slangen van een worm tot een boomstam groot. Naar dat zij groot of vreselijk zijn, zijn hun namen, die ik niet alle kan noemen. De allergrootste hagedissen worden Adiskar, Alligator genoemd, (omdat zij even gretig bijten in rottende dieren, die met de stroom van boven komen afdrijven, als in het levende gedierte dat zij kunnen overrompelen). Aan de westzijde van Pangab, waar wij vandaan komen en waar ik ben geboren, bloeien en groeien dezelfde vruchten en noten als aan de oostzijde. Voorheen werden er ook dezelfde kruipende dieren gevonden, maar onze voorvaderen hebben alle kreupelbossen verbrand en ook zo vaak op het wilde gedierte gejaagd, dat er slechts weinig meer over zijn.
Komt men heel westelijk van Pangab, dan vindt men naast vette kleigrond ook dorre geestlanden, die eindeloos schijnen, af en toe afgewisseld door liefelijke streken waardoor het oog geboeid blijft. Onder de vruchten van mijn land zijn veel soorten die ik hier niet heb gevonden. Onder allerlei koren is er ook goudgeel, ook goudgele appels, waarvan sommige zoet zijn als honing en sommige zo wrang als azijn. Bij ons worden noten gevonden zo groot als kinderhoofden. Daar zit kaas en melk in. Worden ze oud dan maakt men er olie van. Van de bast maakt men kelken en ander huisraad. Hier in de wouden heb ik bos- en kruisbessen gezien. Bij ons zijn bessenbomen zo groot als uw lindebomen, waarvan de bessen veel zoeter en driemaal zo groot als kruisbessen zijn.
Wanneer de dagen op z'n langst zijn en de zon uit het toppunt schijnt, dan schijnt ze loodrecht op uw hoofd. Is men dan met zijn schip heel ver zuidelijk gevaren en 's middags met zijn gelaat naar het oosten gekeerd, dan schijnt de zon tegen uw linkerzijde zoals zij anders aan uw rechterzijde doet. Hiermee wil ik eindigen, maar na mijn schrijven zal het u licht genoeg vallen, om de leugenachtige vertelsels te kunnen schiften van de ware verhalen. UwLudger.

mine nôm is bêden, hâch.gâna his svn. konerêd min êm is nimmer bostigjath änd alsa bernlâs sturven. my heth män in sïn stêd koren, a.del thene thredde käning fon thjuse nôme heth thju kêse godkêrth mites ik him as sina mästre bikenna wilde, bûta thät fvlle erv minre êm heth.er mi en êle plek grvnd jêven thät an mina erva pâlade. vnder fârwêrde that ik thêr.vp skolde människa ställa thêr sina ljuda ninmerthe skolde . . .

(189) thêrvmbe wil ik thet hir.ne stêd forjune . . .

brêf fon rika thju ald.fâm.vpsêid to stâveren by.t jol.fêrste

jy alle hwam his êthla mith friso hir kêmon. min êr.byydnesse to jo. alsa jy mêne send jy vnskeldich an afgodie thêr nil ik jvd navt vr sprêka. men jvd wil ik jo vppen lek wyysa thät fê bêtre syy . . . jy wêtath jeftha jy nêthat navt. ho wr.alda thusand glor.nôma heth. thach thät wêtath jy alle. thät hy warth al.fêder hêten, ut êrsêke thät alles in ut im wärth and waxth to fêding sinra skepsela. t.is wêr thät jrtha warth bihwyyla âk al.fêdstre hêten. thrvchdam hju alle früchd änd nochta bêrth hwermitha människ änd djar hjara selva fêde. thach ne skolde hju nêne früchd ner nocht navt ne bêra byydam wr.alda hja nêne krefta ne jêf. âk wiva thêr hjara bern mäma lêta an hjara brosta werthat fêdstra hêten, tha ne jef wr.alda thêr nên melok in sa ne skoldon tha bern thêr nêne bâte by finda. sâ thät byy slot fon rêknong wr.alda allêna fêder bilyywet. thät jrtha byhwyyla warth al.fêdstre hêten änd êne mäm fêdstre kän jeta thrvch.ne wende. men thät-ne män him lêt fêder hête vmbe thät er tât sy.thät strid wih.äjen alle

(190) rêdnum. tha ik wêt wânât thjus dwêshêd wêi kvmth. hark hyyr. se kvmth fon vsa lêtha. änd sâhwersa thi folgath werthe sâ skilun jy thêrthrvch slâvona wertha to smert fon frya änd jowe hâg.mod to.ne straf . . . ik skil jo melda ho.t byy tha slâvona folkar to gvngen is. thêr äfter mêi jy lêra . . . tha poppa käninggar tham nêi wilkêr lêva stêkath wr.alda nêi thêre krône. ut nyyd thät wr.alda al.fêder hêt. sâ wildon hja fêdrum thêra folkar hêta . . . nvv wêt allera mannalik thät.ne kêning navt ovir.ne waxdom ne welth. änd thät.im sin fêding thrvch thät folk brocht warth . . . men thach wildon hja fvlherdja by hjara fofmêtenhêd . . . til thju hja to.ra dol kvma machte alsa hävon hja

Het geschrift van Beden.*1)

Mijn naam is Beden, zoon van Haachgana. Konereed, mijn oom, is nooit getrouwd geweest en dus kinderloos gestorven. Mij heeft men in zijn plaats gekozen. Adel, de derde koning van deze naam, heeft die keuze goedgekeurd, indien ik hem als mijn meester erkennen wilde. Behalve het volledige erf van mijn oom, heeft hij mij een hele plek grond gegeven die aan mijn erf grensde, onder voorwaarde, dat ik daarop mensen zou zetten, die zijn lieden nimmer zouden . . .*2), daarom wil ik dit hier een plaats gunnen.

Brief van Rika de Oudmaagd, voorgelezen te Staveren bij het jolfeest.

U allen, van wie de voorvaderen met Friso hier kwamen, mijn eerbiedig welkom! Zoals u meent, bent u niet schuldig aan afgoderij. Daar wil ik vandaag niet over spreken, maar heden wil ik u op een gebrek wijzen, dat weinig beter is. U weet het of u weet het niet, dat Wr.alda duizend huldigingsnamen heeft. Maar dat weet u allemaal, dat Hij *3) Alvoeder wordt genoemd, omdat alles uit Hem wordt en wast tot voeding van zijn schepselen. Het is waar, dat Irtha soms ook Alvoedster wordt genoemd, omdat zij alle vruchten en noten voortbrengt waarmee mens en dier zich voeden.

Maar zij zou geen vruchten en noten voortbrengen, indien Wr.alda haar geen krachten gaf. Ook vrouwen die hun kinderen aan hun borsten zogen, worden voedsters genoemd. Echter gaf Wr.alda daarin geen melk, dan zouden de kinderen daar geen baat bij vinden. Zodat per slot van rekening Wr.alda alleen de voeder blijft. Dat Irtha soms Alvoedster genoemd wordt en een zoogster „voedster", kan nog door woordwending, maar dat een man zich „voeder" laat noemen, omdat hij vader is, strijdt tegen alle rede.

Maar ik weet waar deze dwaasheid vandaan komt. Luister maar, zij komt van onze vijanden en wanneer die gevolgd worden, dan zult u daardoor slaven worden tot verdriet van Frya en tot straf van uw hoogmoed. Ik zal u eens zeggen, hoe het bij de slavenvolken is toegegaan, daaruit kunt u leren. De vreemde koningen, die naar willekeur leven, steken Wr.alda naar de kroon. Uit nijd dat Wr.alda Alvader heet, wilden zij ook de vaders van de volkeren worden genoemd. Nu weet iedereen, dat een koning niet over de wasdom heerst en dat hem zijn voeding door het volk wordt gebracht, maar toch wilden zij volharden bij hun vermetelheid. Opdat zij tot hun

*1) Deze titel staat niet in het handschrift.
*2) Hier ontbreken de blz. 169 tot en met 188 aan het handschrift (20 blz.), waarin Beden over koning Adel III schrijft, zoals uit de aanhef blijkt. Adel III wordt door de kroniekschrijvers Ubbo genoemd. Vermoedelijk zijn deze blz. vernietigd, omdat men vreesde dat enige zakelijke gegevens van belang in verkeerde handen zouden komen.
*3) Hier is 'Het' uit de Oudste Leer, 'Hij' geworden.

thet forma navt fvldên wêst mith tha frya jefta men hävon hja thät folk êne tins vplêid. fori thene skät tham thêrof kêm hêra-don hja vrlandiska salt.âtha. tham hja in.om hjara hova lêidon. forth namon hja alsa fêlo wiva as.ra luste. änd tha lithiga forsta änd hêra dêdon al.ên . . . as twist änd tvyyspalt äfternêi inna hûshaldne glupte änd thêrvr klâchta kêmon thâ hävon hja sêid. jahweder män is thene fêder fon sin hûshalden thêrvmhe skil.er âk bâs änd rjuchter

(191) ovir wêsa. thâ kêm wilkêr änd êvin as tham mitha männum in ovir tha hûshaldne welde gvng.er mith tha käninggar inovir hjara stât änd folkar dvan. thâ tha käninggar et alsa wyyd brocht hêde thät hja fêderum thêra folkar hête thâ gvngon hja to änd lêton byldon äfter hjara dântne mâkja. thissa byldon lêton hja inna tha cherka stalla nêst tha byldon thêra drochtne änd thi jena tham thêr navt far bûgja nilde wärth ombrocht jeftha an kêdne dên . . . jow êthla änd tha twisk.landar hävon mith.a poppa forsta omme gvngen dâna hävon hja thjuse dwêshêd lêred. tha navt allêna thät svme jower män hjara selva skeldich mâkja an glor.nôma râw. âk mot ik my vr fêlo jower wiva biklâgja. werthat by jo män fvnden tham mith wr.alda an ên lin wille thêr werthat by jo wiva fvnden thêr et mith frya wille. vmbe thät hja bern bêred häve lêtath hja hjara selva modar hêta. tha hja vrjettath thät frya bern bêrde svnder jengong ênis män. jä. navt allêna thät hja frya änd tha êre.modar fon hjara glor.rika nôma birâwa wille hwêran hja tach navt nâka ne müge. hja dvath al.ên mitha glor.nôma fon hjara nêsta. thêr

(192) send wiva thêr hjara selva lêtath frovva hêta afskên hja wête thät thjuse nôme allêna to forsta wiva hêreth. âk lêtath hja hjara toghatera fâmna hêta vntankis hja wête thät nêne mangêrt alsa hêta ne mêi. wâra hju to êne burch hêrth . . . jy alle wânath thät jy thruch thät nômrâwa bêtre werthe thach jy vrjettath thät nyyd thêr.an klyywet änd thät elk kwâd sine tuchtrode sêjath. kêrath jy navt ne wither sâ skil tid thêr waxdom an jêva. alsa sterik thät män et ende thêr of navt bisjâ ne mê. jow äterkvmanda skilun thêrmith fêterath wertha. hja ne skilun navt ne bigripa hwânat thi slâga wêi kvme. men afskên jy tha fâmna nêne burga bvwe änd an lot vrlête thach skilun thêr bilyywa. hja skilun fon ut wald änd holum kvma. hja skilun jow äfterkvmande biwyysa. thät jy thêr willens skildech an send. thän skil män jo vrdema. jow skina skilun vrfêrth fon ut.a grêvum ryysa. hja skilun wr.alda hja skilun frya änd hjra fâmna anhropa thâ nimman skil.er äwet an bêtra ne müge bifâra thät jol inop en ôre hlâp.hring trêth. men thät skil êrist bêra as thrê.thûsand jêr vrhlâpen send äfter thisse êw . . .

ende fon rika.s brêf . . .

doel konden geraken, zijn zij in 't begin niet voldaan geweest met de vrije giften maar hebben het volk een belasting opgelegd. Voor de schat, die daarvan kwam, huurden zij buitenlandse ongeregelde troepen, die zij rondom hun hoven legerden. Vervolgens namen zij zoveel vrouwen als ze wilden en de kleine vorsten en heren deden eender. Toen naderhand twist en tweespalt in de huishouding sloop en daarover klachten kwamen, hebben zij gezegd: Ieder man is de voeder van zijn huisgezin, daarom zal hij ook meester en rechter daarover zijn. Toen kwam de willekeur en evenals die met de mannen over het huisgezin heerste, ging zij dat ook met de koningen over hun staat en volkeren doen.
Toen de koningen het zo ver gebracht hadden, dat zij vader van het volk heetten, gingen zij tewerk en lieten beelden naar hun gelijkenis maken. Deze beelden lieten zij in de kerken zetten naast de beelden van de afgoden en degene, die daar niet voor wilde buigen, werd omgebracht of in ketenen geslagen. Uw voorvaderen en de Twisklanders zijn met de vreemde koningen omgegaan, daarvan hebben zij deze dwaasheid geleerd. Doch niet alleen dat sommigen van u mannen, zich schuldig maken aan roof van erenamen (titels), ook moet ik mij over velen van jullie vrouwen beklagen. Worden bij u mannen gevonden, die zich met Wr.alda op één lijn willen stellen, er worden bij u ook vrouwen gevonden, die dit met Frya willen doen. Omdat zij kinderen gebaard hebben, laten zij zich „moeder" noemen. Maar zij vergeten dat Frya kinderen baarde zonder toegang van een mans. Ja, niet alleen hebben zij Frya en de Eremoeders van hun eervolle namen willen beroven, waarmee zij zich toch niet gelijk kunnen stellen, zij doen het evenzo met de erenamen van hun naasten. Er zijn huisvrouwen die zich 'vrouwe' laten noemen, ofschoon zij weten, dat deze naam alleen aan vrouwen van vorsten toebehoort.
Ook laten zij hun dochters 'maagden' noemen, hoewel zij weten dat geen jonge dochter zo mag heten, tenzij zij tot een burcht behoort. U allen verbeeldt zich, dat u door dat naamstelen beter wordt, maar u vergeet dat er afgunst aan kleeft en dat elk kwaad zijn tuchtroede uitzaait. Verbetert u zich niet, dan zal de tijd de zaak erger maken, zo erg, dat men er het eind niet van kan zien. Uw nakomelingen zullen daarmee gegeseld worden, zij zullen niet begrijpen, waar die slagen vandaan komen. Maar of schoon u voor de maagden geen burchten bouwt en hen aan hun lot overlaat, toch zullen er overblijven. Zij zullen uit woud en holen komen, zij zullen uw nakomelingen bewijzen, dat u daaraan moedwillig schuldig bent. Dan zal men u verdoemen, uw schimmen zullen vervaard uit hun graven oprijzen, zij zullen Wr.alda, zij zullen Frya en haar maagden aanroepen, maar niemand zal er iets aan kunnen verbeteren voordat het Jol in een andere baan loopt, maar dat zal eerst gebeuren als erdrieduizend jaar verlopen zijn na deze eeuw.

Einde van Rika's brief.*1)

*1) In het handschrift ontbreken twee blz. volgens de nummering. Er kunnen er meer ontbreken. De schrijver (schrijfster) van wat volgt, moet een afstammeling van Beden zijn geweest.

De nu volgende brief heeft geen aanhef.

(195) thêrvmbe wil ik thät forma vr swarte adel skriva. swarte adel skriva. swarte a.del wêre thene fjurde kêning äfter fryyso. by sin jüged heth er to tex.land lêred äfternêi heth er to stâveren lêred. änd forth heth er thrvch ovir alle stâta fären . . . thâ thät er fjuwer änd tvintich jêr wêre heth sin tât mâked thät er to a.sega.âskar kêren is. thâ.er ênmel âskar wêre. âskte hi alti in.t fârdêl thêra ärma. tha rika sêd er plêgath ênoch vnrjuchta thinga thrvch middel fon hjara jeld. thêrvmbe âgon wi to njvdane thät tha ärma nêi vs omme sjan . . . thrvch thâ.s änd ôra rêdne wêr.i thene frjund thêra ärma änd thêra rika skrik. alsa ärg is.t kvmen thät sin tât him nêi tha âgum sach . . . tha sin tât fallen was. änd hy vppa tham his sêtel klyywed. thâ wild.er êvin god sin ambt bihalda. lik as tha kêninggar fon.t âsta plêgath. tha rika nildon thät navt ne dâja. men nw hlip allet ôra folk to häpe änd tha rika wêrom blyyde thät hja hêl hûd.is fon thêre acht of kêmon. fon to ne hêrade män nimmer mâra ovir ê.lika rjucht petärja. hi dumde tha rika änd hi strykte tha ärma mith hwam his helpe hi alle sêkum âskte. thêr.er bistek vp hêde . . . kêning âskar lik.er immer hêten warth. wêre by sjugun jrth.fêt lônga. sâ grât sin tôl

(196) wêr wêron âk sina krefta. hi hêde.n hêl forstân sâ thät.er alles forstânde hwêrwr that sprêken warth. thach in sin dvan ne macht män nêne wisdom spêra. bi.n skên ônhlite hêde.r êne glade tonge. men jeta swarter as sin hêr is sine sêle fvnden . . . thâ that.er ên jêr kening wêre. nêdsêkte hi alle knâpa fon sin stât. hja skoldon jêrlikis vppet kämp kvma änd thêr skin.orloch mâkja. in.t êrost hêde.r thêr spul mith. men to tha lersta warth.et sâ menêrlik that ald änd jong ût alle vvrdum wei kêmon to frêjande jef hja machte mitha dva. tha hi.t alsa fêre brocht hêde lêt.er wêr.skola stifta. tha rika kêmon to bârane änd sêidon that hjara bern nw nên lêsa nach skryyva navt ne lêrade. âskar ne melde.t navt. men as thêr kirt äftes wither skin.orloch halden warth. gvng.er vppen vpstal stonda. änd kêtha hlûd. tha rika sind to my kvmen to bârana thät hjara knâpa nên lêsa nach skryyva noch lêra. ik n.äv thêr nawet vp sêith thach hir wil ik mine mênong sedsa. änd antha mêna acht bithinga lêta. thâ alrek nw nêisgyyrich nêi him vpsach. sêid er forther. nêi min bigrip mot män hjud thät lêsa änd skriva. tha fâmna

(197) änd alda lichta vrlêta. ik nil nên kwâd spreke vr vsa êthla. ik wil allêna sega. vndera tida hwêrvp thrvch svme sâ herde bogath warth hävon tha burch.fâmna twyyspalt inovir vsa landa brocht. änd tha modera für änd nêi ne kvndon twyyspalt navt wither to.t land ut ne dryyva. jeta ärger thahwila hja kälta änd petärade vr nâdelâsa plêga. send tha gola kvmen änd hävon al vsa skêna sûdar landa râweth . . . hêmisdêga send hja mith vsa vrbruda brotharum änd hjara salt.âthum al overa skelda kvmen. vs rest thus to kjasane twisk.et bêra fon juk jef

daarom wil ik eerst over zwarte Adel schrijven. Zwarte Adel was de vierde koning na Friso. In zijn jeugd heeft hij op Texland geleerd, naderhand heeft hij in Staveren geleerd en vervolgens heeft hij door alle staten gereisd. Toen hij vierentwintig jaar oud was, heeft zijn vader ervoor gezorgd dat hij tot Asega Askar (Eiser) gekozen is. Toen hij eenmaal Askar was, eiste hij altijd in het voordeel van de armen. De rijken, zei hij, plegen genoeg onrechtmatigheden door middel van hun geld, daarom behoren wij te zorgen, dat de armen naar ons uitzien. Door deze en andere redeneringen was hij de vriend van de armen en de schrik van de rijken. Het is zo ver gekomen dat zijn vader hem naar de ogen zag.

Toen zijn vader gestorven was, heeft hij diens zetel beklommen. Hij wilde toen evengoed zijn ambt behouden als de koningen van het oosten plegen te doen. De rijken wilden dat niet dulden, maar nu liep al het andere volk te hoop en de rijken waren blij toe, dat zij heelhuids van de vergadering afkwamen. Van toen af aan hoorde men nooit meer over gelijkheid van recht praten. Hij veroordeelde de rijken en hij vleide de armen, met wier hulp hij alle zaken afdeed, die binnen zijn bestek vielen. Koning Askar, zoals hij altijd genoemd werd, was bij de zeven voet lang (± 203 cm) en zo groot als hij was, was ook zijn kracht. Hij had een helder verstand, zodat hij alles begreep, waarover gesproken werd, maar in zijn manier van doen kon men geen wijsheid bespeuren. Bij een mooi gezicht had hij een gladde tong, maar nog zwarter dan zijn haar is zijn ziel bevonden.

Toen hij een jaar koning was, noodzaakte hij alle jongens uit zijn staat om jaarlijks in het kamp te komen om daar schijnoorlog te voeren. In het begin had hij daar moeite mee, maar op het laatst kwam het zó in de mode dat oud en jong uit alle oorden vandaan kwamen, om te vragen, of zij mee mochten doen. Toen hij het zo ver gebracht had, liet hij legerscholen oprichten. De vermogenden kwamen klagen en zeiden, dat hun kinderen nu niet meer leerden lezen of schrijven. Askar sloeg er geen acht op, maar toen er kort daarop weer oefeningen werden gehouden, ging hij op een gestoelte staan en sprak luid: De rijken zijn bij mij komen klagen, dat hun jongens niet genoeg leren lezen of schrijven. Ik heb daar niets op gezegd, maar hier wil ik mijn mening zeggen en de algemene vergadering laten beslissen.

Toen elk nu nieuwsgierig naar hem opkeek, zei hij verder: Naar mijn idee moet men tegenwoordig het lezen en schrijven aan de maagden en oude wijze lieden overlaten. Ik wil geen kwaad spreken van onze voorvaderen, ik wil alleen zeggen dat in die tijden, waarop door sommigen zo hoog wordt geroemd, de burchtmaagden tweedracht over onze landen hebben gebracht en de Moeders voor en na, konden de tweedracht niet meer uit het land drijven.

Nog erger, terwijl zij praattten en keuvelden over nodeloze gewoonten, zijn de Golen gekomen en hebben al onze schone zuiderlanden geroofd. Heden ten dage zijn zij met onze verbasterde broeders en hun troepen reeds over de Schelde gekomen. Ons rest dus te kiezen tussen het dragen van een juk of een zwaard. Willen wij vrij

swêrd. willath wi fryy send änd fryy bilyywa alsa âgon tha knâpa thät lêsa änd skryyva fâr.hôndis äfterwêi.n to lêtane änd in stêde thät hja invppa thêre mêide hwip änd swik spêle moton hja mith swêrd änd spyre spêla. send wi in alle dêla ofned änd tha knâpa stor enoch vmb helmet änd skild to bêrane. änd tha wêpne to hôntêrane. then skil ik my mith jower helpa vppa thene fjand werpa. tha gola mêieath then tha nitherlêga fon hjara helpar. änd salt.âthum vppa vsa fjeldum skryyua mith.et blod thät ût hjara wndum drjupth . . . hävon wi thene fyyand ên mel far vs ût drêven alsa moton wi thêrmith forth gvnga alhwenne

(198) thêr nên gola ner slâvona nach tartara mâra fon frya.s erv to vrdryyvane send. tha.s rjucht hryypon ta mâsta änd tha rika ne thvradon hjara mula navt êpen navt ne dva . . . thjus tosprêke hêd (hi) sekur to fara forsonnen änd vrskriva lêten hwands s.êwendis fon thêre selvare dêi wêron tha ofskriftum thêra hwel in twintich hônda änd thi alle wêron ênis hlûdande. äfternêi bifel.er tha skipmanna hja skoldon dubbele fâr.stêwene mâkja lêta. hwêran män êne stêlen krân.boge mocht fästigja. thêra thêr äfterwêi bilêv warth bibot. kvn imman swêra that.er nêne midle navt nêde alsa moston tha rika fon sin gâ.t bitalja. hjud skil män sjan hvêr vppa al thät bâhêi ûthlapen is . . . an.t north.ende fon britanja thät fvl mith hâga bergum is thêr sit en skots folk. vr.et mâradêl ût frya.s blod sproten, vr.a êne helte send hja ût kältana. folgar vr.et ôra dêl ût britne änd bannane thêr byy grâdum mith tyyd fon ût.a tinlônum thêr hinna fljuchte. thêr ût.a tinlôna kêmon hävath algadur vrlandiska wiva jeftha fon vrland.his tuk. thi alle send vnder.et weld thera golum. hjara wêpne send woden boga änd spryyta mith pintuni fon hert.his.hornum âk fon

(199) flintum. hjara hûsa send fon sâdum änd svme hêmath inna hola thêra bergum. skêpon thêr hja râved häve is hjara ênge skät. mong tha äfterkvmanda thera kältana folgar hävath svme jeta yysera wêpne thêr hja fon hjara êthlum urven häve . . . vmbe nv god forstân to werthande mot ik min telling vr thät skotse folk resta lêta. änd êwet fon tha hêinda krêkalanda skriva . . . tha hêinda krêka.landa hävon vs to fara allêna to hêrath. men sunt vnhüglika tidum hävon ra thêr âk äfter.kvmanda fon lyda änd fon finda nitherset. fon tha lersta kêmon to tha lersta en êle hâpe fon trôje. trôje alsa heth. êne stêde hêten thêr et folk fon tha fêre krêka.landa innomth änd vrhomelt heth. thâ tha trôjana to tha hêinda krêka.landum nestled wêron thâ hävon hja thêr mith tid änd flit êne sterke stêd mith wâlla änd burgum bvwed rome thät is rum hêten. tha thät dên was heth thät folk him selva thrvch lest änd weld fon thät êle lând mâster mâked . . . thät folk thät anda sûd. side thêre middel.sê hêmth is fâr.et mâra

zijn en vrij blijven, dan moeten de jongens het lezen en schrijven voorlopig achterwege laten en in plaats van in hun vrije tijd spelletjes te spelen, moeten zij met zwaard en speer spelen. Zijn wij tot in onderdelen geoefend en de jongens groot genoeg om helm en schild te dragen en de wapens te hanteren, dan zal ik mij met uw hulp op de vijanden werpen. De Golen (Galliërs, Romeinen e.d.) kunnen dan de nederlagen van hun helpers en krijgers op onze velden schrijven met het bloed dat uit hun wonden druipt.
Hebben wij de vijand eenmaal voor ons uitgedreven, dan moeten wij daarmee voortgaan totdat er geen Golen, noch Slaviërs, noch Tataren meer van Frya's erf zijn te verdrijven. — Goed zo! riepen de meesten en de rijken durfden hun monden niet open te doen. Deze toespraak had hij zeker van te voren bedacht en laten overschrijven, want 's avonds van diezelfde dag waren de afschriften daarvan in wel twintig handen en waren allemaal eensluidend. Naderhand beval hij de scheepslieden, dat zij dubbele voorstevens moesten maken, waaraan men een stalen kraanboog kon bevestigen. Wie hierbij achterstallig bleef, werd beboet. Kon iemand zweren dat hij geen middelen had, dan moesten de vermogenden van zijn dorp het betalen.
Nu zal men zien, waarop al die drukte is uitgelopen. Aan het Noordeinde van Brittannië, dat vol met hoge bergen is, daar zit een Schots volk, voor het merendeel van Frya's bloed. Voor het ene deel stammen zij van de Kelten af, voor het andere deel van vluchtelingen en bannelingen, die in de loop der tijd geleidelijk uit de tinlanden *1) daarheen vluchtten. Die uit de tinlanden kwamen, hebben allemaal buitenlandse vrouwen of van buitenlands ras. Zij zijn allen onder de heerschappij van de Golen, hun wapens zijn houten bogen en pijlen met punten van hertshoorn, of ook van flint. Hun huizen zijn van zoden en stro en sommigen wonen in bergholen. Schapen, die zij geroofd hebben, zijn hun enige bezit.
Onder de afstammelingen van de Kelten hebben sommigen nog ijzeren wapens, die zij van hun voorvaderen geërfd hebben. Om nu goed verstaan te worden, moet ik mijn verhaal over het Schotse volk laten rusten, en iets van de nabije Krekalanden schrijven.
De nabije Krekalanden hebben voorheen alleen aan ons toebehoord, maar sedert onheuglijke tijden hebben zich daar ook nakomelingen van Lyda en Finda gevestigd. Van deze laatsten kwam eindelijk een hele hoop van Troje. Troje, zo heeft een stad geheten, die het volk van de verre Krekalanden (Griekenland) heeft ingenomen en verwoest. Toen de Trojanen in de nabije Krekalanden (Italië) genesteld waren, hebben zij daar met tijd en vlijt een sterke stad met wallen en burchten gebouwd, Rome, dat is Ruim genaamd. Toen dat was gedaan, heeft het volk zich door list en geweld van het hele land meester gemaakt. Het volk, dat aan de zuidzijde van de Middellandse Zee (N. Afrika) huist, is voor het merendeel uit Foenicië gekomen.

*1) In hoofdzaak Cornwall, de zuidpunt van Engeland.

dêl fon fhonyysja wêi kvmen. tha fhonyysjar send en bast.red folk. hja send fon frya.s blod. änd fon finda.s blod

(200) änd fon lyda his blod. thät folk fon lyda send thêr as slâvona. men thrvch tha vntucht thêr wyyva hävon thissa swarte människa al.et ôra folk bastered änd brun vrfarvet. thit folk änd tham fon rome kâmpath ôlân vmb.et mâsterskip fon tha middel.sê forth lêvath tham fon roma an fjandskip with tha fonyysjar änd hjara prestera thêr et rik allêna welda willa wr jrtha ne mügon tha gola navt ne sjan. thät forma hävon hja tha phonyysjar mis.sellja of nomen, dânâ alle landa thêr sûdward änd northward lidsa. âk.et sûdar.dêl fon brittanja änd allerwêikes hävon hja tha fonyysjar prestera. that hêt. tha gola vrjâgeth. dânâ sind thusanda gola nêi north brittanja brit. kirt vrlêden was thêr tha vreste thêra golum sêten vppa thêre burch. thêr is kêthen kêrenäk. that is herne. hwanath hi sin bifêla jef an alle ôra gola. âk was thêr al hjara gold togâdur brocht. kêren.herne jeftha kêren.äk is êne stênen burch thêr êr an kälta hêrde. thervmbe wildon tha fâmna fon tha äfterkvmande thêra kältana folgar tha burch wither hâ. alsa was thrvch tha fyyanskip thêra fâmna änd thêra golum. faithe änd twist

(201). in ovir thät berch.land kvmen mith morth änd brônd . . . vsa stjûrar kêmon thêr fâken wol hâlja thät hja sellade fori to birêde hûdum änd linne. âskar was often mith wêst. an stilnesse hêder mith tha fâmna änd mith svme forstum âth.skip sloten. änd him selva forbonden vmbe tha gola to vrjâgane ût kêren.äk. as.er thêrnêi wither kêm jef hi tha forsta änd wigandliksta manna yysere helma änd stêla boga. orloch was mith kvmen änd kirt äfter flojadon strâma blod by tha hellinga thêra bergum del . . . thâ âskar mênde that kans him to lakte, gvng.er mith fjuwtrtich skêpum hin änd nam kêrenäk änd thene vreste thêra golum mith al sine gold. thät folk wêrmith hi with tha salt.âthum thera golum kämped hêde hêd.er ût.a saxana markum lvkth mivh lofte fon grâte hêra.râve änd but. thus warth tha gola nêwet lêten. äfternêi nam.er twâ ê.landa to berch far sinum skêpum. änd hwanath hi lêter ûtgvng vmb alle fonyysjar skêpa änd stêda to birâwane thêr.i bigâna kv. tha.er tobek kêm brocht.i tomet sex.hvndred thêra storeste knâpum fon thät skotse berch.folk mith. hi sêide that hja him to borgum jêven wêron. til thju hi sêkur

(202) wêsa machte thät tha eldra him skolde trow bilyywa. men.t was jok. hi hild ra as lif.wêre et sina hova. thêr hja allera disthik les krêjon in.t ryyda änd in.t hôndtêra fon allerlêja wêpne . . . tha dena.markar tham hjara selva sunt lông boppa alle ôra stjûrar stoltalike sê.kämpar hête. hêdon sâ ringe navt fon âskar sina glor.rika dêdum navt ne hêred. jef hja wrdon nyydich thêr vr. thêr.mête. that hja wilde orloch brensa over.ne sê änd

De Foeniciërs (hier: Puniërs) zijn een bastaard volk. Zij zijn van Frya's, van Finda's en van Lyda's bloed. Het volk van Lyda is daar als slaven, maar door de ontucht van de vrouwen hebben deze zwarte mensen al het andere volk verbasterd en bruin gekleurd. Dit volk en dat van Rome (Romeinen) vechten voortdurend om het meesterschap van de Middellandse Zee.
Voorts leven die van Rome in vijandschap met de Foeniciërs (Puniërs) en hun priesters, die het rijk alleen willen hebben op aarde, kunnen de Golen niet zien. Eerst hebben zij van de Foeniciërs Missellja *1) afgenomen, daarna alle landen die zuidwaarts, westwaarts en noordwaarts liggen, ook het zuidelijk deel van Brittannië en overal hebben zij de Foenicische priesters, dat zijn de Golen, verjaagd. Daarop zijn duizenden Golen naar Noord-Brittannië getogen. Kort geleden zat daar de opperste van de Golen op de burcht, die Kerenak dat is Hoornburcht heet, vanwaar hij zijn bevelen gaf aan alle Golen. Ook was daar al hun goud bijeengebracht.
Uitverkoren of Kerenak is een stenen burcht, die aan Kelta behoorde. Daarom wilden de burchtvrouwen van de nakomelingen der Kelten de burcht terug hebben. Zo was door de vijandschap van burchtvrouwen en Golen vete en twist over het bergland gekomen met moord en brand.
Onze zeelieden kwamen daar dikwijls wol halen, die zij kochten voor bereide huiden en linnen. Askar was dikwijls mee geweest. In stilte had hij met de burchtvrouwen en met sommige vorsten vriendschap gesloten en zich verbonden, om de Golen te verjagen uit Kerenak. Toen hij daarna weer terugkwam, gaf hij de vorsten en krijgshaftigste mannen ijzeren helmen en stalen bogen.
Er was tevens oorlog gekomen en kort daarna vloeiden stromen bloed van de berghellingen. Toen Askar meende dat de kans hem toelachte, ging hij met veertig schepen op weg en nam Kerenak en de opperste van de Golen met al zijn goud. Het volk, waarmee hij tegen de troepen van de Golen had gestreden, had hij uit de Saksenmarken gelokt met beloften van grote oorlogsroof en buit. Dus werd aan de Golen niets gelaten.
Naderhand nam hij twee eilanden als bergplaats voor zijn schepen, vanwaar hij later uitging, om alle Foenicische (Punische) schepen en steden te beroven, die hij overvallen kon. Toen hij terugkwam, bracht hij bijna zeshonderd van de grootste knapen van het Schotse bergvolk mee. Hij zei dat zij hem als borg waren gegeven, opdat hij zeker zou kunnen zijn dat de ouders hem trouw zouden blijven. Maar dat loog hij. Hij hield ze als lijfwacht aan zijn hof, waar zij dagelijks les kregen in het rijden en in het hanteren van allerlei wapens. De Denemarkers, die zich sinds lang boven alle andere zeelieden heel trots ‘mariniers’, strijders ter zee noemen, hadden nauwelijks van Askar's glorierijke daden gehoord, of zij werden daarop afgunstig en wel zodanig, dat zij oorlog

*1) Het latere Marseille in het zuiden van Frankrijk

over sina landa . . . sjan hyyr. ho hi orloch formitha machte. twisk tha hvw.fala thêre yrhomelde burch stâvja was jeta êne snode burch.fâm mith svme fâmne sêten. hjra nôme was rêintja änd thêr gvng en grâte hrop fon hjra wishêd ût. thjus fâm bâd an âskar hjra helpe vnder bithing that âskar skolde tha burch stâvja wither vpbvwa lêta. as.er him thêr to forbonden hêde gvng rêintja mith thrim fâmna nêi hals. nachtis gvng hju rêisa änd thes dêis kêthe hju vppa alle markum änd binna alle mêi-dum. wr.alda sêide hju hêde hja thrvch thongar to hropa lêta thät allet frias folk moston frjunda wertha. lik sustar änd brothar tâmed. owers skolde finda.s folk kvma änd ra alle fon jrtha vrdilligja. nêi

(203) thongar wêron frias sjvgun wâk.fâmkes hja anda drâme forskinnen. sjvgun nachta äfter ekkôrum. hja hêde seith. boppa fria.s landum swabbert ramp mith juk änd kêdne omme. thêrvmbe moton alle folkar thêr ût fria sproten send. hjara tonôma wêi werpa änd hjara selva allêna fria.s bern jeftha folk hêta. forth moton alle vpstonda änd et finda.s folk fon fria.s erv dryyva. nillath hja thät navt ne dva alsa skilun hja slâvona henda vmbe hjara halsa krêja alsa skilun tha vrlandiska hêra hjara bern misbruka änd fytra lêta. til thju thät blod syygath inna jowre grêva. thän skilun tha skinna jowre êthla jo kvma wekja änd jo bikyyvja vr jo lefhêd änd vndigerhêd. thät dvme folk thät thrvch todvan thêra mâgjara al an sa fül dwêshêd wenth was. lâvadon alles hwat hju sêide änd tha mämma klimdon hjara bern äjen hjara brosta an. tha rêintja thene kening fon hals änd alle ôthera människa to êndracht vrwrocht hêde sand hju bodon nêi âskar änd tâg selva alinggen thene balda sê. dâna gvng hju by tha hlith.hâwar. althus hêten vmbe that hja hjara fyyanda immer nêi thet ônhlite hâwe. tha hlithhâwar send britne änd bannene fon vs äjn folk

(204) thät inna tha twislanda sit änd omme dwarelt. hjara wyyva hâvon hja mêst algadur fon tha tartara râwed. tha tartara send en dêl fon finda.s slachte änd althus thrvch tha twislandar hêten vmbe thä hja nimmerthe nên frêtho wille. men tha människa alti ût tarta to stryydande . . . forth gvng hju äftera saxa marka tweres thrvch tha ôra twisk.landa hin. allerwêikes thät selva ûtkêtha. nêi twam jêr om wêron kêm hju alingen thêre rêne to honk . . . by tha twisk.landar hêde hju hjara selva as moder ûtjän änd sêid thät hja mochton as fry änd franka människa wither kvma. men thän moston hja ovir tha rêne gvngga änd tha gola folgar ût fryas sûdarlandum jâgja. as hja thät dêde sâ skolde hjra kêning âskar overa skelda gvngga änd thêr thät land ofwinna . . . by tha twisk.landar send fêlo tjoda plêga fon tha tartarum änd mâgjara binna glupth men âk fül send thêr fon vsa sêdum bilêwen. thêr thrvch hävath hja jeta fâmna thêr

wilden brengen over de zee en over zijn landen. Kijk eens hier, hoe hij oorlog kon vermijden. Tussen de bouwvallen van de verwoeste burcht Stavia woonde nog een schrandere burchtvrouw met enige maagden. Haar naam was Reintje en er ging een grote roep van haar wijsheid uit. Deze Vrouwe bood Askar haar hulp aan, onder beding, dat Askar de burcht Stavia weer zou laten opbouwen. Toen hij zich hiertoe had verbonden, ging Reintje met drie maagden naar Hals (Holstein).

's Nachts reisde zij en overdag sprak zij op alle markten en in alle gezelschappen. Wr.alda, zei zij, had haar door donder laten toeroepen, dat al het Fryavolk vrienden moest worden, als zusters en broeders verenigd, anders zou Finda's volk komen en hen allen van de aarde verdelgen. Na die donder waren Frya's zeven waakmeisjes haar in de droom verschenen, zeven nachten achter elkaar. Zij hadden gezegd: boven Frya's landen zwaait een ramp met juk en ketenen.

Daarom moeten alle volkeren die uit Fryas bloed zijn voortgekomen, hun bijnamen verwerpen en zich alléén Frya-kinderen of Frya's volk noemen. Voorts moeten allen opstaan en Finda's volk van Frya's erf verdrijven. Willen ze dat niet doen, dan zullen zij slavenbanden om hun halzen krijgen en zullen de buitenlandse heersers hun kinderen misbruiken en laten geselen, totdat het bloed in uw graven vloeit. Dan zullen de schimmen van uw voorvaderen u komen wekken en u onderhouden over uw lafheid en zorgeloosheid.

Het domme volk, dat door toedoen van de Magyanen reeds aan zo veel dwaasheid gewend was, geloofde alles wat zij zei en de moeders klemden hun kinderen aan de borst. Toen Reintje de koning van Hals en alle andere mensen tot eendracht had overgehaald, zond zij boden naar Askar en trok zelf langs de Baltische Zee. Vandaar ging zij bij de Lithauers, zo genoemd omdat zij hun vijanden altijd in het gezicht hakken *1). De Lithauers zijn voortvluchtigen en verbannenen van ons eigen volk, dat in de Twisklanden zit en ronddwaalt. Hun vrouwen hebben zij meest allen van de Tataren geroofd. De Tataren zijn een deel van Finda's geslacht en zo door de Twisklanders genoemd, omdat zij nooit vrede willen, maar de mensen altijd tot de strijd uittarten.

Voorts ging zij achter de Saksenmarken langs, dwars door de andere Twisklanden heen, om overal hetzelfde te verkondigen. Nadat twee jaar verstreken waren, kwam zij langs de Rijn thuis. Bij de Twisklanders had zij zich voor Moeder uitgegeven en gezegd, dat zij als vrije en franke mensen mochten terugkomen, maar dan moesten zij over de Rijn trekken en de aanhangers van de Golen (Romeinen en Galliërs) uit Frya's zuiderlanden verjagen. Als zij dat deden, dan zou haar koning Askar over de Schelde gaan en daar het land veroveren. Bij de Twisklanders zijn vele Zigeunergewoonten van de Tataren en Magyanen binnengeslopen, maar er zijn ook vele van onze zeden gebleven. Daardoor hebben zij ook nog burchtmaagden, die de kinderen

*1) De naam Littauers (Lithauers) is zeer waarschijnlijk van de stam „lid", „liet" of litt = ritus of ceremonie. Littauers = Ceremoniëlen.

tha bern lêra änd tha alda rêd jêva. bi t.anfang wêron hja rêintja nyydich men to tha lesta wärth hju thrvch hjam folgath änd thjanjath änd allerwêikes bogath hwêr.et nette änd nêdlik wêre . . .

(205) alsa ringen âskar fon rêintja hjra bodon fornom ho tha juttar nyygath wêron sand hi bistonda bodon fon sin.ant wegum nêi tha käning fon hals. thät skip wêr mith tha bodon gvngon was fvl lêden mith fâmna syyrhêdum änd thêr by wêr en golden skild hwêrvppa âskar his dânte kunstalik was utebyld. thissa bodon moston frêja jef âskar thes käning his toghter frêtho.gunsta to sin wif häve machte . . . frêtho.gunsta kêm en jêr lêter to stâveren. bi hjra folgar wêre âk ênen mâgyy hwand tha juttar wêron sunt lông vrbrud . . . kirt äfter thät âskar mith frêtho.gunsta bostigjath was wärth thêr to stâveren êne scherke bvwed. inna thju scherke wrdon tjoda drochten lyykanda byldon stälth. mith gold thrvch wrochtne klâthar âk is er biwêrath thät âskar thêr nachtis änd vntyydis mith frêtho.gunsta fâr nither buwgade. men sâ fül is sêkur. thju burch stâvia ne wärth navt wither vpebv.wed . . . rêintja was al to bek kvmen. änd gvng nyydich nêi prontlik thju moder et texland bârja. pront.lik gvng to änd sand allerwêikes bodon thêr ûtkêthon. âskar is vrjêven an ofgodie. âskar dêde as murk.i.t navt. men vnwarlingen kêm thêr êne

(206) flâte ût hals. nachtis wrdon tha fâmna üt.êre burch dryywen. änd ogtins kvn män fon thêre burch allêna êne glandere hâpe sjan. prontlik änd rêintja kêmen to my vmb skul. tha ik thêr äfternêi vr nêi tochte lêk it my to that it kwâdlik fâr min stât bidêja kvste. thêrvmbe hävon to sêmne êne lest forsonnen thêr vs alle bâta most. sjan hyyr ho wi to gvngen send . . . middel in.t kryylwald bi âsten ljvd.werde lêith vsa flyy jeftha wêra thêr män allêna thrvch dwarl.pâda mêi nâka. in vppa thjus burch hêd ik sunt jonga wâkar stald thêr alle êne grins an âskar hêde. änd alle ôra människa dânath halden, nv wast bi vs âk al sa wyyd kvmen thät fêlo wyyva änd âk männa al patêrade vr spokka witte wyyva änd uldermankes. lik tha dêna.markar. âskar hêde al thissa dwâshêda to sin bâta anwenth änd thät wildon wi nv âk to vsa bâta dva. bi.ne thjustre nacht brocht ik tha fâmna nêi thêre burch änd dâna gongon hia mith hjara fâmna in thrvch tha dwarl.pâda spokka in witta klâthar huled. sâ that thêr äfternêi nên människ mâra kvma ne thvrade . . . thâ âskar mende thät.er tha hônda rum hêde lêt.i tha mâgjara vnder allerlêja nôma thrvch ovir sina

(207) stâta fâra änd bûta grêne.ga änd bûta mina stât ne wrdon hja närne navt ne wêrath . . . nêi that âskar alsa mith tha juttar änd tha ôra dêna.markar forbonden was gvngon hja alsêmine râwa. thach that neth nêne gode früchda bâred . . . hja brochton allerlêja vrlandiska skäta to honk. men just thêr thrvch nildon thät jong folk nên ambacht lêra. nach vppa tha fjeldum

onderwijzen en aan de ouderen raad geven. In het begin waren zij Reintje vijandig, maar op 't laatst werd zij door hen gevolgd en gediend en overal geprezen, waar het nuttig en nodig was.

Zodra Askar van Reintje's boden vernam, hoe de Jutten gezind waren, zond hij meteen boden van hemzelf naar de koning van Hals. Het schip, waarmede de boden gingen, was vol geladen met vrouwensieraden en daarbij was een gouden schild, waarop Askar's gelijkenis kunstig was afgebeeld. Deze boden moesten vragen of Askar de dochter van de koning, Frethogunste, tot vrouw mocht hebben. Frethogunste kwam een jaar later te Staveren. Bij haar gevolg was ook een Magyaan, want de Jutten waren sedert lang verdorven.

Kort nadat Askar met Frethogunste getrouwd was, werd er te Staveren een kerk gebouwd. In de kerk werden Magiaanse afgodsbeelden neergezet, in met goud doorweven gewaden. Ook is er beweerd dat Askar bij nacht en bij ontij met Frethogunste zich daarvoor boog. Maar zoveel is zeker: de burcht Stavia werd niet meer opgebouwd.

Reintje was reeds teruggekomen en ging zich verstoord bij Prontlik de Moeder te Texland beklagen. Prontlik ging te werk en zond overal boden, die verkondigden: Askar heeft zich overgegeven aan afgoderij. Askar deed alsof hij het niet merkte, maar onverwachts kwam er een vloot uit. Hals (Holstein). 's Nachts werden de maagden uit de burcht gedreven en 's ochtends was de burcht nog slechts een gloeiende puinhoop. Prontlik en Reintje kwamen bij mij om een schuilplaats. Toen ik daar later over nadacht, scheen het mij toe, dat het slecht voor mijn staat (district) kon opbreken. Daarom hebben wij gezamenlijk een list verzonnen die ons allen zou baten. Ziehier hoe wij te werk zijn gegaan.

Midden in het Krijlwoud ten oosten van Ljudwerd ligt onze vlucht- of weerburcht, die men alleen langs kronkelpaden kan naderen. Op deze burcht had ik sinds lange tijd jonge wachters neergezet, die allemaal een afschuw van Askar hadden en alle andere mensen daar vandaan hielden. Nu was het bij ons ook al zo ver gekomen, dat vele vrouwen en ook mannen al praattten over spoken, witte wijven en kaboutermannetjes net als de Denemarkers. Askar had al deze dwaasheden tot zijn voordeel aangewend en dat wilden wij nu ook tot ons voordeel doen.

Op een duistere nacht bracht ik de maagden naar de burcht en daarna gingen zij met haar diensters langs de kronkelpaden spoken, gehuld in witte kleren, zodat er naderhand geen mens meer durfde te komen.

Toen Askar meende dat hij de handen vrij had, liet hij de Magyanen onder allerlei namen door zijn staten reizen en behalve in Grenega en in mijn staat werden zij nergens geweerd. Nadat Askar dus met de Jutten en de andere Denemarkers was verbonden, gingen zij met elkaar roven, maar dat heeft geen goede vruchten opgeleverd. Zij brachten allerlei buitenlandse schatten thuis. Maar juist daardoor wilden de jonge mannen geen vak leren, noch op het veld werken, zodat

navt ne werka. sâ that hi to tha lersta wel slâvona nimma moste. men thit was êl al äjen wr.alda his wille änd äjen fria.s rêd. thêrvmhe kv straf navt äfterwêga ne bilyywa. sjan hyyr to straffe kvmen is . . . ênis hêdon hja tb sêmene êne êle flâte wnnen. hja kêm fon ût.a middel.sê. thjus flâte was to lêden mith purpera klâther änd ôra kostlikhêd thêr alle fon of phonisja kêmon. thät wraka folk thêre flâte wärth bisûda thêre sêjene an wal set men thät stora folk wärth halden . . . thät mos ra as slâvona thianja. tha skênneste wrdon halda vmbe vppet lând to bilyywane änd tha lêdliksta änd swartste wrdon an bord halden vmbe vppa tha benka to rojande. an.t flyy wärth tha bodel dêlath men svnder hjara wêta wärth âk hjara straf dêlath . . . fon tha änniska thêr vppa tha vrlandiska skepun stalt wêron sex thrvch buk pin felth. män tochte thät et êta änd drinka vrjêven wêre. thêrvmbe wärth alles

(208) ovir bord jompth. men buk.pin reste änd allerwêikes hwêr slâvona jeftha god kên âk buk.pin binna. tha saxmanna brochtan hju ovir hjara marka. mith tha juttar for hju nêi skên-land änd alingen thêre kâd fon tha balda.sê. mith âskar bis stjûrar for hju nêi britanja. wi änd tham fon grêne.gâ ne lêton nên god ner minniska ovir vsa pâla navt ne kvma änd thêrvmbe bilêwon wi fon tha buk.pin fry . . . ho fêlo änniska buk.pin wêi râpth heth nêt ik navt to skryywane men pront.lik thêr.et äfternêi fon tha ôra fâmna hêrde heth my melth thät âskar thûsand mel mâra frya änniska ût sina stâtum hulpen heth as er vvla slâvona inbrochte . . . thâ pest far god wyken was thâ kêmon tha fri wrden twisk.landar nêi thêre rêne men âskar nilde mith tha forstum fon thät vvla vrbasterde folk navt an êne lyyne navt ne stonda . . . hi nilde navt ne dâja tha hja skoldon hjara selva frya.s bern hêta. lik rêintja biboden hêde. men hi vrjet thêrbi that.i selva swarte hêra hêde . . . êmong tha twisk.landar wêron thêr hjara selva nêne twisk.landar. hêton. thät êne folk kêm êl fêr ût.et sûd.âsten wêi hja hêton hjara selva alle.manna. thissa nôma hêdon hja hjara selva jêven thâ hja jeta svnder wiva inna tha walda as bannane

(209) omme.dwarelde. lêtar hävon hja fon.et slâvona folk wiva râvath êvin sa tha hlith.hâwar men hja hävon hjara nôme bihalden. thät ôra folk thät mâra hêinde omme.dwarelde hêton hjara selva franka. navt vmbe that hja fry wêron. men frank alsa hêde thene êroste käning hêten tham him selva mith hulpe fon tha vrbûda fâmna to erv.lik käning ovir sin folk mâkad hêde. tha folkar tham an him pâladon. hêton hjara selva thjoth.his svna that is folk.his svna. hja wêron frya änniska bilêwen nêidam hja ninmer ênen käning ner forste nach mâster bikänna nilde. as thene tham by mêna willa was kêren vppa thêre mêna acht . . . âskar hêde al fon rêintja fornomen that tha twisk.landar forsta mêst alti in fiandskip änd faitha wêron. nv stald.i hjam

hij op 't laatst wel slaven moest nemen. Maar dat was geheel tegen Wr.alda's wil en tegen Frya's raad. Daarom kon de straf niet achterwege blijven. Ziehier hoe de straf is gekomen. Eens hadden zij tezamen een hele vloot gewonnen. Deze kwam uit de Middellandse Zee. De vloot was geladen met purperen kleren en andere kostbaarheden, die uit Foenicië kwamen. Het zieke volk van de vloot werd ten zuiden van de Seine aan wal gezet, maar het sterke volk werd gehouden. Dat moest hen als slaven dienen. De schoonsten werden gehouden, om op het land te blijven en de lelijksten en zwartsten werden aan boord gehouden, om op de banken te roeien.

In het Vlie werd de boedel gedeeld, maar zonder hun weten werd ook de straf gedeeld. Van de mensen die op de buitenlandse schepen waren gezet, werden zes door buikpijn gedood. Men dacht dat het eten en drinken vergiftigd was, daarom werd alles over boord gegooid. Maar de buikpijn bleef en overal waar slaven of goederen kwamen, kwam ook de buikpijn binnen. De Saksmannen brachten ze over hun marken, met de Jutten voer ze naar Schoonland en langs de kusten van de Baltische Zee. Met Askar's zeelieden voer zij naar Brittannië.

Wij en de mensen van Grenega lieten goederen noch mensen over onze landspalen komen en daarom bleven wij van de buikpijn bevrijd. Hoeveel mensen de buikpijn heeft weggerukt, weet ik niet te schrijven, maar Prontlik, die het naderhand van de andere burchtmaagden hoorde, heeft mij gemeld, dat Askar duizendmaal meer vrije mensen uit zijn staten geholpen heeft dan hij er vuile slaven in bracht.

Toen de pest voor goed geweken was, kwamen de vrij geworden Twisklanders naar de Rijn, maar Askar wilde met de vorsten van dat vuile verbasterde volk niet op één lijn staan. Hij wilde niet dulden, dat zij zich Fryakinderen zouden noemen, zoals Reintje had aangeboden, maar hij vergat daarbij dat hij zelf zwart haar had. Onder de Twisklanders waren er twee volkeren, die zich geen Twisklanders noemden. Het éne volk kwam heel ver uit het zuidoosten vandaan, het noemde zich Allemannen. Deze naam hadden zij zichzelf gegeven, toen zij nog zonder vrouwen in de wouden als bannelingen omdwaalden. Later hebben zij van het slavenvolk vrouwen geroofd, evenals de Littaüers, maar zij hebben hun naam behouden.

Het andere volk, dat meer in de nabijheid ronddwaalde, noemde zich Franken, niet omdat zij vrij waren, maar Frank zo had de eerste koning geheten, die zichzelf met behulp van de ontaarde Maagden tot erflijk koning over zijn volk had gemaakt. De volkeren, die aan hem grensden, noemden zich Tüd's zonen dat is volks-zonen, zij waren vrije mensen gebleven, omdat zij nooit een koning, noch vorst, noch meester wilden erkennen dan degene, die door de algemene wil was gekozen op de algemene vergadering. Askar had reeds van Reintje vernomen, dat de Twisklandse (Duitse) vorsten bijna altijd met elkander in vijandschap en vete leefden. Nu stelde hij hun voor, dat zij een hertog van zijn volk zouden kiezen

to fara hja skolde ênen hêrtoga fon sin folk kjasa vmbe that.er ang wêre sêid.er that hja skoldun mith manlik ôtherum twista ovir et mâsterskip. âk sêid.er kvndon sina forsta mith.a golum sprêka. thät sêid.er wêre âk moder his mêne. thâ kêmon tha forsta thêra twisk.landar to ekkôrum änd nêi thrija sjugun etmelde kêron hja al.rik to ra hertoga ût. al.rik wêre âskar his nêva. hi jef him twên hvndred skotsa änd hvndred thêra storosta saxmanna mith to lif.wêra . . . tha forsta moston thrija sjvgun fon

(210) hjara svnum nêi stâveren senda to borg hjarar trow. to nv was alles nêi winsk gvngen. men thâ män ovire rêne fâra skolde. nildon thene käning thêra franka navt vnder al.rikis bifêla navt ne stvnda. therthrvch lip alles in tha tyys. âskar thêr mende thät alles god gvng. lande mith sina skêpa anna tha ôre syyde thêre skelda. men thêr was män lang fon sin kvmste to ljucht änd vppa sin hod. hja moston alsa ring fljuchta as hja kvmen wêron änd alsa wärth hi äfternêi ûtwixlath fori ênnen hage gol thêr âskar his folk mith forath hêde . . . thawila thät.et alles bêrade hlipon tha mâgjara jeta dryyster as to fâra ovir vsa bûra ra landa hinna. by egmvda hwêr to fâra thêre burch for.âna stân hêde lêton hja êne cherka bvwa jeta grâter änd rikar as âskar to stâveren dên hêde . . . äfternêi sêidon hja that âskar thju käse vrlêren hêde with tha gola thrvchdam et folk navt lâwa navt nilde that wodin hjam helpa kvste. änd that hja him thêrvmbe navt anbidda nilde. forth gvngon hja to änd skäkton jonga bern tham hja by ra hildon änd vpbrochton in tha hemnissa fon hjara vrbruda lêre . . . wêron ther människa tham

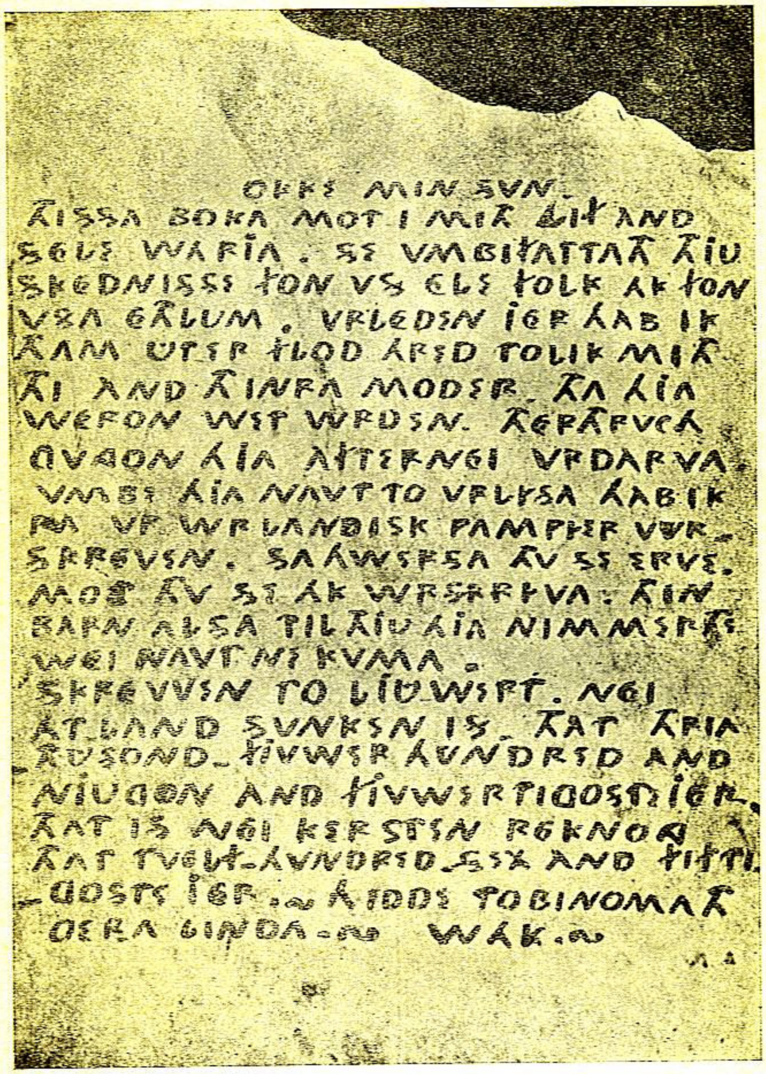
omdat hij bang was, naar hij zei, dat zij met elkaar ruzie zouden maken om het meesterschap. Ook zei hij, dat zijn vorsten met de Golen (Galliërs Romeinen e.d.) konden spreken. Dat zei hij, was ook de mening van de Moeder. Toen kwamen de vorsten van de Twisklanders bij elkaar en na driemaal zeven etmalen kozen zij Alarik tot hertog Alarik was Askar's neef. Hij gaf hem tweehonderd Schotten en honderd van de grootste Saksen mee tot lijfwacht. De vorsten moesten driemaal zeven van hun zonen naar Staveren zenden als borg voor hun trouw. Tot nu toe was alles naar zijn wens gegaan, maar toen men over de Rijn zou varen, wilde de koning van de Franken niet onder Alariks bevelen staan.
Daardoor liep alles in de war. Askar, die meende, dat alles goed ging, landde met zijn schepen aan de overkant van de Schelde, maar daar was men reeds over zijn komst ingelicht en op zijn hoede. Zij moesten even haastig vluchten als zij waren gekomen en Askar zelf werd gevangen genomen. De Golen (Romeinen e.a.) wisten niet, wie zij hadden gevangen en zo werd hij naderhand uitgewisseld voor een aanzienlijke Gool, die Askar's volk had meegenomen.
Terwijl dit alles gebeurde, liepen de Magyanen nog brutaler dan tevoren over de landen van onze buren heen. Bij Egmuda waar tevoren de burcht Forana gestaan had, lieten zij een kerk bouwen nog groter en rijker dan Askar te Staveren had gedaan. Later zeiden zij, dat Askar de strijd had verloren tegen de Golen (Romeinen, Franken en Galliërs), omdat het volk niet wilde geloven, dat Wodin hen kon helpen, en dat het hem daarom niet wilde aanbidden. Voorts gingen zij te werk en ontvoerden jonge kinderen, die zij bij zich hielden en opvoedden in de geheimen van hun verderfelijke leer. Waren er mensen, die . . .

(De rest van het handschrift ontbreekt.)

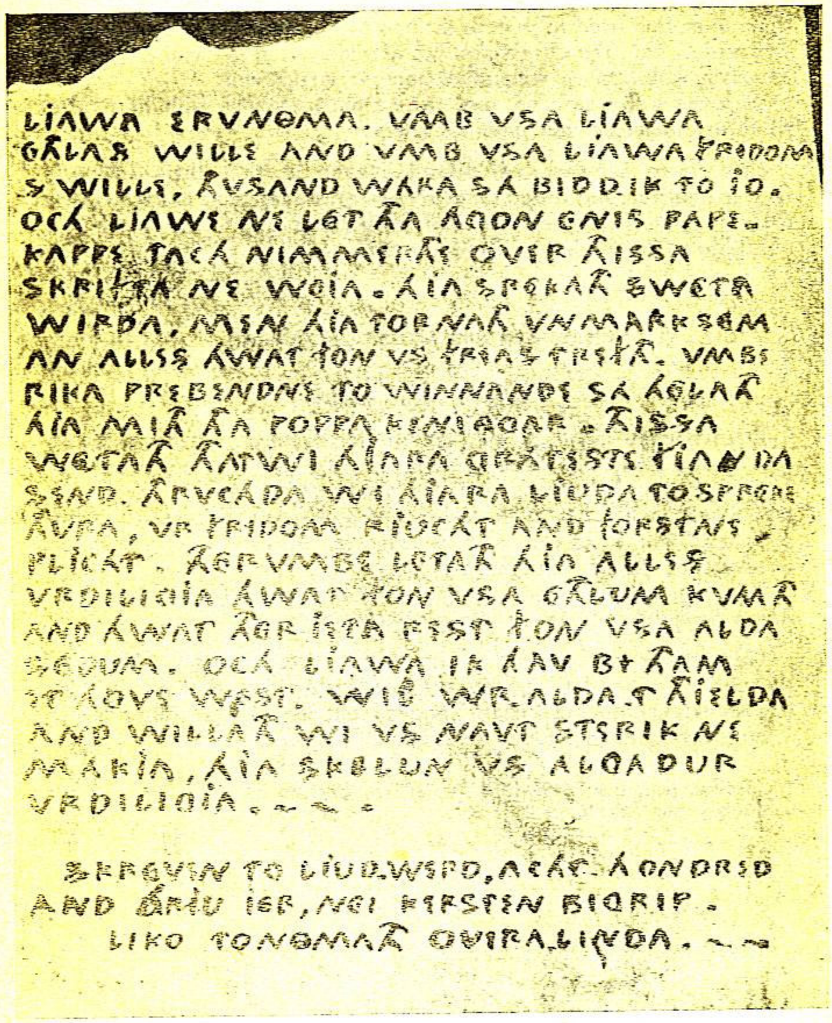
Dat de moedergodin Nehalennia zeer populair was in de Lage Landen blijkt uit het grote aantal Nehalennia-altaren en -beelden dat in de Oosterschelde werd gevonden. Afgebeeld is een van die altaren. Het werd aan de godin gewijd door een koopman (2de-3de eeuw). Rechts van Nehalennia zit haar symbooldier de hond, links staat haar attribuut, een mand vruchten.

Authentieke tekst van het eerste blad van het handschrift van de familie Over de Linden.

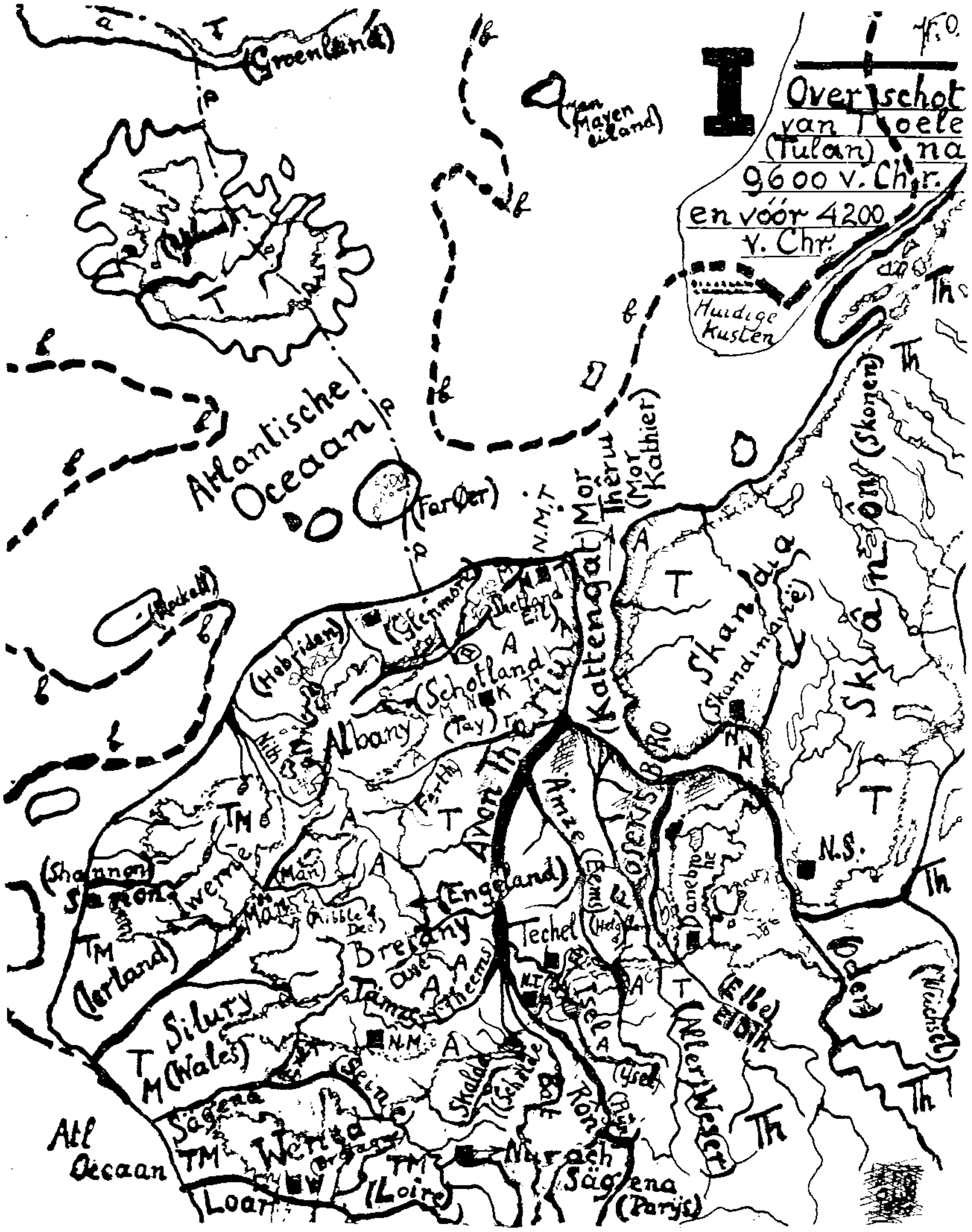
BIJLAGE III.

Authentieke tekst van het tweede blad van het handschrift van de familie Over de Linden.

LIAWA ÊRVNOMA. VMB VSA LIAWA
ÊTHLAS WILLE AND VMB VSA LIAWA FRIDOM
S WILLE, THVSAND WAKA SA BIDDIK TO IO.
OCH LIAWE NE LÊT THA ÂGON ÊNIS PAPE-
KAPPE TACH NIMMERTHE OVER THISSA
SKRIFTA NE WEIA. HIA SPREKATH SWETE
WIRDA, MEN HIA TORNATH VNMARKSEM
AN ALLES HWAT THON VS FRIAS TREFTH. VMBE
RIKA PREBENDE TO WINNANDE SA HELATH
HIA MITH THA POPPA KENINGAR. THISSA
WETATH THAT WI HIARA GRATESTE FIANDA
SEND. THRVCHDA WI HIARA LIUDA TO SPREKE
THVRA, VR FRIDOM RIUCHT AND FORSTNE
PLICHT. THERVMBE LETATH HIA ALLES
VRDILIGIA HWAT THON VSA ÊTHLUM KVMTH
AND HWAT THER IETA FIST THON VSA ALDA
SEDUM. OCH LIAWA IK HAV BY THAM
TO HOVE WEST. WIL WR.ALDA.T THELDA
AND WILLATH WI VS NAVT STERIK NE
MAKIA, HIA SKELUN VS ALDADUR
VRDILIGIA.

SKREVEN TO LIUD.WERD, ACHT HONDRED
AND THRIU IER, NEI KERSTEN BIGRIP.
LIKO TONOMATH OVIRA.LINDA.

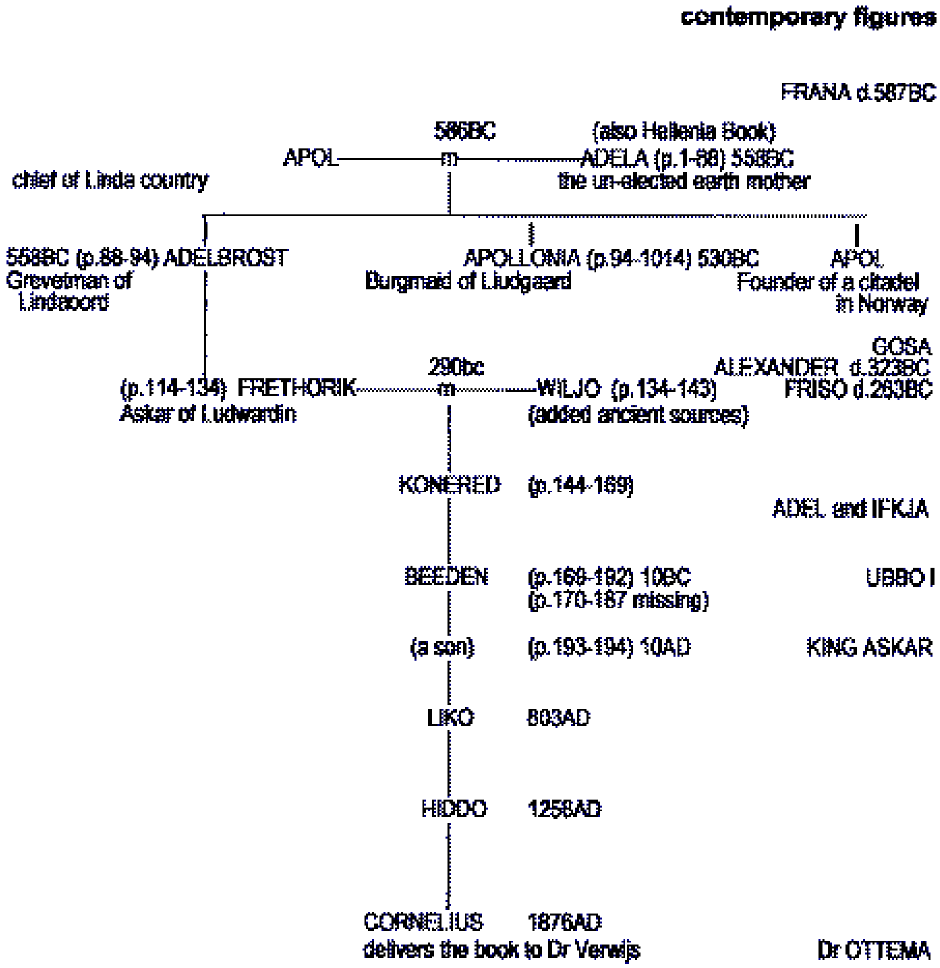

Noordwest-Europa voor de Kimbrische Vloed in ca. 6250 v.Chr.

BIJLAGE I.

Wapen van de familie Over de Linden.

Korte stamboom van het geslacht Over de Linden.

VERKLARENDE WOORDENLIJST BIJ HET OERA LINDA BOEK

- Adel, zoon van Friso en Ifkja
- Adela, niet-gekozen Eremoeder, de Maagd van Ljudgarda. Het volk wilde haar kiezen na de moord op Frana in 589 v.Chr. In plaats daarvan deed ze afstand om met Apol te trouwen en werd de matriarch van hetgeen de Oera Linda familie zou worden en ze raadde aan de verslagen van de citadel te kopiëren. Dat werd de aanleiding tot het Oera Linda Boek.
- Adelbond, een gemeenschappelijke overeenkomst tussen de overgebleven citadellen voor de verdediging en aanval, door Apol tegen de Magy tot stand gebracht.
- Adelbrusk, zoon van Adela. Hij heeft een klein gedeelte bijgedragen aan het Boek na de dood van zijn moeder, totdat hij zelf werd vermoord.
- Aldland, het Oude land, Atland of thuisland.
- Aldermannen, de oudere mannen van een burcht die de wetten van hun district opstelden in de volksvergadering. Ze werden pas van kracht na instemming van de burchtmaagd.
- Alexander, koning van Macedonië, die tot een historisch verifieerbare figuur wordt in het Boek. Hij kocht de vloot van de Geermanen in India en was verantwoordelijk voor hun terugkeer naar de Middellandse Zee.
- Alkmarum, een nederzetting op een eiland in een meer waar de zwarte roeiers verbleven terwijl ze op de schepen wachtten. Dit is niet Alkmaar.
- Allemannen, een naam die de verbannen Geermannen zichzelf gaven toen ze zonder vrouwen zaten.
- Almanaland, een versterkte handelspost, geen stad, maar een belangrijke vrijmarkt-haven voor schepen van alle naties.
- Alarik, neef van Koning Askar, die de stammen van de Geermannen probeerde te verenigen onder het oppergezag van zijn oom, maar hij werd gedwarsboomd door de onafhankelijke Franken.
- Alvader, een uitdrukking die waarschijnlijk in de christelijk periode werd geïntroduceerd en waarmee Wr-alda of God bedoeld wordt.
- Anglara, Angelen of Engles, een Frya volk van vissers en hengelaars.
- Antigonos, de generaal van Alexander die Griekenland overnam na diens dood. De vader van Demetrius.
- Apol, echtgenoot van Adela. Een zeekoning die grevetman van Oost-Flyyland en de Lindaoorden werd.
- Apol, jongere zoon van Adela die de citadel van Lindasburcht in Noorwegen stichtte om de moord door de volgelingen van de Magy op zijn ouders te wreken. Hiervoor vormde hij de Adelbond.
- Apollonia, dochter van Adela, Burchtmaagd van Ljudgarde. Zij heeft in belangrijke mate het “Boek van Adela’s Volgelingen” samengesteld.
- Athene, de “Stad van de Vrienden”, zo genoemd door Minerva toen ze Kreta verliet om een nieuwe citadel te stichten.
- Asega Boek, wetten en morele gedragscodes van een stad of district.
- Askar, een rechter, aanklager, verdediger en ook wetgever. Het werd een koninklijke titel en de naam van de eerste erfelijke koning aan het einde van dat tijdperk. Zie Zwarte Adel.

- Atharik, de naam die aan Adel werd gegeven, de zoon van Friso die zijn vader opvolgde als opperste graaf in de eerste stap naar koninklijke opvolging. Atharik betekent “veel vrienden”.
- Athenia, het district rond Athene, “de Stad van de Vrienden”.
- Atland, hetzelfde als Aldland, maar een verkorte versie die door de zeelieden werd gebruikt.
- Beeden, een van de laatsten die bijgedragen heeft aan het Boek. Een kleinzoon van Frethorik; hij moest Adel III erkennen als opperheer voordat hij zijn oom als graaf kon opvolgen.
- Berthold, de vader van Ifkja, vrouw van Friso’s zoon Adel.
- Brokmanna (Brokteren), een naam die door Frethorik gebruikt werd om hen vrij te pleiten van niet nader genoemde beschuldigingen.
- Burchtmaagd, of plaatselijke moeder van een citadel. Het hoofd van de meisjes of maagden en verkiesbaar als Eremoeder.
- Burchmaster, hoofd van een stad.
- Cecrops, zie Kekrops.
- De Denemarken, Lage Landen, ooit veel groter dan het huidige Denemarken. Veel ervan ligt nu onder het water van de Noordzee als gevolg van de Kimbrische Vloed in 2193 v.Chr. Helgoland is een van de laatste overblijfselen ervan.
- Delia, ook Hellenia, ze heet bij de Grieken Artemis, een profetes.
- Demetrius, zoon van Antigonos, zijn verdorvenheid deed de zeelieden het woord ‘dement’ verzinnen (zonder verstand).
- Druiden (Trowenden), ook een deel van de Golen, de naam betekent ‘leugenaars’ en werd door de Frya’s gegeven aan de zendelingpriesters van Sidon, omdat zij beweerden de waarheid te spreken.
- Eremoeder, hoofd van de staat, gekozen door de burchtmaagden. Ze fungeerde als verdedigster van Frya’s wetten voor de bescherming van de verbonden staten. De besluiten die genomen waren door de verenigde vergadering van de Aldermannen moesten door haar worden goedgekeurd voordat ze tot wet verheven werden. Ze kon een algehele rekrutering van de strijdkrachten afroepen. Ze zetelde in de grootste citadel op Texland.
- Fästa, Festa of Vesta. De eerste Eremoeder die door Frya werd aangesteld na het verloren gaan van Atland. Zij ontving en codificeerde Frya’s Tekst en bouwde de eerste citadel in Texland. Zij werd de godin Hestia of Vesta en gaf haar naam aan de Vestaalse Maagden in latere tijden.
- Finda, de tweede godin die door Wr-alda geschapen werd. Zij was de moeder van het gele ras. Haar kinderen veroverden uiteindelijk heel Europa en kruisten zich met Frya’s en Lyda’s afstammelingen, waardoor de tegenwoordige, gemengde bevolking werd gevormd. Zij waren voortdurend de vijanden van de Vrije volkeren.
- Flyburch of Vlieburcht, de stad aan het Flyymar of de mond van het Vlie, hetgeen een noordelijke arm van de Rin.strâma (Rijn) kan zijn geweest.
- Flyyland, het district rond het Vlie.
- Foddik, eeuwige lamp in alle burchten met een volksmoeder.
- Forana, grote citadel en handelspost van de Lage Landen.
- Frana, de Eremoeder die door de Magy werd vermoord na een inval in Texland vanuit zee.
- Franken of Vrijen, een stam van de Geermanen die onafhankelijk wilde blijven van koning Askar en Gallië binnenviel in de 3e eeuw v.Chr. Genoemd naar de eerste erfelijke koning (Francomar volgens de kronieken).

- Frethogunste, dochter van de koning van Hals die met Askar trouwde. Ze bracht de afgodendienst in de koninklijke familie.
- Frethorik, een kleinzoon van Adela. Heeft in belangrijke mate aan het Boek bijgedragen en werd in zijn tijd tot Askar gekozen. Hij vertelde de geschiedenis van het herstel na de rampen in 305 v.Chr.
- Friso, een Fryas die naar India reisde en koning Alexander van Macedonië hielp de Indus-vloot terug te brengen naar de Middellandse Zee. Hij diende Antigonos en Demetrius voordat hij de Geermannen terugbracht naar de Rin.strâma (Rijn) in de tijd van Gosa. Hij wilde blijvend koning worden en zijn afstammelingen slaagden daar uiteindelijk in. (Friso was de stamvader van de Friezen volgens de legende).
- Frya, de derde godin die door Wr-alda werd geschapen en de moeder van het blanke ras. Zij gaf haar heilige 'Tex' aan Festa, de eerste Eremoeder, waarbij het fonetisch schrift werd ontwikkeld. Haar naam gaf ons 'vrijheid' en 'vriend', maar werd dikwijls verkeerd begrepen door de later komende Finda volkeren die vele namen voor haar gebruikten om haar in hun pantheon op te kunnen nemen.
- Fryaburcht, de federale hoofdstad in Texland.
- Fryasland, naam voor de landen van de nazaten van Frya. Oorspronkelijk was dit heel Europa, maar later niet meer dan een strook langs de kusten van Vlaanderen, Nederland en Noord-Duitsland.
- Gedrosten of Gedrosiërs, vluchtelingen uit india die zich in Afghanistan vestigden. Zo werden ze genoemd door de Hindoe priesters.
- Geert, de Moeder of Burchtmaagd van Athene die Minerva opvolgde. Zij en haar volgelingenm ontkwamen naar India na het beleg van Athene in ongeveer 1560 v.Chr.
- Geertmannen of Geermanen, afstammelingen van de volgelingen van Geert, zelfs vijftienhonderd jaar na haar tijd.
- Geermania, de naam die de Geertmannen gaven aan hun nieuwe woonplaats aan de Rijn. Zo genoemd naar hun oude land in de Punjab.
- Golen, zendeling-priesters van Sidon die wrede feesten hielden. Ze werden gehaat door de Fryas die hen druiden noemden. Ze gaven hun naam aan Gallië.
- Gosa, Gosa Makonta was de laatste gekozen Eremoeder in 323 v.Chr. Haar citadel doorstond de "tweede slechte tijd".
- Graaf, oorspronkelijk een openbare dienst waar de verkopen op de markt werden geteld en waar belastingen op geheven werden. Later werd dit gekoppeld aan de publieke rekrutering of te wapen roepen in tijden van verdediging, en vervolgens werd het hoofdgraaf, een positie die tot het erfelijk koningschap leidde wanneer het werd gecombineerd met dat van Askar.
- Grevetman of Grietman. Een hoog, burgerlijk ambt zoals een plaatselijke goeverneur.
- Hachgana, zoon van Wiljo, de vader van Beeden, hij heeft later aan het Boek bijgedragen.
- Heerman, voorloper van de functie van 'hertog' toen het een verkiesbaar ambt was.
- Helgoland, een klein eiland ten westen van de Noord-Friese eilanden dat als veel groter bekendstond in historische tijden. Oorspronkelijk een deel van Atland geweest.
- Hellenia, verkorte naam van Nyhellenia Minerva. Niet te verwarren met Dela Hellenia, zie Minerva.
- Hellicht, een Eremoeder die voorspelde dat Frya's gebruiken nooit in Athene zouden standhouden.
- Helprik, de veldheer van Jon. Zie Jon.
- Hellingar, de oorspronkelijk naam van de zeelieden voor de Grieken, zij bewoonden de hellingen van de bergen.

- Hiddo Oera Linda schreef de inleidende regels van het Boek in 1256 n.Chr.
- Ifkja, de vrouw van Adel, zoon van Friso die trachtte het land in de laatste goede jaren te verenigen.
- Inka, neef (oomzegger) van Sterik en neef van Wodin en Tunis. Hij nam de helft van de afvallige vloot onder zich en zeilde de Atlantische Oceaan op. Van hem werd nooit meer oets vernomen.
- Ionische Eilanden of Piraten Eilanden. Verwijst naar de tijd van Odysseus.
- Irtha, Moeder Aarde, Gaia.
- Jol, een wiel met de betekenis van een dag of een jaar. De zonnecyclus.
- Jol of Joeltijd, de kortste dag van het jaar die uiteindelijk gevierd werd als kerstmis.
- Jon of Jhon betekent 'gegeven'. Een zeekoning die piraat werd tegen de Foeniciërs en zijn basis had op de Ionische Eilanden, naar hem genoemd. Rosamond gaf een waarschuwing uit tegen hem omdat hij Kelta's citadel had verwoest.
- Jutlanders, Jutmannen, had oorspronkelijk betrekking op degenen die in barnsteen handelden.
- Kaat, Kat, oorspronkelijke naam van Kalip of Calypso, de Burchtmaagd van Walhallagara door wie Odysseus aangenaam werd vermaakt.
- Kadhemar, de inwoners van het noordelijk deel van Kreta die nooit naar zee gingen, een kustbewoner, een Foeniciër.
- Kadik, het tegenwoordige Cadiz in Spanje.
- Kalip, zie Kaat.
- Kälta of Kelta, naam door de zeelieden gegeven aan de Burchtmaagd Syrhed van de Flyburch vanwege haar slinkse manieren. Haar volgelingen werden Kelten genoemd. Nadat ze de verkiezing had verloren, kwam ze in opstand tegen de nieuwe Eremoeder en stichtte, met hulp van de Magy, een rivaliserende staat die Gallië en Brittannië omvatte. Kelta´s burcht was de nieuwe citadel Kerenak, die waarschijnlijk in Schotland heeft gelegen.
- Kaat of Katerinne was Burchtmaagd van Godasburcht in Noorwegen die, nadat ze waren overrompeld door de Magy, de dood verkoos in plaats van onteerd te worden. Zij gaf haar naam aan het Kattegat, waar ze verdronken werd.
- Kekrops. Een Egyptische priester-commandant die Athene belegerde en onderhandelde over de veilige aftocht van de Geermannen.
- Kerenak, zie Kelta´s burcht.
- Konereed, zoon van Frethorik en Wiljo, die na hun dood verder schreef aan het Boek.
- Kroder, de spaak van het Jol of cirkel. Deze symbolen werden gebruikt om het eerste fonetische alfabet toe te passen.
- Letlanders, volkeren van de Baltische of slechte zee.
- Letten, geïsoleerde eilandbewoners die zo genoemd werden omdat ze alleen waren gelaten.
- Liko Ovira Linda schreef de tweede brief in het Boek dat werd gekopieerd van het origineel uit 803 n.Chr.
- Lithauers, zo heette een stam van de Geermannen die altijd het gezicht van hun vijanden aanvielen.
- Ljudgarda, een citadel die aanleiding gaf tot de vele namen die met ´Ljud´ beginnen. Het lag aan de mond van de Rinstrâma of Rijn en werd in 305 v.Chr. door de zee verzwolgen.
- Ljudgert, de admiraal van Wichirte die in Walhallagara was gevestigd en de gekozen koning was na Wichirte. Hij beschreef de Punjab in zijn geschriften.

- Lyda, de eerste godin die door Wr-alda geschapen werd en de moeder van het zwarte ras werd. Behalve haar sterke hartstocht is er weinig over haar bekend. Haar afstammelingen werden dikwijls in dienst genomen als roeiers op de grote vloten, maar nooit als slaven. Veel van hen trouwden uiteindelijk in Europa.
- Lydasburcht, een plaats aan de Rijn waar de zwarte roeiers verbleven in afwachting tot de vloot weer zou uitvaren.
- Magy, de titel van de priester-koning van de Finen en Magyanen.
- Makonta, voornaam van Gosa, de laatste Eremoeder.
- Marsaten, de meerbewoners van Zwitserland. Ze woonden in huizen op palen gebouwd en werden beschouwd als de arme leden van Fryasland.
- Medeasblik, een belangrijke citadel die dateert uit de tijd van de eerste Eremoeder.
- Minerva, Pallas Athene in het Grieks. Hellene of Nyhellenia Minerva, de maagd die door Jon, de zeekoning, naar Kreta en Athene werd gebracht en daar een citadel stichtte.
- Minno, Koning Minos, een oude zeekoning die wetten schonk aan Kreta en tenslotte terugkeerde naar de Rijnstreken, waar hij zijn geschriften voor het Boek achterliet op de wanden van Walhallagara en vanwaar ze duizend jaar later werden gekopieerd.
- Missellja, een eiland dat naderhand verlandde en Marseilles ging heten. Het werd per ongeluk verkocht aan de Golen van Sidon en vandaar de naam ´misverkoop´, (miss sale in het Engels). Uiteindelijk werd het de eerste stad van de Galliërs in het zuiden van Frankrijk.
- Nearchos, de admiraal van Alexander die de leiding had over de expedities, waarbij gebruik werd gemaakt van de vloot van de Geermannen.
- Odysseus, een zeekoning, die vanuit de Middellandse Zee Kalip bezocht nadat hij er niet in was geslaagd een eeuwige lamp of foddik van de Eremoeder los te krijgen. Zijn omzwervingen inspireerden tot de Odyssee.
- Phonisia, Palmland of Foenicië. Het land van de Golen in Sidon.
- Prontlik, een burchtmaagd van Texland in de laatste dagen. Ze ontkwam aan de ambities van Koning Askar door zich met haar maagden in een aangrenzend bos te verbergen. De laatste Moeder van de zeer oude citadel.
- Puniërs, Foeniciërs of Carthagers, en mengsel van Finen, Fryas en Zwarten. Het waren dezelfde mensen die zich in Gallië vestigden onder hun Golen of priesters. Zij werden bekend als Kelten.
- Reintja, de laatste Burchtmaagd van Stavia die een overeenkomst sloot met Koning Askar om haar citadel weer op te bouwen, in ruil voor het bijeenbrengen van de districten om hem te steunen. Hij herriep de overeenkomst.
- Rika, de Oudmaagd die tegenstand probeerde te bieden aan de ambities van Friso´s opvolgers om een erfelijk koningschap in te stellen en de oude zeden en gebruiken te verlaten.
- Rome. Van deze stad wordt traditioneel aangenomen dat hij werd genoemd naar zijn stichter Romulus, maar de Fryas zeggen dat het woord ´ruimte´ betekent en dat de stad door de Trojanen werd gesticht.
- Saxmanna, bewoners van de noordelijke oever van de Rijn. In de vierde eeuw v.Chr. schijnt het een stam van de Geermannen te zijn.
- Schoonland, oude naam voor Scandinavië, zonder Denemarken. Een deel ervan heet in Zweden nog de provincie Skånen.
- Skrifvilt of schrijfvilt, oude naam voor papier of perkament op basis van linnen en een belangrijk handelsproduct.
- Sterik, een oude zeekoning die drie neven had, genaamd Wodin, Tunis en Inka

- Syrhed, zie Kelta.
- Texland, het oorspronkelijke district van Fryasland waar de eerste citadel en zetel werd opgericht voor Festa, de Eremoeder. Het eiland Texel ten noorden van Noord-Holland is slechts een heel klein gedeelte dat ervan over is.
- Thyr of Thor, een van de afgoden van de Finen. Zijn naam werd gegeven aan Thyris door Tunis en zijn volgelingen, die later de Foeniciërs werden
- Thyriërs, vroegere Foeniciërs.
- Troost, een Burchtmaagd van Stavia.
- Trowenden, zij ´onthielden zich van de waarheid´, een woord dat druide ging betekenen.
- Tunis, Neef Teunis of de Neptunus uit latere tradities. Hij gaf zijn naam aan Tunesië, stichtte Thyris en werd tot eerste koning van de Foeniciërs uitgeroepen door de Golen van Sidon.
- Tuuntja of Tuutja, een Burchtmaagd van Kadik of Cadiz.
- Twiskar, inwoners van Twiskland of Geermannaland.
- Ulyssos, andere naam voor Odysseus in het O.L.B.
- Walhal, plaats waar de dappere soldaten heengaan na een eerzame dood.
- Walhallagara, Minerva´s citadel in de landen aan de Rinstrâma, de latere Rijn in 1600 v.Chr. en later de citadel van Kaat.
- Waraburcht, een internationaal handelscentrum, geen stad van maagden.
- Wichirte, de aanvoerder van de Geermannen in de tijd van Alexander. Hij keerde met zijn volk terug en vestigde zich in de Emuda en droeg veel bij aan het Indiase deel van het Boek.
- Wiljo, vrouw van Frethorik, die na hem aan het Boek verder werkte.
- Witkoning, een zeekoning.
- Wodin, oudste neef en bevelhebber van Neef Tunis en Neef Inka. Hij maakte de noordelijke campagne te schande door met de dochter van de Magy te trouwen. Zij hield hem met verdovende middelen als een marionettenkoning en vergoddelijkte hem. Hij werd bekend als Odin of Wodan.
- Wr-alda, de Schepper. Noch mannelijk noch vrouwelijk, het oudste idee van monotheïsme en het betekent ´alles wat bestaat´, ´het Oudste´.
- Yren, een volk in het westen van de Punjab, de Iraniërs, zo genoemd door de Hindoe priesters aan wie zij wilden ontsnappen.
- Zeekoning, gekozen aanvoerder voor de expeditie van een handelsvloot. De enorme vloten dwongen respect en een eerlijke handel af vanwege hun gewapende macht. Hij stond in rang boven de admiraal.
- Zeestrijders of Sêkamper, een Fryavolk dat in de kuststreken woonde.
- Zwarte Adel, Koning Askar die de vierde koning werd na Friso. Hij riep op tot militaire bekwaamheid door het leren van schrijven als onwaardig voor een soldaat te bestempelen wanneer er landen moesten worden teruggenomen van de vijand.

INHOUD

O.L.B. samengesteld door Rein Hougee – dec.2004